

การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรม
เฟอร์นิเจอร์รับฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

วิทยานิพนธ์
ของ
โพนมรัตน์ เรืองฤทธิ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
ตุลาคม 2558
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

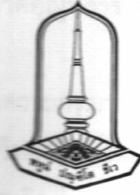

การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรม
เฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

วิทยานิพนธ์
ของ
โพยมรัตน์ เรืองฤทธิ์

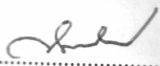
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
ตุลาคม 2558
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวโพยมรัตน์ เรืองฤทธิ์
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(อาจารย์ ดร.สมคิด สุขเอิบ)

ประธานกรรมการ
(กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

.....
(อาจารย์ ดร.ปรารภ แก้วเศษ)

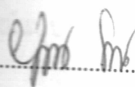
กรรมการ
(อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก)

.....
(ว่าที่ ร.ต.ดร.ไฉน เลาะเงิน)

กรรมการ
(อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม)

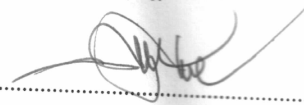

.....
(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทจร)

กรรมการ
(อาจารย์บัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

.....
(ผศ.ดร.บุญเรือง สมประจบ)

กรรมการ
(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทจร)

คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์

.....
(ศ.ดร.ประดิษฐ์ เทอดทูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 13 เดือน ๓ .ศ. 2558

ประกาศศุภณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก
อาจารย์ ดร.ปรารภ แก้วเศษ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ว่าที่ ร.ต.ดร.ไฉน เลาะเงิน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม อาจารย์ ดร.สมคิด สุขเอิบ ประธานกรรมการสอบ
รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร กรรมการสอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเรือง
สมประจบ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.กล้า สมตระกูล ผู้เชี่ยวชาญที่ช่วยตรวจสอบและแนะนำในการ
ใช้เครื่องมือในการวิจัย ขอขอบคุณ คุณบุญธิดา ศรีพุทธสมบูรณ์ ผู้บริหารบริษัทศรีพุทธรัง พารากรูป
จำกัด ที่เล็งเห็นและสนับสนุนการนำหัตถกรรมพื้นบ้านมาผสมผสานกับอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์
ขอขอบคุณ คุณจันทร์เพ็ญ ปูเงิน หัวหน้ากลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน บ้านดุน อำเภอสิ
เกา จังหวัดตรัง ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการทดลองทำผลิตภัณฑ์จากใบเตยปาหนันเพื่อมาทำ
เป็นเฟอร์นิเจอร์ ขอขอบคุณสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านสายควน อำเภอท่าแพ
จังหวัดสตูล และกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านรำหามาน อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่
ที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณคุณพ่อวิชัย เรืองฤทธิ์ ผู้วางลับสำหรับแรงบันดาลใจและกำลังใจที่มีให้กับ
ผู้วิจัยตลอดมา ขอขอบพระคุณคุณแม่ศรีอรุณ เรืองฤทธิ์ ที่สนับสนุนทั้งในด้านทุนทรัพย์และกำลังใจ
ให้กับผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยมีแรงกระตุ้นในการทำวิจัยให้เสร็จสมบูรณ์ด้วยความรวดเร็ว ขอขอบคุณพี่ๆ
เพื่อนๆน้องๆ ที่ให้การสนับสนุนทั้งในด้านกำลังใจและความช่วยเหลือในการลงพื้นที่ในการทำวิจัย
ขอขอบคุณเพื่อน ปริญญาเอกวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม รุ่นที่ 13 สำหรับมิตรภาพ
และความช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งในด้านการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์ และสุดท้ายขอขอบพระคุณทุก
ท่านที่ไม่ได้กล่าวไว้ ณ ที่นี้ ที่ให้การสนับสนุนและร่วมมือเป็นอย่างดีในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิด
เป็นวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์แบบ

โพยมรัตน์ เรืองฤทธิ์

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์
ชื่อผู้วิจัย	นางสาวโพยมรัตน์ เรืองฤทธิ์
กรรมการควบคุม	อาจารย์ ดร.ปรารภ แก้วเศษ และว่าที่ร้อยตรี ดร.ไฉน เลาะเงิน
ปริญญา	ปร.ด. สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2558

บทคัดย่อ

ใบเตยปาหนันถือเป็นพืชเฉพาะถิ่นทางภาคใต้ นิยมนำมาทำงานจักสานเพราะมีคุณสมบัติที่ดีเด่นคือมีความอ่อนนุ่มเมื่อเทียบกับพืชชนิดอื่นที่นำมาจักสาน ดังนั้นใบเตยปาหนันจึงถูกนำมาจักสานกันอย่างกว้างขวางในภาคใต้ เริ่มแรกใบเตยปาหนันถูกนำมาสานเป็นเสื่อไว้เพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน ต่อมาก็มีการพัฒนาการโดยเพิ่มผลิตภัณฑ์มากขึ้น เช่น กระจง สมุก กระเป่า ซองใส่แว่น ซองใส่โทรศัพท์มือถือ หมอน เป็นต้น จนเกิดมีการตั้งกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันขึ้นอย่างเป็นทางการ หลังจากนั้นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตกันออกมาก็จะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ออกมาเหมือนกันไม่มีความคิดสร้างสรรค์อื่นที่แปลกใหม่ เมื่อไม่มีผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ก็เกิดความเบื่อหน่ายจากผู้บริโภค และจะทำให้หัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันหายไปในที่สุด วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงความมุ่งหมายเพื่อ (1) ศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน (2) ศึกษาสภาพปัญหาของการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการออกแบบและรูปแบบงานหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีพื้นที่วิจัยในจังหวัดตรัง กระบี่และสตูล

ผลการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันคือ แต่ละกลุ่มมีจุดเริ่มต้นใกล้เคียงกันคือส่วนใหญ่จะเกิดจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษมาทั้งสิ้น และได้รับการถ่ายทอดเรียนรู้โดยการสั่งสอนแบบปากต่อปาก ไม่มีตำราเป็นลายลักษณ์อักษร การก่อตั้งกลุ่มส่วนใหญ่จะเกิดจากการรวมตัวเป็นกลุ่มเล็กๆก่อน แล้วจึงค่อยมีการขยายตัวขึ้น แต่ละกลุ่มก่อตั้งมาไม่น้อยกว่า 15 ปี ที่ตั้งของกลุ่มจะเป็นลักษณะเดียวกันคือเป็นอาคารปูนชั้นเดียว ที่ตั้งก็มักจะใช้พื้นที่ที่บ้านของประธานกลุ่มหรือไม่ก็บริเวณใกล้เคียงกับบ้านประธานกลุ่มเพื่อสะดวกในการดำเนินงานให้กับสมาชิกกลุ่ม จำนวนสมาชิกก็จะใกล้เคียงกันคือประมาณ 20-30 คน อายุของสมาชิกโดยส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนถึงผู้สูงอายุ โดยมีอายุประมาณ 40 ปีขึ้นไป การศึกษาของสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 อาชีพของสมาชิกไม่แตกต่างกันมาก คือโดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพ ทำสวนยางพารา ทำนา ทำไร่ บางส่วนก็รับจ้างและค้าขายบ้างเล็กน้อย สินค้าก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือเสื่อ สมุก กระจง การตลาด/การขาย จะเน้นตลาดภายในประเทศเป็นหลัก โดยอาศัยการออกงานแสดงสินค้าโอท็อปทั้งที่กรุงเทพฯและต่างจังหวัด รายได้ต่อคนต่อเดือนก็จะอยู่ที่ 2,500 บาทขึ้นไป จนถึง 6,000 บาท

สภาพปัญหาของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน พบว่ามีปัญหาดังนี้คือ ปัญหาหลักของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยทุกกลุ่มคือการออกแบบ ทุกกลุ่มไม่มีนักออกแบบผลิตภัณฑ์มืออาชีพเป็นของตนเอง โดยส่วนใหญ่จะคิดแบบเองหรือดูแบบจากหนังสือบ้าง โดยที่ไม่มีหลักในการออกแบบ การสนับสนุนจากภาครัฐก็มีน้อยมาก หรือมีเข้ามาก็ไม่ตรงจุด การจะให้ทางกลุ่มจ้างนักออกแบบมาเองทางกลุ่มก็กังวลเรื่องค่าใช้จ่ายว่าจะสูงเกินไป สมาชิกกลุ่มเองก็ขาดความกระตือรือร้นในการผลิตชิ้นงานใหม่ๆ เพราะไม่อยากทำอะไรที่ยุ่งยากกว่าที่เคยทำมา และปัญหาที่ทุกกลุ่มเจอเหมือนกันคือการไม่สามารถรองรับการผลิตชิ้นงานจำนวนมากๆได้ เนื่องจากเป็นงานทำมือที่ต้องใช้เวลา และขั้นตอนกระบวนการทำต้องอาศัยสภาพดินฟ้าอากาศด้วย บางครั้งจึงมีปัญหาในการผลิตไม่ทัน

แนวทางของการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พบว่าแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1. ด้านการออกแบบ จะมีแนวทางทั้งการพัฒนาแบบระยะสั้นและระยะยาว ระยะสั้นคือจ้างนักออกแบบหรือไม่ก็ให้นักออกแบบของโรงงานเฟอร์นิเจอร์ออกแบบมาให้เลย ส่วนระยะยาว คือการฝึกอบรมให้สมาชิกกลุ่มสามารถเป็นนักออกแบบเองได้ ส่งเสริมให้บุตรหลานของกลุ่มสมาชิกเรียนทางด้านการออกแบบหรือด้านศิลปะและควรส่งเสริมให้มีการประกวดนักออกแบบหน้าใหม่ ซึ่งควรจัดให้มีประกวดในทุกพื้นที่ไม่เฉพาะแต่ในสวนกลางเท่านั้น 2. ด้านการตลาดพบว่า ต้องสร้างความไว้วางใจและเชื่อใจโดยการจ่ายค่าจ้างตรงเวลา และต้องปลูกฝังให้กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันคำนึงเรื่องการสร้างแบรนด์เป็นสำคัญ 3. ด้านการบริหารจัดการ ควรจัดตั้งเครือข่ายหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน(Cluster) กระจายออร์เดอร์เพื่อความรวดเร็วในการผลิตและเพื่อมอบหมายงานให้แต่ละกลุ่มทำตามความถนัดเพื่อทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ควรวางแผนการผลิตระยะยาว ใช้บุคลากรคนเดียวและอุปกรณ์ชิ้นเดียวกันในการย้อมสี เพื่อควบคุมคุณภาพไม่ให้สีผิดเพี้ยน 4. ด้านข้อจำกัดในการใช้งานใบเตยปาหนันเพื่อนำมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ พบว่า การนำใบเตยปาหนันมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ไม่ควรใช้ใบเตยปาหนันล้วนๆ เพราะมีความอ่อนนิ่มเกินไป ควรหาวัสดุอื่นมาผสมผสานด้วย เช่น ไม้ เหล็ก อลูมิเนียม ผ้า เป็นต้น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับตัวเฟอร์นิเจอร์มา 5 ชิ้นคือ โต๊ะ เก้าอี้ ฉากกั้นห้อง หัวเตียง โคมไฟ

โดยสรุป หัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นงานหัตถกรรมที่สวยงามและยังทรงคุณค่าต่องานด้านศิลปะ และยังสามารถนำภูมิปัญญาดั้งเดิมเข้ามาผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์สมัยใหม่ได้อย่างลงตัว ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปต่อยอดเพื่อนำใบเตยปาหนันไปทำเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่น่าสนใจและยังเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวสินค้าได้ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มรายได้เพื่อเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้กับคนในชุมชนได้อย่างดีอีกด้วย

TITLE	Development Design Handicraft Woven Panan Pandanus for the Furniture Industry Based on Creative Economy.		
AUTHOR	Ms. Payomrat Ruangrit		
ADVISORS	Dr. Prarop Keawset Dr. Chanai Lorngern		
DEGREE	Ph.D.	MAJOR	Cultural Science
UNIVERSITY	Maharakham University	DATE	2015

ABSTRACT

Panan pandanus is endemic to the south of Thailand. Commonly used for weaving because outstanding features are its softness when we compare it to other plants. So woven Panan pandanus is widely used in the south of Thailand. Formerly Panan pandanus were woven into mats for use in daily life. Later it was improved by adding more and more products such as krajong, samook, pocket bag, glasses case, mobile phone case, pillow etc. Until the establishment of handicraft woven Panan pandanus groups for ceremonial objects. After that the products that came out are similar without new or innovative ideas. Creating consumer boredom and making handicraft woven Panan pandanus was eventually lost. This dissertation is intended to (1) Study the history and current state of handicraft woven Panan pandanus (2) Study of the problems of development design of handicraft woven Panan pandanus for the furniture industry based on creative economy (3) Study guidelines for development of design handicraft woven Panan pandanus and patterns of handicraft woven Panan pandanus for the furniture industry based on creative economy. Research area is Trang, Krabi and Satun Province.

The finding revealed that the history and current state of handicraft woven Panan pandanus were similar. They have been passed down from ancestors established from a small group and gradually grow. Each group was established for more than 15 years. The office of Panan pandanus group is a single storey office building and often used the president's house or adjacent the president's house for convenience to assign tasks to group members. Many members of each group had about 20-30 people. Most of the members were middle-age to elderly. Members education were mostly elementary and secondary school. Group members are mainly farmers. Income per person per month at 2,500 – 6,000 baht.

Problems of development design handicraft woven Panan pandanus found that the problems are as follows : Each group has a shortage of professional designers. Handicraft woven Panan pandanus group do not get help from the government.

Membership lacks enthusiasm for new production. And the problem is the same across all groups is they cannot support the production of large amounts because it's a handmade product.

Guidelines for development design of handicraft woven Panan pandanus for the furniture industry based on creative economy were divided into 4 areas 1) Design findings revealed that guidelines are required for development of short and long term. For short term is hiring professional designer or assign the designer to a contract furniture factory to design for the group. For long term, training group members for professional design. Encourage group members's children to study for design or Arts. And be encourage design contests extensively. 2) Interest in making new products the finding revealed that, employers need to build trust and confidence by paying wages on time. Instilled handicraft woven Panan pandanus group regard of the brand is important 3) Administration, the finding revealed that it should establish a network or cluster of handicraft woven Panan pandanus for spreading for more rapid production. 4) Limitations of Panan pandanus in making of furniture, the finding revealed that Panan pandanus are too soft, therefore use for other materials to blend well such as wood, steel, aluminium, cloth etc. This study was conducted with 5 pieces of furniture as follows : table, chair, partition, headboard, lamp.

In conclusion, handicraft woven Panan pandanus is a beautiful handicraft and also valuable to the Arts. It also can be integrated in local wisdom and creativity of modern products. The result of this study can be used to develop the Panan pandanus to make other products of interest and creativity, and can also add value to our products as well.

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	3
	คำถามในการวิจัย	3
	ความสำคัญของการวิจัย	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ	4
	กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
	ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเหตุการณ์จกसान	8
	ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่ออุตสาหกรรม	
	และการจัดการเชิงธุรกิจ	44
	นโยบายของรัฐ	88
	บริบทพื้นที่	92
	ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	98
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	106
	งานวิจัยในประเทศ	106
	งานวิจัยต่างประเทศ	110
3	วิธีดำเนินการวิจัย	114
	ขอบเขตของการวิจัย	114
	เนื้อหา	114
	วิธีการวิจัย	114
	ระยะเวลา	115
	พื้นที่วิจัย	115
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	115
	วิธีดำเนินการวิจัย	116
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	116
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	117
	การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	119
	การนำเสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูล	120

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	121
ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของหัตถกรรมจักสาน ใบเตยปาหนัน	121
ตอนที่ 2 สภาพปัญหาของการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตย ปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์	149
ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาการออกแบบและรูปแบบหัตถกรรมจักสาน ใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์	154
5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	174
ความมุ่งหมายของการวิจัย	174
สรุปผล	174
อภิปรายผล	177
ข้อเสนอแนะ	181
บรรณานุกรม	183
ภาคผนวก	197
ภาคผนวก ก เครื่องมือการวิจัย	198
ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้สัมภาษณ์.....	208
ภาคผนวก ค กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการและรายนามผู้เข้าร่วมประชุม เชิงปฏิบัติการ	214
ภาคผนวก ง ภาพการประชุมเชิงปฏิบัติการ	217
ประวัติย่อของผู้วิจัย	224

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 รายชื่อสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านสายควน อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล	127
2 รายชื่อสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านดุน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง	132
3 รายชื่อสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านรำหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่	142
4 สรุปประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของกลุ่มหัตถกรรม จักสานใบเตยปาหนันทั้ง 3 กลุ่ม	147
5 สรุปสภาพปัญหาของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน	152
6 สรุปแนวทางการพัฒนาการออกแบบใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ ฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์	160

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
2 ต้นเตยปาหนัน	25
3 การคัดเลือกเตยปาหนัน	26
4 การตัดใบเตยปาหนัน	27
5 การริดหนามและย่างใบเตย	27
6 การกรีดใบเตย	28
7 การแช่น้ำ	29
8 การตากตอกเตย	29
9 การย้อมสีตอกเตย	30
10 เล็บแมว มีดพร้า ขวาน คัตเตอร์	31
11 รวตากตอกเตย	31
12 กะละมัง เตาถ่าน	32
13 ไม้ผ่าซูด	32
14 หุ่นหรือแบบสำหรับขึ้นรูปกระเป๋า	33
15 การสานแบบไม่มีหุ่นหรือแบบ	33
16 การสานแบบใช้หุ่นหรือแบบ	34
17 ลายขัด	36
18 ลายสอง	37
19 ลายสาม	37
20 ลายดอกพิกุล	38
21 ลายลูกแก้ว	39
22 ลายเกล็ดปลา	39
23 ลายตาบอด	40
24 ลายลูกจันทร์	41
25 ลายวงแหวน	42
26 ลายตำโป๊ะปีหนึ่ง	42
27 ลายงูเหลือม	43
28 ลายอกปู	43
29 ลายเจ็ดหมาดซีหฺลา	44
30 แสดงกระบวนการจัดการธุรกิจชุมชนกับการพัฒนาในการพึ่งตนเอง	78
31 แผนที่จังหวัดตรัง	92

ภาพประกอบ

หน้า

32 แผนที่จังหวัดกระบี่	94
33 แผนที่จังหวัดตรัง	96
34 นางแมะบุ สำมะเนียะ ประธานกลุ่มไเบเตยปาหนันบ้านสายควน	122
35 สภาพการทำงานของสมาชิกกลุ่มไเบเตยปาหนันบ้านสายควน	122
36 นางจันทร์เพ็ญ ปูเงิน ประธานกลุ่มไเบเตยปาหนันบ้านดุหลุน	123
37 การทำงานภายในกลุ่มไเบเตยปาหนันบ้านดุหลุน	124
38 กลุ่มหัตถกรรมจักสานไเบเตยปาหนันบ้านรำหมาด	125
39 นางวรรณ อ่อนนวน ประธานกลุ่มไเบเตยปาหนันบ้านรำหมาด	126
40 ลักษณะที่ตั้งกลุ่มไเบเตยปาหนันบ้านสายควน	127
41 กระเป่า	129
42 เสื่อ	129
43 สมุก	130
44 ตะกร้าใส่ของ	130
45 กลุ่มนักเรียนมาศึกษาดูงานกลุ่มหัตถกรรมจักสานไเบเตยปาหนันบ้านดุหลุน	131
46 เสื่อหลากสีสัน	134
47 กระเป่าสตรี	134
48 กระเป่าต่างค์	135
49 กระเป่าสะพาย	135
50 กระเป่าใส่เหรียญ, ของโทรศัพท์มือถือ	136
51 ของใส่แว่นตา, สมุกใส่ยาเส้น	136
52 เชอใส่ของขนาดเล็ก	137
53 กล่องกระดาศิซู้	137
54 กระจงหมุม	138
55 หมวก	138
56 หมอน	139
57 รองเท้าใส่ในบ้าน	139
58 สานเป็นแผ่นแบบไม้เก็บมูมเพื่อลูกค้านำไปตัดเย็บเป็นเครื่องใช้ต่างๆ	140
59 สถานที่ตั้งกลุ่มไเบเตยปาหนันบ้านรำหมาด	141
60 ของใส่โทรศัพท์มือถือ	143
61 แฟ้มใส่รายงานการประชุม	144
62 ชุดที่รองแก้วและรองจาน	144

ภาพประกอบ

หน้า

63	หมวก	145
64	หมอน	145
65	กระจงใส่ของ	146
66	กล่องใส่ของขนาดเล็ก	146
67	แบบร่างฉากกั้นห้อง	163
68	ขั้นตอนการทำฉากกั้นห้อง	163
69	ขั้นตอนการทำฉากกั้นห้อง (ต่อ)	164
70	ฉากกั้นห้องที่เสร็จสมบูรณ์	164
71	ภาพร่างโต๊ะ	165
72	ขั้นตอนการทำโต๊ะ	165
73	โต๊ะที่เสร็จสมบูรณ์	166
74	แบบร่างเก้าอี้	167
75	ขั้นตอนการทำเก้าอี้	167
76	เก้าอี้ที่เสร็จสมบูรณ์	168
77	ภาพร่างหัวเตียง	169
78	ขั้นตอนการทำหัวเตียง	169
79	หัวเตียง	170
80	หัวเตียงที่นำมาประกอบเป็นเตียง	170
81	ภาพเตียงที่เสร็จสมบูรณ์	171
82	โครงคอมไฟ	172
83	ขั้นตอนการทำคอมไฟ	172
84	คอมไฟที่เสร็จสมบูรณ์	173
85	บรรยากาศการประชุมเชิงปฏิบัติการ (1)	218
86	บรรยากาศการประชุมเชิงปฏิบัติการ (2)	218
87	บรรยากาศการประชุมเชิงปฏิบัติการ (3)	219
88	บรรยากาศการประชุมเชิงปฏิบัติการ (4)	219
89	บรรยากาศการประชุมเชิงปฏิบัติการ (5)	220
90	บรรยากาศการประชุมเชิงปฏิบัติการ (6)	220
91	บรรยากาศการประชุมเชิงปฏิบัติการ (7)	221
92	บรรยากาศการประชุมเชิงปฏิบัติการ (8)	221
93	ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ	222
94	มอบของที่ระลึกให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ	222
95	ผู้วิจัยและอาจารย์ที่ปรึกษา ดร.ปรารภ แก้วเศษ	223
96	ผู้วิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ	223

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมไทยดั้งเดิมเป็นสังคมที่ยังไม่มีเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำนำสมัยเหมือนอย่างเช่นในปัจจุบัน ชีวิตคนไทยดำเนินไปอย่างเรียบง่ายตามรูปแบบสังคมเกษตรกรรม ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ถูกสร้างขึ้นมาจากวัสดุอุปกรณ์ที่อยู่ใกล้ตัวหรือตามสภาพแวดล้อมที่ตัวเองมี มนุษย์ได้ปรับตัวเพื่อการอยู่รอด โดยอาศัยวัสดุจากทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เช่น เครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือเครื่องใช้ในบ้านและในการประกอบอาชีพ เป็นต้น เกลียวพันธ์ ขจรผดุงกิตติ (2546 : 1) ได้กล่าวว่า งานฝีมือที่เกิดจากการนำเอาวัสดุต่างๆ ในท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันหรือในโอกาสพิเศษต่างๆ เป็นงานที่เกิดขึ้นจากความจำเป็นในการดำรงชีวิตมนุษย์ และมีอยู่ในสังคมต่างๆ ทั่วไป ซึ่งมนุษย์ได้พัฒนาให้มีประโยชน์ใช้สอยให้ดียิ่งขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดความชำนาญ และเรียนรู้ในการเลือกสรรวัตถุดิบ เมื่อมนุษย์พัฒนางานฝีมือตามวิถีชีวิต ขนบประเพณี ความเชื่อของแต่ละกลุ่มขึ้น จึงมีลักษณะเฉพาะกลุ่มเฉพาะถิ่น เรียกว่าหัตถกรรมพื้นบ้าน

หัตถกรรมพื้นบ้านมีความใกล้ชิดกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในถิ่นต่างๆ อย่างมาก และงานหัตถกรรมพื้นบ้านเหล่านั้นถูกสร้างขึ้นตามเงื่อนไขในการดำรงชีพของประชาชน มีความประสานกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมทางสภาพภูมิศาสตร์ ขนบประเพณี และศาสนาของท้องถิ่นนั้นๆ กรรมวิธี วัสดุ ตลอดจนรูปแบบของงานหัตถกรรมนั้นจะมีลักษณะเฉพาะตามความนิยมและแบบอย่าง ที่สืบทอดกันมาเป็นประเพณีเป็นส่วนใหญ่ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2524 : 63) หัตถกรรมนอกจากจะมีคุณค่าทางด้านประโยชน์ใช้สอยและทางด้านจิตใจดังที่กล่าวแล้วยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา วิถีชีวิต ตลอดจนสภาพสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ ดังที่ จุริรัตน์ บัวแก้ว และสมบุรณ์ ธารสุข (2540 : 1) กล่าวว่า หัตถกรรมพื้นบ้านมีความสำคัญและคุณค่ายิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของคนในท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นในแง่มุมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ทั้งในแง่ของภูมิปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ ค่านิยม ความเชื่อ ระดับจิตใจ สภาพอารมณ์ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับที่ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2533 : 49) ได้กล่าวว่า หัตถกรรมพื้นบ้านเป็นสิ่งแสดงให้เห็นวัฒนธรรมของกลุ่มชน หรือท้องถิ่น เพราะผลงานหัตถกรรมพื้นบ้านนั้นมีประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนสติปัญญาและเรื่องราวทางสังคม เศรษฐกิจของยุคสมัยด้วย และถ้ามองย้อนกลับไปในอดีตแล้วจะเห็นว่าการหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากความคิด สติปัญญา และการสร้างสรรค์ ด้วยมือที่เกาแก่ที่สุดของมนุษย์

หัตถกรรมพื้นบ้านนั้นมีอยู่หลากหลายประเภท ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของภูมิภาคนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็น เครื่องปั้นดินเผา การจักสาน การทอผ้า การแกะสลัก หัตถกรรมโลหะ การปั้นรูปและลวดลายประดับ เป็นต้น การจักสานก็เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่อยู่กับคนไทยมาอย่างยาวนาน สอดคล้องกับที่ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2540 : 89-96) ได้กล่าวว่า งานจักสานหรือเครื่องจักสานเป็นงานหัตถกรรมและศิลปหัตถกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิถีชีวิตของชาวชนบทในสังคมเกษตรกรรม เพราะเครื่องจักสานเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำได้ไม่ยาก และมักใช้วัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่นมาจักสานเป็นภาชนะ ทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน ทำเป็นเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ และทำเป็นเครื่องจับสัตว์น้ำ งานจักสานเหล่านี้สามารถสนองประโยชน์ใช้สอยได้เป็นอย่างดี

งานจักสานก็มีลักษณะเช่นเดียวกับหัตถกรรมประเภทอื่นๆ ของมนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาสืบต่อกันเรื่อยมา และการพัฒนานั้นจะเป็นไปเพื่อให้สามารถใช้สอยให้ได้ดีที่สุดก่อนแล้วจึงพัฒนาด้านความงาม งานจักสานอาจแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ตามลักษณะการใช้สอยได้ดังนี้ คือ งานจักสานที่ทำเพื่อใช้เป็นภาชนะเครื่องใช้ในครัวเรือน งานจักสานที่ใช้เป็นเครื่องดักและจับสัตว์ งานจักสานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ขนบประเพณีและวัฒนธรรม ประเทศไทยนั้นจะเรียกได้ว่าเป็นดินแดนแห่งการจักสานก็เห็นจะได้ เพราะมีหัตถกรรมการจักสานปรากฏอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ภาคใต้ก็เป็นภาคหนึ่งที่มีชื่อเสียงด้านหัตถกรรมจักสานมาช้านาน เนื่องจากเป็นภูมิภาคที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณหลายชนิดที่เอื้อประโยชน์ต่อการนำมาใช้เป็นวัสดุในการจักสาน เช่น ไม้ไผ่ หวาย เตยปาหนัน ย่านลิเภา กระจุต เป็นต้น จึงเป็นเหตุให้มีการผลิตหัตถกรรมจักสานจากวัสดุเหล่านี้กันมากในภูมิภาคนี้ (สุนีย์ ทองไช้. 2538 : 3)

งานหัตถกรรมจักสานจากใบเตยเป็นสิ่งที่ชาวใต้นิยมทำกันมากเพราะมีทรัพยากรเหล่านี้เยอะ เนื่องจากต้นเตยปาหนันชอบขึ้นตามริมหาด ชายทะเล ป่าโกงกาง ลักษณะลำต้นเป็นกอ และแตกกิ่งใบยาวเป็นพุ่ม ขนาดเล็กบ้าง ใหญ่บ้าง ตามอายุและสภาพดิน ใบเตยปาหนันเมื่อจักตอกพร้อมสานแล้วจะมีสีขาวนวล ย้อมสีได้สวยงามและเมื่อทำการสานเป็นชิ้นงานออกมาแล้วจะมีความอ่อนนุ่มไม่หยابกระด้างเหมือนพืชชนิดอื่นๆ เมื่อสัมผัสด้วยมือ แต่เดิมชาวมุสลิมชายฝั่งทะเลของภาคใต้ส่วนใหญ่รู้จักการนำประโยชน์ของใบเตยปาหนันมาใช้จักสานภาชนะ เครื่องใช้ไม้สอยมาช้านาน แต่คุณค่าของงานหัตถกรรมจากใบเตยปาหนันมิได้อยู่แค่ภาชนะใช้สอย แต่ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชาวมุสลิม เช่น การจักสานใบเตยปาหนันเป็นเสื่อเพื่อนำมานั่งในเวลาละหมาด หรือแม้แต่กระทั่งนำเสื่อที่จักสานจากใบเตยปาหนันมาเป็นสินสอดทองหมั้นในการสู่ขอแต่งงานก็มี

แต่ในปัจจุบันผู้คนที่หันมาใช้ข้าวเครื่องเครื่องใช้ที่ผลิตจากวัสดุอื่น เช่น พลาสติก เนื่องจากมีราคาถูก หาซื้อง่าย ผลิตได้ครั้งละมากๆ บทบาทของเครื่องจักสานหัตถกรรมใบเตยปาหนันจึงน้อยลง เมื่อความต้องการน้อยลงผู้ผลิตก็ผลิตสินค้าจำนวนน้อยลงเช่นกัน เมื่อเกิดสภาวะปัญหาเช่นนี้กับผู้ประกอบการอาชีพหัตถกรรมจักสาน จึงเกิดการคิดประดิษฐ์ออกแบบหัตถกรรมจักสานเป็นข้าวของเครื่องใช้ในรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น เช่น กระเป๋า ที่รองจาน แก้ว กล่องใส่โทรศัพท์ ที่ใส่ของจุจิก เป็นต้น โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลในชื่อโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ดูเหมือนสถานการณ์จะดีขึ้นเพราะข้าวของเครื่องใช้เหล่านี้ได้รับการตอบรับจากผู้บริโภคเป็นอย่างดี แต่เมื่อเวลาผ่านไปทุกชุมชน ทุกภาค ล้วนแต่นำวัสดุธรรมชาติประจำท้องถิ่นของตัวเองมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ในรูปแบบเดียวกันรวมทั้งใบเตยปาหนันด้วย ซึ่งไม่ได้มีความแตกต่างไปจากงานจักสานจาก หวาย กระจุตหรือใบลาน อีกทั้งช่างฝีมือในการจักสานก็มีน้อยลงทุกวัน เพราะผลิตภัณฑ์ที่ทำอยู่ทุกวันนี้ก็เป็นรูปแบบเดิมๆ และเป็นผลิตภัณฑ์ที่นิ่งๆ จึงไม่ได้มีการพัฒนาและส่งเสริมช่างจักสานให้มีฝีมือดีขึ้นไปเลย สอดคล้องกับที่ วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ (2532 : 142) กล่าวไว้ว่า ปัญหาที่จะเกิดกับการผลิตเครื่องจักสานในท้องถิ่นต่างๆ มีดังนี้ คือ ปัญหาที่เกิดจากรูปแบบ หรือแบบอย่างของเครื่องจักสาน มิได้มี

การศึกษาและเสนอแนะในทางที่ถูก ทำให้เกิดการเลียนแบบเครื่องจักสานจากท้องถิ่นอื่น ในที่สุดจะทำให้เกิดการทำเครื่องจักสานที่เหมือนกันทั่วประเทศ เอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่นจะหายไป

จากประเด็นปัญหาของหัตถกรรมการจักสานใบเตยปาหนัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจากสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันนั้นยังคงมีแต่ผลิตภัณฑ์แบบซ้ำๆ เดิมๆ และเป็นผลิตภัณฑ์ขนาดเล็ก ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่หัตถกรรมจักสานอื่นๆ ก็ทำกันอยู่แล้ว จึงไม่ได้มีอะไรแปลกใหม่ ทั้งที่ทางภาคใต้ก็มีวัตถุดิบเพียงพอแต่ไม่สามารถนำมาแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มมูลค่าได้ อีกทั้งพื้นที่ในการศึกษาอันได้แก่ จังหวัดตรัง จังหวัดกระบี่ และจังหวัดสตูลก็มีโรงงานเฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากไม้อยู่มากมาย ซึ่งจะเป็นการต่อยอดผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ให้มีความหลากหลายมาก หากเราสามารถนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนารูปแบบและออกแบบให้มีความแปลกใหม่และสวยงาม ย่อมเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศและในประเทศแน่นอน ข้อดีอีกอย่างของเตยปาหนันคือ เมื่อสานออกมาแล้วจะมีเนื้อตอกที่นุ่ม เหนียว ไม่แข็งกระด้างเหมือนกับหวายหรือกระจูด อีกทั้งการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์นั้นจะทำให้สามารถสร้างนักออกแบบที่มีคุณภาพได้ ซึ่งในภาวะปัจจุบันประเทศเราต้องการบุคลากรด้านนี้มาก โดยเฉพาะเมื่อเรากำลังจะก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 การพัฒนาภูมิปัญญาที่เรามีอยู่แล้วให้มีรูปแบบที่ทันสมัยและสนองตอบความต้องการของตลาดหรือที่เรียกว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้นั้น จะทำให้เราสามารถยืนอยู่บนเวทีโลกได้อย่างสง่างามเผยแผ่ชาติไทยได้ทีเดียว

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการออกแบบและรูปแบบงานหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

คำถามในการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นอย่างไร
2. หัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันมีปัญหาในการพัฒนาการออกแบบเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างไร
3. แนวทางการพัฒนาการออกแบบและรูปแบบงานหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ซึ่งจะทำให้คนในท้องถิ่นรวมถึงกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยได้นำไปใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์ ส่งเสริม รวมถึงการพัฒนาภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันให้ยั่งยืนต่อไป
2. ผลจากการวิจัยทำให้ทราบปัญหาของการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันว่ามีปัญหาอะไรบ้าง อันจะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยเอง หรือจะเป็นหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพาณิชย์จังหวัด อุทสาหกรรมจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด รวมถึงองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในการจะปรับปรุงแก้ไขและร่วมกันหาทางออกให้กับปัญหาเหล่านี้ได้
3. ผลการวิจัยทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันว่าควรจะมีทิศทางในการพัฒนาอย่างไร ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยเอง หรือจะเป็นหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพาณิชย์จังหวัด อุทสาหกรรมจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด รวมถึงองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในการจะได้นำแนวทางการแก้ไขปัญหาไปวางแผนนโยบายในการพัฒนาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป
4. ผลการวิจัยทำให้ได้รูปแบบงานหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน โรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ และกลุ่มภาครัฐและเอกชนต่างๆ ที่สนใจนำรูปแบบของงานหัตถกรรมจักสานที่ได้ไปใช้ประโยชน์ รวมถึงสามารถนำไปต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่จะสามารถเพิ่มมูลค่าได้อีกต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หัตถกรรมพื้นบ้าน หมายถึง งานช่างหรืองานฝีมือของชาวบ้านที่ประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้ไม้สอยภายในบ้านตามความเชื่อถือทางด้านประเพณี ศาสนา เช่น เป็นเครื่องบูชา ใช้เพื่อความสวยงามสนองความสุขทางจิตใจและเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ
2. หัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน หมายถึง งานฝีมือที่ใช้ใบเตยปาหนันมาสานขัดกันเป็นลวดลายใช้ทำเป็นข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ
3. ภูมิปัญญาพื้นบ้าน หมายถึง ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ของชาวบ้านในการผลิตงานหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ซึ่งได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ
4. เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง แนวคิดและวิธีการในการนำใบเตยปาหนันมาออกแบบให้เป็นผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ที่มีความแปลกใหม่เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันและเสริมสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน
5. การพัฒนาการออกแบบ หมายถึง การคิดและประดิษฐ์เพื่อให้ได้รูปแบบใหม่ของเฟอร์นิเจอร์ที่ทำจากหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน

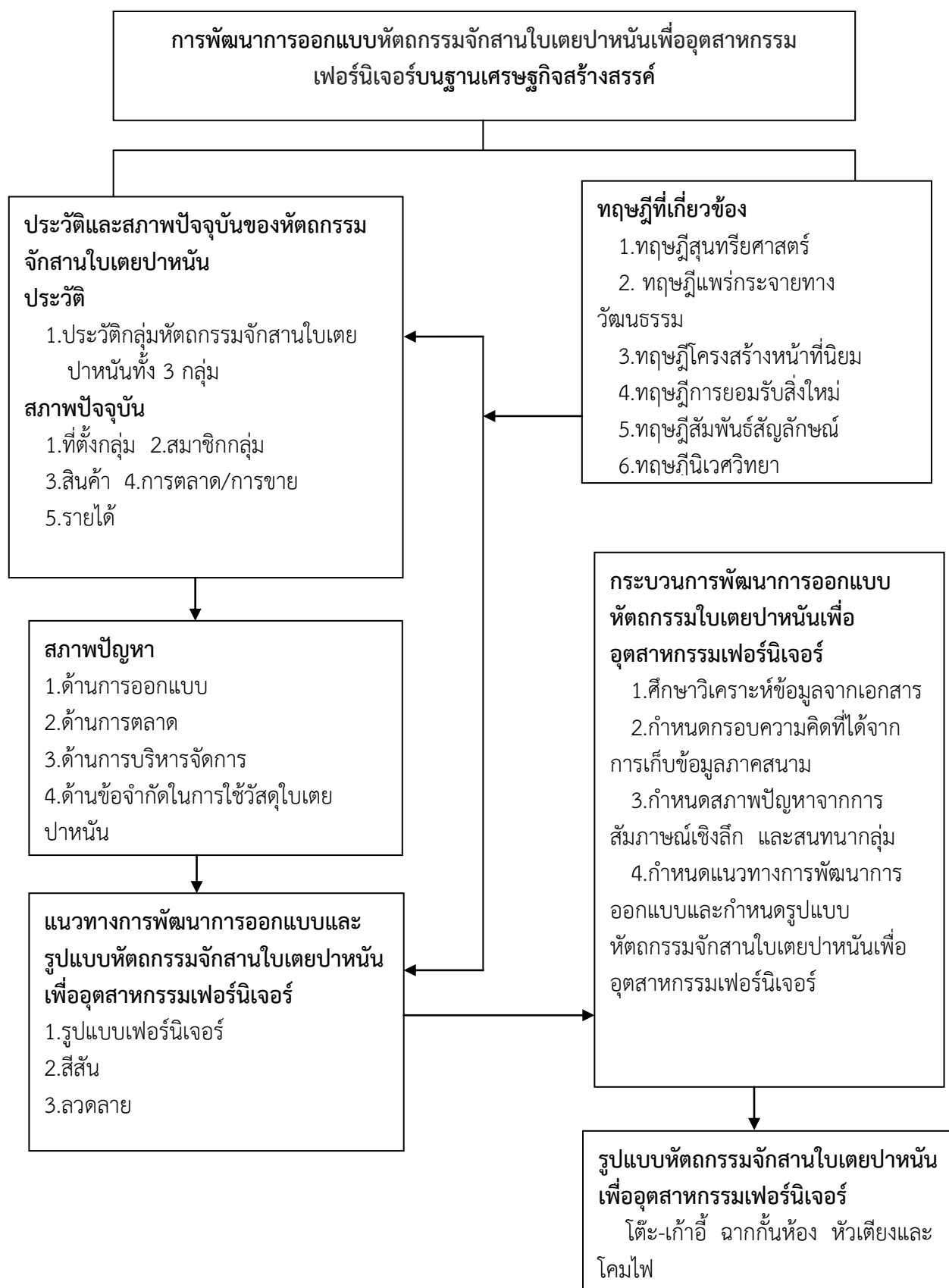

6. อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ หมายถึง หัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันที่พัฒนาเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม โดยใช้เครื่องมือที่ทันสมัยสำหรับผลิตเฟอร์นิเจอร์ในโรงงาน อุตสาหกรรมเข้ามาผสมผสานเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ต้องการ ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง โต๊ะ เก้าอี้ ฉากกั้นห้อง หัวเตียง โคมไฟ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาดหน่นเพื่อ
อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมจักสาน
 - 1.1 ความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรม
 - 1.2 ความรู้เกี่ยวกับการจักสาน
 - 1.3 ความรู้เกี่ยวกับการจักสานใบเตยปาดหน่น
2. ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่ออุตสาหกรรมและการจัดการเชิงธุรกิจ
 - 2.1 การออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่ออุตสาหกรรม
 - 2.2 การบริหารจัดการเชิงธุรกิจ
 - 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
 - 2.4 การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์
 - 2.5 การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
 - 2.6 การออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ
3. นโยบายของรัฐ
4. บริบทพื้นที่
 - 4.1 จังหวัดตรัง
 - 4.2 จังหวัดกระบี่
 - 4.3 จังหวัดสตูล
5. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์
 - 5.2 ทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
 - 5.3 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม
 - 5.4 ทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่
 - 5.5 ทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณ์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมและการจักสาน

1. ความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรม

งานหัตถกรรมไทยมีประวัติมายาวนานและนับเป็นมรดกตกทอดที่มีคุณค่า สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของคนไทย คนไทยที่อาศัยอยู่ในแต่ละท้องถิ่นมักใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ ดิน หิน โลหะ หนังสัตว์ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เครื่องเรือน เครื่องดนตรี และเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน รวมทั้งใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อและศาสนาของตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักประดิษฐ์คิดค้นลวดลายเป็นของตนเองขึ้นมาตกแต่งเครื่องมือเครื่องใช้ดังกล่าวให้สวยงาม มีคุณค่าทั้งในด้านศิลปะ และประโยชน์ใช้สอยเรียกว่า หัตถกรรม

1.1 ความหมายของงานหัตถกรรม

จากการศึกษาพบว่านักวิชาการหลายคนที่ศึกษาเกี่ยวกับหัตถกรรมได้ให้ความหมายของหัตถกรรมไว้หลากหลาย ดังต่อไปนี้

คำว่า “หัตถกรรม” มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Craft, Handicraft ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลากหลายดังนี้

มาโนช กงกะนันทน์ (2537 : 44) ให้ความหมายของหัตถกรรมว่าหมายถึง สิ่งของเครื่องใช้ ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ซึ่งใช้มือทำกันเป็นส่วนใหญ่ (อาจมีเครื่องผ่อนแรงบ้างในบางกรณี) และทำใช้กันเองภายในครอบครัว

วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ (2539 : 17) กล่าวว่าหัตถกรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจากฝีมือและภูมิปัญญา เพื่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยในการดำรงชีวิต หัตถกรรมชิ้นแรก ได้แก่ เครื่องมือหินกะเทาะของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์

วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ (2546 : 333) ระบุในพจนานุกรมหัตถกรรม เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านว่าหัตถกรรมหมายถึง “สิ่งของเครื่องใช้ที่ผลิตด้วยมือเช่น เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเงิน เครื่องทอง ฯลฯ”

เกลียวพันธ์ ขจรผดุงกิตติ (2540 : 24) กล่าวไว้ว่า หัตถกรรม หมายถึง สิ่งที่ต้องใช้ฝีมือในการประดิษฐ์และมีความงามด้านศิลปะแฝงอยู่โดยอาจใช้เครื่องจักร เครื่องมือหรือเครื่องทุ่นแรงช่วยด้วยก็ได้

จूरรัตน์ บัวแก้ว และสมบูรณ์ ธนะสุข (2540 : 51) ได้กล่าวว่า หัตถกรรม หมายถึง งานที่ต้องใช้ฝีมือในการดัดแปลงวัตถุดิบที่อยู่ตามธรรมชาติมาเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ไม้สอยในชีวิตประจำวัน หรือในโอกาสพิเศษในครอบครัวหรือในสังคม กระบวนการดัดแปลงวัตถุดิบหรือจะเรียกว่า เทคโนโลยีของหัตถกรรมนั้นๆ ส่วนมากจะเป็นประเภทที่ใช้แรงมือทำ และอาจมีอุปกรณ์เครื่องมือเข้ามาช่วยบ้าง เช่น กะโหลกและแป้นหมุนที่ใช้ในการปั้นขึ้นทรงหม้อดินเผา เป็นต้น ผลงานหัตถกรรมอาจเรียกได้ว่าเป็นผลงานศิลปะเช่นเดียวกัน

วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ (2542 : 31) กล่าวว่า หัตถกรรม หมายถึง สิ่งที่สร้างด้วยมือมนุษย์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้สอยเป็นสำคัญ รูปแบบของงานหัตถกรรมจะพัฒนาขึ้นจากความชำนาญของช่างและการปรับปรุงเพื่อให้สนองประโยชน์ใช้สอยได้ดียิ่งขึ้น

อภัย นาคคง (2525 : 1) ได้กล่าวว่า หัตถกรรมพื้นบ้าน หมายถึง การคิดสร้างสรรค์สิ่งที่ใช้สอยด้วยมือของชาวบ้าน หรือประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ ผลงานหัตถกรรมพื้นบ้านแต่

ละท้องถิ่นย่อมมีลักษณะซึ่งเกิดแก่สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณีประเพณีใช้สอยและรสนิยมตกทอดที่มีที่มาในท้องถิ่นนั้น ๆ

สรุปได้ว่าหัตถกรรมพื้นบ้าน คือ ความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ข้าวของเครื่องใช้ของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น และโดยส่วนใหญ่วัตถุดิบที่นำมาทำก็จะเป็นวัตถุดิบที่หาได้มากในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย เหมือนการจักสานใบเตย ปาหนันที่โดยส่วนใหญ่จะทำกันมากตามชุมชนที่อยู่ใกล้ทะเล เพราะใบเตยปาหนันจะพบได้มากตามชายทะเลเท่านั้น

1.2 ประวัติและที่มาของงานของหัตถกรรม

เกี่ยวกับประวัติของงานหัตถกรรมนี้ วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ (2539 : 11-16) ได้เขียนไว้ว่า เมื่อมนุษย์เกิดขึ้นมาไม่มีสิ่งของติดตัวมาเหมือนสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เนื่องจากมนุษย์มีสติปัญญาต่างจากสัตว์อื่นๆ จึงคิดประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นมาเพื่อสนองความจำเป็นพื้นฐานในชีวิตประจำวัน โดยใช้แรงงานของตนเพื่อตัดแปลงวัตถุที่มีในธรรมชาติเพื่อให้มีรูปร่างและประโยชน์ใช้สอยได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นจุดกำเนิดของการสร้างงานหัตถกรรมงานหัตถกรรมไทยมีความผูกพันกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยมาเป็นเวลานาน เนื่องจากหัตถกรรมนั้นเป็นการทำเพื่อประโยชน์ใช้สอยในครัวเรือนเป็นเบื้องต้น ซึ่งมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และการขุดค้นทางโบราณคดีว่างานหัตถกรรมมีมาตั้งแต่ 5,000 – 10,000 ปี ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องจักสาน เครื่องประดับ ภาชนะดินเผา ผ้า งานแกะสลักไม้ งานหล่อโลหะ เป็นต้น

รูปแบบหัตถกรรมในยุคแรกเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านในรูปของอุตสาหกรรมในครัวเรือนซึ่งเป็นการผลิตที่ใช้ฝีมือและแรงงานของสมาชิกในครอบครัว มีลักษณะเรียบง่าย คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักโดยใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น กก ไม้ไผ่ หวาย เป็นต้น และมีเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น เมื่อมีการผลิตซ้ำๆ และเกิดความชำนาญและถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง มีการพัฒนาหัตถกรรมให้มีประโยชน์ใช้สอยดียิ่งขึ้นและเรียนรู้คุณสมบัติของวัตถุดิบ รู้จักเลือกวัตถุดิบให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมแต่ละประเภท ประกอบกับมีการใช้เทคโนโลยีที่คิดขึ้นในแต่ละยุคมาพัฒนากระบวนการผลิตหัตถกรรมให้มีคุณภาพตลอดจนการตกแต่งเพิ่มความสวยงามในงานหัตถกรรมเพื่อสนองความต้องการทั้งทางร่างกาย จิตใจ และความเชื่อ การซื้อขายอยู่ในวงจำกัดในระดับท้องถิ่น ต่อมาการค้าขายขยายตัวออกไป ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมบางประเภทได้รับความนิยมเป็นที่ต้องการมากขึ้น รูปแบบการผลิตงานหัตถกรรมจึงเปลี่ยนไป โดยมีการจ้างช่างฝีมือจากครอบครัวอื่นมาช่วยผลิตในระบบรวมแรงงานเพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น เป็นจุดเริ่มต้นของระบบการผลิตแบบโรงงาน งานหัตถกรรม จึงกลายเป็นศูนย์รวมของสหวิทยาการต่างๆ ที่มีคุณค่าทางศิลปะ วิทยาศาสตร์ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติและเป็นมรดกสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ที่มาของหัตถกรรม หัตถกรรมหรือศิลปะพื้นบ้าน มีที่มาจากที่ นิภาภัทร วิชัย (2548 : 56-57) ได้กล่าวไว้ดังนี้

งานการใช้สอยและอาชีพของชาวบ้าน เนื่องจากสภาพการประกอบอาชีพของชาวบ้านทำให้ต้องทำเครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นเอง หรือมีวัตถุดิบใกล้ตัวเป็นจำนวนมากจึงนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เมื่อชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาทำไร่ก็ต้องสร้างไถ คราด แอก กระบอม กระพ้อมใส่ข้าว คู้ข้าว กระบุง ตะกร้า ระเบิด ครกตำข้าว เป็นต้น ความเป็นอยู่และสภาพสิ่งแวดล้อม เวลาว่างจากการประกอบอาชีพหลักคือทำนาทำไร่แล้วชาวบ้านก็จะจับปลา ทำให้มีเครื่องมือจักสาน ได้แก่

ข้อง สุ่ม อีजू แห ยอ ลอบ ไซ อวน เป็นต้น เพื่อจับปลาไว้กินในการดำรงชีวิต ชาวบ้านสร้างเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องนุ่งห่ม แหทุกบ้านเลี้ยงสัตว์ ก็ต้องสร้างเล้าไก่ กรงไก่ โดยใช้วัสดุที่มีในหมู่บ้านนั้นๆ เช่น ภาชนะใบไม้สัก ปั่นโองดิน เลี้ยงไหมเพื่อทอผ้าไหม ภาคใต้ติดริมทะเลก็ใช้เปลือกหอยมาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้เครื่องประดับ สรุปรวมของหัตถกรรมเกิดจากการประดิษฐ์สิ่งของขึ้นมาเพื่อไว้ใช้สอยภายในบ้าน โดยส่วนใหญ่ก็จะผลิตมาเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน เช่น อุปกรณ์ใช้ในครัวเรือน เครื่องมือจับสัตว์น้ำ เป็นต้น

1.3 วัตถุประสงค์ของการสร้างงานหัตถกรรม

จากวัตถุประสงค์หลักของการสร้างงานหัตถกรรมคือ การใช้สอย แต่ในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญในการพัฒนาความงามของงานหัตถกรรมเพราะต้องการให้งานหัตถกรรมมีความสวยงามน่าใช้และมีคุณค่าทางสุนทรียภาพควบคู่ไปกับประโยชน์ใช้สอย ดังนั้นกระบวนการทางศิลปะจึงเข้ามามีบทบาททำให้งานหัตถกรรมกลายเป็นศิลปหัตถกรรม แต่กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรมแตกต่างไปจากกระบวนการสร้างงานศิลปกรรม กล่าวคือ ช่างหัตถกรรมและช่างศิลป์ใช้ประสบการณ์และความสามารถของตนพัฒนางานหัตถกรรมอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยมีคตินิยม ขนบประเพณี ค่านิยม ความเชื่อของกลุ่มชนเป็นองค์ประกอบกำหนด “รูปแบบ” แต่แฝงลักษณะเฉพาะตน ค่านิยมทางสุนทรียภาพและภูมิปัญญาของผู้สร้าง โดยช่างอาจสื่อความหมายด้วยรูปเชิงสัญลักษณ์ นอกจากนี้ ยังต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องระหว่างผู้ผลิตและผู้ใช้ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะถิ่น เป็นหัตถกรรมและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2539 : 17-20) นอกจากนี้ ยังมีคำที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมมีหลายคำ เช่น ศิลปหัตถกรรม ศิลปะพื้นบ้านและศิลปะชาวบ้าน ศิลปหัตถกรรม (Arts and Crafts) เป็นศิลปะเพื่อการใช้สอยหรือประยุกต์ศิลป์ ซึ่งผู้สร้างคือช่างพื้นบ้านที่ไม่ได้ผ่านการศึกษาศิลปะได้ใช้ความรู้ความสามารถเชิงศิลปะซึ่งเกิดจากความชำนาญและประสบการณ์ในการสร้างสรรค์มาทำให้งานหัตถกรรมมีความกลมกลืนกันทั้งในด้านประโยชน์ใช้สอยและความสวยงาม (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2539 : 16)

ศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art) เป็นศิลปะและหัตถกรรมที่สร้างขึ้นโดยประชาชนซึ่งไม่ได้รับการฝึกฝนด้านศิลปะอย่างเป็นระบบ แต่สามารถสร้างผลงานตามประเพณีนิยมด้วยความชำนาญและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเฉพาะประเทศได้ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2539 : 22 ; อ้างอิงมาจาก Mayer. 1981 : 150) ในขณะที่ สถาพร ติบุญมี ณ ชุมแพ (2550 : 55-56) ให้ความเห็นว่าศิลปะพื้นบ้านหมายถึง งานของชาวบ้านทั่วไปใช้ความคิดพยายามด้วยมือ สร้างผลงานอันมีความสวยงามอย่างเรียบง่าย มีประโยชน์ใช้สอยตามท้องถิ่นตามชนบทพื้นบ้านทั่วไปโดยได้รับสภาพจากธรรมชาติ สังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเป็นอยู่โดยทั่วไปผลงานศิลปะพื้นบ้านดูแล้วจะมีความสบายใจ ความง่ายแฝงไว้ด้วยความฉลาดของผู้สร้างและผลงานส่วนใหญ่จะสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน โดยทั่วไปจะพบมากในชนบทแต่ก็มีในชุมชนเมืองด้วย เช่น การผลิตปลาตะเพียนใบลานหรือใบตาลที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ศิลปะชาวบ้าน Herbert Read กล่าวว่า เป็นศิลปะของบุคคลที่มีความเป็นอยู่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน เป็นสิ่งของที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มชนที่ยังไม่เจริญทางวัฒนธรรม ผนวกกับขนบธรรมเนียมท้องถิ่นพื้นบ้านของตน โดยไม่มีอิทธิพลภายนอกมาแทรกแซงหรือไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลระดับสูงของสังคมอีกระดับหนึ่ง (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2539 : 29 ; อ้างอิงมาจาก กิตติมา อมรทัต. 2530 :

129-130) Herbert (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2539 : 27-28 ; อ้างอิงมาจาก Herbert. 1999 : 45) กล่าวถึงลักษณะเฉพาะของศิลปะชาวบ้านไว้ 3 ประการคือ ประการที่ 1 ศิลปะชาวบ้านไม่ใช่ศิลปะที่หยาบแต่ก็ไม่ประณีต แต่เป็นศิลปะประยุกต์เสมอ ประการที่ 2 ศิลปะชาวบ้านเป็นศิลปะที่มีความโน้มเอียงไปทางนามธรรมนิยม นำรูปทรงนามธรรมแบบเรขาคณิตมาใช้เชิงสัญลักษณ์ในงานศิลปะและหัตถกรรมพื้นบ้านกันมากโดยเฉพาะในลายผ้า ลวดลายบนเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น เนื่องจากข้อจำกัดทางเทคนิค เช่น การสร้างลายเครื่องจักสาน หรือลายผ้าไม่สามารถทำลวดลายเป็นเส้นโค้งได้ หรืออาจเป็นเพราะข้อจำกัดด้านความสามารถเพราะช่างพื้นบ้านไม่ได้เรียนจากสถาบันศิลปะ หรือเป็นไปตามคตินิยมของชาวเอเชียซึ่งนิยมเขียนภาพหรือสร้างศิลปะลักษณะกึ่งอุดมคติ ประการที่ 3 ศิลปะชาวบ้านหรือศิลปะพื้นบ้านไม่นิยมความเปลี่ยนแปลงซึ่งในความเป็นจริงศิลปะและหัตถกรรมพื้นบ้านเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามอิทธิพลภายนอกที่มากระทบ โดยอาจเปลี่ยนแปลงเฉพาะรูปแบบภายนอกแต่เนื้อหาหรือประโยชน์ใช้สอยยังคงเดิม เช่น กระติบหรือก่องข้าวสำหรับใส่ข้าวเหนียวหนึ่งของภาคเหนือและภาคอีสานมีประโยชน์ใช้สอยที่ไม่เปลี่ยนแปลงคือ ใช้ใส่ข้าวเหนียว แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือการใช้วัสดุที่หาได้ง่าย เช่น ใช้พลาสติกมาสานแทนไม้ไผ่ นอกจากนี้ยังมีการใช้คำว่าหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นงานหัตถกรรมที่ผลิตโดยชาวบ้านหรือช่างพื้นบ้านจากการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ ใช้วิชาการด้านช่างกับการใช้มือผสมกัน ผลิตงานหัตถกรรมเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เพื่อสนองความต้องการของตนเองและชุมชน มีคุณค่าทั้งในด้านศิลปะและประโยชน์ใช้สอยอย่างสมบูรณ์ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ. 2549 : 71)

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม เป็นผลงานที่คนในหมู่บ้านสร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย ตกแต่งหรือประดับให้เกิดความสวยงาม มีความสำคัญต่อชีวิตและสังคมของชุมชนไทย เพราะผลงานแต่ละชิ้นในภาคต่างๆ ของประเทศบอกให้เราทราบถึงชีวิต ความเป็นอยู่ ความคิด ความฝัน หรือความพึงใจของคนในหมู่บ้านนั้น ๆ เป็นลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งผู้พบเห็นอาจบอกได้ทันทีว่าทำมาจากหมู่บ้านใด ภาคใดของประเทศเราเรียกลักษณะเฉพาะตัวรวมกันว่า “เอกลักษณ์” ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจะสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ฐานะความเป็นอยู่ของคนระดับความเจริญรุ่งเรืองของยุคสมัยนั้น ๆ รวมทั้งความคิดและแนวในการดำรงชีวิตของผู้คนในแต่ละยุคแต่ละสมัย ประเทศไทยมีการผลิตงานศิลปหัตถกรรมมาเป็นเวลาช้านานตั้งแต่สมัยที่ยังไม่มีการบันทึกเรื่องราวด้วยตัวหนังสือ มีหลักฐานที่ได้จากการค้นพบ เช่น เครื่องปั้นดินเผาที่บริเวณถ้ำผีจังหวัดขอนแก่น ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่เก่าแก่ที่สุดคือมีอายุประมาณ 10,000 ปี เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า ณ ที่นั้นมีคนอยู่มาแล้วไม่ต่ำกว่าหนึ่งหมื่นปี

วัตถุประสงค์ของหัตถกรรมพื้นบ้าน หัตถกรรมพื้นบ้านเป็นการพัฒนาหัตถกรรมเพื่อใช้ตามวิถีชีวิต ขนบประเพณีความเชื่อของแต่ละกลุ่มชน มีลักษณะเฉพาะกลุ่มเฉพาะถิ่น แตกต่างจากงานหัตถกรรมและศิลปกรรมชั้นสูง ดังที่โซเอ็ล ยานากิ ผู้เชี่ยวชาญศิลปะพื้นบ้านชาวญี่ปุ่นกล่าวถึงสาระสำคัญของศิลปะชาวบ้านหรือหัตถกรรมพื้นบ้านได้ดังนี้ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2539 : 35-38 ; อ้างอิงมาจาก Yanaki, Soetsu. 1987 : 98)

1.3.1 สร้างโดยช่างนิรนาม ช่างที่ผลิตงานหัตถกรรมอาจเป็นชาวบ้านหรือช่างพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่น ไม่ใช่ศิลปินที่ผ่านสถาบันการศึกษาศิลปะอย่างเป็นระบบ จึงไม่ปรากฏชื่อผู้ทำบนงานเหล่านั้น และมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งคุณค่าทางศิลปะเป็นผล

จากการทำซ้ำๆเป็นจำนวนมากจนเกิดความชำนาญ แล้วดัดแปลงแก้ไขข้อบกพร่องจนได้ผลงานที่สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ มุ่งที่การใช้สอย ซื่อขายแลกเปลี่ยนเป็นสำคัญ จึงไม่มีการบันทึกชื่อของช่างไว้บนงานหัตถกรรม รู้แต่ในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆว่าเป็นงานหัตถกรรมของใคร

1.3.2 สร้างขึ้นเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน หัตถกรรมพื้นบ้านมักสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันของคนในแต่ละท้องถิ่น เช่น การทอผ้าพื้นบ้านของภาคต่างๆเพื่อใช้แต่งตัวในครอบครัว เมื่อผลิตได้จำนวนมากเกินความต้องการจึงจะจำหน่ายให้ผู้อื่นหรือแลกเปลี่ยนกับปัจจัยในการดำรงชีพอื่น ๆ

1.3.3 สร้างขึ้นเป็นจำนวนมากและมีราคาที่เหมาะสมหรือมีราคาต่ำ หัตถกรรมพื้นบ้านนั้นสร้างเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันในครอบครัวก่อน เมื่อผลิตได้จำนวนมากก็จะจำหน่ายหรือแลกเปลี่ยนกับสิ่งอื่นที่ตนต้องการ หรือในบางท้องถิ่นมีความสามารถในการผลิตสูงและมีความต้องการมาก ทำให้เกิดการผลิตเพื่อจำหน่าย เช่น เครื่องจักสานที่ทำขึ้นใช้สอยและซื้อขายแลกเปลี่ยนกันอย่างแพร่หลาย รูปแบบและกรรมวิธีการผลิตไม่พิถีพิถัน รูปแบบซ้ำ ๆ กัน เพราะต้องทำจำนวนมากและราคาถูก

1.3.4 คุณค่าและความสำคัญของงานหัตถกรรม หัตถกรรมเป็นงานฝีมือที่ผลิตขึ้นมาเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน และขณะเดียวกันก็มีคุณค่าด้านความงามด้วย ดังที่ วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ (2533 : 194-198) ได้กล่าวถึงคุณค่าของหัตถกรรม สรุปดังนี้

1.3.4.1 คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย หัตถกรรมมีคุณค่าในการใช้สอย ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน กล่าวคือ งานหัตถกรรมโดยทั่วไปมีจุดประสงค์ของการสร้างสรรค์ประการแรกอยู่ที่ประโยชน์ใช้สอย ก่อนที่หัตถกรรมจะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้งานมาแล้วอันก่อให้เกิดการพัฒนาและแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการในการใช้สอยได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้จะพัฒนาหรือแก้ไขในองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้คือ การสร้างรูปทรง โครงสร้าง ลวดลาย และการเลือกใช้วัสดุเพื่อตอบสนองใช้สอยเป็นสำคัญ โดยหัตถกรรมมีความสำคัญใกล้ชิดกับชีวิตของคนส่วนใหญ่อย่างมาก จนบางครั้งเรียกว่าศิลปะประชาชน ซึ่งวัตถุประสงค์ของการสร้างงานหัตถกรรมก็เพื่อประโยชน์ใช้สอยโดยตรง ลักษณะการสร้างเป็นไปตามสัญชาตญาณมิได้เรียนรู้อย่างเป็นทางการแต่อย่างใด หัตถกรรมจึงมีความผูกพันขั้นมูลฐานกับประชาชน โดยมักจะคำนึงถึงความคุ้มค่าในการใช้ประโยชน์มากที่สุด

1.3.4.2 คุณค่าทางความงาม การสร้างงานหัตถกรรมจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของรูปทรง ขนาดที่สามารถจะอำนวยความสะดวกได้อย่างเต็มที่แต่ก็มีความงามซึ่งผู้ผลิตได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วปรับปรุงพัฒนาเรื่อยมาหลายชั่วชีวิตคน จนได้รูปทรงทั้งงดงามและสนองการใช้สอยได้อย่างสมบูรณ์

1.3.4.3 ด้านศิลปวัฒนธรรม หัตถกรรมไทยเป็นงานศิลปะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นศิลปวัฒนธรรมไทยที่แตกต่างกันไปตามถิ่นกำเนิด รูปแบบ และวัสดุที่ใช้ เอกลักษณ์ที่สำคัญของหัตถกรรมไทยคือเป็นการสร้างขึ้นมาจากแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ไม่ว่าจะเป็นสภาพธรรมชาติ ความเป็นอยู่ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี แล้วถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของศิลปะ โดยสร้างรูปแบบใหม่ที่สอดคล้อง กับวิถีชีวิตของผู้คนด้วย คุณค่าในด้านเนื้อหาสาระนั้นได้สะท้อนความนึกคิดและค่านิยมของคนในแต่ละยุคสมัยออกมาในรูปความงาม

1.3.4.4 ด้านเศรษฐกิจ การเพิ่มทรัพยากรในประเทศ ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยพัฒนาจากการผลิตในระดับท้องถิ่นโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ก่อให้เกิดการนำทรัพยากรที่มีอยู่ภายในประเทศมาใช้ประโยชน์โดยผ่านกระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าทำให้ขายได้ในราคาสูง เช่น เครื่องจักสานการเพิ่มการจ้างงาน ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยมีลักษณะการผลิตที่ใช้แรงงานฝีมือที่มีความชำนาญและใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก งานหัตถกรรมบางประเภทที่มีระยะเวลา

สรุปวัตถุประสงค์ของการสร้างงานหัตถกรรม คือ ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน และสร้างขึ้นมาเพื่อสุนทรีย์คือช่วยเสริมคุณค่าทั้งทางด้านความงาม ประโยชน์ใช้สอย ศิลปวัฒนธรรม และส่งเสริมด้านเศรษฐกิจให้คนในชุมชนได้มีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย

1.4 ลักษณะของหัตถกรรม

หัตถกรรมจัดเป็นศิลปประยุกต์หรือศิลปะที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญแบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ. 2549 : 72)

ลักษณะที่ 1 เป็นงานหัตถกรรมที่ชาวบ้านสร้างขึ้นมามีใช้สอยในชีวิตประจำวันของตนเอง ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องเล่น เครื่องประดับตกแต่ง ผ้าเครื่องนุ่งห่ม

ลักษณะที่ 2 เป็นงานหัตถกรรมที่ชาวบ้านสร้างขึ้นสำหรับใช้กับบุคคลอีกระดับหนึ่ง ได้แก่ พระมหากษัตริย์ ข้าราชการและขุนนาง ส่วนใหญ่เป็นเครื่องราชูปโภคหรือเครื่องใช้ไม้อ้อย เครื่องศาสตราวุธ เครื่องดนตรี เครื่องประดับตกแต่ง เครื่องผ้าที่ทอสวยงามสำหรับใช้ในงานพิธีการสำคัญ

ลักษณะที่ 3 เป็นงานหัตถกรรมที่ชาวบ้านสร้างขึ้นมาเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมตามจารีตประเพณีและในพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่เป็นเครื่องศาสนูปโภคหรือเครื่องใช้ไม้อ้อยในวัด เครื่องตกแต่งโบสถ์วิหาร เช่น พระพุทธรูป ตู้พระไตรปิฎก ธรรมาสน์ ระฆัง ใบเสมา เป็นต้น วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2527 : 31-39) ได้กล่าวถึงลักษณะของงานหัตถกรรมไว้ดังนี้

1.4.1 สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย การสร้างงานหัตถกรรมจะมีการพัฒนารูปแบบเรื่อยมาจนถึงที่จุดหนึ่งซึ่งสามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างเต็มที่ แล้วจะมีรูปแบบที่สมบูรณ์เป็นรูปแบบเฉพาะของงานหัตถกรรมนั้นๆ และมักจะมีรูปแบบเฉพาะถิ่นปรากฏอยู่ด้วย

1.4.2 สร้างขึ้นเป็นจำนวนมาก งานหัตถกรรมจะผลิตขึ้นเป็นจำนวนมากเพื่อให้เพียงพอความต้องการของผู้คนในท้องถิ่นที่ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งอาจมีรูปแบบที่ซ้ำๆ กัน หรือมีความคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่

1.4.3 จะต้องมียุคที่เหมาะสมหรือมีราคาต่ำ ทั้งนี้เพราะงานหัตถกรรมทำขึ้นเป็นจำนวนมาก และเป็นของใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนทั่วไป

1.4.4 จะต้องมียุคเฉพาะถิ่นอันเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งของหัตถกรรมอาจจะเป็นรูปแบบหรือการใช้วัสดุ ควรมีลักษณะเฉพาะถิ่นนั้นๆ และวัสดุก็เป็นวัสดุธรรมชาติที่หาได้จากท้องถิ่นนั้น

1.4.5 ช่างผู้ผลิตงานหัตถกรรมจะเป็นช่างพื้นบ้านที่มีความรู้ความสามารถซึ่งได้รับการสั่งสมสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษในท้องถิ่นนั้นๆ

สรุปลักษณะของหัตถกรรม คือ ส่วนใหญ่ทำขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้งานของชาวบ้านในชุมชนนั้นๆ และมักจะทำเป็นจำนวนมากโดยมีรูปแบบที่ซ้ำกัน ราคาไม่สูง

ใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นของตนเองหรือมีรูปแบบการผลิตตามแบบชุมชนของตน และส่วนใหญ่ภูมิปัญญาเหล่านี้จะถูกสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษทั้งสิ้น

2. ความรู้เกี่ยวกับการจักสาน

2.1 กำเนิดและวิวัฒนาการของเครื่องจักสาน

มนุษย์คิดทำเครื่องจักสานมาตั้งแต่สมัยใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่นอน แต่ได้พบร่องรอยของเครื่องจักสานบนเครื่องปั้นดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นหลักฐานยืนยันว่ามนุษย์อาจจะสามารถทำเครื่องจักสานได้ก่อนสมัยประวัติศาสตร์และทำต่อมาในสมัยประวัติศาสตร์ดังปรากฏร่องรอยของจักสานบนผิวภาชนะเครื่องปั้นดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์ชิ้นหนึ่ง จากแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์บ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เป็นภาชนะเล็กๆ ปากกลมๆ ก้นสี่เหลี่ยม (ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร กรุงเทพมหานคร) และภาชนะดินเผาทรงกระบอกเล็กๆ อีกชิ้นหนึ่งจากแหล่งโบราณคดีในจังหวัดลพบุรี (ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี) ภาชนะดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์ทั้งสองชิ้นดังกล่าวมีรอยของภาชนะจักสานชัดปรากฏบนผิวด้านนอก จึงสันนิษฐานว่าทำขึ้นโดยใช้ดินเหนียวยาล้างไปในภาชนะจักสาน เมื่อดินแห้งและแฉ่งแล้วจึงนำไปเผาไฟ ไฟจะไหม้ภาชนะจักสานจึงเป็นแม่แบบหมดเหลือดินเผาที่มีรูปร่างเช่นเดียวกับภาชนะจักสานซึ่งเป็นแม่แบบ จึงปรากฏรอยสานที่ผิวด้านนอกตามลวดลายต้นแบบภาชนะเครื่องปั้นดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์ดังกล่าว เป็นหลักฐานสำคัญที่อาจสันนิษฐานได้ว่ามนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยรู้จักทำเครื่องจักสานมาก่อนการทำเครื่องปั้นดินเผาและการทำเครื่องปั้นดินเผายุคแรก อาจทำโดยใช้ดินเหนียวยาล้างในแม่แบบ (Pressing into Mould) ทิ้งไว้ให้ดินแห้งแล้วจึงนำไปเผา ซึ่งเป็นกรรมวิธีการทำเครื่องปั้นดินเผายุคเริ่มแรกก่อนที่จะเครื่องปั้นดินเผาด้วยการตีด้วยไม้และหินดู และการปั้นโดยใช้แป้นหมุนในยุคต่อมา (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2541 : 1-2)

สิ่งที่ใช้เป็นแม่แบบ (Mould) ในการทำเครื่องปั้นดินเผาแรกๆ อาจจะเป็นเปลือกผลไม้ เช่น เปลือกน้ำเต้าหรือเปลือกผลไม้ชนิดอื่นๆ ก่อนที่จะใช้ภาชนะจักสานเป็นแม่แบบ แต่การทำภาชนะดินเผาที่ทำขึ้นด้วยวิธีนี้จะมีรูปร่างจำกัดตามสิ่งที่นำมาเป็นแม่แบบเท่านั้น ร่องรอยของเครื่องจักสานที่ปรากฏบนผิวภาชนะดินเผานั้นอาจสันนิษฐานได้ว่าการทำเครื่องจักสานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยใช้วัตถุดิบที่แปรรูปด้วยเครื่องมือโลหะ เช่น มีด พร้า จักหรือเหลาให้วัตถุดิบเป็นเส้น “ตอก” ซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะใช้ทำเครื่องจักสานแต่ละชนิด อาจนำหวายหรือไม้ไผ่มาจักเป็นเส้นก่อนที่จะนำมาสานเป็นภาชนะแทนที่จะใช้ใบไม้ เถาวัลย์มาสานเป็นภาชนะโดยตรง เพราะร่องรอยของเครื่องสานที่ปรากฏบนภาชนะดินเผานั้น แสดงว่าเป็นภาชนะจักสานที่สานด้วยตอกที่จักเป็นเส้นอย่างที่ใช้สานเครื่องจักสานปัจจุบัน

การแปรรูปวัตถุดิบที่ใช้ทำเครื่องจักสานเป็นพัฒนาการสำคัญในการทำเครื่องจักสาน เพราะการใช้วัสดุที่เป็นเส้นเล็ก เช่น ตอก หวาย ย่านลิเภา ทำให้มนุษย์สามารถประดิษฐ์เครื่องจักสานให้มีรูปร่างตามต้องการและมีความประณีตงดงามยิ่งขึ้น

การทำเครื่องจักสานบางชนิดในบางท้องถิ่น ช่างจักสานจะสานภาชนะหรือใช้ไม้ทำเป็นแม่แบบให้มีรูปร่างตามความต้องการก่อนแล้วจึงสานทับแม่แบบอีกทีหนึ่งเพื่อให้ได้เครื่องจักสานที่มีรูปร่างและขนาดเหมือนกันเป็นจำนวนมาก เช่น การเปียดหรือกระบุง บางท้องถิ่นในจังหวัดแพร่ ช่างจักสานจะสานกระบุงแม่แบบหรือต้นแบบก่อนแล้วจึงสานกระบุงที่ต้องการตามแม่แบบที่สานไว้

หรือการสานหมวกหรือก๊อบในภาคเหนือ ซึ่งช่างจักสานมักใช้ไม้กลึงเป็นรูปหมวกเป็นแม่แบบ แล้วสานโครงหมวกตามแม่แบบที่เป็นไม้นั้นแล้วจึง बुด้วยใบลานหรือใบตาลอีกชั้นหนึ่ง วิธีนี้จะทำให้หมวกมีรูปร่างเหมือนกันและมีขนาดเท่าๆ กัน นอกจากนี้ก็มีการสานคุหรือแอวสำหรับตีข้าวของภาคเหนือซึ่งเป็นเครื่องจักสานขนาดใหญ่ที่ใช้ตอกขนาดใหญ่ช่างจักสานจึงต้องซุดดินเป็นหลุมเป็นแม่แบบ แล้วลงไปสานในหลุมซึ่งมีหลุมดินเป็นแม่แบบบังคับให้เครื่องจักสานมีรูปทรงตามต้องการ การใช้เครื่องจักสานโดยใช้แม่แบบนี้ช่วยให้ได้เครื่องจักสานที่มีรูปร่างเหมือนๆ กันเป็นจำนวนมาก หรือต้องการให้ได้สานเครื่องจักสานรูปทรงแปลกๆ จึงต้องใช้แม่แบบ เช่น การสานแจกัน การสานเป็นรูปสัตว์ในประเทศจีนซึ่งใช้ตอกสานหุ้มทับแจกันดินเผาหรือเครื่องปั้นดินเผารูปสัตว์โดยตรง ทำให้ได้เครื่องจักสานที่มีรูปทรงตามแม่แบบนั้น (พิสิฐ บุญไชย. 2541 : 25) ดังนั้นจะเห็นว่าการทำเครื่องจักสานเป็นหัตถกรรมสำคัญยิ่งประเภทหนึ่งในสังคมเกษตรกรรมเพราะเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่ผู้ใช้สามารถสานขึ้นใช้เองจากวัตถุดิบที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น

การสร้างรูปทรงและกรรมวิธีในการทำเครื่องจักสานยุคแรกๆ โดยทั่วไปจะไม่แตกต่างกัน ตั้งแต่การนำใบไม้ เถาวัลย์ มาสานเป็นภาชนะ สานเป็นเสื่อ หรือเครื่องรองนั่ง ปูนอน นำใบมะพร้าว ใบลาน ใบตาล และเถาวัลย์มาสานเป็นภาชนะอย่างหยาบๆ สำหรับใส่สิ่งของซึ่งทำกันทั่วไป เช่น เครื่องจักสานของชนพื้นเมืองในทวีปออสเตรเลีย เครื่องจักสานของชาวเกาะสุมาตราในประเทศอินโดนีเซียและเครื่องจักสานของชาวอินเดียแดงโบราณในทวีปอเมริกา จนถึงการทำเครื่องจักสานที่มีรูปทรงง่ายๆ และสานอย่างหยาบๆ ในภาคใต้ของไทยโดยการนำใบมะพร้าวมาสานเป็นภาชนะอย่างง่ายสำหรับใส่หญ้า เรียก กอนอ หรือ ลอมและการนำใบจาก ใบหลาวโอน มาสานเป็นภาชนะสำหรับตักน้ำที่เรียกว่า หมา หรือการใช้ตอกไม้ผ่ามาสานเป็น หลัว และ สุ่มไก่ เป็นต้น

กรรมวิธีในการทำเครื่องจักสานเริ่มจากการใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติที่มีลักษณะเป็นเถาเป็นต้น เช่น เถาวัลย์ หวาย กระจุต กก มาสานสอดขัดกันอย่างง่ายๆ โดยแทบไม่ต้องแปรรูปวัตถุดิบเลย เช่น การนำเถาวัลย์ หวาย มาสานเป็นภาชนะง่ายๆ อย่าง ตะกร้า กระจาด น้ำตักกก กระจุตมาทาบให้แบนแล้วสานเป็นเสื่อหรือภาชนะ เช่น เสื่อกระจุต กระสอบกระจุต ในภาคใต้ ต่อมาเมื่อมนุษย์ต้องการผลิตเครื่องจักสานให้มีรูปทรงและมีลวดลายละเอียดประณีตมากขึ้นจึงแปรรูปวัตถุดิบด้วยการ “จัก” เพื่อให้ได้วัตถุดิบที่เป็นเส้นเล็กสานได้ละเอียดยิ่งขึ้น เช่น การนำหวายมาจักเป็นเส้น นำไม้ไผ่มาจักเป็นตอก ทำให้มนุษย์สามารถสานเครื่องจักสานให้มีรูปทรงและลวดลายละเอียดประณีตตามต้องการ

ประเทศต่างๆ ในเอเชียเป็นแหล่งผลิตเครื่องจักสานที่สำคัญของโลก ทั้งนี้เพราะภูมิภาคนี้มีพืชพันธุ์ไม้นานาชนิดที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะนำมาทำเป็นเครื่องจักสาน นอกจากนี้ประชากรส่วนใหญ่ ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมยังไม่ได้พัฒนาเป็นการเกษตรอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องจักรกล ดังนั้น เครื่องมือเครื่องใช้ที่เกษตรกรในภูมิภาคนี้ใช้ในการประกอบอาชีพ จึงเป็นเครื่องมือพื้นบ้านมากกว่าเครื่องมือที่มีเทคโนโลยีสูง เฉพาะประเทศกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือเอเชียอาคเนย์ เช่น ประเทศไทย ซึ่งในอดีตประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม และเป็นการเกษตรแบบดั้งเดิม จึงใช้เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้การดำรงชีพของประชาชนในชนบท ยังดำรงชีพตามสภาพสังคมเกษตรกรรมยังใช้เครื่องมือเครื่องใช้ที่ผลิตขึ้นเองจากวัตถุดิบธรรมชาติในท้องถิ่น การทำภาชนะดินเผาด้วยดินที่หาได้ในท้องถิ่น การทำเครื่องจักสานด้วย

เถา ใบ และต้นไม้ชนิดต่างๆ ดังนั้น เครื่องจักสานจึงเป็นเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านที่ใช้กันแพร่หลายที่สุดในทุกภาคของประเทศ (ปรัชญาณี ธัญญาวดี. 2546 : 1)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ทำเครื่องจักสาน

การทำเครื่องจักสานเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านโบราณอย่างหนึ่งที่ทำสืบทอดกันมาช้านาน เครื่องมือที่ใช้ทำเครื่องจักสานก็เป็นเครื่องมือพื้นบ้านเพียงไม่กี่ชิ้นที่ชาวบ้านมักทำขึ้นใช้เอง ได้แก่ (วิบูลย์ ลีสุวรรณ. 2541 : 28-30)

มีด เครื่องมือสำหรับแปรรูปวัตถุดิบจากธรรมชาติมาเป็นวัสดุสำหรับทำเครื่องจักสานมีดที่ใช้กันทั่วไปเป็นเหล็กกล้า เนื้อแกร่ง มี 2 ชนิด คือ มีดสำหรับผ่าและตัด มักเป็นมีดขนาดใหญ่ สันหนา เช่น มีดโต้ หรือมีดอีโต้ ใช้ตัดและผ่าไม้ไผ่ หวายหรือไม้อื่น ๆ ที่จะใช้ทำเครื่องจักสานให้มีขนาดตามต้องการก่อนที่จะนำไป เหลา จัก เป็นตอกหรือเป็นเส้นต่อไป มีดตอก มีดชนิดนี้มีประโยชน์ใช้สอยตามชื่อคือ ใช้สำหรับจักตอกหรือเหลาหวาย เป็นมีดปลายเรียวแหลม ปลายและด้ามงอน ส่วนมากตัวมีดจะสั้นกว่าด้ามเพราะในการจักหรือเหลาตอกจะใช้ด้ามสอดเข้าไประหว่างแขนกับลำตัว เพื่อให้จักหรือเหลาตอกได้สะดวก มีดชนิดนี้จะมีสันบางเพื่อให้จักได้ดี ส่วนปลายที่งอนแหลมนั้นจะใช้เจาะหรือคว้านได้ด้วย มีดตอกทั่วไปจะมีรูปร่างคล้ายคลึงกันดังกล่าวแล้วแต่อาจมีรูปร่างพิเศษแตกต่างกันบ้างตามความนิยมของแต่ละถิ่นและช่างจักสานแต่ละคน

เหล็กหมาด เหล็กปลายแหลม ใช้สำหรับเจาะ ไซ จัด แะ มี 2 ชนิด คือ เหล็กหมาดปลายแหลม มีด้ามทำด้วยไม้ ใช้สำหรับไซหรือแะ มักทำด้วยก้านร่มหรือซี่หวด รถจักรยาน ฝนปลายให้แหลม ใช้ไซหรือแะเครื่องจักสานเพื่อร้อยหลายผูกโครงสร้าง ผูกขอบ หรือเจาะหูกกระบุง ตะกร้า เป็นต้น เหล็กหมาดปลายหอก เป็นเหล็กแหลมปลายแบนอย่างปลายหอก ใช้เจาะหรือไซไม้ให้เป็นรู มักใช้เจาะรูเครื่องจักสานเมื่อต้องการผูกหวายเสริมโครงสร้างให้แข็งแรง

คีมไม้ เครื่องมือจำเป็นในการทำเครื่องจักสาน รูปร่างคล้ายคีมทั่วไป แต่มีขนาดใหญ่และทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ชิงชัน ไม้มะค่า แก่นไม้มะขาม คีมจะใช้หนีบปากภาชนะจักสานเพื่อเข้าขอบ เช่น ใช้หนีบขอบกระบุง ตะกร้า กระจาด ขณะเข้าขอบปากเพื่อผูกหวายที่ขอบให้แน่น คีมจะช่วยให้ช่างจักสานเข้าขอบภาชนะจักสานได้สะดวกโดยไม่ต้องใช้ผู้ช่วย

นอกจากเครื่องมือสำคัญในการทำเครื่องจักสานดังกล่าวแล้ว การทำเครื่องจักสานยังอาจจะมีเครื่องมืออย่างอื่นอีก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัสดุที่นำมาทำเครื่องจักสาน เช่น การเหลาหวายที่จักเป็นเส้นแล้วให้เรียบเสมอกัน ช่างจักสานจะใช้ฝ่ากระป๋องหรือสังกะสีเจาะรูให้มีขนาดต่างกันจากรูใหญ่ไปเล็กแล้วสอดเส้นหวายเข้าไปในรูแล้วชักผ่านออกไป ความคมของสังกะสีจะครูดให้ผิวเส้นหวายเรียบและมีขนาดเสมอกัน เรียกว่าชักเลียด การชักเลียดจะต้องชักจากรูใหญ่ไปหารูเล็ก การทำเครื่องจักสานย่านลิเภาก็ใช้เครื่องมือชนิดเดียวกันนี้แต่เรียกว่า ชักแป้น นอกจากเครื่องมือเหล่านี้แล้ว ช่างจักสานบางท้องถิ่นอาจจะมีเครื่องมือพิเศษเฉพาะตัวแตกต่างกันไปอีกก็ได้ ปัจจุบันนี้ผู้ประดิษฐ์เครื่องจักและเหลาตอกด้วยมอเตอร์ไฟฟ้าขึ้นใช้ ช่วยให้จักและเหลาตอกได้รวดเร็วขึ้น แต่กระนั้นก็ตามผู้ตอกที่จักและเหลาด้วยมือที่เรียบและประณีตกว่าไม่ได้ เมื่อได้ตอกแล้วจึงนำตอกไปสานเป็นเครื่องจักสานให้มีรูปทรงและลวดลายตามความต้องการ การจักหรือการทำไม้ไผ่เป็นตอกแล้วสานเป็นภาชนะเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เป็นขั้นตอนสำคัญ คนไทยจึงเรียกหัตถกรรมที่สร้างขึ้นด้วยวิธีการนี้ว่า “เครื่องจักสาน”

การทำเครื่องจักสานของไทยก็ทำขึ้นตามกระบวนการดังกล่าวเริ่มจากการ “จัก” คือ การเอามีดผ่าไม้ไผ่ หวาย หรือวัตถุดิบอื่น ๆ ให้แตกแยกออกจากกันเป็นเส้นบางๆ แล้ว “สาน”

เป็นเครื่องจักสานประเภทต่าง ๆ ให้มีรูปทรงสอดคล้องกับการใช้สอยและขนบนิยมท้องถิ่น การใช้เส้นตอกหรือวัสดุที่มีลักษณะเป็นเส้นอื่นๆ มาขัดกัน เริ่มจากการสานอย่างง่าย ๆ ด้วย “ยก” ขึ้นเส้นหนึ่งแล้ว “ข่ม” ลงเส้นหนึ่งสลับกันไป เรียกว่า ลายขัด หรือลายหนึ่ง จนถึงการสอดและขัดแปดออกไปเป็นลายที่ยากขึ้น เช่น ลายสอง ลายสาม จนถึงลายที่มีลักษณะพิเศษออกไปอย่าง ลายเฉลว หรือลายตาแข่ง ลายดอกพิกุล และลายอื่นๆ ช่วยให้เครื่องจักสานมีความสวยงามควบคู่กับประโยชน์ใช้สอย

2.3 การสานและลายสาน

2.3.1 การสาน เป็นขั้นตอนสำคัญในการทำเครื่องจักสานโดยนำวัตถุดิบที่แปรรูปแล้วมาสานเป็นรูปทรงต่างๆ ซึ่งโครงสร้างของเครื่องจักสานจะเห็นได้ว่ามีโครงสร้างการสานอยู่ ซึ่งโครงสร้างของเครื่องจักสานจะเห็นได้ว่ามีโครงสร้างการสานอยู่ 2 ชนิด คือ

2.3.1.1 การสานที่เกิดขึ้นด้วยลายของวัสดุที่ใช้ในการสานเป็นตัวบังคับตรึงให้คงรูปทรงอยู่ได้ การสานประเภทนี้จะเห็นได้ชัดในเครื่องจักสานที่ใช้เป็นภาชนะต่างๆ เช่น กระจับปี่ ตะกร้า ช้อน สมุก กระจับปี่ ก่องข้าว เป็นต้น การจักสานประเภทนี้จะมีแรงยึดระหว่างกันด้วยแรงขัดกันของลวดลายที่สาน ซึ่งแบ่งตามลักษณะของลวดลายที่ใช้เป็นโครงสร้างในตัวเครื่องจักสานได้ 3 ลักษณะ คือ

1) เครื่องจักสานที่ใช้โครงสร้างในตัวด้วยลายขัดกันธรรมดา (Twining & Wickerwork) เครื่องจักสานประเภทนี้มักจะเป็นพวกภาชนะเครื่องใช้ต่างๆ เริ่มสานส่วนกันที่จะเป็นโครงสร้างสำคัญก่อน โดยสานเป็นแผ่นสี่เหลี่ยม กลม หรือรี โดยมีตอกพุ่งออกมาทางด้านแล้วโค้งตั้งขึ้น เป็นตอกแนวตั้งหรือเส้นตั้ง ซึ่งจะเป็โครงสร้างสำคัญที่จะช่วยยึดให้เครื่องจักสานคงรูปในแนวตั้งหรือแนวโค้งได้ โดยมีตอกที่สานขัดในแนวนอนเป็นตัวบังคับให้คงรูปทรงอยู่ได้อีกทีหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นทรงกระบอก ทรงสี่เหลี่ยมหรือรูปไข่ที่มีส่วนโค้งโค้งอย่างไรก็ได้ เครื่องจักสานชนิดที่ใช้โครงสร้างในตัวเองด้วยการขัดกันของตอกนี้ ส่วนมากจะเป็นเครื่องจักสานไม้ไผ่ ที่มีเส้นตอกค่อนข้างแข็ง เพราะแรงคืนตัวของไม้ไผ่และแรงยึดที่เกิดจากการขัดกันของเส้นตอกจะช่วยให้เครื่องจักสานคงรูปอยู่ได้ ไม่ว่าจะเป็นรูปทรงอย่างไรก็ตาม และความแข็งแรงของเครื่องจักสานชนิดนี้จะขึ้นอยู่กับความถี่ ห่าง ที่ทำให้เกิดช่องว่างมากน้อยเพียงใดด้วย ยิ่งถี่มากและเส้นตอกเล็กก็จะทำให้เกิดช่องว่างน้อยก็จะยิ่งแข็งแรงมีแรงยึดเกาะกันมาก แต่ถ้าสานห่างความแข็งแรงก็จะน้อยลงไปตามส่วน เครื่องจักสานชนิดนี้มักจะไม้เก็บขอบ หรือเน้นด้วยตัวเอง มักจะใช้ขอบอื่นมาประกบเพื่อช่วยให้เกิดความแข็งแรงได้ดีกว่าการเก็บขอบริมในตัวเอง

2) เครื่องจักสานที่ใช้โครงสร้างในตัวเองด้วยการขด (Coiling) เครื่องจักสานชนิดนี้จะต้องเตรียมวัสดุเป็นเส้นหรือเป็นแผ่นเล็กๆ ก่อน แล้วนำมาขดม้วนเป็นวงกลม โดยเริ่มจากจุดศูนย์กลางแล้วแผ่ขยายออกโดยตัวเชื่อม ระหว่างเส้นวัสดุให้ติดกันจะด้วยการเย็บ ถัก หรือปักให้ได้รูปทรงตามต้องการ เครื่องจักสานที่มีโครงสร้างในตัวเองชนิดนี้ มักจะทำด้วยวัสดุอ่อน เมื่อนำมาทำเครื่องจักสานแล้วแม้จะคงรูปทรงอยู่ได้ จะบิดหรือเปลี่ยนรูปได้ตามแต่แรงที่มีกระทบ เพราะวัสดุที่นำมาทำเป็นเครื่องจักสานนี้จะไม่มีความคืนตัวในตัวเอง เช่น ปอ ผักตบ กก เชือกกล้วย หรือแม้จะเป็นไม้ไผ่ก็จะทำเป็นตอกบางๆ เสียก่อนแล้วจึงถักเป็นเส้น เช่น การสานหมวกด้วยไม้เสี้ยนของบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นต้น เครื่องจักสานประเภทนี้จะเก็บริมด้วยตัวเองได้ดี

3) เครื่องจักสานที่ใช้โครงสร้างในตัวเองด้วยการสานด้วยลายเส้นทแยง (Diagonal) โครงสร้างของเครื่องจักสานชนิดนี้จะยึดเกาะกันด้วยแรงขัดระหว่างกันเช่นเดียวกับปลายขัด

แต่จะมีช่องว่างระหว่างรายละเอียด หรือบางลายจะซ้อนต่อกันแบบสนิทจนเกือบไม่มีรูหรือช่องว่างเลย จนดูเหมือนเป็นแผ่นเดียวกันเลยก็มี ทั้งนี้เพราะเครื่องจักสานชนิดนี้ มักจะใช้ตอกบาง ลักษณะการสานคล้ายการทอผ้า เส้นตอกแต่ละเส้นจะเอียงสลับกันไปในตัว ไม่มีตอกตั้งและตอกนอนอย่างลายขัด รูปทรงของเครื่องจักสานชนิดนี้จะมีลักษณะเป็นเครื่องจักสานโครงสร้างเปลือกบาง มีพื้นผิวเรียบ มักจะสานเป็นทรงกระบอกมากกว่าทรงอื่น เพราะเครื่องจักสานประเภทนี้มีลักษณะที่ค่อนข้างบอบบาง คล้ายแผ่นกระดาษ จะทรงรูปอยู่ได้ดีเฉพาะทรงกระบอก และส่วนกันจะต้องมีมุมคล้ายรูปกรวยเป็น มุมสำหรับรับน้ำหนัก ซึ่งเกิดจากส่วนกันที่เป็นแผ่นสี่เหลี่ยม หกเหลี่ยม แล้วหักขึ้นมาเป็นผนังด้านข้าง ของภาชนะ นอกจากนี้เครื่องจักสานชนิดนี้ยังนิยมใช้โครงสร้างภายนอกเป็นตัวบังคับรูปทรงด้วย ซึ่งมักจะเป็นภาชนะที่มีลักษณะเป็นก้นกระทะ เช่น กระดัง กระจาด เป็นต้น เครื่องจักสานประเภท นี้จะสามารถสานสลับให้เกิดลวดลายต่างๆได้มากมาย ทั้งที่เป็นแผ่นเรียบ เช่น การสานเสื่อจากใบเตย ปาหนัน เสื่อกระจูดกระสอบใบเตย สออบหมาก สมุกใบตาล เป็นต้น ซึ่งนิยมสานเป็นลวดลายต่างๆ และเครื่องจักสานประเภทก่องข้าว แอบข้าวและกระต๊อบข้าว ซึ่งเป็นเครื่องจักสานที่มีโครงสร้างใน ตัวเองด้วยการสานทแยงที่นิยมสานเป็นลวดลายดอกดวงเพื่อความสวยงามไปด้วย เครื่องจักสาน ประเภทนี้เป็นเครื่องจักสานที่สามารถเก็บริมหรือเก็บขอบได้ด้วยตัวเองเรียบร้อยที่สุด แต่ก็นิยมเก็บริม ด้วยการเข้าขอบด้วยวัสดุอื่นเหมือนกัน เพราะจะช่วยให้เกิดความคงทนแข็งแรงมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เครื่องจักสานชนิดนี้มักใช้เป็นภาชนะที่ต้องการผนังทึบมากๆ สำหรับใช้ใส่สิ่งของที่มีความละเอียดและ ต้องการความสวยงามเป็นพิเศษ

2.3.1.2 การจักสานที่เกิดจากการใช้วัสดุหรือวัสดุชนิดเดียวกันกับเครื่องจักสานเข้ามาเป็นโครงสร้างเสริมเพื่อให้เครื่องจักสานคงรูปอยู่ได้ดี

การสานเครื่องจักสานชนิดนี้เป็นโครงสร้างภายนอกที่ใช้วัสดุอื่นที่ไม่ใช่ส่วนที่เป็นผนังหรือส่วนประกอบภายในของเครื่องจักสานเข้ามาเป็นองค์ประกอบ เพื่อใช้เป็นตัวบังคับให้ เครื่องจักสานนั้นคงรูปทรงอยู่ได้ เช่น โครงแข่ง โครงลอดักปลา โครงของไซ โครงกระบุง เป็นต้น โครงสร้างชนิดที่นำมาประกอบภายนอกนี้ เป็นส่วนเสริมเพื่อความแข็งแรงซึ่งใช้ได้กับเครื่องจักสาน เกือบทุกชนิด ซึ่งส่วนมากจะใช้เสริมในส่วนสำคัญๆ เช่น ก้นและปากของภาชนะ หรือขอบของ เครื่องจักสานที่เป็นแผ่นเรียบ เป็นต้น

2.3.2 ลายสาน

การสานลวดลายต่างๆ ในเครื่องจักสานของไทยแต่ละลายจะมีระเบียบและหลักในการสานสืบทอดต่อกันมาแต่โบราณด้วยลักษณะของการเล่าต่อกันมาแบบปากต่อปากมากกว่าการใช้ตำรา จากลักษณะการสืบทอดแบบนี้ผู้เรียนจะต้องใช้การฝึกฝนและปฏิบัติเองจนจดจำได้ และโดย ลักษณะเช่นนี้ทำให้แบบอย่างของลวดลายเครื่องจักสานในแต่ละท้องถิ่นจะมีลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกันไป และมีชื่อเรียกลวดลายต่างๆ แตกต่างกันไปด้วยแม้จะเป็นลายชนิดเดียวกันก็ตาม ซึ่งหากแยกแต่ละลายออกมาเป็นภาษาถิ่นก็จะมีมากมายยากแก่การรวบรวม จึงได้มีการแยกลักษณะของการสร้างลวดลายเป็นแบบต่างๆ ดังนี้

ลายขัด เป็นวิธีการสานแบบพื้นฐานที่เก่าแก่ที่สุด ลักษณะของลายขัดเป็นการสร้างแรงยึดระหว่างตอกด้วยการขัดกันเป็นรูปมุมฉากระหว่างแนวตั้งกับแนวนอน ใช้ตอกยืนหรือตอกแนวตั้งหรือตอกยืนสอดขัดกับตอกแนวนอน โดยยกขึ้นเส้นหนึ่งข้ามหรือขัดลงเส้นหนึ่งสลับกันไปอย่างที่เราเรียกว่าลายหนึ่ง จากลายหนึ่งได้พัฒนามาเป็นลายสอง ลายสาม และลายอื่นๆ ที่ยังคงรักษาลักษณะ

การสอดและการขัดกันเช่นเดิม แต่ใช้เส้นตอกในแนวตั้งและแนวนอนมากกว่าหนึ่งเส้น และสอดขัดกันให้สลับไปสลับมาเกิดเป็นลายสอง ลายสาม และลายอื่นๆ อีกมาก ลายชนิดนี้ใช้สานเครื่องจักสานได้หลายชนิดและมักจะใช้ร่วมกับลายชนิดอื่นเพื่อให้ได้รูปทรงตามที่ต้องการ

ลายทแยง เป็นวิธีสานที่ใช้ตอกสอดขัดกันในแนวทแยง (Diagonal) ไม่มีเส้นตั้งและเส้นนอนเหมือนลายขัด แต่จะสานขัดกันตามแนวทแยงเป็นทกเหลี่ยมต่อเชื่อมกันไปเรื่อยๆ คล้ายรวงผึ้ง ลายชนิดนี้มักสานโปร่ง เช่น ลายตาแข่ง ลายชะลอม ลายเกล็ดเต่า และลายเฉลว ลายชนิดนี้มักใช้สานภาชนะโปร่ง เช่น เชิง ชะลอม หรือใช้สานประกอบกับลายอื่น เช่น สานเป็นส่วนบนของหมวกหรือหัวส้อมเพราะสามารถสานกระจายออกจากศูนย์กลางได้ดีก่อนที่จะสานลายขัดหรือลายอื่นประกอบเป็นส่วนอื่นๆ ของเครื่องจักสานต่อไป

ลายขดหรือถัก เป็นการสานที่ใช้กับวัสดุที่ไม่สามารถคงรูปอยู่ได้ด้วยตนเอง เช่น หวาย ย่านลิเภา ปอ ผักตบชวา วัสดุเหล่านี้ ต้องสานด้วยการขดหรือถัก ได้แก่ การถักเป็นเส้นแล้วขดเป็นวงกระจายออกจากศูนย์กลาง หรือสานโดยใช้วัสดุอื่นเป็นโครงก่อน แล้วถักหรือสานพันยึดโครงเหล่านั้นให้เป็นรูปทรงตามโครงที่สร้างขึ้น เช่น การสานเครื่องจักสานย่านลิเภา จะต้องใช้โครงหวายหรือไม้ไผ่มาทำเป็นโครงตามรูปภาชนะที่ต้องการจะสานก่อน แล้วจึงใช้ย่านลิเภาที่จักเป็นเส้นแล้วสอดพันเชื่อมระหว่างโครงแต่ละชิ้นเข้าด้วยกัน จนเป็นภาชนะเครื่องใช้ที่มีรูปทรงตามต้องการ เช่น การสานกระเป๋ากลอง ตะกร้าหัว การสอดขัดนี้ อาจจะทำให้เป็นลวดลายเพื่อความสวยงามด้วย

ลายอิสระ เป็นการสานที่ไม่มีแบบแผนตายตัว ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้สานที่จะคิดประดิษฐ์ขึ้นเองให้สอดคล้องกับความต้องการของตนลายประเภทนี้มักสานขึ้นตามความต้องการของผู้สานและแบบแผนที่สืบทอดกันมาในแต่ละท้องถิ่น เช่น การสานของเล่นด้วยใบตาล ใบลาน ใบมะพร้าว

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจักสานหรือลวดลายการสาน จะเห็นได้ว่าคนโบราณได้คิดประดิษฐ์ไว้อย่างลงตัว มีความสมบูรณ์ในด้านต่างๆ อย่างยากที่จะหาโครงสร้างใดๆ ในสมัยใหม่นี้เปรียบเทียบได้

2.4 เครื่องจักสานภาคใต้

การทำเครื่องจักสานพื้นบ้านในแต่ละภาคของไทยมีปัจจัยหลายอย่างเป็นองค์ประกอบและเป็นตัวกำหนดรูปแบบของเครื่องจักสาน โดยเฉพาะสภาพทางภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างเครื่องจักสานพื้นบ้านภาคต่างๆ เครื่องจักสานพื้นบ้านของภาคใต้ก็เช่นเดียวกัน ลักษณะภูมิศาสตร์ของภาคใต้ที่แตกต่างไปจากภาคอื่นๆ ส่งผลถึงการประกอบอาชีพและการสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ประเภทเครื่องจักสานด้วย (ศรีอรุณ เรืองฤทธิ์. 2544 : 31)

ลักษณะภูมิประเทศของภาคใต้เป็นคาบสมุทรยื่นลึกลงไปในมหาสมุทรอินเดียและอ่าวไทย เริ่มจากด้านตะวันออกด้านอ่าวไทย ตั้งแต่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี และจังหวัดด้านมหาสมุทรอินเดียและทะเลอันดามัน ได้แก่ จังหวัดระนอง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และจังหวัดที่อยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน ได้แก่ จังหวัดสตูล ยะลา และนราธิวาส จังหวัดต่างๆ เหล่านี้มีลักษณะภูมิศาสตร์ที่แตกต่างไปจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอื่น

ภูมิประเทศของคาบสมุทรภาคใต้ประกอบด้วยที่ราบและภูเขา มีที่ราบอยู่บริเวณชายฝั่งทะเล มีภูเขาประกอบเป็นแนวหรือสันของคาบสมุทร ทิวเขาสำคัญคือ ทิวเขาตะนาวศรี ซึ่งเป็นแนวยาวทอดไปทางใต้และทิวเขาภูเก็ตทอดตัวจากคอคอดกระพุ่งตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ชิดชายฝั่งมหาสมุทรอินเดียในเขตจังหวัดชุมพร ระนอง พังงา จนถึงตัวเกาะภูเก็ต ซึ่งถือว่าเป็นบริเวณด้านตะวันตกของคาบสมุทรนอกจากนี้ยังมีทิวเขาสำคัญอีกทิวหนึ่งคือ ทิวเขานครศรีธรรมราช ทอดตัวผ่านดินแดนส่วนใหญ่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พุ่งลงไปถึงเขตจังหวัดสตูลจรดกับทิวเขาสันกาลาศรีซึ่งกั้นพรมแดนไทยกับมาเลเซีย นอกจากทิวเขาใหญ่ๆ แล้วก็มีทิวเขาเล็กๆ อีกสองสามทิวในเขตจังหวัดสงขลาและยะลา ทั้งนี้ลักษณะของภาคใต้อาจแบ่งออกเป็น 2 บริเวณ คือ บริเวณชายฝั่งด้านตะวันตกและบริเวณชายฝั่งด้านตะวันออกดังกล่าวแล้ว

ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกเป็นบริเวณที่มีทิวเขาติดชายฝั่งทะเล มีชายฝั่งและไหล่ทวีปแคบ ลักษณะเป็นชายฝั่งจมน้ำเว้าแหว่งมาก เต็มไปด้วยเกาะแก่ง มีป่าไม้โกงกางบริเวณปากน้ำเป็นบางแห่ง ชายฝั่งทะเลด้านนี้ลาดชันซึ่งเกิดจากการยุบตัวของแผ่นดิน คลื่นลมกัดเซาะมาก ทั้งพื้นที่ส่วนใหญ่ที่ตั้งของทิวเขาใหญ่น้อยทำให้เกิดเป็นที่สูง ๆ ต่ำๆ ไม่เหมาะแก่การเกษตรกรรม ประชาชนจึงมีอาชีพทำประมงและทำเหมืองแร่มากกว่าเกษตรกรรม

ส่วนชายฝั่งตะวันออกนั้นมีชายหาดกว้างขวางกว่า และมีธารน้ำยาวกว่าชายฝั่งด้านตะวันตก เช่น หาดทรายในจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี และนราธิวาส มีเกาะแก่งน้อยกว่าชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก มีทิวเขาใหญ่ ๆ ทอดตัวมาจากทิศตะวันตกทำให้เกิดลำธารน้ำต่างๆ ไหลสู่ปากอ่าวเกิดสันทรายปากน้ำที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตรกรรม และตามอ่าวต่างๆ ยังเหมาะแก่การจอดเรือประมงได้ดีด้วย เช่น อ่าวชุมพร อ่าวบ้านดอน อ่าวสงขลา เป็นต้น

ด้วยความแตกต่างกันของลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกและด้านตะวันออกดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่มีความอุดมสมบูรณ์กว่าด้านตะวันตก ซึ่งเป็นแหล่งของทรัพยากรแร่ธาตุ ประชากรที่เข้ามาประกอบอาชีพเหมืองแร่และทำสวนในบริเวณนี้ใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่อพยพมาจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้นสภาพบ้านเรือน การดำรงชีวิตจึงมีลักษณะผสมผสานกันระหว่างคนไทยเชื้อสายจีนและคนพื้นเมืองดั้งเดิม เครื่องจักสานที่ใช้กันในบริเวณนี้บางอย่างจึงมีลักษณะของเครื่องจักสานจีนผสมอยู่ เช่น ตะกร้าหวีที่สานด้วยไม้ไผ่ชนิดหนึ่งที่เรียกว่า “ฉะ” ซึ่งเป็นตะกร้าของภาคอีสานหรือชาวภาคเหนือ แต่รูปทรงและการสานมีลักษณะเฉพาะถิ่นชัดเจนและเห็นได้ชัดว่ามีรูปแบบคล้ายตะกร้าหวีของจีน

นอกจากนี้ บริเวณภาคใต้ด้านตะวันออกยังมีเครื่องจักสานที่น่าสนใจอีกชนิดหนึ่งคือ เครื่องจักสานที่สานด้วยใบลำเจียกหรือปาล์มน้ำมัน ซึ่งมีสานกันในบางถิ่นของจังหวัดกระบี่ เช่น ที่ตำบลคลองหมาก อำเภอมะนังกระบี่ จังหวัดกระบี่ ส่วนมากสานเป็นเสื่อสำหรับรองนั่งหรือปูนอนและสานเป็นกระสอบหรือสอสำหรับใส่สิ่งของต่างๆ เครื่องจักสานประเภทนี้มีรูปแบบและใช้วัตถุดิบที่แตกต่างไปจากเครื่องจักสานภาคอื่น

ส่วนภาคใต้ด้านตะวันออกนั้น เป็นบริเวณที่มีที่ราบตามชายฝั่งมากกว่าด้านตะวันตก ประชาชนสามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน ทำไร่ และประกอบอาชีพประมงได้มากกว่า นอกจากนี้บริเวณนี้ยังเป็นแหล่งที่มีวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการทำเครื่องจักสานได้หลายชนิด เช่น ไม้ไผ่ หวาย กระจุต และย่านลิเภา บริเวณชายฝั่งตะวันออกของภาคใต้ตั้งแต่จังหวัด

ประจวบคีรีขันธ์ลงไปเป็นแหล่งสำคัญของการผลิตเครื่องจักสานของภาคใต้ ภาคใต้จึงมีเครื่องจักสานหลายอย่างที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนที่ต่างไปจากเครื่องจักสานภาคอื่นๆ เช่น เครื่องจักสานย่านลิเภาทำกันมากในบริเวณจังหวัดนครศรีธรรมราช เครื่องจักสานกระจูดทำกันมากในหลายท้องถิ่นในเขตจังหวัดพัทลุง สงขลา และปัตตานี นอกจากนี้ก็มีเครื่องจักสานไม้ไผ่ที่ทำกันทั่วไปแทบทุกจังหวัด

กระดังงัดข้าวของภาคใต้มี 2 ชนิด คือ กระดังกลายขอ และกระดังบองหยอง กระดังกลายขอ เป็นกระดังงัดข้าวที่มีรูปแบบและลายสานที่ถือว่าเป็นเครื่องจักสานชั้นเยี่ยมที่ออกแบบรูปร่างและลวดลายประณีตประสานกับการใช้สอยได้เป็นอย่างดี และมีคุณค่าทางความงามด้วยกระดังกลายขอนิยมสานด้วยดอกไม้ไผ่สีสุก เพราะเป็นไม้ไผ่ที่มีเนื้อแข็งและเหนียว กระดังกลายขอมีลักษณะพิเศษอยู่ที่ดอกซึ่งจะปล่อยข้อปล้องไม้ไผ่ด้านที่เป็นผิวไว้โดยไม่ได้ตัดออก ดอกด้านนี้จึงมีลักษณะเป็นขอยู่ตามปล้อง ซึ่งเป็นที่มาของการเรียกว่า “กระดังกลายขอ” ดอกที่จะเว้นข้อไว้เป็นขอนี้ เส้นหนึ่งจะมีข้อเหลือไว้เพียงข้อเดียว เวลาสานผู้สานจะต้องสานวางจังหวะของดอกพิเศษที่มีข้อเหลือไว้แต่ละเส้นให้อยู่กึ่งกลางของกระดังและเรียงสลับฟันปลา การเหลือข้อไว้บนดอกเพื่อให้เกิดเป็นลายขอบนกึ่งกลางกระดังนี้ กระดังกลายขอนี้จะใช้ฝัดข้าวเปลือกที่ผ่านการซอมด้วยมือหรือสีกด้วยเครื่องสีข้าวพื้นบ้านมาแล้ว แต่ยังมีเปลือกข้าวที่เรียกว่าขี้สับและกากปะปนอยู่ จะต้องนำมาฝัดด้วยกระดังกลายขอที่เกิดจากการเว้นข้อไว้บนผิวไม้ไผ่ตามธรรมชาตินี้จะช่วยให้กากข้าวขี้สับและสิ่งที่ไม่ต้องการสะดักกับขของดอกที่พื้นกระดังลอยตัวขึ้นบนผิวกระดัง และจะรวมกันอยู่ตามร่องระหว่างขตรงกลางกระดัง จึงฝัดหรือเก็บออกได้ง่าย

นอกเหนือไปจากรูปแบบและโครงสร้างของกระดังกลายขอที่มีลักษณะเฉพาะที่สนองความต้องการในการใช้สอยดีแล้ว ขั้นตอนและแบบอย่างของลวดลายในการสานกระดังชนิดนี้ยังมีแบบอย่างที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ตั้งแต่หลักการสานที่คิดเป็นสูตรด้วยคำที่คล้องจองไว้ว่า “ยกสอง ช่มห้า เรียกว่า ลายบ้ายเอย” ที่เรียกว่า “ลายบ้าย” คงเป็นเพราะว่าการสานกระดังชนิดนี้สานยากนั่นเอง ผู้สานจะต้องเป็นช่างฝีมือดี เมื่อสานเสร็จแล้วแนวทางของเส้นดอกจะตั้งเป็นแนวมีระเบียบและลายของปล้องข้อจะเรียงกันได้จังหวะงดงามอยู่ตามด้านหน้ากระดังส่วนด้านหลังจะเป็นแนวร่องดอกซึ่งเรียกว่า “ตี” กระดังกลายขอนี้ ส่วนมากจะมีขนาดไม่ใหญ่นัก และนิยมเรียกแนวตีแทนขนาด เช่น กระดังขนาด 7 ตี หรือ 9 ตี เป็นต้น กระดังที่นิยมใช้กันเป็นกระดังที่มีลายขอถี่หรือละเอียดมากกว่ากระดังที่มีลายขอห่างๆ กัน

กระดังฝัดข้าวอีกอย่างหนึ่งถือว่าเป็นกระดังที่มีลักษณะเฉพาะของภาคใต้ คือ กระดังลายบองหยอง กระดังชนิดนี้สานง่ายกว่ากระดังกลายขอ การสานกระดังลายบองหยองใช้ดอกไม้ไผ่เช่นเดียวกับกระดังกลายขอ แต่ใช้ดอกเส้นใหญ่กว่าและไม่มีข้อปล้องเป็นดอกเรียบๆ ธรรมดา ผิวหน้ากระดังจึงเป็นลายเรียบๆ กระดังชนิดนี้ใช้ฝัดข้าวและเมล็ดพืชพันธุ์ต่างๆ เช่นเดียวกัน

นอกจากกระดังทั้งสองชนิดดังกล่าวแล้ว ยังมีกระดังอีกชนิดหนึ่งเรียกว่า กระดังมอน คำว่า มอน เป็นภาษาปักษ์ใต้ หมายถึงกระดังกลมขนาดใหญ่กว่ากระดังฝัดข้างหนึ่งเท่า ใช้ตากพืชพันธุ์ธัญญาหารต่างๆ เพราะเป็นกระดังขนาดใหญ่ มีเนื้อที่มากกว่ากระดังทั่วไป

ลักษณะของกระดังชนิดต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่ากระดังของภาคใต้เป็นเครื่องจักสานที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นโดดเด่นชนิดหนึ่ง นอกจากนี้กระดังภาคใต้ยังเกี่ยวเนื่องกับคติความเชื่อของชาวใต้ที่ยึดถือสืบทอดกันมาแต่โบราณด้วย เช่น ห้ามนำกระดังขึ้นไปบนยุงข้าว เพราะจะทำให้ขวัญ

ข้าวหรือแอมโพสพหรือเทพธิดาแห่งข้าวไม่พอใจแล้วหนีไปไม่คุ้มครองเป็นมิ่งขวัญ ทำให้การทํานาไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ความเชื่อนี้แม้จะหาเหตุผลไม่ได้ว่าทำไมแอมโพสพจึงไม่ชอบกระด้าง แต่ก็มีความเชื่อที่เชื่อถือสืบต่อกันมาแต่โบราณ ความเชื่อที่เกี่ยวกับกระด้างอีกอย่างหนึ่งคือ จะต้องเก็บรักษากระด้างไว้ให้ดี ถือว่ากระด้างเป็นของสำคัญต้องเก็บไว้ในที่สูง เช่น ตามชายคา หรือเหนือเตาไฟในครัว เพื่อให้ควันไฟช่วยรักษาเนื้อไม้ไม่ให้มอดหรือแมลงกัดกินและช่วยให้เส้นตอกแน่นมีสีดําอมแดงดูสวยงามอยู่เสมอ การเก็บรักษากระด้าง นอกจากจะใช้ควันไฟจากการหุงหาอาหารช่วยเคลือบผิวแล้ว บางครั้งจะทาด้วยน้ำมันยางทาขี้ชันผสมรำข้าวซึ่งจะช่วยให้ใช้ได้นาน

ถ้าพิจารณาจากความเชื่อนี้แล้วจะเห็นว่าเป็นอุบายของคนโบราณที่จะรักษากระด้างไว้ให้คงทน ใช้งานได้นานเพราะกระด้างसानยากจะต้องใช้ความละเอียดประณีตมาก การสานกระด้างลายขอและกระด้างชนิดอื่น ๆ ของภาคใต้ยังมีสานกันอยู่บริเวณพื้นที่ราบที่มีการทำไร่ ทํานา ได้แก่ บริเวณจังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราช ยังมีช่างสานกระด้างลายขอฝีมือดีอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก เพราะการสานกระด้างลายขอต้องใช้ความพยายามและต้องมีความละเอียดประณีตใช้เวลามาก

นอกเหนือไปจากสภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพการดำรงชีวิต ความเชื่อ ขนบประเพณี และศาสนาซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์จักสานแล้ว วัตถุดิบท้องถิ่นยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เครื่องจักสานมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่แตกต่างไปจากภาคอื่นๆ ด้วย วัตถุดิบพื้นบ้านที่ใช้ทำเครื่อง จักสานภาคใต้มีหลายชนิด เช่น ไม้ไผ่ หวาย ย่านลิเภา กระจุต ใบลำเจียก เตย ใบตาล และคล้า เป็นต้น

เครื่องจักสานพื้นบ้านภาคใต้สามารถแบ่งออกตามวัตถุดิบที่นำมาใช้สาน เป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้ (วิบูลย์ ลีสุวรรณ. 2541 : 62)

เครื่องจักสานที่สานด้วยหวายและไม้ไผ่ มีหลายชนิด ตั้งแต่เครื่องมือดักและจับสัตว์น้ำไปจนถึงเครื่องใช้ในครัวเรือน ได้แก่ กระเชอ จงโคล่า โต๊ะระ สีหาล้า (หรือสีละ) เครื่องสีข้าว เฆงเลง ข้อง โพง นางไซ นั่งได้ นอนได้ และข้องดักปลาไหล เป็นต้น

เครื่องจักสานที่สานจากกระจุต ใบลำเจียก หรือปาหนัน เตย ใบตาล ซึ่งนำมาทำเครื่องจักสานประเภทภาชนะและเสื่อมีทำกันในหลายท้องถิ่น

นอกจากนี้ยังมีเครื่องจักสานบางชนิดทำด้วยวัตถุดิบที่มีอยู่เฉพาะบางท้องถิ่นเท่านั้น ได้แก่ เครื่องจักสานที่ทำด้วยจาก ต้นคล้า ใบจาก กาบหลาวโอน ย่านลิเภา เป็นต้น

เครื่องจักสานชนิดต่างๆ ของภาคใต้ดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าบางชนิดเป็นเครื่องจักสานที่มีประโยชน์ในการใช้สอย เช่นเดียวกับเครื่องจักสานภาคอื่น แต่มีรูปแบบ ลวดลาย และใช้วัตถุดิบที่แตกต่างไปจากเครื่องจักสานภาคอื่น ๆ และมีลักษณะเฉพาะถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

จากเนื้อหาเรื่องเครื่องจักสานภาคใต้จะเห็นได้ว่า แต่ละภาคจะมีการใช้วัสดุมาทำเป็นเครื่องจักสานที่ต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ ภาคใต้เองก็มีวัสดุจากธรรมชาติที่นำมาจักสานหลายชนิดด้วยกัน ภาคใต้ฝั่งตะวันตกจะนิยมใช้ใบเตยปาหนันในการจักสาน หากเป็นภาคใต้ฝั่งตะวันออกก็จะนิยมนำกระจุต ย่านลิเภา หวาย นำมาทำเป็นเครื่องจักสาน

2.5 คุณค่าของเครื่องจักสาน

เครื่องจักสานของไทยในภาคต่างๆ มีมากมายหลายชนิดและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่แตกต่างกันไป ลักษณะเฉพาะถิ่นของเครื่องจักสานเหล่านั้น สะท้อนให้เห็นสภาพภูมิศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น สภาพการดำรงชีวิต ขนบประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนถึงการนับถือศาสนาของกลุ่มชนที่ผลิตเครื่องจักสาน เครื่องจักสานจึงเป็นศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าในฐานะที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ได้อย่างหนึ่ง

นอกจากนี้ เครื่องจักสานยังเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของชาวบ้านได้หลายอย่าง เช่น สะท้อนให้เห็นความชาญฉลาดในการเลือกสรรวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ทำเครื่องจักสาน ซึ่งชาวบ้านมีความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของวัตถุดิบแต่ละชนิดเป็นอย่างดี แล้วนำมาดัดแปลงแปรรูปเป็นวัสดุที่ใช้ทำเครื่องจักสานด้วยวิธีต่างๆ แต่สนองการใช้สอยได้ดี เช่น ชาวภาคใต้ นำใบลำเจียกหรือใบปาล์มมาจักและสานเป็นเสื่อและกระสอบ โดยนำไปลำเจียกหรือใบปาล์มมาจักและสานเป็นเสื่อและกระสอบ โดยนำใบลำเจียกไปลนไฟให้ใบนิ่มก่อนที่จะจักเป็นเส้น หรือนำต้นกระจุตไปแช่โคลนแล้วรีดให้แบน หรือการจักไม้ไผ่เป็นตอกแบบต่างๆ ให้เหมาะสมที่จะใช้สานเครื่องจักสานแต่ละชนิด สิ่งเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ชาวบ้านเรียนรู้จากการสังเกตและการทดลองสืบกันมาแต่บรรพบุรุษ

คุณค่าอีกประการหนึ่งของเครื่องจักสานคือ คุณค่าทางศิลปะและความงาม เครื่องจักสานหลายชนิดมีรูปทรง โครงสร้าง และลวดลายที่ลงตัวอย่างยากที่จะหาเครื่องมือใช้ประเภทอื่นเทียบได้ เช่น ก่องข้าวของภาคเหนือและภาคอีสาน ซึ่งเป็นตัวอย่างของเครื่องจักสานที่ได้รับการออกแบบอย่างแยบยล สอนการใช้สอยได้เป็นอย่างดี ตั้งแต่การสานตัวก่องข้าวสองชั้นเพื่อให้เก็บความร้อนดี โดยไอร้อนจากข้าวเหนียวหนึ่งจะระเหยออกไปได้ตามรูระหว่างเส้นตอกอย่างช้าๆ ไม่กลายเป็นหยดน้ำที่จะทำให้ข้าวเหนียวแฉะและบูดเสียได้ง่าย ก่องข้าวจึงเป็นภาชนะสำหรับใส่ข้าวเหนียวหนึ่งได้ดีที่สุด ซึ่งเป็นผลจากการออกแบบที่แยบยลของช่างพื้นบ้าน ที่ได้ทดลอง ปรับปรุง สืบทอดกันเรื่องมาเป็นเวลานาน นอกจากนี้รูปทรงของก่องข้าวแต่ละท้องถิ่นยังมีความงดงามแตกต่างกันไปตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่นด้วย

คุณค่าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของเครื่องจักสานไทย คือ คุณค่าในการแสดงออกทางอารมณ์และจิตใจของช่างพื้นบ้าน เครื่องจักสานหลายชนิดของไทยสานอย่างละเอียดประณีต ซึ่งแสดงให้เห็นอารมณ์ที่ละเอียดอ่อนของผู้สานได้เป็นอย่างดี ความละเอียดประณีตนั้น เริ่มตั้งแต่การแปรรูปวัตถุดิบ เช่น การจักตอก และเหลาหวายให้เป็นเส้นเล็ก ๆ เพื่อใช้สานและถักส่วนที่ต้องการความละเอียดประณีตของเครื่องจักสาน จนถึงการสานเป็นลวดลายที่ละเอียดซับซ้อนอย่างลายดอกพิกุลหรือลายสานของเครื่องจักสานย่านลิเภา เป็นต้น (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2541 : 76)

เครื่องจักสานจึงนับเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าอย่างหนึ่งของไทยที่ทำสืบทอดกันมาแต่โบราณ แม้ทุกวันนี้จะมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้นก็ตาม แต่ไม่มีผลผลิตทางอุตสาหกรรมใดจะสามารถนำมาใช้แทนเครื่องจักสานได้ เช่น เครื่องจักสานประเภทกระติบที่สานด้วยไม้ไผ่ ไม่มีเครื่องจักรปลาที่ทำด้วยวัตถุดิบอย่างอื่นใด มาแทนที่ลอบ ไช สุ่ม ที่สานด้วยไม้ไผ่ได้ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นคุณลักษณะพิเศษของเครื่องจักสานที่มีคุณค่าในตัวเองอย่างยากที่จะใช้งานหัตถกรรมและอุตสาหกรรมอย่างอื่นทดแทนได้ ด้วยเหตุนี้ทำให้เครื่องจักสานมีอายุยืนยาวสืบต่อกันมา

นานกันพันปี แม้ในปัจจุบันการทำเครื่องจักสานจะลดจำนวนลงไปบ้างตามสภาพสังคม วัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้ เป็นคุณค่าพิเศษของเครื่องจักสานที่ต่างไปจากผลิตภัณฑ์อื่นที่ผลิตด้วยเครื่องจักร เครื่องจักสานจึงเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่ายิ่งอย่างหนึ่งของไทยที่ควรจะอนุรักษ์ไว้สืบไป

สรุปคุณค่าของเครื่องจักสาน คือ คุณค่าของเครื่องจักสานมีมากมายไม่เฉพาะแต่ในเรื่องของประโยชน์ใช้สอย แต่งานจักสานยังมีคุณค่าทางศิลปะและความงาม รวมถึงการแสดงให้เห็นถึงขนบนิยม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย

3. ความรู้เกี่ยวกับการจักสานใบเตยปาหนัน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของเตยปาหนัน เป็นพันธุ์ไม้ชนิดเดียวกับเตย ใบเวียนรอบต้นเป็น 2 แถว โคนใบเป็นกาบหุ้มรอบลำต้น แผ่นใบรูปใบดาบ ขอบใบสองข้างเกือบขนานกัน ปลายใบเรียวแหลมโค้งรูปแฉ่ ขนาดใบ 4-8 X 100-250 เซนติเมตร เมื่อตัดใบตามขวางจะได้เป็นรูปตัว M ใบอ่อนปลายใบตรงแข็ง แต่เมื่ออายุมากขึ้นปลายใบจะห้อยตกลงตั้งแต่กลางใบ ด้านท้องใบมีนวลเห็นได้ชัดเจน ขอบใบและเส้นใบด้านล่างจะมีหนามแหลมแข็งดอกเป็นดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น ดอกเพศผู้จะออกตามง่ามใบเป็นช่อเชิงลดยาว 30-60 เซนติเมตร มีก้านดอก มีใบประดับ ช่อดอกอายุสั้น ดอกเหี่ยวอย่างรวดเร็วหลังจากที่บานแล้วอย่างเต็มที่ ดอกเพศเมียจะออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 10-30 เซนติเมตร มีก้านดอกและใบประดับ ใบประดับใบล่างสุดลักษณะจะคล้ายกับใบ ใบประดับบนสุดสั้นมีสีเหลืองอ่อน ดอกอยู่ชิดติดกันเป็นก้อน ลักษณะเกือบกลมถึงรูปทรงรีผล ในระยะแรกผลมีสีขาวอมเขียวแล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลือง เมื่อแก่จะเป็นสีส้มหรือแดง เมล็ดรูปกระสวย ออกดอกและผลตลอดปี ลักษณะนิเวศวิทยา ชอบขึ้นในบริเวณชายฝั่งทะเลโดยเฉพาะบริเวณที่มีลักษณะพื้นดินเป็นดินทรายซึ่งจะพบมากในแถบฝั่งทะเลอันดามันการขยายพันธุ์ ใช้เมล็ดหรือหน่อที่แตกออกบริเวณโคนต้นแต่ส่วนมากมักนิยมใช้หน่อที่แตกออกมาจากบริเวณโคนต้นมากกว่าใช้เมล็ด ในการปลูกต้องแยกหน่อที่มีขนาดส่วนสูงประมาณ 25 เซนติเมตร ตัดปลายใบออกชุดหลุมให้มีความกว้าง 20 X 20 เซนติเมตรนำหน่อที่เตรียมไว้มาปลูกโดยให้ผูกติดกับไม้กันไม่ให้โดนลมพัดทำให้ล้มได้ ควรเว้นระยะห่างระหว่างต้นประมาณ 5 เมตร อายุตั้งแต่เริ่มปลูกกระทั่งสามารถตัดใบมาใช้งานได้ประมาณ 2-3 ปีจะมีลำต้นสูงประมาณ 1.5 - 2 เมตร

ภาพประกอบ 2 ต้นเตยปาหนัน

ประโยชน์ของเตยปาหนันคือ นิยมเอาใบเตยปาหนันมาสานเป็นเสื่อและมาทำเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ เพราะใบเตยปาหนันมีความอ่อนตัวกว่าใบเตยมีหนามจึงทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีความสวยงามมากกว่าโดยเฉพาะการนำมาสานเสื่อมีความคงทนมากจึงได้รับความนิยมทั่วไป โดยตัดใบเตยปาหนันที่สมบูรณ์ไม่แก่จัดหรืออ่อนเกินไปนำไปใบเตยปาหนันตัดหัวและตัดปลายให้เสมอกันใช้มีดกรีดหนามกลางใบออกแบ่งออกเป็นสองส่วนตามความยาวของใบเตย นำใบเตยปาหนันที่ได้ไปย่างด้วยไฟอ่อนๆ เพื่อให้ใบเตยมีความนิ่มและป้องกันแมลงมอดกัดทำลาย นำใบเตยที่ย่างไฟแล้วมากรีด (อย่าขาด) เส้นให้ได้ตอกตามที่ต้องการ หลังจากนั้นนำมาชุบน้ำให้มีความนิ่มยิ่งขึ้น นำใบเตยที่ชุบน้ำแล้วนำไปแช่น้ำประมาณ 2 คืนเพื่อให้ใบเตยมีสีขาว นำใบเตยไปผึ่งแดดให้แห้ง นำใบเตยปาหนันที่แห้งแล้วมารวมทำเป็นมัดหรือกำ แต่ละมัดหรือกำจะมีความยาวเท่าๆ กันนำใบเตยที่ได้ไปสานหรือนำไปย้อมสีตามต้องการ

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2532 : 96) ได้กล่าวไว้ว่า การสานเสื่อใบเตย เป็นอาชีพที่นิยมกันในหมู่สตรีทางภาคใต้ ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ก็สามารถสานได้แทบทุกครัวเรือน เครื่องจักสานใบเตย หรือใบลำเจียก มีทำกันมากที่บ้านโตะบัน ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านไทยมุสลิม ที่มีความสามารถในการสานเสื่ออย่างชำนาญ แต่เดิมมักสานเสื่อสำหรับรองนั่งหรือปูนอน ชาวบ้านเรียกว่าสาตอ่อนหรือสาตปาหนัน เสื่อปาหนันหรือเสื่อเตยในอดีตที่มีความประณีตงดงามมากคือ “ยอดสาต” ซึ่งเป็นเสื่อผืนสุดท้ายหรือผืนบนสุดที่สานพิเศษสำหรับใช้ในพิธีแต่งงาน โดยคู่บ่าวสาวจะต้องช่วยกันสานเสื่อไว้ใช้ปูนอนอย่างน้อย 12 ผืน จำนวนของเสื่อขึ้นอยู่กับฐานะของคู่บ่าวสาว เมื่อสานเสื่อเสร็จแล้วจะนำมาวางซ้อนกันแทนที่นอนเสื่อผืนบนสุด หรือ “สาตยอด” นั้นจะสานยอดเป็นเสื่อที่สวยงามเป็นพิเศษ การสานเสื่อปาหนันนั้นแต่เดิมจะสานด้วยตอกใบปาหนันสีเป็นลวดลายต่าง ๆ เช่น ลายลูกแก้ว ลายดอกจันทน์ ลายวงแหวน และลายตัวหนังสือ ซึ่งเป็นลายพิเศษที่ชาวบ้านยังสานกันอยู่ในปัจจุบัน แม้งานหัตถกรรมประเภทนี้ของชาวบ้านโตะบัน จะผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวบ้านมาช้านานก็ตาม แต่เมื่อสภาพชีวิตเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไป การสานเสื่อสำหรับ

ใช้ในชีวิตประจำวันจึงเปลี่ยนมาเป็นการสานเพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึกของหมู่บ้าน และยังมีของที่ระลึกอื่นๆอีกมากมาย เช่น หมอน กระเป๋า ซองบุหรี สมุกใส่ของเครื่องใช้สอย เป็นต้น

3.1 ขั้นตอนการจักสานใบเตยปาหนัน

หัตถกรรมใบเตยเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงมากอย่างหนึ่งของภาคใต้ ชาวภาคใต้รู้จักผลิตภัณฑ์หัตถกรรมใบเตยใช้ในชีวิตประจำวันมาช้านาน โดยชาวบ้านในภาคใต้นิยมนำใบเตยซึ่งเป็นพืชที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาจักสานเพื่อเป็นเครื่องใช้สอยจักสาน ซึ่งมีการเตรียมการผ่านขั้นตอนและกรรมวิธีต่างๆ และนำมาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้สอยนานาชนิด ซึ่งมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง มีการฝึกปฏิบัติกันจนเกิดความชำนาญและประณีต สามารถสร้างสรรค์พัฒนาลวดลายจักสานและรูปแบบผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของตนเองและท้องตลาด จนทำให้หัตถกรรมชนิดนี้มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ในการผลิตหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันจำแนกได้เป็น 2 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นตอนเตรียมใบเตยและวัสดุอุปกรณ์ และขั้นตอนผลิตหัตถกรรมใบเตย ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (ศรีอรุณ เรืองฤทธิ์. 2544 : 36-64)

3.1.1 ขั้นตอนเตรียมใบเตยปาหนัน

การเตรียมใบเตยประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือการคัดเลือกใบเตย การตัดใบเตย การริดหนามใบเตยและการย่างใบเตย การกรีดใบเตย การแช่น้ำ การตากดอกเตย และการย้อมสีดอกเตย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การคัดเลือกต้นเตย ต้นเตยที่จะนำมาทำดอกเตยนั้นเรียกว่าเตยปาหนัน มีลักษณะคล้ายเตยหอมแต่มีขนาดใหญ่กว่า ใบหนากว่าและมีหนามที่ใบ ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะเข้าไปตัดในป่าที่ลึกเข้าไป จะไม่เอาต้นเตยที่อยู่ด้านนอกๆ เพราะต้นเตยในป่าลึกจะมีความสมบูรณ์มากกว่า จากนั้นจะคัดเลือกเอาต้นเตยที่มีใบบางๆ ยาวๆ เพื่อเอามาทำเป็นดอกเตยแล้วจะสมบูรณ์มากกว่า จะไม่เอาใบที่ผอมๆ เพราะเมื่อกรีดแล้วจะได้ดอกจำนวนน้อยเส้น

ภาพประกอบ 3 การคัดเลือกเตยปาหนัน

2) การตัดใบเตย เริ่มแรกผู้ตัดจะใช้มีดพร้าที่มีความคมฟันวักพีซๆ รอบๆ ต้นเตยออกเสียบ้าง เพื่อความสะดวกในการเข้าไปตัด ซึ่งการที่จะได้ใบเตยที่พอเหมาะนั้นผู้ตัด

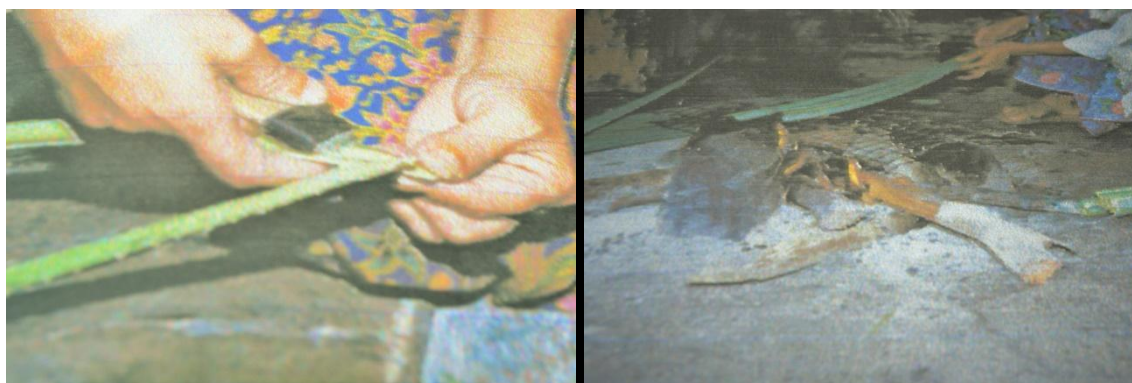

จะเลือกใบเตยที่อยู่ตั้งแต่ประมาณชั้นใบที่ 4 นับจากโคนต้นขึ้นไปและไม่เอาใบยอดที่ยังอ่อนๆ 2-3 ชั้น ใบนับจากข้างบน จากนั้นจึงพับมิดพร้าวลงไปเฉียงๆ ให้ติดหัวอ่อน การที่ไม่ตัดที่โคนต้นนั้น ไม่เพียงเพื่อให้ได้ใบที่พอเหมาะเท่านั้น แต่ยังเพื่อให้หัวอ่อนแตกหน่อในภายหลัง ชาวบ้านจะสามารถมาตัดใบเตยต้นนั้นไปใช้ได้อีก

ภาพประกอบ 4 การตัดใบเตยปาหนัน

3) การริดหนามใบเตยและย่างใบเตย การย่างใบเตยมีประโยชน์คือ ทำให้ใบเตยนิ่มสะดวกในการกรีดและไม่กรอบหักเมื่อสาน ทั้งยังกันชื้นราได้อีกด้วย ก่อนที่จะนำใบเตยมาย่างไฟนั้น จะต้องใช้มีดริดหนามด้านหลังกลางใบออกเสียก่อน โดยจะริดจากโคนไปหาปลายใบเตยยาว จากนั้นจึงเอามามัดรวมกันประมาณ 10-15 ใบ ต้องพยายามเรียงให้โคนใบแต่ละใบเสมอกันใช้มีดพร้าวหรือขวานสับบริเวณโคนใบที่มีสีค่อนข้างขาวทิ้งไปประมาณความยาวจากรอยตัดไปอีกประมาณ 3 คืบ แล้วจึงตัดปลายใบทิ้งเช่นกัน จะได้ส่วนของใบเตยที่เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ หากต้องการขนาดสั้นกว่านี้ก็ให้ตัดก่อนจะนำไปย่างไฟเสมอ สำหรับไฟที่เหมาะสมในการย่างใบเตยนั้นจะต้องเป็นไฟถ่านและไม่มีควัน เพราะไฟที่ลุกและมีควันจะทำให้ใบเตยไม่เป็นสีขาวตามต้องการ การย่างใบเตยจะย่างพอสุก สังเกตได้โดยเมื่อใบเตยมีสีเขียวเข้มขึ้นเป็นเงาก็เป็นอันว่าใช้ได้

ภาพประกอบ 5 การริดหนามและย่างใบเตย

4) การกรีดใบเตย นำใบเตยที่ย่างไฟแล้วมากกรีดด้วยอุปกรณ์ที่เรียกว่า เล็บแมวโดยเว้นระยะจากด้านโคนใบประมาณ 1.5 เซนติเมตร แล้วจึงกรีดลงมาตามทางยาวจนสุดปลายใบ การเว้นด้านโคนใบไว้ก็เพื่อสะดวกในการหยิบและการชูดด้วยไม้ไผ่ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป หลังจากการกรีดแล้วก็จะฉีกเอาเส้นที่เป็นหนามทั้ง 2 ข้างของใบออก และเส้นตรงกลางที่เป็นรอยกรีดเอาหนามออกทิ้งไป ใบเตยหนึ่งใบกรีดแล้วได้ตอก ประมาณ 3-6 เส้น หลังจากนั้นจะใช้ไม้แบนๆ กว้างประมาณ 1 นิ้ว ยาวประมาณ 6 นิ้ว ชูดตอกใบเตยโดยมีเทคนิคในการจับไม้ไผ่ คือ คว่ำมือจับไม้ไผ่ในแนวตั้งไม้ไผ่อยู่ด้านในตอกเตยอยู่ด้านนอก เพื่อที่จะทำให้ตอกเตยนิ่ม เป็นเส้นแบน เมื่อสานแล้วสวยงาม

ภาพประกอบ 6 การกรีดใบเตย

5) การแช่น้ำ เพื่อให้ตอกเตยเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีขาว เริ่มแรกให้นำตอกที่ชูดแล้วมามัดรวมกันให้ขนาดเหมาะสมกับภาชนะที่ใช้แช่ ซึ่งอาจจะเป็นกะละมังหรือกลลอน น้ำมันก็ได้ น้ำสำหรับแช่จะใช้น้ำเปล่า ถ้าต้องการให้ขาวมากยิ่งขึ้นก็ให้เติมน้ำส้มสายชูลงไปประมาณ 2-3 ช้อนโต๊ะ แช่ 2 วัน 2 คืน หลังผ่านคืนที่ 1 ไป ต้องเปลี่ยนน้ำ 1 ครั้ง ในการแช่ต้องเอาของหนัก เช่น ก้อนหินใส่ถุงพลาสติกทับตอกเอาไว้เพื่อให้ตอกจมน้ำหมดทุกเส้น

ภาพประกอบ 7 การแช่น้ำ

6) การตากตอกเตย หลังจากแช่น้ำครบกำหนดแล้ว ล้างตอกด้วยน้ำเปล่า แล้วจึงนำขึ้นมาตากแดด โดยการเรียงตอกลงบนพื้นดินหรือลานหญ้า ให้โดนแดดโดยทั่วถึงกัน ถ้าเป็นวันที่มีแดดจัด ตากเพียงวันเดียวก็พอแล้ว ซึ่งแดดยิ่งจัดก็จะยิ่งทำให้ตอกขาวมากยิ่งขึ้น หลังจากตากแดดจนแห้งสนิทแล้ว จะขูดจอกด้วยไม้ไผ่อีกครั้งเพราะหลังจากตากแดดตอกจะม้วนเข้าหากันอีก จากนั้นเก็บรักษาโดยพาดไว้กับราวในที่ร่ม

ภาพประกอบ 8 การตากตอกเตย

7) การย้อมสีตอกเตย ชาวบ้านจะแยกตอกเตยส่วนหนึ่งจากตอกเตยที่ตากแห้งและขูดด้วยไม้ไผ่แล้วมาย้อมสี เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีลวดลายที่สวยงาม สีที่ใช้ย้อมเป็นสีเคมี ส่วนใหญ่จะใช้สีแดง สีน้ำเงิน สีเหลือง สีส้ม หากต้องการต่างไปจากนี้ชาวบ้านก็จะผสมสีกันเอง ซึ่งการผสมสีก็ต้องใช้ความชำนาญไม่เช่นนั้นตอกเตยที่ย้อมสีเดียวกันแต่ต่างครั้งกันจะมีสีต่างกัน ทำให้มีผลต่อการสานผลิตภัณฑ์ได้ การย้อมสีตอกเตยจะเริ่มต้นโดยการต้มน้ำประมาณครึ่ง กะละมังให้เดือด

แล้วใส่เกลือแกงลงไปประมาณ 1 กำมือเพื่อจะช่วยป้องกันตอกเตยสีตกและใส่หัวน้ำส้มประมาณ 3 หยด จะช่วยให้ตอกเตยลื่นยิ่งขึ้น จากนั้นเอาสีที่ต้องการย้อมประมาณ 1 ช้อนโต๊ะใส่ลงไปใช้ไม้พายคนให้เข้ากัน ต้องรอให้น้ำเดือดจึงเอาตอกเตยซึ่งชุบน้ำให้เปียกก่อนใส่ลงไปได้ ใช้ไม้พายคนให้ตอกเตยติดสีทั่วกัน เมื่อย้อมสีเสร็จแล้วก็นำตอกเตยไปล้างด้วยน้ำ 1 ครั้ง เพื่อไม่ให้สีหลุดลอกเวลาใช้งาน แล้วนำไปพาดราวตากแดดให้แห้ง หลังจากตอกเตยแห้งดีแล้วก็ชุบด้วยไม้ไผ่อีกครั้งเพื่อให้ตอกแบนสวยงามและสะดวกในการสาน

ภาพประกอบ 9 การย้อมสีตอกเตย

3.1.2 ขั้นตอนการเตรียมวัสดุอุปกรณ์

อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตหัตถกรรมใบเตย มี 7 ชิ้น รายละเอียดต่อไปนี้

ภาพประกอบ 10 เล็บแมว มีดพรว้า ขวาน คัตเตอร์

1) มีดชนิดต่าง ๆ หัตถกรรมใบเตยนั้นมีความจำเป็นมากที่ต้องใช้มีดชนิดต่างๆ และขนาดต่างๆ ทั้งนี้แล้วแต่นำมาใช้ในการเตรียมขั้นตอนการเตรียมดอกเตย ขั้นตอนการผลิตหัตถกรรมใบเตย มีดชนิดต่างๆ ที่ใช้ได้แก่ มีดพรว้าไว้ใช้ตัดต้นเตย มีดกรีดหรือคัตเตอร์ใช้กรีดหนามใบเตย ขวานใช้ในการลับใบเตยและเล็บแมวใช้กรีดเตยให้ได้ดอกเตยตามขนาดที่ต้องการ

ภาพประกอบ 11 ราวตากดอกเตย

2) ราวตากตอก ใช้ในการตากตอกเตยที่ย้อมสีแล้วให้แห้ง ราวตากตอกเตยทำจากไม้ไผ่ยาวประมาณ 4-5 เมตร ตัดตั้งไว้บนลานบ้านที่ลมพัดผ่าน

ภาพประกอบ 12 กะละมัง เตาด่าน

3) กะละมังหรือแกลลอน ขนาดพอเหมาะกับจำนวนตอกเตย ใช้เป็นภาชนะแช่ตอกเตยให้มีสีขาว

4) ก้อนสามเส้าและตะแกรง หรือปัจจุบันอาจใช้เป็นเตาด่าน ใช้สำหรับขั้นตอนการย่างใบเตยให้นิ่มโดยใช้ไฟถ่านในการย่าง

ภาพประกอบ 13 ไม้ผ่าซูด

5) ไม้ผ่าซูด เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในขั้นตอนการซูดตอกเตยให้นิ่ม เป็นมัน แวและแบนเรียบ ลักษณะของไม้ซูดนั้นเป็นไม้ไผ่ที่หาได้ในท้องถิ่น นำมาผ่าซีกโดยเหลาให้แบนเรียบ มีความกว้างประมาณ 0.5 นิ้ว ยาวประมาณ 6 นิ้ว

ภาพประกอบ 14 หุ่นหรือแบบสำหรับขึ้นรูปกระเป๋

6) หุ่นหรือแบบสำหรับขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ เป็นวัสดุที่ใช้ในขั้นตอนการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์โดยจะมีรูปร่างและขนาดต่างไปตามลักษณะของผลิตภัณฑ์ เช่น กระเป๋า จะมีขนาดต่าง ๆ ลักษณะของหุ่นหรือแบบสำหรับขึ้นรูปผลิตภัณฑ์นั้นทำมาจากกล่องกระดาษต่าง ๆ

7) เชื่อมหุุด เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในขั้นตอนการผลิตผลิตภัณฑ์ ใช้ในการยึดฐานของผลิตภัณฑ์ที่ต้องใช้หุ่นเป็นแบบให้อยู่กับที่ เพื่อสะดวกในการสาน

3.1.3 ขั้นตอนการผลิตหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน

ขั้นตอนการผลิตหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันสามารถ จำแนกได้ 2 ประเภท คือ ประเภทสานโดยไม่มีหุ่นหรือแบบ และประเภทสานโดยมีหุ่นหรือแบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพประกอบ 15 การสานแบบไม่มีหุ่นหรือแบบ

1) ประเภทการสานโดยไม่มีหุ่นหรือแบบ การสานผลิตภัณฑ์โดยไม่มีหุ่นหรือแบบขึ้นรูปผลิตภัณฑ์นิยมสานเป็นเสื่อขนาดต่างๆ กระสอบ กระเชอ กระจก และสมุดใส่ของ กระจุกกระจิก ลายที่นิยมสานคือ ลายขัด

ภาพประกอบ 16 การสานแบบใช้หุ่นหรือแบบ

2) ประเภทสานโดยใช้หุ่นหรือแบบ เช่น ชองบุหรีและกระเป๋าสวนใหญ่จะใช้กล่องกระดาดขนาดตามที่ต้องการเพื่อขึ้นรูป

3.1.4 ขึ้นเก็บและรักษาผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ใบเตยจะมีความทนทานต่อสภาพแวดล้อมจึงไม่ต้องกังวลเรื่องความชื้นหรือการขึ้นรา สามารถเก็บรักษาได้ทุกที่ ทั้งเก็บในที่ห้องเพื่อเตรียมขายหรือไว้ในตู้โชว์เพื่อแสดงให้ลูกค้าเกิดความสนใจ

3.2 ประเภทและรูปแบบผลิตภัณฑ์ของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน

ประเภทของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ใบเตยปาหนันประเภทเสื่อ ผลิตภัณฑ์ใบเตยปาหนันประเภทกระเป๋าสวน และผลิตภัณฑ์ใบเตยปาหนันประเภทเบ็ดเตล็ด ส่วนของรูปแบบผลิตภัณฑ์ใบเตยปาหนันนั้นพบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ ทรงกลม ทรงรี ทรงสี่เหลี่ยมและทรงหกเหลี่ยม มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 ประเภทเสื่อ เสื่อเป็นอุปกรณ์ที่ชาวบ้านใช้สอยในชีวิตประจำวันมาแต่ช้านาน ซึ่งในช่วงแรกก็จะมีแต่เสื่อปูนอน ระยะต่อมาก็จะมีการสานเสื่อเพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างอื่น เช่น เสื่อรองนั่ง เสื่อปูโต๊ะ เสื่อรองจาน เป็นต้น ลายสานก็จะเป็นลายสานแบบดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดมาจากชุมชนส่วนใหญ่ก็จะเป็นลายขัด ลายสอง ลายสาม ลายภูเขา ลายงูเห่า ลายงูเหลือม ลายอกปู ส่วนเสื่อที่ใช้ลายแบบผสมผสานจะใช้เส้นตอกใบเตยที่มีขนาดเล็กกว่า เพื่อความสวยงามและใช้ความประณีตในการสานมากกว่าลวดลายดั้งเดิม ขนาดของเสื่อที่นิยมทำกันในปัจจุบันคือ ขนาดกว้าง 1

เมตร ยาว 2 เมตร สำหรับปูนอน ยาว 1 เมตร กว้าง 1 เมตร สำหรับรองนั่ง และขนาด กว้าง 8 นิ้ว ยาว 12 นิ้ว สำหรับรองจาน

3.2.2 ประเภทกระเป๋ แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะดังนี้คือ

1) กระเป๋าหิ้ว เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน จัดว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดทั้งในประเทศและต่างประเทศด้วย กระเป๋าหิ้วส่วนใหญ่จะทำเป็นทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ส่วนขนาดนั้นมีหลากหลายตั้งแต่ขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่แล้วแต่ความต้องการของตลาด ลวดลายที่ใช้ส่วนใหญ่มักจะเป็น ลายขัด ลายสอง ลายวงแหวน เป็นต้น

2) กระเป๋าสะพาย เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้สำหรับสตรี ใช้เพื่อประโยชน์ในการใส่เงิน ใส่เอกสาร ใส่เครื่องใช้จุกจิกของสตรี เป็นต้น ลักษณะจะเป็นทรงสี่เหลี่ยมขนาดเล็ก สายสะพายยาว มีฝาเปิดปิด ลายที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นลายขัดและลายสอง

3) กระเป๋าสตางค์ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมาเพื่อเอาไว้ใส่เงิน ส่วนใหญ่ทำเป็นลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง 5 นิ้ว ยาว 10 นิ้ว ส่วนกระเป๋าสตางค์ขนาดเล็กก็จะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดประมาณ กว้าง 5 นิ้ว ยาว 5 นิ้ว

3.2.3 ผลิตภัณฑ์จักสานใบเตยปาด้านประเภทเบ็ดเตล็ดอื่นๆ ผลิตภัณฑ์ประเภทนี้เกิดจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบตามความคิดสร้างสรรค์ของผู้สาน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งมีรูปแบบและลายสานที่หลากหลายออกไปหลายแบบดังนี้คือ

1) สมุกตื้นข้าง เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมาเพื่อใส่ของกระจุกกระจิก เช่น แหวน ต่างหู ยางมัดผม กิ๊บหนีบผม เป็นต้น ซึ่งจะมีรูปทรงทั้งแบบ หกเหลี่ยม แปดเหลี่ยม และวงรีมีฝาครอบ

2) กล่องดินสอ มีรูปแบบเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าตามความยาวเท่ากับดินสอหรือปากกา ความกว้างประมาณ 3 นิ้ว มีฝาครอบเปิดปิดได้สะดวก ลายที่นิยมสานคือลายขัด

3) สอตั้ง (เขอ) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำขึ้นมาเพื่อใช้ใส่ของในครัว เช่น ข้าวเปลือก ข้าวสาร พริกแห้ง ขนาดตามความต้องการ รูปทรงส่วนฐานจะเป็นทรงสี่เหลี่ยมสานตั้งขึ้นมา ส่วนบนจะเป็นวงกลม ลายที่ใช้สานจะเป็นลายขัด ส่วนมากเป็นการเก็บริมด้วยการม้วนให้เป็นเกลียวพับลงมา

4) ของใส่บุหรี เป็นของขนาดเท่าของบุหรี ใช้การสานโดยใช้หุ่นเท่าของจริงมีฝาครอบเปิดปิดได้สะดวก นิยมสานด้วยลายขัดหรือลายสอง และนิยมสลัสนี้เพื่อให้ดูสวยงามและมีลูกเล่น

5) ของใส่แว่นตา มีขนาดเล็ก นุ่มมือ พกพาสะดวก ขนาดกว้าง 3 นิ้ว ยาว 6 นิ้ว นิยมสานด้วยขัด ลายฟันปลาและลายอกปู

6) หมวก ลักษณะเป็นหมวกแบบปีกกว้าง มีหลายรูปแบบแล้วแต่ความต้องการของตลาด ส่วนใหญ่นิยมสานเป็นลายขัดและมักใช้สีเดียว

7) สมุกยา เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมาเพื่อใส่ใบจากหรือยาเส้น มีหลายรูปแบบทั้งแบบตั้งและแบบนอน ทำเป็นตัวและฝาขนาดเท่าๆกัน สวมกันได้พอดี พกพาติดตัวได้สะดวก นิยมสานด้วยลายขัด ลายสอง

8) หมอน เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมาเพื่อไว้หนุนนอน ข้างในยัดขนุนหรือใยโพลีเอสเตอร์ ขนาดกว้าง 15 นิ้ว ยาว 25 นิ้ว นิยมสานด้วยลายขัด เก็บขอบริมเรียบร้อย

9) กล่องทิชชู เป็นกล่องลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า ดึงทิชชูออกจากทางด้านบน มีสายรัดทางด้านล่างเพื่อเปิดปิดเอากล่องทิชชูเข้าออก มีขนาดกว้าง 5 นิ้ว ยาว 8 นิ้ว สูง 6 นิ้ว หรือตามความต้องการของผู้ใช้

3.3 ลวดลายสานของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน

ลวดลายสานของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งทุกวันนี้ ก็ยังมีการใช้ลายสานแบบดั้งเดิมในการสานอยู่ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันจะหยุดนิ่งไร้การพัฒนา เพราะลูกหลานรุ่นหลังที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาการจักสานก็มีการพัฒนาขึ้นมาให้มีแบบที่แปลกใหม่ขึ้น หรือไม่ก็มีการนำทั้งการสานแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ๆ มาผสมผสานกันก็มี ซึ่งสามารถแบ่งลวดลายการสานของใบเตยปาหนันเป็น 2 ประเภท ดังนี้

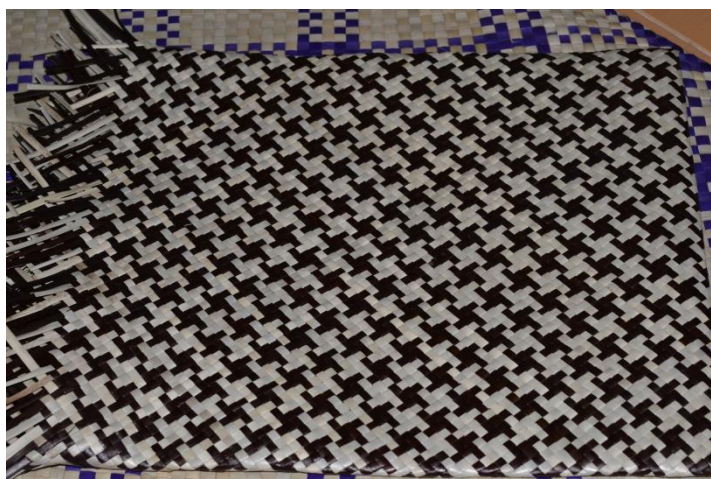
3.3.1 ลวดลายสานดั้งเดิม ลวดลายสานแบบดั้งเดิมนั้นได้รับการถ่ายทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ ซึ่งกรรมวิธีการสานนั้นเกิดจากการนำเตยมาสานขัดกันจนเป็นลวดลายต่างๆ ได้แก่ ลายขัด ลายสอง ลายสาม ลายดอกพิกุล ลายลูกแก้ว และลายเกล็ดปลา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ลายขัด ถือว่าเป็นลายแม่แบบของลายสานทุกชนิด ซึ่งลายสานอื่นๆ ที่เกิดขึ้นก็ล้วนมีพัฒนาการมาจากลายขัดทั้งสิ้น การสานลายขัสนั้นเริ่มต้นจากการนำเส้นตอกมาวางเรียงให้ได้ความกว้างตามความต้องการ จัดร่องไฟให้เท่ากัน แล้วจึงดำเนินการสาน ซึ่งมีขั้นตอนการสาน ดังนี้ คือ ยก 1 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 1 สลับกันไปจนได้ขนาดตามความต้องการ

ภาพประกอบ 17 ลายขัด

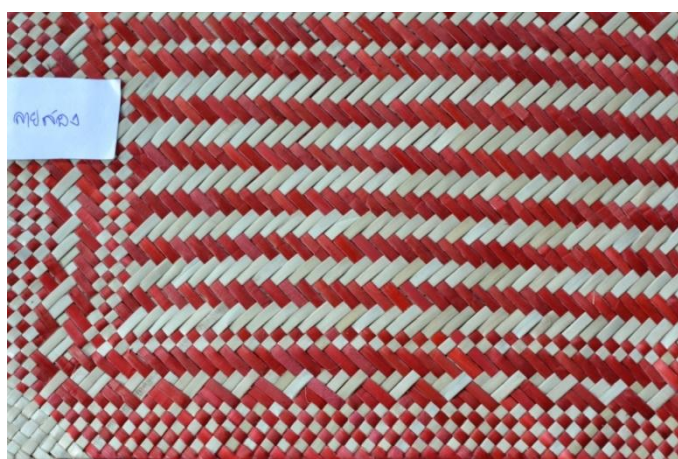
2) ลายสอง จะเริ่มจากการใช้ตอก 8 เส้น มีขั้นตอนการสาน ดังนี้
 แถวที่ 1 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2
 แถวที่ 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 1
 แถวที่ 3 ยก 1 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2
 แถวที่ 4 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 1
 สานเรื่อยไปโดยเพิ่มทั้งเส้นตั้งและเส้นนอน จนได้ขนาดตามที่ต้องการ

ภาพประกอบ 18 ลายสอง

- 3) ลายสาม ขึ้นต้นสานโดยใช้ตอก 9 เส้น มีขั้นตอนการสาน ดังนี้
- แถวที่ 1 ช่ม 3 ยก 3 ช่ม 3
 - แถวที่ 2 ยก 1 ช่ม 3 ยก 3 ช่ม 2
 - แถวที่ 3 ยก 2 ช่ม 3 ยก 3 ช่ม 1
 - แถวที่ 4 ยก 3 ช่ม 3 ยก 3
 - แถวที่ 5 ช่ม 1 ยก 3 ช่ม 3 ยก 2
 - แถวที่ 6 ช่ม 2 ยก 3 ช่ม 3 ยก 1
- เพิ่มเส้นตั้งและเส้นนอน ซึ่งนำมาสานเรื่อยไป จนได้ขนาดตามความ

ต้องการ

ภาพประกอบ 19 ลายสาม

ดังนี้

4) ลายดอกพิกุล ขึ้นต้นจากการใช้เส้นตอก 14 เส้น มีขั้นตอนการสาน

แถวที่ 1-7 ยก 1 ช่ม 1 ตลอด

แถวที่ 8 ยก 1 ช่ม 3 ยก 2 ช่ม 1

แถวที่ 9 ยก 1 ช่ม 3 ยก 2 ช่ม 1

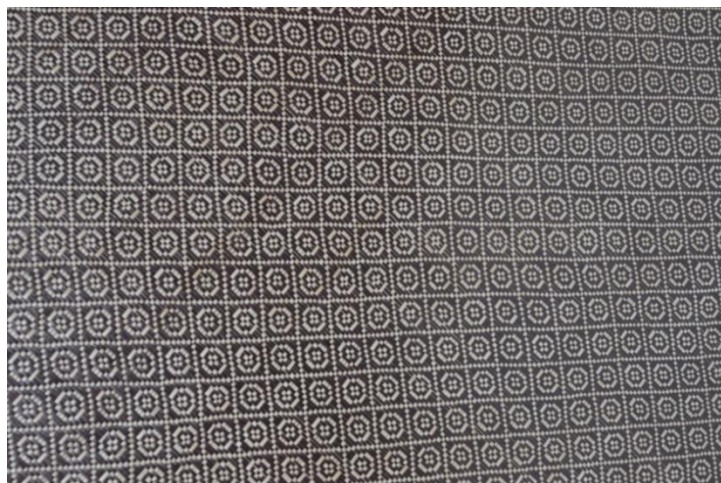
แถวที่ 10 ยก 1 ช่ม 3 ยก 1 ช่ม 3 ยก 1 ช่ม 1 ยก 1

แถวที่ 11 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 2 ยก 1 ช่ม 1

แถวที่ 12 ยก 2 ช่ม 3 ยก 2 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 3 ยก 1 ช่ม 1

แถวที่ 13 ยก 1 ช่ม 1 ยก 3 ช่ม 2 ยก 1 ช่ม 2 ยก 3 ช่ม 1

แถวที่ 14 ยก 1 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 3 ยก 2 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 3 ยก 1 ช่ม 1

ภาพประกอบ 20 ลายดอกพิกุล

5) ลายลูกแก้ว ใช้เส้นตอกยืน 9 เส้น มีขั้นตอนการสานดังนี้

แถวที่ 1 ยก 1 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 3 ยก 2 ช่ม 2 ยก 1

แถวที่ 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 1 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2

แถวที่ 3 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 3 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 1

แถวที่ 4 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2

แถวที่ 5 ยก 1 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 3 ยก 2 ช่ม 2 ยก 1

แถวที่ 6 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 1 ช่ม 3 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2

แถวที่ 7 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 3 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 1

แถวที่ 8 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2

แถวที่ 9 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 3 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 1 จุด

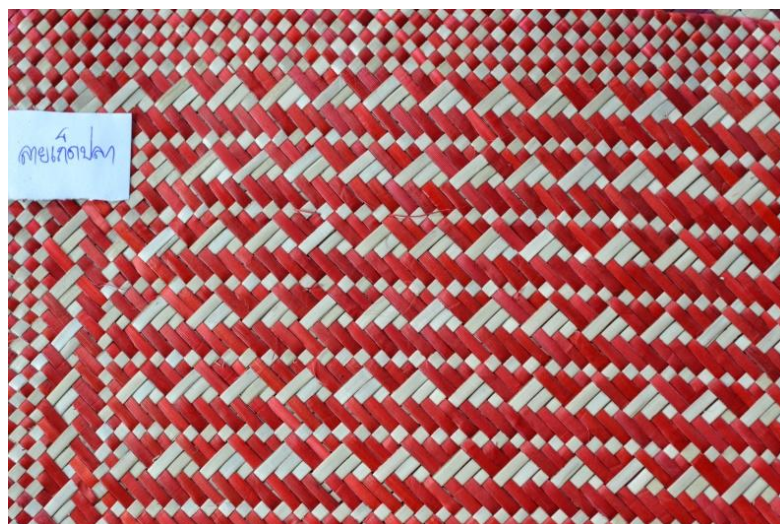
กึ่งกลาง

ภาพประกอบ 21 ลายลูกแก้ว

- 6) ลายเกล็ดปลา ใช้เส้นตอกยืน 9 เส้น มีขั้นตอนการสานดังนี้
 แถวที่ 1 ยก 1 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 2 ยก 3 ช่ม 3
 แถวที่ 2 ยก 1 ช่ม 1
 แถวที่ 3 ยก 1 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 2 ยก 3 ช่ม 3
 ทำสลับกันไปมาให้ได้ความกว้างตามต้องการ

ภาพประกอบ 22 ลายเกล็ดปลา

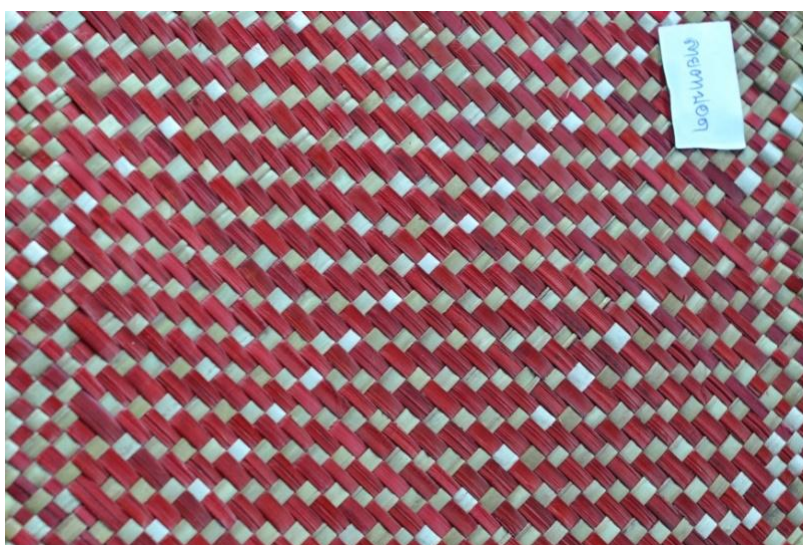
3.3.2 ลวดลายประดิษฐ์ใหม่

กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาดนันทน์แต่ละกลุ่มได้มีการคิดค้นลวดลายการสานขึ้นมาใหม่ โดยจะทำการผสมผสานและประยุกต์จากลวดลายพื้นฐานหรือลวดลายดั้งเดิมเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งทำให้เกิดความงดงามและมีความหลากหลาย เพื่อสนองต่อความต้องการและการใช้

งานของผู้บริโภค ลวดลายประดิษฐ์ใหม่ที่ได้รับการบันทึกไว้มี 7 ลายด้วยกัน ได้แก่ ลายตาบอด ลายลูกจันทน์ ลายวงแหวน ลายตำโป๊ะปหนัง ลายงูเห่า ลายเจ็ดหมาดซีหลา และลายอกปู ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) ลายตาบอด ใช้เส้นตอกเตยเส้นยืน 8 เส้น มีขั้นตอนการสาน ดังนี้
 แถวที่ 1-4 ยก 1 ช่ม 1 ตลอดแถว
 แถวที่ 5 ยก 1 ช่ม 2 ตลอดแถว
 ทำสลับกันไปมาให้ได้ความกว้างตามความต้องการ

ภาพประกอบ 23 ลายตาบอด

- 2) ลายลูกจันทน์ ใช้เส้นตอกยืน 5 เส้น มีขั้นตอนการสาน ดังนี้
 แถวที่ 1 ยก 1 ช่ม 1 (2 ครั้ง)
 แถวที่ 2 ยก 1 ช่ม 1
 แถวที่ 3 ยก 1 ช่ม 1 ยก 3 ช่ม 1 ยก 3
 แถวที่ 4 ช่ม 3 ยก 1 ช่ม 3 ยก 1 ช่ม 1 1 ครั้ง
 แถวที่ 5 ยก 1 ช่ม 1
 แถวที่ 6 ยก 1 ช่ม 1
 แถวที่ 7 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 1 จนจบลาย

ภาพประกอบ 24 ลายลูกจันทร์

3) ลายวงแหวน ใช้เส้นตอกยืน 8 เส้น มีขั้นตอนการสาน ดังนี้

แถวที่ 1 ช่ม 1 ยก 1 2 ครั้ง

แถวที่ 2 ช่ม 1 ยก 3 ช่ม 1 2 ครั้ง

แถวที่ 3 ช่ม 1 ยก 1 ช้าม 5 ช่ม 1 ยก 1 2 ครั้ง

แถวที่ 4 ช่ม 1 ยก 1 ช้าม 2 ยก 3 ช้าม 2 ยก 1 2 ครั้ง

แถวที่ 5 ช่ม 1 ยก 1 ช้าม 2 ยก 1 ช้าม 3 ช่ม 1 ช้าม 2 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 1

2 ครั้ง

แถวที่ 6 ช่ม 1 ยก 1 ช้าม 2 ยก 1 ช้าม 2 ยก 1 ช้าม 2 ยก 1 ยก 1 2

ครั้ง ช้าม 2 ยก 1 ช่ม 1 2 ครั้ง

แถวที่ 7 ช่ม 1 ยก 1 ช้าม 3 ช่ม 1 ช้าม 1 ยก 1 ช่ม 1

3 ครั้ง ช้าม 3 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 1

แถวที่ 8 ช้าม 1 ยก 1 ช้าม 3 ยก 1 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 1 ยก 1

แถวที่ 9 ช่ม 1 ยก 1 ช้าม 2 ช่ม 1 ช้าม 3 ช่ม 1 ช้าม 2 ช่ม 1

แถวที่ 10 ยก 1 ช่ม 1 ช้าม 2 ช่ม 3 ช้าม 2 ยก 1 ช่ม 1

แถวที่ 11 ยก 1 ช่ม 1 ยก 5 ช่ม 1

แถวที่ 12 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 1

ภาพประกอบ 25 ลายวงแหวน

- 4) ลายดำโป๊ะปี่หนัง ใช้เส้นตอกยืน 9 เส้น มีขั้นตอนการสานดังนี้
- แถวที่ 1-5 ยก 1 ช่ม 1 ตลอด
 - แถวที่ 6 ยก 3 ช่ม 3 ยก 1 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 1
 - แถวที่ 7 ยก 1 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 1
 - แถวที่ 8 ยก 1 ช่ม 1 ยก 3 ช่ม 3 ยก 3 ช่ม 3 ยก 1 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 1

ภาพประกอบ 26 ลายดำโป๊ะปี่หนัง

- 5) ลายงูเหลือม มีขั้นตอนการสาน ดังนี้
- แถวที่ 1-5 ยก 1 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 2

แถวที่ 6 ยก 3 ช่ม 3 ยก 3 ช่ม 3 ยก 3 ช่ม 3
 แถวที่ 7 ยก 3 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 1
 แถวที่ 8 ช่ม 3 ยก 3 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 1 ยก 1
 แถวที่ 9 ช่ม 3 ยก 1 ช่ม ยก 1 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 2 ยก 3

ภาพประกอบ 27 ลายงูเหลือม

- 6) ลายอกปู มีขั้นตอนการสาน ดังนี้
 ขึ้นลายขัด 2 แถว เส้นตอกยืน 12 เส้น ได้ 4 คู่
 แถวที่ 1 ยก 3 ช่ม 3 ยก 3 ช่ม 3 ยก 3 ช่ม 3
 แถวที่ 2 ยก 3 ช่ม 3 ยก 3 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 1 ยก 3
 แถวที่ 3 ยก 3 ช่ม 3 ยก 3 ช่ม 3 ยก 3 ช่ม 3
 ทำ 1-3 ขึ้นลงตามความต้องการ

ภาพประกอบ 28 ลายอกปู

- 7) ลายเจ๊ะหมาดซีหลา ใช้เส้นตอกยืน 19 เส้น มีขั้นตอนการสาน ดังนี้
- แถวที่ 1 ช่ม 2 ยก 2 (2ครั้ง) ช่ม 3 ยก 2 ยก 2 ช่ม 2
- แถวที่ 2 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 5 ช่ม 2 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 1
- แถวที่ 3 ยก 2 ช่ม 2 (2ครั้ง) ยก 3 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 2
- แถวที่ 4 ยก 1 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 5 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 1
- แถวที่ 5 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2 ยก 7 ช่ม 2 ยก 2 ช่ม 2
- แถวที่ 6 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 2 ยก 4 ช่ม 2 ยก 4 ช่ม 1 ยก 2 ช่ม 1
- แถวที่ 7 ยก 2 ช่ม 3 ยก 3 ช่ม 1 ยก 1 ช่ม 1 ยก 3 ช่ม 3 ยก 2 จุด

กึ่งกลาง

สานแถวที่ 1-7 ซ้ำ 1 เที้ยว ก็จะได้ลายเต็มลาย

ภาพประกอบ 29 ลายเจ๊ะหมาดซีหลา

สรุปความรู้เรื่องการจักสานใบเตยปาหนัน จะเห็นได้ว่าการจักสานใบเตยปาหนันมีขั้นตอน และวิธีการที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษมายาวนาน อันแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการนำวัสดุท้องถิ่นมาทำเป็นข้าวของเครื่องใช้ได้มากมาย รวมถึงวิวัฒนาการของลายสานที่มีทั้งแบบดั้งเดิมและแบบลายประดิษฐ์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เกิดจากความชำนาญในการจักสาน ในบางท้องถิ่นอาจจะมีการสานลายในแบบเดียวกันแต่อาจจะเรียกชื่อแตกต่างกันไปได้

ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่ออุตสาหกรรมและการจัดการเชิงธุรกิจ

1. การออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่ออุตสาหกรรม (ธีระชัย สุขสด. 2544 : 3)

ประเทศไทยนับว่ามีประวัติศาสตร์ศึกษาวิชานี้แตกต่างและล้ำหลังไปจากประเทศในแถบตะวันตก เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมเป็นหลัก พลเมืองส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะประดิษฐ์ใช้กันภายในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้าน หรือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยใช้วัสดุ

ธรรมชาติที่หาได้ง่ายภายในท้องถิ่น และได้มีการทำกันต่อมาจนกลายเป็นงานหัตถกรรมท้องถิ่นไป เช่น เครื่องมือเกษตร การตีเหล็ก เครื่องจักสานไม้ไผ่ หวาย เครื่องเงิน เครื่องปั้นดินเผา การเลี้ยงไหม การปั่นด้าย การทอผ้า เป็นต้น แนวทางในการออกแบบนั้น ระยะแรกก็เป็นการประดิษฐ์ขึ้นตามความจำเป็นของการใช้สอยเท่านั้น ตามแนวคิดของชาวบ้านที่สะสมประสบการณ์ของการดำเนินชีวิต ชาวบ้านผู้ประดิษฐ์บางกลุ่มก็อาจมีการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกลงไปในงาน โดยมีความหมาย ศิลปะที่เป็นสิ่งแสดงออกเฉพาะท้องถิ่นและของพื้นเมืองนั้น ๆ โดยไม่ได้มีการออกแบบตามหลักการหรือทฤษฎีในการออกแบบใด ๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะชาวบ้านไทยที่ได้กระทำกันสืบต่อๆ กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

อาจกล่าวได้ว่า ประวัติของผลิตภัณฑ์ในเมืองไทยนั้นเริ่มต้นจากงานหัตถกรรมท้องถิ่นที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น คือ เมื่องานหัตถกรรมดังกล่าวได้มีการทำกันแพร่หลายไปในพื้นที่ๆ กว้างขึ้นไปทั่วทั้งจังหวัดหรือภูมิภาค งานหัตถกรรมดังกล่าวก็จะกลายเป็นหัตถกรรมพื้นเมืองไป ทำให้เกิดเป็นลักษณะเฉพาะทางแบบ (Style) ของเมืองใด จังหวัดใดหรือภูมิภาคใด ต่อมางานหัตถกรรมได้เปลี่ยนสภาพจากงานที่ทำขึ้น เพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เป็นการผลิตเพื่อจำหน่าย โดยมีขอบเขตของการจำหน่ายกว้างขึ้นเรื่อยๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ วิถีชีวิตของชาวบ้านที่เคยว่างเว้นจากฤดูกาล ทำไร่ ทำนา ก็หันมาประกอบงานหัตถกรรมดังกล่าวเป็นอาชีพเสริมรายได้ และบางรายได้ถึงกับเป็นธุรกิจ มีพ่อค้าคนกลางมาสั่งทำเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านบางรายเลิกประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมแล้วหันมาประกอบอาชีพสร้างงานหัตถกรรมดังกล่าวก็มี และเนื่องจากจุดประสงค์เดิมของงานหัตถกรรมนั้นมาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน วัฒนธรรมชาติ เทคนิควิธี การผลิตเรียบง่ายปราศจากหลักวิชาการใด งานหัตถกรรมไทยจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพของงาน ไม่ว่าจะเป็นด้านประโยชน์ใช้สอย รูปแบบ วัสดุ และการผลิต เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และเหมาะสมกับผู้ใช้และการตลาด จึงเป็นเหตุให้หน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง เช่น กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้มีการส่งเสริมทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมมีการฝึกอบรมการผลิตสินค้าหัตถกรรมประเภทต่าง ๆ พร้อมช่วยเหลือด้านการตลาดในส่วนด้านการศึกษานั้น ก็ได้มีการเปิดสอนวิชาทางด้านงานหัตถกรรมขึ้นในสถานศึกษาต่างๆ ที่มีการเรียนการสอนทางด้านศิลปะและอาชีวศึกษาศาสตร์ วิชาที่นำมาใช้สอนเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ในระยะแรกก็เน้นในด้านศิลปะเข้าไปช่วยเป็นอย่างมาก เช่น ในด้านรูปทรง สี สัน การสมดุล จังหวะและลีลา เป็นต้น จะเห็นได้ว่า วิชาการในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวของประเทศไทยในระยะแรกๆ นั้นจะมาจากการสอนในด้านหัตถกรรม โดยใช้ทฤษฎีในด้านศิลปะเข้ามาช่วยในการเรียนการสอนยังไม่มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมโดยตรง

2. หลักการออกแบบทั่วไป (สาคร คันธโชติ. 2528 : 31-32)

2.1 ความเป็นหน่วย (Unity) ในการออกแบบ ผู้ออกแบบจะต้องคำนึงงานทั้งหมดให้อยู่ในหน่วยงานเดียวกัน เป็นกลุ่มเป็นก้อน หรือมีความสัมพันธ์กันทั้งหมดของงานนั้น ๆ และพิจารณาส่วนย่อยลงไปตามลำดับในส่วนย่อย ๆ ก็คงต้องถือหลักนี้เช่นกัน

2.2 ความสมดุลหรือความถ่วง (Balancing) เป็นหลักทั่ว ๆ ไปของงานศิลปะที่จะต้องดูความสมดุลของงานนั้นๆ ความรู้สึกทางสมดุลนี้เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในส่วนของการคิดในเรื่องของความงามในสิ่งนั้น ๆ มีหลักความสมดุลอยู่ 3 ประการคือ

2.3 ความสมดุลในลักษณะเท่ากัน (Symmetry Balancing) คือ มีลักษณะเป็นซ้าย-ขวา บน-ล่าง เป็นต้น ความสมดุลในลักษณะนี้ ดูและเข้าใจง่าย

2.4 ความสมดุลในลักษณะไม่เท่ากัน (Non-symmetry Balancing) คือมีลักษณะสมดุลกันในตัวเองไม่จำเป็นต้องเท่ากัน แต่ดูในด้านความรู้สึกแล้วเกิดการสมดุลกันในตัว ลักษณะการสมดุลแบบนี้ผู้ออกแบบจะต้องมีการปะลองดูให้แน่ใจในความรู้สึกของผู้พบเห็นด้วย ซึ่งเป็นความสมดุลที่เกิดในลักษณะที่แตกต่างกันก็ได้ เช่น ใช้ความสมดุลด้วยผิว (Texture) ด้วยแสงเงา (Shade) หรือด้วยสี (Color) เป็นต้น

2.5 จุดศูนย์ถ่วง (Gravity Balance) การออกแบบใด ๆ ที่เป็นวัตถุสิ่งของและจะต้องใช้งานการทรงตัวจำเป็นที่ผู้ออกแบบจะต้องนึกถึงจุดศูนย์ถ่วง ได้แก่การไม่โยกเอียง หรือให้ความรู้สึกไม่มั่นคงแข็งแรง ดังนั้นสิ่งใดที่ต้องการจุดศูนย์ถ่วง แล้วผู้ออกแบบจะต้องระมัดระวังในสิ่งนี้ให้มาก ตัวอย่างเช่น แก้วจะต้องตั้งตรง ยึดมันทั้ง 4 ขาเท่า ๆ กัน การทรงตัวของคนถ้ายืน 2 ขา ก็จะต้องมีน้ำหนักลงที่เท้าทั้ง 2 ข้าง เท่า ๆ กัน ถ้ายืนเอียงหรือพิงฝา น้ำหนักตัวก็จะลงที่เท้าข้างหนึ่งและส่วนหนึ่งจะลงที่หลังพิงฝา รูปปั้นคนในท่าวิ่ง จุดศูนย์ถ่วงจะอยู่ที่ใด ผู้ออกแบบจะต้องรู้และวางรูปได้ถูกต้อง เรื่องของจุดศูนย์ถ่วง จึงหมายถึงการทรงตัวของวัตถุสิ่งของนั่นเอง

2.6 ความสัมพันธ์ทางศิลปะ (Relativity of Arts) ในเรื่องของศิลปะนั้น เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณากันหลายขั้นตอน เพราะเป็นเรื่องของความรู้สึกที่สัมพันธ์กัน อันได้แก่

2.7 การเน้นหรือจุดสนใจ (Emphasis or Center of Interest) งานด้านศิลปะผู้ออกแบบจะต้องมีจุดเน้นให้เกิดสิ่งที่ประทับใจแก่ผู้พบเห็น โดยมีข้อบอกล่าวเป็นความรู้สึกร่วมที่เกิดขึ้นเองจากตัวของศิลปกรรมนั้น ๆ ความรู้สึกนี้ ผู้ออกแบบจะต้องพยายามให้เกิดขึ้นเหมือนกันส่วนมากจากบุคคลทั่วไป

2.8 จุดสำคัญรอง (Subordinate) คงคล้ายกับจุดเน้นนั่นเอง แต่มีความสำคัญรองลงไปตามลำดับซึ่งอาจจะเป็นรองส่วนที่ 1 ส่วนที่ 2 ก็ได้ ส่วนนี้จะช่วยให้เกิดความลดหลั่นทางผลงานที่แสดง ผู้ออกแบบจะต้องคำนึงถึงสิ่งนี้ด้วย

2.9 จังหวะ (Rhythm) โดยทั่ว ๆ ไป สิ่งที่สัมพันธ์กันในสิ่งนั้น ๆ ย่อมมีจังหวะ ระเบียบ หรือความถี่ ห่างในตัวเองก็ดี หรือสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์อยู่ก็ดี จะเป็นเส้น สี แสง เงา หรือช่วงจังหวะ ของการตกแต่ง แสงไฟ ลวดลาย ที่มีความสัมพันธ์กันในที่นั้นเป็นความรู้สึกของผู้พบเห็นหรือผู้ออกแบบจะต้องรู้สึกในทางความงามนั่นเอง

2.10 ความต่างกัน (Contrast) เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเพื่อช่วยให้มีการเคลื่อนไหวในการไม่ซ้ำซากเกินไป หรือ เกิดความเบื่อหน่าย จำเจ ในการตกแต่งก็เช่นกัน ปัจจุบันผู้ออกแบบมักจะหาทางให้เกิดความรู้สึกขัดกันต่างกัน เช่น แก้วชัด สมัยใหม่ แต่ขณะเดียวกันก็มีแก้วสมัยรัชกาลที่ 5 อยู่ด้วย 1 ตัว เช่นนี้ ผู้พบเห็นจะเกิดความรู้สึกแตกต่าง ทำให้เกิดความรู้สึกไม่ซ้ำซาก รสชาติแตกต่างออกไป

2.11 ความกลมกลืน (Harmonies) ความกลมกลืนในที่นี้หมายถึงการพิจารณาในส่วนรวมทั้งหมดแม้จะมีบางส่งบางอย่างที่แตกต่างกัน การใช้สีที่ตัดกัน หรือการใช้ผิว ใช้เส้นที่ขัดกัน ความรู้สึกส่วนน้อยนี้ไม่ทำให้ส่วนรวมเสียก็ถือว่าเกิดความกลมกลืนในส่วนรวม ความกลมกลืนใน

ส่วนรวมนี้อาจจะแยกก็ได้แก่ความเน้นไปในส่วนมูลฐานทางศิลปะอันได้แก่ เส้น แสง-เงา รูปทาง ขนาด ผิวน สี นั้นเอง

สรุปหลักการออกแบบทั่วไป จะเห็นได้ว่าหลักสำคัญในการออกแบบก็คือการจัดให้มีความสมดุลซึ่งอาจจะเป็นความสมดุลแบบลักษณะเท่ากันหรือไม่เท่ากันก็ได้ นอกจากนั้นยังต้องมีการเน้นตัวงานให้มีจุดสนใจหลักและจุดสนใจรอง รวมถึงควรออกแบบให้ตัวงานมีความต่างกันในตัวชิ้นงานเช่น ใช้ใบเตยปาดหน้าซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านมาผสมผสานกับไม้ยางพาราซึ่งเป็นไม้ที่นำมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์แบบสมัยใหม่ได้

3. การออกแบบผลิตภัณฑ์ (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2539 : 111-113)

หลังจากการเตรียมงานขั้นแรกแล้ว นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น มารวมกันเพื่อทำการออกแบบให้เกิดรูปทรงใหม่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความงามทางด้านศิลปะ การออกแบบผลิตภัณฑ์ต้องคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้

3.1 หน้าที่ใช้สอย (Function) คือต้องออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีหน้าที่ใช้สอยถูกต้องตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เพื่อสนองความต้องการของผู้อุปโภคและบริโภค ตัวอย่าง การออกแบบโต๊ะอาหารกับโต๊ะทำงาน โต๊ะทำงานมีหน้าที่ใช้สอยที่ยุ้งยากกว่า มีลิ้นชักสำหรับเก็บเอกสาร เครื่องใช้ที่จำเป็น ส่วนโต๊ะอาหารนั้นไม่จำเป็นต้องมีที่เก็บเอกสารหรือเครื่องใช้ ระยะเวลาใช้งานก็มีความแตกต่างกัน การทำความสะอาดก็สามารถทำได้สะดวกแต่หากเราจะใช้โต๊ะอาหารมาทำงานก็ได้ เพียงแต่หน้าที่ใช้สอยไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร เป็นต้น

3.2 ความปลอดภัย (Safety) การออกแบบต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้อุปโภคบริโภค เช่น เมื่อใช้ผลิตภัณฑ์แล้วจะไม่เกิดสารมีพิษทำอันตรายแก่ชีวิต ไม่เกิดอันตรายได้ง่าย มีความปลอดภัยสูง เป็นต้น

3.3 ความแข็งแรง (Construction) หมายถึงความแข็งแรงของตัวผลิตภัณฑ์ ควรจะเลือกใช้โครงสร้างให้เหมาะสม ให้มีความแข็งแรงทนทาน นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงการประหยัดประกอบด้วย

3.4 ความสะดวกสบายในการใช้ (Ergonomics) คือต้องคำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมกับการใช้งานขนาด และขีดจำกัดของผู้อุปโภคและบริโภค เช่น แก้วต้องมีขนาดสัดส่วนที่เหมาะสมกับการใช้งาน นั่งแล้วสบายมีความนุ่มนวล ถ้าเป็นพวกด้ามมือจับควรจับได้สะดวกสบาย ไม่เมื่อยมือ เป็นต้น Ergonomics เป็นความรู้ใหม่ที่มีความสำคัญมากในการออกแบบอุตสาหกรรมโดยมีจุดมุ่งหมายให้คนเรามีความรู้สึกที่ดีและสะดวกสบายในการใช้ผลิตภัณฑ์ใด ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของคนทั้งทางจิตวิทยาและสรีรวิทยา ซึ่งแตกต่างกันออกไปบ้าง ตามลักษณะเพศ เผ่าพันธุ์ ภูมิลำเนา และสังคมแวดล้อม ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ผลิตจากประเทศตะวันตก ซึ่งออกแบบโดยใช้มาตรฐานผู้ใช้ของชาวตะวันตก ทั้งทางด้านรูปร่าง ความเคยชิน และความนิยมซึ่งอาจจะใช้ไม่เหมาะสมในการใช้ในประเทศแถบเอเชีย ดังเครื่องมือ เครื่องจักรบางชนิดไม่สะดวกในการทำงานเพราะสัดส่วนและความแข็งแรงของคนเอเชียต่างกับคนในประเทศแถบตะวันตก

3.5 ความสวยงามน่าใช้ (Aesthetics or Sales Appeal) คือต้องออกแบบให้ผลิตภัณฑ์มีรูปร่าง ขนาด สี สัน สวยงามน่าใช้ชวนให้ซื้อ นอกจากนี้แล้วควรจะช่วยยกระดับเกี่ยวกับรสนิยมในด้านรูปร่าง ขนาด สี สัน แก่ผู้บริโภคและบริโภคให้ดีขึ้น

3.6 ราคาพอสมควร (Cost) นักออกแบบที่ดีต้องรู้จักเลือกกำหนดการใช้วัสดุให้ถูกต้อง รวมทั้งกรรมวิธีการผลิตที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์นั้นๆ เพื่อจะผลิตได้ง่ายและสะดวก ซึ่งยังผลไปถึงราคาผลิตภัณฑ์ หากเรารู้จักการเลือกใช้ที่ดีแล้วจะได้ผลิตภัณฑ์ที่มีราคาพอสมควรตามความต้องการของตลาด

3.7 การซ่อมแซมง่าย (Ease of Maintenance) คือต้องทำการออกแบบให้สามารถที่แก้ไขและซ่อมแซมได้ง่าย ไม่ยุ่งยากเมื่อมีการชำรุดเสียหายเกิดขึ้น ค่าบำรุงรักษาและการสึกหรอต่ำ

3.8 วัสดุ (Materials) นักออกแบบควรที่จะเลือกใช้วัสดุให้ถูกต้องเหมาะสมกับงานว่าผลิตภัณฑ์นั้นใช้ยังสถานที่ใด เช่น ใช้ที่บ้านพักตากอากาศชายทะเลควรจะใช้วัสดุชนิดใดจึงเหมาะสม นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงปริมาณของวัสดุด้วยว่ามีมากน้อยเพียงใด หาซื้อได้ยากง่ายหรือไม่ คุณสมบัติด้านต่างๆ ที่นำมาผลิตผลิตภัณฑ์เหมาะสมหรือไม่ ราคาของวัสดุเหมาะสมกับชนิดหรือประเภทผลิตภัณฑ์หรือไม่ เป็นต้น

3.9 กรรมวิธีการผลิต (Production) เมื่อทำการออกแบบผลิตภัณฑ์แล้ว สามารถผลิตได้สะดวก รวดเร็ว ประหยัดวัสดุ ค่าแรงและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เครื่องจักรและอุปกรณ์ที่มีอยู่สามารถใช้ทำการผลิตได้หรือไม่

3.10 การขนส่ง (Transportation) นักออกแบบต้องคำนึงถึงการประหยัดค่าขนส่ง การขนส่งสะดวกหรือไม่ ระยะใกล้ไกลขึ้นเมื่อมีการขนส่งหรือไม่ การขนส่งทางบก ทางน้ำหรือทางอากาศ ต้องทำการบรรจุหีบห่ออย่างไร เครื่องเรือนไม่เกิดการเสียหายชำรุด ขนาดของรถตู้บรรทุกสินค้าหรือเนื้อที่ที่ใช้ในการขนส่งมีขนาดกว้างยาวเท่าไร เป็นต้น

สรุปการออกแบบผลิตภัณฑ์ จะเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญสำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์คือหน้าที่การใช้สอย แต่สิ่งที่จะต้องมีส่วนร่วมไปด้วยคือความสวยงาม ความปลอดภัย ความแข็งแรงของผลิตภัณฑ์ ความสะดวกสบายในการใช้ ราคาพอสมควร สามารถซ่อมแซมได้ง่าย ใช้วัสดุอย่างเหมาะสม ใช้กรรมวิธีการผลิตไม่ยุ่งยาก และสามารถทำการขนส่งได้สะดวก ซึ่งเฟอร์นิเจอร์จากไบเตยพานันสามารถตอบโจทย์ในหลักของการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้อย่างครบถ้วนแทบทุกด้าน

4. จุดประสงค์ของการออกแบบผลิตภัณฑ์

“ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยดี มีความสะดวกสบายและราคาพอสมควร” ถึงแม้จะสรุปออกมาเป็นประโยคสั้นและง่ายแบบนี้ได้ แต่กว่าจะให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ดังประโยคนี้นี้มีใช้เรื่องง่าย เพราะต้องผ่านขั้นตอนและมีอุปสรรคมากมาย แต่ถ้ามองการปฏิบัติการออกแบบยึดถือตามขั้นตอนและทฤษฎี ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยาก

จุดประสงค์สำคัญของผลิตภัณฑ์อาจมีการเปลี่ยนแปลงกันไปตามยุคสมัย เรื่องตั้งแต่ยุคโบราณ จุดประสงค์ของผลิตภัณฑ์ก็เพื่อความอยู่รอดและเอาชนะธรรมชาติแต่ต่อมาเมื่ออยู่รอดกันมาแล้ว จุดประสงค์ก็อาจมีเพิ่มเป็นอยู่อย่างสะดวกสบายตราบเรื่อยมาจนถึงยุคปัจจุบันนี้ มนุษย์เราสืบทอดเผ่าพันธุ์มาได้ทั้งอยู่รอดและอยู่อย่างสะดวกสบายมาเสมอ แต่ผลิตภัณฑ์ก็ยังคงต้องมีการพัฒนา

ต่อไปเรื่อยๆ โดยผลิตภัณฑ์บางชนิดอาจมีจุดประสงค์สนองแนวทางในการดำรงชีวิต และบางชนิดก็สนองตอบค่านิยมในสังคมมากกว่าความจำเป็นหรือความต้องการขั้นพื้นฐานอย่างเช่นสมัยก่อน ระบบหรือวิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญรุดหน้าของเทคโนโลยีเพราะฉะนั้นหลักสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสิ่งนี้นักออกแบบควรจะต้องจับหลักสำคัญนี้ให้ได้นั่นก็คือ จุดประสงค์ที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ที่มนุษย์ในสังคมสมัยนี้หรือสมัยอนาคตข้างหน้าต้องการ การที่เราได้มีโอกาสเดินทางโดยเครื่องบินอย่างสะดวกสบาย นั่งดูโทรทัศน์สื่อบริษัทที่บ้านหรือขับรถไปทำงานนั้น ล้วนแต่เป็นจุดประสงค์ที่สำคัญที่นักออกแบบได้ศึกษาข้อมูลหรือทำการวิจัยเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์แล้ว สรุปจุดประสงค์ของผลิตภัณฑ์ออกมาทำการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

จุดประสงค์สำคัญของผลิตภัณฑ์ในสมัยปัจจุบันนี้อย่างที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้างต้น คือการเปลี่ยนแปลงจากพื้นฐานในการดำรงชีวิตไปตามวิธีการของสังคมที่มีความเจริญทางเทคโนโลยี ซึ่งก็พอที่จะสรุปได้ดังนี้ (ธีระชัย สุขสด. 2544 : 3-5)

1) จุดประสงค์ในการใช้สอยโดยตรง

คือ ผู้บริโภคบริโภคมีความจำเป็นต้องใช้เพื่อความสะดวกในการดำเนินชีวิต เช่น เตาแก๊สประกอบอาหาร การดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป มีแต่การรีบเร่งไม่สะดวกที่จะมาใช้เตาถ่าน สำหรับผู้ที่ต้องออกไปทำงาน หรือสถานที่พักอาศัยไม่เอื้ออำนวย เช่น คอนโดมิเนียม ถ้าใช้เตาถ่านก็คงจะเดือดร้อนผู้คนที่อาศัยอยู่ห้องอื่น ๆ เป็นต้น

2) จุดประสงค์ในการเสนอเทคโนโลยีใหม่

ผลิตภัณฑ์บางอย่างมีการวางจำหน่ายกันอยู่แล้วตามท้องตลาดอย่างเกือบลดหมด แต่ก็ยังมีผลิตภัณฑ์ที่ทำการออกมาจำหน่ายเหมือนกันนี้อีก แต่อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของวัสดุที่ใช้ ที่ทันสมัยขึ้นไปตามกระบวนการของการค้นคิดหาวัสดุสังเคราะห์แปลกใหม่หรือการผลิตระบบใหม่ เช่น ยุคที่มีพลาสติกเข้ามาใหม่ ๆ ผู้บริโภคถือว่าดีว่าเป็นของใหม่ ๆ ที่ประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ดังกล่าวนั้นก็คงยังเหมือนเดิม หรือยุคปัจจุบันของเล่นเกมคอมพิวเตอร์ที่แปลกใหม่มีเข้ามาขายอยู่เสมอเป็นที่ฮิตกันมาในเมืองไทย เป็นต้น

3) จุดประสงค์สนองลักษณะทางสังคม

ผลิตภัณฑ์บางอย่างถ้าย้อนไปสู่สังคมเมื่อ 50 ปีก่อน มีใครออกแบบผลิตภัณฑ์นี้ออกมาจำหน่ายก็คงจะขายไม่ออก หรือบางคนอาจเห็นเป็นเรื่องตลกไปเลย เช่น ผลิตภัณฑ์สุสานเคลื่อนที่สำหรับนำไปใช้ในรถยนต์ขณะรถติด ซึ่งในปัจจุบัน คือสภาพลักษณะสังคมของกรุงเทพฯ กำลังประสบอยู่ ผลิตภัณฑ์นี้อาจจะไม่ถือว่าเป็นจุดประสงค์ในการใช้สอยโดยตรงเพราะถึงจะไม่ซื้อมาใช้ก็ยังมีหนทางอื่นๆ ให้ผู้ขับขีรถยนต์เลือกได้ ผู้ขับขีรถยนต์ที่อยู่เป็นลักษณะทางสังคมของกรุงเทพฯ เท่านั้นหรือผลิตภัณฑ์เสื้อผ้ามือห่อหมกก็เป็นผลิตภัณฑ์ที่สนองตอบลักษณะของสังคมของท้องถิ่นทางภาคเหนือ แม้ว่าระยะหลังๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลงจุดประสงค์ไปเป็นสินค้าของที่ระลึกบ้าง แต่ผลิตภัณฑ์เสื้อมือห่อหมกในส่วนลึกก็ยังคงเป็นวิถีชีวิตทางในการดำรงชีวิตทางสังคมของชาวภาคเหนืออยู่เสมอมา

4) จุดประสงค์เน้นความเป็นส่วนตัว

ผลิตภัณฑ์ลักษณะนี้ได้มีการพัฒนามาจากการอึดตัวของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้อยู่ทั่วไป ผู้บริโภคมีความต้องการเฉพาะกลุ่มที่ไม่เหมือนกัน เช่น กลุ่มคนมีอายุ กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มวัยเด็ก เป็นต้น แต่ละคนแต่ละกลุ่มก็จะมีอะไรเป็นลักษณะเฉพาะตัว บ่งบอกถึงกลุ่มดังกล่าว เช่น

ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าก็ได้มีการออกแบบหลากหลายเฉพาะกลุ่มออกไป ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบลักษณะวัสดุที่ใช้ล้วนเป็นการกำหนดความเป็นตัวของตัวเอง

5) จุดประสงค์เน้นรสนิยมส่วนบุคคล

เป็นผลิตภัณฑ์ที่สนองจิตใจของผู้บริโภค เป็นลักษณะผู้ที่มีความนิยมใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีแบบอย่างหรือลักษณะแบบอย่าง ที่ไม่ซ้ำซาก หายากหรือมีราคาค่อนข้างสูง เช่นผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศ ผลิตภัณฑ์ที่ดูหรูหรา มีชื่อการค้าที่ขึ้นชื่อเป็นสากล มีผู้ใช้น้อยราย เช่น นาฬิกาข้อมือ เครื่องประดับ เสื้อผ้า เครื่องสำอาง เป็นต้น เป็นการผลิตสินค้าให้เข้าถึงรสนิยมผู้ใช้โดยเจาะกลุ่มเข้าถึงจิตใจที่เป็นเอกลักษณ์ของส่วนบุคคล

ที่กล่าวมานี้คือจุดประสงค์สำคัญของผลิตภัณฑ์สมัยปัจจุบันนี้ ซึ่งผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดอาจจะมีหลายจุดประสงค์อยู่ในผลิตภัณฑ์เดียวกันก็ได้ แล้วแต่ว่าจะมีการเน้นอะไรเป็นจุดประสงค์หลักและอะไรเป็นจุดประสงค์รองลงมา เช่น ผลิตภัณฑ์ ก อาจจะเน้นการนำเสนอเทคโนโลยีใหม่เป็นจุดประสงค์หลัก และเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นอันดับรอง หรือผลิตภัณฑ์ ข เน้นประโยชน์ใช้สอยโดยตรงเป็นอันดับแรก เน้นความเป็นส่วนตัวและเทคโนโลยีสมัยใหม่รองลงมาตามลำดับ เป็นต้น

4.1 การแบ่งลักษณะของการประกอบอุตสาหกรรม (ธีระชัย สุขสด. 2544 : 4)

ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (LARGE SCALE PRODUCT INDUSTRY)

ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมขนาดกลาง (MEDIUM SCALE PRODUCT INDUSTRY)

ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมขนาดย่อม (SMALL SCALE PRODUCT INDUSTRY)

ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในครอบครัว (HOUSEHOLD SCALE PRODUCT)

อุตสาหกรรมหัตถกรรม (HANDICRAFT INDUSTRY)

1) ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมขนาดใหญ่

เป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากกิจการของอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เงินลงทุนสูงมาก มีระบบการดำเนินงานครบวงจร ไม่ว่าจะเป็นด้านบัญชี การผลิต งานบุคคล โดยมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านในการดำเนินงาน และมีจำนวนคนงานเป็นพัน ๆ คน ประกอบด้วยบุคลากรทุกระดับความรู้ ทุกสาขา ยกเว้นอุตสาหกรรมบางประเภทที่ใช้เครื่องจักรอัตโนมัติและแขนกลหรือหุ่นยนต์ใช้งาน ซึ่งอาจไม่มีความจำเป็นต้องใช้คนงานเป็นพัน ๆ คน ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมขนาดใหญ่นี้ส่วนมากผลิตเพื่อตอบสนองได้ทั่วโลกเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากประเทศอุตสาหกรรมในแถบทวีปยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น เช่น ผลิตภัณฑ์ยานยนต์ที่เป็นโรงงานหลัก ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าที่เป็นโรงงานหลักหรือผลิตภัณฑ์หัตถกรรม เช่น โรงงานถลุงเหล็ก โรงงานอุตสาหกรรมเคมี เป็นต้น

2) ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมขนาดกลาง

เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้เงินลงทุนน้อยกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีระบบการดำเนินงานด้วยการใช้คนที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะที่มาดำเนินงานจำนวนคนงานจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับกระบวนการผลิตของแต่ละอุตสาหกรรมที่แตกต่างกัน ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมขนาดกลางอาจจะมีทั่ว ๆ ไปทุกภูมิภาคของโลก เช่น ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูป ผลิตภัณฑ์ยานยนต์และผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าที่เป็นโรงงานย่อยประกอบและผลิตอะไหล่ชิ้นส่วน ผลิตภัณฑ์อุปโภคบริโภค ผลิตภัณฑ์ด้านบริการ เป็นต้น

3) ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมขนาดย่อม

เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้เงินทุนน้อยกว่าอุตสาหกรรม 2 ประเภทแรก มีคนงานไม่กี่สิบคน เช่น ผลิตภัณฑ์อะไหล่ต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมโลหะ งานบรรจุภัณฑ์หรือหีบห่อ ผลิตภัณฑ์อุปกรณ์บริโภคบางประเภท หรือเป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานที่รองรับงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และขนาดกลาง เช่น อุตสาหกรรมโลหะและวิศวกรรมเบา (โรงหล่อ โรงชุบ โรงกลึง) เป็นต้น

4) ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในครอบครัว

เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการทำกันภายในที่อยู่อาศัยโดยแรงงานของสมาชิกภายในครอบครัว หรืออาจจ้างบุคคลอื่นมาก็ได้ ผู้ผลิตอาจยึดเป็นอุตสาหกรรมหลัก หรือใช้เวลาว่างจากงานอื่นมาประกอบอุตสาหกรรมประเภทนี้ เช่น ผลิตภัณฑ์การทอผ้าด้วยมือ เครื่องปั้นดินเผา ผลิตภัณฑ์เครื่องเงิน เครื่องจักสาน และเครื่องเงิน เป็นต้น

5) อุตสาหกรรมหัตถกรรมเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำภายในโรงงาน โดยช่างฝีมือทำขึ้นเพียงคนเดียว หรือลูกจ้างอีก 2-3 คน การดำเนินการทุกอย่างเช่นฝีมือจะเป็นผู้รับผิดชอบ เช่น ผลิตภัณฑ์จากงานปั้น งานตีเหล็ก ช่างทอง และช่างฝีมืออื่น ๆ ลักษณะงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเป็นงานที่ออกมาในลักษณะศิลปะผสมกับงานด้านอุตสาหกรรม โดยใช้ฝีมือทำล้วนๆ ไม่มีเครื่องจักร

สำหรับการที่จะแบ่งแยกลักษณะของอุตสาหกรรมที่กล่าวมาแต่ละประเภทนี้ออกมาอย่างชัดเจนว่า ผลิตภัณฑ์ใดเกิดจากการผลิตออกมาในอุตสาหกรรมใดนั้นอาจขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละกลุ่มประเทศ ซึ่งในแต่ละประเทศอาจจะกำหนดขนาดของอุตสาหกรรมที่แตกต่างกันออกไป เช่น สถาบัน STANFORD แห่งสหรัฐอเมริกา ได้แบ่งขนาดอุตสาหกรรมออกได้ดังนี้

1. อุตสาหกรรมที่ใช้คนงาน 1-9 คน จัดเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก
2. อุตสาหกรรมที่ใช้คนงาน 10-99 คน จัดเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม
3. อุตสาหกรรมที่ใช้คนงาน 100-499 คน จัดเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลาง
4. อุตสาหกรรมที่ใช้คนงาน 500 คนขึ้นไป จัดเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

4.2 การออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรม (ธีระชัย สุขสด. 2544 : 14-15)

งานหัตถกรรม (HANDICRAFTS) หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ที่เป็นฝีมือ (HAND-MADE) ของชาวบ้านทำขึ้นเพื่อความจำเป็นการดำรงชีวิต

ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในครอบครัว (HOME INDUSTRY) หมายถึง การผลิตสิ่งของเครื่องอุปโภคที่เกิดมาจากการทำของสมาชิกภายในครอบครัว ที่ได้ขยายวงกว้างขึ้นจนถึงการผลิตเพื่อจำหน่าย จนต้องใช้แรงงานเพิ่มมากขึ้น หรือใช้เครื่องทุ่นแรง (HAND TOOLS) ที่เป็นเครื่องจักรกลเข้ามาช่วยให้ทันต่อการผลิต อาจมีการขยายการดำเนินงานที่กว้างไปกว่าภายในครอบครัว เช่น อุตสาหกรรมในหมู่บ้าน อุตสาหกรรมท้องถิ่น หรืออุตสาหกรรมจังหวัด เป็นต้น

ในการที่นักออกแบบทำการออกแบบพัฒนางานหัตถกรรมนี้ ควรอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและคงคุณค่าในด้านของการใช้ประโยชน์ (FUNCTION) ความงาม (AESTHETICAL) วัฒนธรรม (CULTURAL) การกำเนิดหรือแหล่งที่มา (ORIGIN) หรืองานบางชิ้นอาจจะมีด้านของปรัชญา (PHILOSOPHICAL) เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้บางสิ่งไม่ใช่งานในด้านศิลปะอุตสาหกรรมโดยตรง แต่เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับวิจิตรศิลป์ (FINE ART) และศิลปะประยุกต์ (APPLIED ART) และคุณค่าของการออกแบบกับการดำรงชีวิต ได้มีการจัดประเภทไว้ดังนี้ คือ

1) คุณค่าทางกาย คุณค่าของงานออกแบบที่มีผลทางกาย คือ คุณค่าที่มีประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันโดยตรง เช่น โถงมีไว้สำหรับโถง แก้วมีไว้สำหรับใส่น้ำ บ้านมีไว้สำหรับอยู่อาศัย เป็นต้น

2) คุณค่าทางอารมณ์ความรู้สึก คุณค่าของงานออกแบบที่มีผลทางอารมณ์ความรู้สึก เป็นคุณค่าที่เน้นความชื่นชอบ พึงพอใจ สุขสบายใจ หรือความรู้สึกนึกคิดด้านอื่น ๆ ไม่มีผลทางประโยชน์ใช้สอยโดยตรง เช่น งานออกแบบทัศนศิลป์ การออกแบบตกแต่งหน้า คุณค่าทางอารมณ์ความรู้สึกนี้อาจจะเป็นการออกแบบเคลือบแฝงในงานออกแบบที่มีประโยชน์ทางกายก็ได้ เช่น การออกแบบตกแต่งบ้าน ออกแบบตกแต่งสนามหญ้า ออกแบบตกแต่งร่างกาย เป็นต้น

3) คุณค่าทางทัศนคติ คุณค่าของงานออกแบบที่มีผลทางทัศนคติ เน้นการสร้างทัศนคติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อผู้พบเห็น เช่น อนุสาวรีย์สร้างทัศนคติให้รักชาติกล้าหาญหรือทำความดี งานจิตรกรรมหรือประติมากรรมบางรูปแบบ อาจจะแสดงความกตัญญูเพื่อเน้นการระลึกถึงทัศนคติที่ดีที่ถูกที่ควรในสังคม เป็นต้น

ในชีวิตประจำวัน ดูเหมือนว่าเราจะไม่ได้สนใจกับงานออกแบบรอบๆ ตัวโดยตรง แต่งานออกแบบที่มีอยู่ หลายสิ่งหลายอย่างที่อยู่ใกล้ชิดหรืออยู่กับเราจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต เราอาจจะมองไม่เห็นคุณค่าโดยตรง ต่อเมื่อสิ่งนั้นไม่มีอยู่หรือขาดหายไป เราจะเห็นความจำเป็นชัดเจนขึ้น งานออกแบบก็เช่นกัน ถ้าวัตถุที่เราเกี่ยวข้องอยู่ทุกวันนี้ขาดการออกแบบหรือเป็นการออกแบบที่ไม่ดี สิ่งต่างๆ รอบตัวคงจะมีรูปลักษณ์ที่ไม่น่าดู น่าเกลียด หรือไม่น่าใช้สอยเอาเสียเลย สิ่งเหล่านั้นย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ที่หยาบกระดานของผู้คนในสังคม สะท้อนให้เห็นถึงนักออกแบบที่ไร้ฝีมือ และถ้าสภาพแวดล้อมเป็นเช่นนั้นจริงก็คงทำให้ความรู้สึกนึกคิดของเราพลอยหดหู่ตามไปด้วย

การเกี่ยวข้องกับงานออกแบบในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรู้จักเลือก รู้จักใช้ รู้จักจัดให้ได้สิ่งที่สวยงามหรือให้ได้งานออกแบบที่ดีนั้น เป็นสิ่งที่ยอมรับกันเป็นสากลว่าผู้นั้นเป็นผู้ที่มีรสนิยมดี เป็นอารยชนที่ควรได้รับการสรรเสริญ ซึ่งจะเป็นการพิจารณาคุณค่าของความเป็นมนุษย์ไปพร้อมกัน นอกจากนั้นงานออกแบบรอบๆ ตัว ทั้งสิ่งของเครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อม นับเป็นสิ่งที่ชี้ถึงความดีงามหรือตกต่ำในสังคมนั้นด้านหนึ่งด้วยเช่นกัน เมื่อนักโบราณคดีขุดพบศิลปวัตถุหรืองานออกแบบในอดีต นักโบราณคดีสามารถสรุปความคิดเห็นที่เกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิต สภาพวัฒนธรรม ความเจริญรุ่งเรือง หรือความเสื่อมโทรมของกลุ่มชนผู้สร้างศิลปวัตถุนั้นได้ โดยยึดถือสภาพการออกแบบประกอบกับหลักฐานอื่น ๆ เป็นเครื่องพิจารณา ด้วยเหตุนี้ การออกแบบในสังคมจึงเป็นสิ่งสะท้อนถึงวิถีทางการดำรงชีวิตในสังคมไว้อย่างดี

4.3 หลักการออกแบบและเทคโนโลยีที่ใช้กับงานหัตถกรรม

จากการประดิษฐ์คิดค้นที่กระทำสืบต่อกันมาเป็นเวลานานนับร้อยนับพันปีนั้น ช่วยให้ผู้คนเกิดความชำนาญและเรียนรู้ในการเลือกสรรวัตถุดิบ เรียนรู้ในการปรับปรุงพัฒนารูปแบบของหัตถกรรมประเภทต่าง ๆ ให้สามารถสนองประโยชน์ได้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้และเมื่อหัตถกรรมนั้นๆ มีความสมบูรณ์ในการใช้สอยแล้ว ความชำนาญความชัดเจนในกรรมวิธี จะช่วยให้ช่างหรือผู้สร้างงานหัตถกรรมประเภทต่าง ๆ ได้พัฒนาฝีมือให้สูงขึ้น ส่งผลให้งานหัตถกรรม มีความสวยงาม และมีคุณค่าทาง “ศิลปะ” เป็นการพัฒนางาน “หัตถกรรม” (Craft) ไปสู่งาน “ศิลปหัตถกรรม” (Art Craft)

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับงานศิลปหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านของไทย จึงพอสรุปขั้นตอนการสร้างสรรคงานศิลปหัตถกรรมของไทย เพื่อให้เห็นขั้นตอนและเป้าประสงค์ในการสร้างสรรค์เป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจในการแสวงหาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาส่งเสริมดังนี้

ศิลปหัตถกรรม

สภาพภูมิศาสตร์-วัฒนธรรม

ชนบประเพณี ความเชื่อ ศาสนา

วัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิต

ความต้องการใช้สอย-ซื้อขายแลกเปลี่ยน

เพื่อสนองความต้องการทางจิตใจ

จากขั้นตอนการสร้างศิลปหัตถกรรมนี้ จะเห็นว่า จุดประสงค์หลักของการสร้างศิลปหัตถกรรมอยู่ที่ความต้องการในการใช้สอยในชีวิตประจำวัน เพื่อให้การดำรงชีวิตมีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น เป็นพื้นฐานก่อนที่จะผลิตเพื่อการค้าซื้อขายแลกเปลี่ยน หรือเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน และเมื่อรู้วัตถุประสงค์และความต้องการแล้วสิ่งต่อไป ที่ผู้สร้างศิลปหัตถกรรมจะต้องคำนึง คือ การแสวงหาวัตถุดิบตามธรรมชาติในท้องถิ่นที่จะหาได้และสามารถนำมา สร้างด้วยเครื่องมือเครื่องใช้เท่าที่มีอยู่ตามสภาพท้องถิ่นของตนควมมีคุณค่าทางศิลปะ (Artistic value) และคุณค่าด้านความงาม (Aesthetic value) ในงานศิลปหัตถกรรมและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยนั้น เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาจนเกิดทักษะและความจัดเจนที่ผ่านพ้นขั้นตอนของความต้องการในเรื่องใช้สอยมาแล้ว สิ่งเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของงานศิลปหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านของผู้บริโภคหรือสนองความต้องการของตลาดอย่างฉาบฉวย เพราะสิ่งเหล่านั้นต้องใช้เวลาในการสั่งสมมาหลายชั่วอายุคน และต้องใช้ทักษะของช่างขัดเกลาให้เกิดความสมบูรณ์มาเป็นเวลาช้านานกว่าจะปรากฏเป็นงานศิลปหัตถกรรมและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยในปัจจุบันการกำหนดรูปแบบ รูปแบบในที่นี้หมายรวมถึง รูปทรง โครงสร้าง และลวดลายของงานหัตถกรรมประเภทต่าง ๆ รูปแบบของศิลปหัตถกรรมนั้นจะอยู่ในกรอบของสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนที่สืบทอดกันมาจนเป็นประเพณีนิยมของท้องถิ่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นแต่ละชุมชน

รูปแบบจึงถูกกำหนดด้วยสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของท้องถิ่นที่เห็นได้ชัดเจนมีมากมาย เช่นรูปทรงของอาคารพื้นบ้านของภาคเหนือที่ต่างกับอาคารบ้านเรือนภาคอื่นๆ

งอบ เครื่องสวมศีรษะป้องกันแดด ฝน ของภาคใต้ที่เรียกว่า เปี้ยว กับ ก๊อบ ของภาคเหนือแม้จะมีประโยชน์ใช้สอยเหมือนกัน แต่ด้วยพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมชุมชนที่ต่างกัน ทำให้เครื่องจักสานสำหรับสวมศีรษะชนิดนี้มีรูปแบบและชื่อที่แตกต่างกันออกไปอย่างเห็นได้ชัดเป็นต้น โดยนัยนี้ จะเห็นว่างานศิลปหัตถกรรมโดยเฉพาะงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านสะท้อนให้เห็นเรื่องราวของชุมชนผู้เป็นเจ้าของ ลึกลงไปในอดีตและความเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมได้เป็นอย่างดี ถัดจากการกำหนดรูปแบบของศิลปหัตถกรรม คือ กรรมวิธีหรือเทคนิคในการสร้าง ซึ่งส่วนใหญ่จะมีลักษณะเช่นเดียวกับรูปแบบ คือ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาแต่อดีตเป็นกรอบที่สำคัญกรรมวิธีในการสร้างศิลปหัตถกรรมแต่ละถิ่นส่วนมากจะได้รับสืบทอดจากช่างรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งด้วยการบอกเล่าแบบมุขปาฐะ แบบพ่อสอนลูก เพื่อนบ้านสอน

เพื่อนบ้านเป็นส่วนใหญ่มากกว่าการเรียนรู้หรือการถ่ายทอดอย่างมีระบบและกรรมวิธีนั้น ๆ จะต้องใช้เวลาในการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ จนเมื่อได้รูปแบบกรรมวิธีในการผลิตลงตัว คือสามารถใช้อย่างสมบูรณ์ที่สุดแล้ว ทั้งนี้รูปแบบที่สร้างขึ้นในช่วงแรก ๆ นั้นจะคำนึงถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความงดงามและความเป็นศิลปะ

ดังนั้นจึงเห็นว่า ความมีคุณค่าทางศิลปะ (Artistic Value) และคุณค่าด้านความงาม (Aesthetic value) ในงานศิลปหัตถกรรมและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยนั้นเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการสร้างสรรค์ ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาจนเกิดทักษะและความชัดเจนที่ผ่านพ้นขั้นตอนของความต้องการในเรื่องใช้สอยมาแล้ว สิ่งเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของงานศิลปหัตถกรรมและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาไว้ มิควรทำลายด้วยการพัฒนาเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคหรือสนองความต้องการของตลาดอย่างฉาบฉวย เพราะสิ่งเหล่านั้นต้องใช้เวลาในการสั่งสมมาหลายชั่วอายุคน และต้องใช้ทักษะของช่างขัดเกลาให้เกิดความสมบูรณ์มาเป็นเวลานานกว่าปรากฏเป็นงานศิลปหัตถกรรมและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยในปัจจุบัน

ช่าง ผู้สร้างงานศิลปหัตถกรรมและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน จะแสดงความสามารถเชิงศิลปะและความงามให้ปรากฏในลักษณะของสำนึกในทางศิลปะที่มีอยู่ในตัวผ่านการฝึกฝนบ่มเพาะมาเป็นเวลานานปี มิได้ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้และหลักวิชาเหมือนกับการสร้างศิลปะของนักศึกษา ดังนั้นคุณค่าของศิลปะและความงามของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในแต่ละถิ่น แต่ละที่จึงมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกันออกไป และทรงไว้ซึ่งภูมิปัญญาของช่างแต่ละท้องถิ่น นอกเหนือจากคุณค่าศิลปะและความงามของงานศิลปหัตถกรรมที่เกิดขึ้นจากช่างหรือผู้สร้างศิลปหัตถกรรมแล้วงานศิลปหัตถกรรมยังมีลักษณะพิเศษที่ต่างไปจากงานศิลปะประเภทอื่น ๆ อีกประการหนึ่งคือ ความมีชีวิต ซึ่งเกิดจากการใช้สอยเพราะการใช้สอยจะช่วยขัดเกลาให้งานศิลปหัตถกรรม ดูซบเอาชีวิตและวิญญาณของท้องถิ่นไว้ ช่วยให้เกิดความมีชีวิต มีวิญญาณแฝงอยู่นอกจากนี้งานศิลปหัตถกรรมส่วนมากจะมีความสมบูรณ์ในตัว เพราะได้ผ่านการแก้ปัญหาในการออกแบบที่ตรงไปตรงมาชัดเจน เพื่อให้สนองความต้องการได้อย่างเหมาะสม มาเป็นเวลานานนับพันปี

ที่กล่าวมา เป็นแนวทางในการศึกษาศิลปหัตถกรรมไทยและศิลปะพื้นบ้านแนวทางหนึ่งเพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ และองค์ประกอบของสิ่งเหล่านั้น ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาหาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาส่งเสริมให้ถูกทางต่อไปในอนาคต

ดังนั้นจึงเห็นว่า ความมีคุณค่าทางศิลปะ (Artistic Value) และคุณค่าด้านความงาม (Aesthetic Value) ในงานศิลปหัตถกรรมและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

การออกแบบเป็นกระบวนการของความคิดสร้างสรรค์ ความพึงพอใจ ความงามและความสำคัญของประโยชน์ใช้สอยก่อนที่กระบวนการออกแบบจะเริ่มต้นต้องรู้และเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ เพื่อการบรรลุผลสำเร็จเป็นงานที่จะต้องศึกษาและวิจัย ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวแปรต่าง ๆ และข้อจำกัดของผลิตภัณฑ์

หลักเกณฑ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ที่ช่วยให้ทีมงานนักออกแบบประสบความสำเร็จเมื่อต้องการจะออกแบบผลิตภัณฑ์ไว้ 5 ประเด็นหลัก ๆ คือ

1) การใช้สอย (Utility) การออกแบบการใช้งานสำหรับมนุษย์นั้นควรจะมีความปลอดภัยต่อการใช้งานโดยสัญชาตญาณ เช่น สิ่งของมีคม ก็ต้องออกแบบให้สามารถสื่อสารประโยชน์ใช้สอยในตัวเองแก่ผู้ใช้งานด้วย

2) ความงาม (Appesrance) รูปทรง เส้น สัดส่วน และสี ควรจะมีลักษณะที่ผสมผสานกันอย่างเหมาะสมก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้ใช้

3) ง่ายต่อการซ่อมแซม (Ease of maintenance) ผลิตภัณฑ์ต้องถูกออกแบบให้สื่อสารว่าจะบำรุงรักษาและซ่อมแซมได้อย่างไร

4) ต้นทุนต่ำ (Low costs) รูปทรงที่มีลักษณะซับซ้อน ใช้เครื่องจักรที่มีราคาแพงต้องพิจารณาให้เหมาะสม โดยทีมงานที่เกี่ยวข้อง

5) การสื่อสาร (Communication) การออกแบบควรสื่อสารและสอดคล้องกับปรัชญาวิถีของคุณลักษณะทางการมอง

สาคร คันธโชติ (2528 : 12) สำหรับอุตสาหกรรมศิลป์ เป็นศิลปะที่มีหน้าที่ใช้สอยเพื่อความสุขในชีวิตประจำวันอุตสาหกรรมศิลป์จึงแตกต่างจากวิจิตรศิลป์ตรงที่อุตสาหกรรมศิลป์สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการในด้านความสุขทางกายและอุตสาหกรรมศิลป์แตกต่างกับช่างหัตถกรรมที่กระบวนการผลิตอุตสาหกรรมศิลป์มีกระบวนการผลิตโดยใช้เครื่องจักรในการทุนแรง เพื่อจะได้สามารถผลิตได้จำนวนมาก ๆ เพียงพอกับจำนวนความต้องการและราคาถูกที่ประชาชนทั่วไปสามารถซื้อหาได้ ง่ายจึงจำเป็นต้องประหยัดค่าแรงงานใช้เครื่องจักรช่วย เพื่อให้ต้นทุนในการผลิตถูกกว่าหัตถกรรมทั่วไปที่ใช้มือทำทีละชิ้น ซึ่งต้องใช้แรงงานและเสียเวลามาก

วิรุณ ตั้งเจริญ (2539 : 25) ได้สรุปความหมายของการออกแบบไว้ว่า งานออกแบบหมายถึงสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้นเท่านั้น การออกแบบเป็นความพยายามสร้างให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโดยการจัดระเบียบด้วยความมุ่งหมายที่จะแก้ปัญหาและเพื่อสนองประโยชน์ทั้งของตนเองและคนในสังคม

2. ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการเชิงธุรกิจ

2.1 การบริหารจัดการ

ธงชัย สันติวงษ์ (2539 : 1) ได้กล่าวว่า ในบรรดางานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ไม่มีสิ่งใดสำคัญไปกว่าการบริหารหรือการจัดการ (Management) เพราะการบริหาร หรือการจัดการเป็นสิ่งสำคัญต่อการอำนวยความสะดวกให้มนุษย์ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในสังคม ปัจจุบันมนุษย์ต่างก็ร่วมกันทำงานเป็นกลุ่มในลักษณะขององค์การ ซึ่งเป็นวิธีเดียวที่ทำให้มนุษย์สามารถเพิ่มกำลังความสามารถในการผลิต เพื่อตอบสนองสังคมมนุษย์ได้มากขึ้น ปัญหาของการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ คือ ปัญหาของการรวมกลุ่มทรัพยากรทั้งที่เป็นวัตถุและตัวคนให้สามารถร่วมกันผลิตในลักษณะขององค์การที่มีความหมายและมีประสิทธิภาพได้ และกลุ่มหรือองค์การก็สมควรจะทำงานได้ผลและมีประสิทธิภาพสูงสุด สามารถเติบโตและอยู่รอดได้ภายใต้ภาวะของระบบใหญ่ที่แวดล้อมองค์การอยู่ หรือจะต้องสามารถรักษาสภาวะให้องค์การมีความสมดุลกับภาวะภายนอกตลอดเวลา เพื่อองค์การสามารถอยู่รับใช้สังคมได้ตลอดกาล ในการบริหารหรือการจัดการผลิตนั้นเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารทุกระดับชั้นที่ต้องทำหน้าที่ในการวางแผน การจัดการองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุมในหน้าที่ดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันเป็นลักษณะของกระบวนการ (Process) ซึ่งจะต้องกระทำเป็นทีละขั้นตอน (Step by Step) อย่างต่อเนื่องและมีระเบียบ

ธงชัย สันติวงษ์ (2539 : 10) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารมีลักษณะที่ชัดเจน 3 ด้าน พร้อม ๆ กัน คือ

- 1) ในด้านผู้นำหรือหัวหน้างาน หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในองค์การ
- 2) ในด้านการกิจหรือสิ่งที่จะต้องทำ หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากร ต่าง ๆ ในองค์การ และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
- 3) ในด้านของความรับผิดชอบ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยการอาศัยบุคคลต่าง ๆ ในองค์การให้ช่วยกันทำให้บังเกิดผล

สุธีระ ทานตวนิช (2521 : 13) ให้ความหมายกระบวนการบริหาร หมายถึง ขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินงาน ผู้บริหารจะต้องมีหน้าที่ดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินงานที่คิดว่าจะเป็นการนำให้คนอื่นทำงานนั้นให้สำเร็จ ดังนั้นหน้าที่ของผู้บริหารก็คือ การดำเนินงานตามขั้นตอนของการบริหารนั่นเอง

ธงชัย สันติวงษ์ (2536 : 12) กล่าวว่า การบริหารจัดการที่ดีผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการทุกคน จะต้องทำหน้าที่จัดการให้ระบบงานและระบบคนให้สามารถประสานทำงานร่วมกัน อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารมีบทบาทในการประสานปัจจัยการผลิตต่างๆ หรือทรัพยากรทั้งเงินทุน เครื่องจักร วัตถุดิบ และคนให้เป็นระบบงานที่สามารถทำงานโดยได้ประสิทธิภาพ เสร็จสิ้นออกมาเป็นผลผลิตที่ดีทั้งในแง่ของสินค้าที่ดีเลิศหรือบริการที่ดีเยี่ยม

การจัดการ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Management ความหมายเหมือนกับ คำว่า Administration ดังนั้นคำ 2 คำ จึงใช้สับเปลี่ยนแทนที่กันได้ คำว่า การจัดการ หรือ การบริหาร นั้นมีผู้ให้นิยามไว้หลายอย่าง ในที่นี้ หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมด ในการบริหารอันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Material) และวิธีการจัดการ (Management) หรือ 4 M ให้มีประสิทธิภาพ และได้ผลผลิต สูงที่สุด (จินตนาการ บุญบงการ และกองแก้ว อยู่บุญ. 2531 : 5-6)

1) Man หมายถึง ปัจจัยที่เป็นคน หรือการจัดหากำลังคนให้เพียงพอในการประกอบธุรกิจ เพราะการผลิตจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการใช้กำลังคน ฉะนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องมีการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการประกอบธุรกิจมาช่วยดำเนินงานเพื่อให้ได้ ผลงานที่ดี

2) Money หมายถึง ปัจจัยที่เป็นเงินและแหล่งเครดิตหรือสินเชื่อซึ่งเป็น ปัจจัยอันสำคัญที่จะช่วยให้ธุรกิจดำเนินไปได้โดยราบรื่น ธุรกิจทุกชนิดไม่สามารถจะดำเนินไปได้โดยไม่มีต้นทุนหรือเครดิต แหล่งเงินทุนและเครดิตจะหาได้จากสถาบันการเงินใช้ชั่วคราว ระยะเวลาหนึ่ง เพื่อก่อให้เกิดการซื้อขายแลกเปลี่ยนโดยมีธนาคารเป็นสื่อกลาง ทุนในทางธุรกิจ แยกตามวัตถุประสงค์ที่ใช้ได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

2.1) ทุนคงที่หรือทุนประจำ (Fixed Capital) คือ ทุนที่ธุรกิจนำมาใช้เพื่อซื้อทรัพย์สินที่มีอายุการใช้งานนาน ที่เรียกว่า สินทรัพย์ถาวร ซึ่งได้แก่ ที่ดิน อาคาร เครื่องจักร และอุปกรณ์ต่าง ๆ ทุนคงที่มักจะเป็นจำนวนที่แน่นอนไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมากนัก

2.2) ทุนหมุนเวียน (Working Capital) คือ เงินที่ถูกนำไปใช้หมุนเวียน ภายในกรอบการดำเนินงาน (Operating Cycle) เช่น ร้านค้า จ่ายเงินสดไปซื้อสินค้าเข้าร้าน ต่อมาเมื่อขายสินค้านั้นไป ก็ได้รับชำระค่าสินค้าเป็นเงินสดกลับคืนมา และนำเงินสดนั้นไปซื้อ สินค้าไปขายอีก หมุนเวียนเช่นนี้อีกตลอดไป นอกจากนี้ทุนหมุนเวียนจะถูกใช้ไปเพื่อการชำระหนี้ ค่าซื้อสินค้าเชื่อ จ่าย

ค่าแรงงาน และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ดังนั้นจำนวนเงินทุนที่ใช้หมุนเวียนมักจะผันแปรไปตามวัฏจักรธุรกิจ

3) Material หมายถึง วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต วัตถุดิบต่าง ๆ นั้น ได้มาจากพื้นดิน อากาศและมหาสมุทร เช่น น้ำ แร่ธาตุต่างๆ และไม้ในป่า เป็นต้น นักธุรกิจต่างก็มี ความวิตกในด้าน ความหายาก ของวัตถุดิบบางอย่าง ทั้งนี้เพราะจำนวนประชากรของโลกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่โลกมิได้ใหญ่ขึ้น ด้วยเหตุนี้ธุรกิจต่างๆ จึงพยายามที่จะค้นหาแหล่งวัตถุดิบใหม่ๆ เช่น โครงการเจาะน้ำมันให้ลึกลงไป ในพื้นดินยิ่งขึ้น การส่งจรวดไปดวงจันทร์ ดาวพระศุกร์ ดาวพระอังคาร ก็เพื่อที่จะได้ใช้เป็นแหล่งวัตถุดิบ ที่จะนำไปใช้ในการผลิตในอนาคต วัตถุดิบที่ใช้ ในการผลิตควรใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นนั้นในการผลิต มากกว่าจะนำมาจากท้องถิ่นอื่น เพราะจะช่วย ให้ต้นทุนของสินค้าที่ผลิตต่ำ

4) Management หมายถึง ปัจจัยการจัดการ การเลือกสรรบุคคลที่จะเป็น ผู้ประกอบการในธุรกิจใด ๆ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญ ในการประกอบธุรกิจนั้น เป็นอย่างดี จะต้องรู้จักวางแผนนโยบายและมีความรับผิดชอบสูงทั้งยังต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ในการนำที่ดิน แรงงานและทุนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมารวมกันในวิธิต่างที่จะสามารถทำให้มีการใช้ ทรัพยากรทั้ง 3 อย่างข้างต้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด เพราะผู้ประกอบการ จะเรียนรู้การเสีย ภัยของธุรกิจไว้ด้วย ผู้ประกอบการธุรกิจในฐานะเป็นหัวหน้า ผู้จัดการ ได้แก่ ผู้อำนวยการ ผู้จัดการ หัวหน้าฝ่ายขาย หัวหน้าฝ่ายสินเชื่อ หัวหน้าฝ่ายการบัญชี การเงิน และการงบประมาณ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกเช่นเครื่องมือ (Machine) วิถีการทำงาน (Method) ตลาด (Market) และจริยธรรม (Morale)

2.2 การบริหารจัดการธุรกิจและกระบวนการในการจัดการธุรกิจ

การบริหารจัดการธุรกิจ จินตนา บุญบงการ และกรองแก้ว อยู่บุญ (2531 : 5-6) กล่าวถึง ธุรกิจส่วนใหญ่ที่ประสบความล้มเหลว มักจะอ้างถึงข้อจำกัดต่างๆ ที่ทำให้ตนต้องประสบความ ล้มเหลว อาทิเช่น เงินทุนในการดำเนินงานไม่เพียงพอ หนี้สูญ สภาพการแข่งขันในธุรกิจสูง ฯลฯ แต่ เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าสาเหตุที่แท้จริงเกิดมาจากการบริหารที่ขาดประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้บริหารจึง ควรมีความรู้ในเรื่องการจัดการ การบริหารธุรกิจเป็นอย่างดี

กระบวนการในการจัดการธุรกิจ หากมองการจัดการธุรกิจในเชิงกระบวนการตาม แนวคิดการจัดการในเชิง กระบวนการแล้ว กล่าวได้ว่ากระบวนการในการจัดการธุรกิจนั้นจะประกอบไป ด้วย 5 ขั้นตอน ซึ่งเป็นหน้าที่งานที่จำเป็นที่ผู้บริหารทุกคนต้องปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้ภารกิจหรืองาน ทั้งหลายที่คนในส่วนต่างๆ ขององค์การทำอยู่ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีดังต่อไปนี้ (ธงชัย สันติวงษ์. 2539 : 86)

1) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดแผนงานหรือวิธีการ ปฏิบัติงาน ไว้ล่วงหน้าเพื่อประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการ การวางแผนจะเกี่ยวกับการใช้ดุลยพินิจพิจารณาถึง ผลสำเร็จที่ต้องการและหนทางที่จะทำให้ได้ผลตามเป้าหมายที่ต้องการนั้น การวางแผนจะช่วยให้ ผู้บริหารเกิดความรอบคอบในการทำงานให้ก้าวไปในอนาคต และพร้อมที่จะเผชิญกับความไม่แน่นอน ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเท่ากับว่าช่วยให้เกิดการป้องกันปัญหาซึ่งจะดีกว่าคอยแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้น

2) การจัดองค์การ (Organizing) คือ การพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้งานต่างๆ สามารถดำเนินไปได้โดยมีการประสานงานกันอย่างดี การจัดองค์การนั้นเป็นการจัดโครงการของงานที่ ประกอบไปด้วยการกำหนดตำแหน่งงาน การจัดกลุ่มงานเป็นหน่วยงานย่อย การมอบหมายอำนาจ

หน้าที่ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานซึ่งการจัดองค์การที่ดีจะช่วยให้บุคคลในฝ่ายต่างๆ ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งต่างๆ ในองค์การ อำนาจหน้าที่ ตลอดจนทรัพยากรการจัดการที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังช่วยลดปัญหาการทำงานที่ซ้ำซ้อนช่วยให้การประสานงานของฝ่ายต่างๆ ในองค์การมีประสิทธิภาพ

3) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การกิจทางการจัดการที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์การ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้องค์การธุรกิจมีกำลังที่มีประสิทธิภาพพร้อมในทุกตำแหน่งงาน หลักของการจัดการเกี่ยวกับบุคคลที่ใช้ยึดถือปฏิบัติกันมา คือ การจัดคนที่มีความรู้ความสามารถลงในตำแหน่งงานที่เหมาะสมหรือ (Put the Right Man On the Right Job)

4) การอำนวยการสั่งการ (Directing) หมายถึง กิจกรรมทางการจัดการที่ผู้นำหรือผู้บริหารทำการบังคับบัญชาให้การทำงานต่างๆ ภายในโครงสร้างองค์การดำเนินไปอย่างราบรื่น มีการประสานงานร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน ซึ่งผู้บริหารต้องใช้ทักษะให้เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพสามารถโน้มน้าวและชักจูงผู้ใต้บังคับบัญชาทุ่มเทการทำงานให้ ซึ่งจุดนี้ทักษะในการติดต่อสื่อสารนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ รวมทั้งการมีความเข้าใจในพฤติกรรมมนุษย์จะเป็นพื้นฐานที่เหมาะสมกับสถานการณ์ได้

5) การควบคุม (Controlling) เป็นกิจกรรมต่างๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เกิด ความแน่ใจว่าการทำงานต่างๆ จะสำเร็จผลตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งขั้นตอนการควบคุมที่สำคัญ นั้นจะต้องมีการวัดผลงานที่ทำได้ เปรียบเทียบกับผลงานที่ตั้งเป้าหมายไว้ในแผน จากที่กล่าวมานี้ จะเป็นไปได้ว่าการควบคุมจะต้องมีการพิจารณาและกำหนดให้ชัดเจนว่าจะวัดผลงานอะไร ด้วยวิธีการอย่างไร และจะใช้อะไรเป็นเกณฑ์วัด

2.3 การจัดองค์การ

ธงชัย สันติวงษ์ (2537 : 131-132) กล่าวว่า การจัดองค์การไม่ว่าจะเป็นองค์การ แบบใดหรือเป็นการจัดในระบบใดก็ตามกระบวนการจัดยังคงเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ทั้งนี้การจัดองค์การจะกระทำตามหลักและแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวกับการจัดองค์การที่สำคัญ ๆ คือ

1) หลักการแบ่งงานกันทำตามความถนัด (Specialization of Work) หลักการสำคัญที่ใช้ในการจัดองค์การ คือ หลักการทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวกับการแบ่งงานกันทำตามความถนัด (Division of Work and Specialization) ซึ่งระบุว่าการทำงานจะมีประสิทธิภาพให้ผลสำเร็จสูงเมื่อมีการแบ่งงานให้บุคคลฝ่ายต่าง ๆ แยกกันไปทำตามความถนัด ซึ่งจะดีกว่าที่ทุกคนจะทำงานหลายอย่างด้วยตนเอง ดังนั้นหลักการแบ่งงานกันทำจึงมุ่งให้มีการแบ่งแยกงานออกจากกันเป็นอย่างดี ๆ เพื่อให้บุคคลฝ่ายต่าง ๆ มุ่งทำกิจกรรมเฉพาะอย่างที่มีความถนัดเท่านั้น

2) หลักการมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) หลักข้อนี้ระบุว่า การประสานกิจกรรมต่างๆ ขององค์การจะทำได้สะดวกและง่าย เมื่อกำหนดให้ทุกคนในองค์การขึ้นตรงต่อหัวหน้าเพียงคนเดียว หรือถ้าจะพูดง่าย ๆ ก็คือ ทุกคนในองค์การควรต้องมีนายเพียงคนเดียว ทั้งนี้เพราะเหตุผลที่ว่าหากเกิดระบบ ข้างสองเจ้า บ่าวสองนายขึ้นแล้ว การสั่งการจะเริ่มเกิดปัญหาซ้ำซ้อน ความสับสน ความอึดอัดใจ การไม่ประสานงานกันและผลผลิตตกต่ำก็จะเกิดขึ้นทันที

3) หลักขนาดของการควบคุม (Span of Control) การมุ่งพยายามให้เกิด การประสานงานโดยการปฏิบัติตามหลักการ มีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวนั้น จะไม่สามารถทำได้เรื่อยไปโดยไม่สิ้นสุด ทั้งนี้เพราะหัวหน้าทุกคนต่างก็จะมีขีดความสามารถจำกัด โดยจะไม่สามารถควบคุมบังคับ

บัญชาลูกน้องมากเกินไปกว่าขนาดที่เหมาะสมได้ หากจำนวนผู้ใต้บังคับบัญชามีมากเกินไปประสิทธิภาพการทำงานของหัวหน้างานก็จะตกต่ำและเสียหายได้ แนวคิดหลักขนาดของ การควบคุมจึงมุ่งพยายาม กำหนดว่า ผู้บริหารคนหนึ่งๆ ควรบังคับบัญชาลูกน้องจำนวนกี่คนจึงจะ มีประสิทธิภาพสูงสุด ผลของการกำหนดขนาดของการควบคุมจะทำให้องค์กรต้องเพิ่มระดับของการจัดการขึ้นมาตามความจำเป็น ทั้งนี้เพราะเมื่อต้องมีการจำกัดขนาดจำนวนคนมิให้มากเกินไปนั้นทำให้ต้องมีการแบ่งจำนวนคนให้ ขึ้นกับหัวหน้ามากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป ซึ่งในการนี้ทำให้ ต้องมีการเพิ่มผู้บริหารระดับสูงขึ้นไปอีกเพื่อเข้ามา ทำหน้าที่ควบคุมและประสานการทำงานของหัวหน้างานอีกต่อหนึ่งระดับของการจัดการจึงเพิ่มมากขึ้น

4) หลักอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility)

แนวคิดการจัดองค์การต่างๆ ที่กล่าวมาคือ การแบ่งงานกันทำตามความถนัดการกำหนดขนาด การควบคุม และโดยเฉพาะหลักการมีผู้บังคับบัญชาคนเดียวเท่านั้นต่างก็มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับ แนวคิดการจัดองค์การประเภทที่ 4 คือ แนวคิดที่ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ (Authority) อำนาจ (Power) และความรับผิดชอบ (Responsibility) กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นการจำกัดจำนวนผู้ใต้บังคับบัญชาให้ รายงานขึ้นตรงต่อคนใดคนหนึ่งหรือการกำหนดขอบเขตให้คนใดคนหนึ่งทำงานเฉพาะอย่างบางอย่าง และการดำรงรักษาไว้ซึ่งหลักของการมีผู้บังคับบัญชาคนเดียวทุกกรณี ต่างก็กระทำโดยอาศัย ความสัมพันธ์ทางอำนาจหน้าที่ (Authority Relationships) เป็นเครื่องมือกำกับทั้งสิ้น

สรุป การบริหารจัดการหมายถึง ความพยายามของสมาชิกร่วมกันในการทำ กิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย การตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย การวางแผนการจัดองค์กร การกระตุ้นหรือเร่งรัด การควบคุมและการคิดค้นเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ใหม่ การบริหารจัดการที่ดีนั้น ผู้นำจะต้องทำหน้าที่จัดการให้ระบบคนสามารถประสานทำงานร่วมกัน อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะมีปัจจัยในการบริหารงานอันประกอบด้วยคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิก กลุ่ม เครื่องจักรอุปกรณ์ เงินทุนและวัตถุดิบ โดยผ่านกระบวนการผลิต การตลาด การเงิน ทุนและ การบริหารทรัพยากรมนุษย์

2.4 การบริหารจัดการด้านการผลิต

พิชิต สุขเจริญพงษ์ (2540 : 10-18) ได้กล่าวถึงผลผลิตและปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น ที่ดิน แรงงาน ทุน และการประกอบการต่างก็มีความสัมพันธ์กันทางเทคนิค ซึ่งเรียกว่า ฟังก์ชันการผลิต ซึ่งผลผลิต ทางกายภาพชนิดต่างๆ จะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วยปัจจัยการผลิต อย่างน้อยสองชนิดขึ้นไป แต่ในการ ผลิตสินค้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการผลิตในอุตสาหกรรมใดก็ตามย่อมจะต้องประกอบด้วยปัจจัยการ ผลิตหรือทรัพยากรต่างๆ การบริหารการผลิตและการบริหารปฏิบัติการ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการบริหาร อันได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดกำลังคน การสั่งการและการควบคุมที่ เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต (Product Process) หรือกระบวนการแปลงสภาพ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการ ตามคุณลักษณะเฉพาะที่กำหนดในปริมาณที่ต้องการภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยให้มีประสิทธิภาพใน การผลิตหรือแปลงสภาพสูงที่สุดและเสียต้นทุนค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

ระบบการผลิตและการปฏิบัติการ ระบบการผลิตและการปฏิบัติการประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ 5 ส่วน ซึ่งได้แก่ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการผลิต และแปลงสภาพ (Product of Conversion Process) ผลได้ (Output) ส่วนป้อนกลับ (Feedback) และผลกระทบจาก ภายนอกที่เปลี่ยนแปลงโดยไม่ได้คาดหมาย (Random Fluctuations) งานของผู้บริหารการผลิตและ การปฏิบัติการ คือ การจัดการให้กระบวนการผลิตและแปลงสภาพสามารถดำเนินการเพื่อผลิตและแปลง

สภาพปัจจัยนำเข้าให้เป็นสินค้าหรือบริการที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมของผู้บริหารการผลิตประกอบด้วยกิจกรรม 5 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดกำลังคน การสั่งการ และการควบคุม

การวางแผน เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินการ ตลอดจนการวางแผนนโยบายแผนงาน และวิธีปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ การวางแผนเป็นการกำหนดแนวทางและแผนงานสำหรับอนาคต

การจัดองค์การ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดโครงสร้างและบทบาท ตลอดจนความสัมพันธ์ของหน่วยงานและกิจกรรมต่างๆ ภายในองค์การเพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้

การจัดกำลังคน เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดคนที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมเพื่อเข้าทำงานในตำแหน่งต่างๆ ที่กำหนดไว้ในโครงสร้างขององค์การ นอกจากนี้การจัดกำลังคนยังหมายรวมถึงการวางแผนความต้องการกำลังคน การจัดสรรกำลังคน การสรรหาและการคัดเลือกบุคคลเพื่อให้ได้คนที่เหมาะสมกับตำแหน่งงาน การฝึกอบรมพนักงานใหม่และการพัฒนาพนักงานที่ทำงานอยู่เดิมให้มีขีดความสามารถตามความต้องการขององค์การการกำหนด ผลตอบแทนและสวัสดิการ ตลอดจนการประเมินผลงานของพนักงาน

การสั่งการ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดวิธีและแนวทางเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมมือร่วมใจกันทำงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การซึ่งได้แก่ การจูงใจ และสร้างสภาวะความเป็นผู้นำ การติดต่อสื่อสารและการใช้อำนาจตามหน้าที่ เป็นต้น การควบคุม เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการติดตาม การประเมินผลและการดำเนินการ แล้วนำไปเปรียบเทียบกับแผนงานที่วางไว้ การกำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอาจจะทำโดยปรับโครงสร้างของหน่วยงาน ปรับปัจจัยที่ใช้ในการผลิตหรือปรับแผนงานที่วางไว้แต่เดิม

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี คือ การพัฒนาด้านความรู้ทักษะและวิธีการในการผลิต การใช้และการกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการผลิต การจัดการการตลาดและอื่นๆ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ (อุตม เกิดพิบูลย์. 2515 : 25-31)

1) Embodied Technical Progress ความก้าวหน้าทางวิธีการผลิต ในลักษณะนี้กำหนดว่า การที่ ยอดปริมาณการผลิตเพิ่มขึ้น มีต้นเหตุมาจากความก้าวหน้าทางวิธีการผลิตที่เกิดขึ้นต่อปัจจัยการผลิตชนิดใด เช่น เกิดขึ้นกับเครื่องจักรรุ่นต่างๆ หรือเกิดขึ้นกับแรงงาน โดยกำหนดให้เครื่องจักรแต่ละรุ่นคุณภาพ (หรือความสามารถในการผลิต) ไม่เหมือนกัน เครื่องจักรรุ่นใหม่ๆ มีคุณภาพดีกว่ารุ่นแรก เนื่องจากการได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นและปัจจัยทุน ที่สะสมไว้ (Capital Stock) มีคุณภาพดีขึ้นโดยที่ไม่ได้มีจำนวนเครื่องจักรเพิ่มและเครื่องจักรที่มีความสามารถในการผลิตสูงกว่าเดิมนี้อาจมีแต่เครื่องจักรรุ่นใหม่ๆ เท่านั้น จึงเรียกความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นจากความก้าวหน้าที่ดีมาที่ติดมาที่เครื่องจักร สำหรับปัจจัยแรงงาน ได้แบ่งกลุ่มของแรงงาน (Labor Force) ออกเป็นแรงงานที่มีระดับความสามารถต่างกัน ตามอายุและวุฒิการศึกษา คนงานรุ่นหลังๆ จะมีความสามารถในการผลิตมากที่สุด เพราะได้รับการศึกษาอบรมมากกว่า การศึกษาก็ดีกว่าคนรุ่นก่อนและคนงานเก่าจะมีความสามารถในการผลิตเท่าเดิม

2) Disembodied Technical Progress ได้แก่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นกับปัจจัยการผลิตทุกชนิดพร้อมๆ กัน และเหมือนกัน คือ ทำให้เครื่องจักรที่มีอยู่ทั้งเก่าและที่ซื้อเข้ามาใหม่ มีความสามารถในการผลิตสูงขึ้นพร้อมกันและถ้าความก้าวหน้าชนิดนี้เกิดขึ้นกับปัจจัยแรงงานก็จะทำให้คนงานทุกคน ทั้งคนงานที่มีอยู่เดิมและคนงานที่เข้ามาใหม่มีความสามารถในการผลิตสูงขึ้นพร้อมๆ กันด้วย ซึ่งอาจจะเกิดจากการที่คนงานมีความสามารถและความชำนาญในการผลิตดีขึ้นหรือเกิดจากการจัดการที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในลักษณะนี้อาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสัดส่วนปริมาณปัจจัยแรงงานและปัจจัยทุนที่จะนำมาใช้ร่วมกัน คือ อาจมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

2.1) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในลักษณะประหยัดทุนมากกว่า แรงงาน หากทำการผลิตสินค้าจำนวนหนึ่งใช้ปัจจัยการผลิตอยู่สองชนิดร่วมกัน คือ ปัจจัยทุน และปัจจัยแรงงาน เมื่อเกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในลักษณะประหยัดทุน การดำเนิน การผลิตสามารถประหยัด การใช้ทุนในสัดส่วนที่สูงกว่าประหยัดการใช้แรงงาน

2.2) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในลักษณะประหยัดแรงงานมากกว่า ทุน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในลักษณะเช่นนี้คือ การดำเนินการผลิตสามารถประหยัดการใช้แรงงานในสัดส่วนที่สูงกว่าประหยัดการใช้ทุน กล่าวคือ ในการผลิตสินค้า 100 หน่วยจะใช้ทุนเท่ากับ 500 บาท จะใช้แรงงาน 10 คน ต่อมาเมื่อเกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในลักษณะประหยัดแรงงานจะทำให้การผลิตสินค้า 100 หน่วยจะใช้แรงงานลดลง

2.3) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในลักษณะเป็นกลาง หมายความว่า การดำเนินการผลิตสามารถประหยัดการใช้ทุนและแรงงาน โดยมีสัดส่วนทุนต่อแรงงานที่ใช้ ภายหลังการพัฒนาทางเทคโนโลยียังคงเท่ากับสัดส่วนของทุนต่อแรงงานที่ใช้ก่อนหน้าการพัฒนาทางเทคโนโลยี สำหรับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในลักษณะเป็นกลางนั้น นักเศรษฐศาสตร์ชื่อ ฮิกค์ (Hick) มีความเห็นว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีแล้วจะทำให้ตำแหน่งของเส้นฟังก์ชันการผลิตเปลี่ยนไปอย่างสม่เสมอตลอดเส้น คือ การผลิตสินค้าจำนวนเท่าเดิม แต่จะใช้ปัจจัยแรงงานลดลงในอัตราส่วนที่เท่ากัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีไม่ว่าจะเป็นแบบใดก็ตาม ล้วนมีผลทำให้การผลิตมีประสิทธิภาพทางเทคนิคสูงขึ้น ทำให้สามารถผลิตสินค้าได้มากขึ้น จากทรัพยากร จำนวนเท่าเดิม หรือสามารถผลิตสินค้าจำนวนเท่าเดิมโดยใช้ทรัพยากรน้อยลงกว่าเดิม สรุปการบริหารจัดการด้านการผลิต หมายถึง การเตรียมปัจจัยทางด้านการผลิตให้พร้อม ได้แก่ ที่ดิน ทุน แรงงานและผู้ประกอบการ แล้วดำเนินการบริหารจัดการทั้งด้านคนในองค์กรและระบบการผลิต พร้อมระบบปฏิบัติการหรือกระบวนการในการผลิตตอบสนองต่อความต้องการสินค้าของตลาดผู้บริโภคด้วยการนำเทคโนโลยีทางด้านการผลิตที่ทันสมัยมาใช้เพื่อความรวดเร็ว ลดต้นทุนในการผลิตและทันต่อความต้องการของตลาด การบริหารจัดการด้านการผลิตนำมาศึกษาในเรื่องการตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผู้บริโภคหรือผู้ซื้อผลิตภัณฑ์จากงานไม่ว่าผู้บริโภคมีพฤติกรรมเช่นไร เพื่อผู้ผลิตจะได้ทำการผลิตสินค้าให้เป็นไปตามความต้องการนั้นๆ เป็นการบริหารจัดการทางด้านการผลิตในระบบการผลิตสินค้าตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ ซึ่งเป็นปัจจัยในการผลิตสู่กระบวนการผลิตและผลิตเป็นสินค้าสำเร็จรูปในที่สุด

2.2.5 การบริหารจัดการด้านการตลาด

การตลาดเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจเกี่ยวกับการสร้างอรรถประโยชน์ในด้านเวลา สถานที่และการได้ครอบครองกรรมสิทธิ์ในตัวสินค้า เพื่อใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด นอกจาก

การตลาดจะช่วยตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคแล้ว ยังช่วยพัฒนาทางเศรษฐกิจเพราะการใช้การตลาดเข้าไปช่วยในการดำเนินงานทางธุรกิจ จะทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการบริหารจัดการด้านการตลาดได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับขบวนการทางด้านการตลาด ดังนี้

ธุรกิจร้านค้า ร้านค้าเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการทางด้านการตลาดที่คนในปัจจุบันมีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสินค้าอุปโภคหรือสินค้าบริโภค ร้านค้ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและเศรษฐกิจของประเทศ

ซึ่ง อุดุลย์ จาตุรงค์กุล (2545 : 370) ได้สรุปความหมายของการร้านค้าไว้ดังนี้ การร้านค้า (Retailing) ในความหมายทางธุรกิจ หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขายสินค้าหรือการให้บริการโดยตรงแก่ผู้บริโภคคนสุดท้าย (End User) ทั้งนี้ ผู้ผลิตหรือผู้ค้าส่งอาจจะเป็นผู้ทำการร้านค้าเอง ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าหรือบริการเพื่อสนองความต้องการของตนเอง บุคคลภายในครอบครัวหรือบุคคลในสังคมของผู้บริโภคเองและไม่ได้เป็นการซื้อเพื่อจำหน่ายต่อการร้านค้า เป็นกิจกรรมที่ซื้อสินค้าจากผู้ผลิตแล้วนำมาจำหน่ายต่อไปยังผู้บริโภคหรือเรียกว่ากิจกรรมการซื้อมาขายไป ถือได้ว่าเป็นขั้นสุดท้ายของการตลาดในระบบเศรษฐกิจมีกิจกรรมธุรกิจประเภทร้านค้าอยู่มากกว่ากิจกรรมประเภทอื่น

ประเภทของร้านค้า ร้านค้าแบ่งออกเป็นหลายประเภทด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์การพิจารณาแบ่งประเภท เนื่องจากร้านค้าหนึ่งๆ อาจจะถูกจัดกลุ่มให้เข้าอยู่ในหลายกลุ่มในหลายประเภท ดังนั้น จึงกล่าวถึงประเภทของร้านค้า ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

- 1) ร้านค้าตามลักษณะกรรมสิทธิ์ความเป็นเจ้าของ
- 2) ร้านค้าแบ่งตามกลยุทธ์ในการจัดการ
- 3) ร้านค้าแบ่งตามรูปแบบของร้านค้า

องค์ประกอบของการตลาด ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2524 : 4-10) ได้กล่าวไว้ว่า การตลาดเป็นกระบวนการทางสังคมและการบริหาร (Social and Managerial Process) ซึ่งบุคคลและกลุ่มบุคคลได้รับสิ่งที่สนองความจำเป็นและความต้องการของเขาจากการสร้าง (Creating) การเสนอ (Offering) การแลกเปลี่ยน (Exchange) ผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่ากับบุคคลอื่น นอกจากนี้องค์ประกอบ ของตลาดจะต้องประกอบด้วย

- (1) การวิเคราะห์เกี่ยวกับความจำเป็น (Needs) ความต้องการ (Wants) และความต้องการซื้อ (Demands)
- (2) ธุรกิจต้องเสนอผลิตภัณฑ์ (Product) เพื่อสนอง ความต้องการของผู้บริโภค
- (3) ผลิตภัณฑ์นั้นต้องมีคุณค่า (Value) ต้องคำนึงถึงต้นทุน (Cost) ของลูกค้าหรือราคาสินค้าที่ลูกค้าซื้อ และความพึงพอใจของลูกค้า (Satisfaction)
- (4) ผลิตภัณฑ์ จะมีการแลกเปลี่ยน (Exchange) และการติดต่อธุรกิจ (Transaction)
- (5) การสร้างความสัมพันธ์ (Relationships) ที่ดีกับลูกค้าที่ลูกค้าและเครือข่าย (Marketing Network)
- (6) ตลาด (Market) คือ กลุ่มเป้าหมายของการขายผลิตภัณฑ์
- (7) กระบวนการตั้งแต่ (1)-(6) เราเรียกว่า นักการตลาด (Marketer)

ดังรายละเอียด ดังนี้

ความจำเป็น ความต้องการ และความต้องการซื้อ (Needs, Wants and Demand)
จุดเริ่มต้นของการตลาดก็คือ ศึกษาถึงความจำเป็น ความต้องการ และความต้องการซื้อ รายละเอียด
ดังนี้

ความจำเป็น (Needs) เป็นอำนาจพื้นฐานที่ทำให้บุคคลต้องการ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อ
สนองความต้องการพื้นฐานของร่างกาย ประกอบด้วยความต้องการในปัจจุบัน 4 ได้แก่ อาหาร
เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค รวมทั้งความต้องการการพักผ่อน

ความต้องการ (Wants) เป็นความปรารถนาของบุคคลที่จะได้รับ การตอบสนอง
ความพอใจ เป็นความต้องการในระดับที่ลึกซึ้งกว่าความจำเป็น ความต้องการ เกิดจากการเรียนรู้ด้าน
วัฒนธรรมและสังคม ซึ่งถือว่าเป็นความต้องการด้านจิตวิทยา เป็นความต้องการการยอมรับและการยก
ย่องจากสังคม รวมทั้งความต้องการการประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิต เช่นความต้องการใช้รถเบนซ์
ต้องการบ้านในโครงการใหญ่ราคาหลายสิบล้าน ต้องการที่ดินทำเลดีเพื่อหวังผลกำไรสูงในอนาคต ความ
จำเป็นและความต้องการสองคำนี้สามารถใช้แทนกันได้ เพราะถือว่ามีความหมายใกล้เคียงกัน

ความต้องการซื้อ (Demands) เป็นความต้องการผลิตภัณฑ์ใด ผลิตภัณฑ์หนึ่งซึ่ง
ต้องมีความสามารถในการซื้อ และเต็มใจที่จะซื้อด้วย ความต้องการซื้อหรือ ติมานด์จึงประกอบด้วย 3
ประการ คือ

- (1) ความจำเป็นหรือความต้องการผลิตภัณฑ์ (Needs and Wants)
- (2) ความสามารถในการซื้อ (Ability to Purchase) กล่าวคือ มีอำนาจซื้อ
(Purchasing Power)
- (3) ความเต็มใจที่จะซื้อสินค้านั้น (Willing to Buy) ความจำเป็นหรือความ
ต้องการ จะสามารถเปลี่ยนเป็นความต้องการซื้อได้ถ้ามีอำนาจซื้อและความเต็มใจซื้อ

ผลิตภัณฑ์ (สินค้า บริการ และความคิด) (Products, Services and Ideas)
ผลิตภัณฑ์ (Products) หมายถึง สิ่งที่เสนอแก่บุคคลเพื่อสนองความจำเป็นหรือความต้องการของเขา
ผลิตภัณฑ์จะรวมถึงสินค้า บริการ สถานที่ กิจกรรม องค์การและความคิด

การเสนอผลิตภัณฑ์เพื่อจะสนองความต้องการของบุคคล ผลิตภัณฑ์เกิดจาก
กรรมวิธีการผลิต (Production) การผลิตผลิตภัณฑ์จะเกี่ยวข้องกับการตลาด แต่ไม่ถือว่าเป็นหน้าที่
การตลาด การที่ธุรกิจจะผลิตสินค้าได้ออกมาต้องคำนึงถึงว่าจะสามารถขายได้ หรือสามารถตอบสนอง
ความต้องการของลูกค้าได้หรือไม่นักการตลาดจึงต้องวิเคราะห์และวิจัยถึงลักษณะความต้องการของ
ลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์จึงจะพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสนองความต้องการนั้นได้ดียิ่งขึ้น ผลิตภัณฑ์
ประกอบด้วย สินค้า บริการและความคิด

สินค้า (Goods) เป็นสิ่งที่สัมผัสได้ที่สามารถตอบสนองความ พึงพอใจของลูกค้า
บริการ (Services) เป็นกิจกรรมหรือผลประโยชน์ที่ไม่สามารถ สัมผัสได้ ซึ่งฝ่าย
หนึ่งนำเสนออีกฝ่ายหนึ่ง

ความคิด (Ideas) เป็นความคิดใด ๆ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่เป็นไปได้ ที่ธุรกิจมองเห็น
ช่องทางที่จะนำเสนอเข้าสู่ตลาด

ผลิตภัณฑ์ที่ต้องการคำนึงถึงคุณค่า ต้นทุน และความพอใจของลูกค้า (Value,
Cost and Satisfaction) ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์ที่ต้องคำนึงถึงโดยพิจารณาถึงคุณค่าสินค้า
นั้น ราคาสินค้าซึ่งเป็นต้นทุนของผู้บริโภค โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. คุณค่า (Value) หมายถึง คุณค่าสินค้าหรือบริการเพื่อจูงใจให้ผลิตภัณฑ์เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่เสนอให้กับลูกค้าต้องมีคุณค่า (Value) ในสายตาของลูกค้า กล่าวคือ ต้องมีลักษณะแตกต่างจากคู่แข่ง (Competitive Differentiation) นักการตลาดต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเองให้มีคุณค่าเพิ่ม (Value Added) ในสายตาของลูกค้า

2. ต้นทุน (Cost) ของลูกค้า ในที่นี้หมายถึง ราคา (Price) สินค้า ที่ลูกค้าต้องจ่ายเงินซื้อ ซึ่งก็คือคุณค่าของสินค้าในรูปของตัวเงินนั่นเอง ผู้ซื้อจะตัดสินใจซื้อสินค้า อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยพิจารณาถึงคุณภาพผลิตภัณฑ์ (Value) และเงินที่ลูกค้าต้องจ่ายเพื่อซื้อสินค้านั้น เมื่อใดที่เขารู้สึกว่าคุณค่า (Value) ผลิตภัณฑ์สูงกว่าต้นทุนหรือเงินที่เขาต้องจ่ายซื้อสินค้า แสดงว่าเขาได้รับประโยชน์หรือกำไรจากการซื้อสินค้านั้น

3. ความพึงพอใจของลูกค้า (Satisfaction) เกิดจากการได้รับผลิตภัณฑ์ ที่มีคุณค่าสูงกว่าต้นทุนที่เขาต้องจ่ายไปและยังขึ้นกับเครื่องมือการตลาดและกิจกรรมการตลาดอื่น ๆ อีกด้วย

2.6 แนวทางการพัฒนาธุรกิจ

แนวคิดทางด้านการพัฒนาสามารถมองได้หลายมุม ในแง่ นักเศรษฐศาสตร์อาจมองว่าการวางแผนพัฒนาควรมุ่งไปที่การเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งแผนที่มองในแง่มุมนี้ก็จะมุ่งกำหนดยุทธวิธีที่จะทำอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้นและสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางด้านสังคมก็มักจะโน้มน้าวรัฐบาลให้มุ่งวางแผนพัฒนาไปในเชิงการพัฒนาสังคมมากกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ รัฐบาลโดยทั่วไปก็มุ่งหวังให้ประชาชนอยู่ดีกินดี ไม่มีรัฐบาลใดต้องการให้ประเทศของตนล้าหลัง ดังนั้นการวางแผนพัฒนา จึงควรมุ่งทำให้ ทั้งเศรษฐกิจเติบโตขึ้นและความเป็นอยู่ของประชาชนทางด้านสังคมก็ดีขึ้นด้วย สิ่งเหล่านี้จะสำเร็จได้ต้องอาศัยเทคนิค การวางแผนที่เป็นระบบ ซึ่งต้องกำหนดเป้าหมายและสมมติฐานการพัฒนาให้ชัดเจนรวมทั้งการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อวัดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากการพัฒนานั้นด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาประเทศต้องอาศัยทรัพยากรอย่างมาก ดังนั้นจึงควรต้องดำเนินการอย่างรอบคอบเพื่อให้ประโยชน์จากการพัฒนาตกอยู่กับคนส่วนใหญ่แทนที่จะตกอยู่ในมือของกลุ่มคนที่ได้เปรียบบางกลุ่ม (นพรัตน์ มหิพันธ์. 2545 : 7)

Rondinelli (1990 : 56) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาในประเทศต่างๆ ในเอเชีย พบว่านโยบายการเร่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับนโยบายกระจายรายได้ ไม่ใช่สิ่งที่ขัดแย้งกัน การกระจายรายได้และความมั่งคั่งให้เกิดความเท่าเทียมกันในประเทศ เช่น นโยบายของไต้หวัน เกาหลีใต้และมาเลเซีย มิได้ขัดแย้งกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ ตรงข้ามกลับส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเป็นตัวเร่งให้เกิดการเติบโตเร็วขึ้น มีข้อน่าสังเกตคือ การกระจายรายได้มิได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่ต้องเกิดขึ้นจากการกำหนดนโยบายและการวางแผนที่ดี เพื่อช่วยเหลือคนจนที่อยู่ในเขตรอบนอกให้เข้ามาอยู่ในวงจรเศรษฐกิจและได้รับผลของการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกัน ในการพัฒนาไม่ควรมุ่งให้เกิดการเติบโต ทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ต้องทำควบคู่กับการกระจายรายได้ไปสู่ชนบทด้วยเพื่อให้คนทุกกลุ่มในชาติสามารถพัฒนาไปได้พร้อมกัน ซึ่งการกำหนดนโยบายการพัฒนาของรัฐก็ควรดำเนินไปในแนวทางดังกล่าวนี้ การบริหารการพัฒนาโดยเฉพาะการบริหารการพัฒนาชนบทหากมีฐานคิดการพัฒนาที่ถูกต้องโดยผู้กำหนดนโยบายมีความเข้าใจทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาและเข้าใจวิถีชีวิตของชาวชนบท นโยบายก็จะประสบผลสำเร็จและสามารถแก้ปัญหาได้ ในแนวทางการพัฒนาชนบทโดยทั่วไป เป้าหมายของการพัฒนามักมุ่งให้ชาวชนบทที่เป็นกลุ่มคนยากจนได้มี

ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และการพัฒนาเพื่อยกระดับความเป็นอยู่นั้นก็เกี่ยวข้องกับอาชีพของพวกเขาโดยตรง หากรัฐบาลสามารถพัฒนาและปรับปรุงอาชีพของชาวชนบทที่ยากจนให้สามารถมีรายได้เพียงพอกับการครองชีพคุณภาพชีวิตของพวกเขาจะได้รับการพัฒนาขึ้น สิ่งที่ต้องพิจารณาคือ ทำอย่างไรจึงจะจัดหา งานหรือสร้างโอกาสในการหารายได้ให้กับพวกเขาได้ อุตสาหกรรมหมู่บ้านนอกจากจะทำให้รายได้ของ ชาวชนบทเพิ่มขึ้นแล้ว ยังมีความสัมพันธ์กับการเกษตร ไม่เพียงแต่จะใช้ประโยชน์จากแรงงานส่วนเกิน ภาคเกษตรเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้แรงงานในภาคเกษตรกรรมแบบคูนานได้ด้วย ช่วยให้เกษตรกร สามารถใช้เวลาว่าง จากการทำเกษตรกรรมมาหารายได้เสริม ถือเป็นการพัฒนารายได้ทางหนึ่งในเขต เกษตรน้ำฝนที่เกษตรกรต้องพึ่งพาน้ำฝนในการเพาะปลูก เมื่อถึงฤดูแล้งที่ขาดน้ำไม่สามารถทำการ เพาะปลูกได้ เกษตรกรก็จะมีโอกาสทำงานในภาคอุตสาหกรรม หากมีอุตสาหกรรมหมู่บ้านในเขตที่พวกเขาอาศัยอยู่ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ อุตสาหกรรมหมู่บ้านช่วยให้เกษตรกรในชนบทสามารถใช้เวลาว่าง ให้ เป็นประโยชน์ในฤดูแล้งได้ดี อุตสาหกรรมหมู่บ้านหรืออุตสาหกรรมชนบทนั้น นอกจากจะมีผลต่อการ สร้างงานในชนบทแล้วยังมีผลต่อการลดการเคลื่อนย้ายแรงงานด้วย เพราะโดยปกติการเคลื่อนย้าย แรงงานมักเคลื่อนย้ายเพื่อไปหางานทำโดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทเข้าสู่เมืองใหญ่ที่มี แหล่งงานมาก ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายคือรายได้จากภาคเกษตรที่ค่อนข้างต่ำ และโอกาสในการ หางานทำในชนบทมีน้อย ซึ่งการเคลื่อนย้ายแรงงานก็ทำให้เกิดปัญหาในเมืองใหญ่ตามมา การบริการ สาธารณะที่ไม่เพียงพอต่อการขยายตัวของประชากรในเมืองอย่างรวดเร็ว ความแออัดของประชากรใน เมือง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นผลกระทบของการย้ายถิ่นของชนบทสู่เมืองแทบทั้งสิ้น (Gold. 1980 : 50)

อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านในชนบท มีบทบาทอย่างมากต่อการลดความต้องการ เคลื่อนย้ายแรงงานในกรณีนี้ เมื่อมีอุตสาหกรรมในหมู่บ้านคนที่ต้องการทำงานก็สามารถมีงานทำและมี รายได้ ดังนั้นความต้องการที่จะอพยพ แรงงานไปหางานทำตามเมืองใหญ่ก็ลดลง จะเห็นได้ว่า อุตสาหกรรมหมู่บ้านมีบทบาทอย่างมาก ในการสร้างงาน สร้างรายได้ให้ชาวชนบท อีกทั้งยังช่วย พัฒนาเศรษฐกิจในชนบทและช่วยลดการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่เมืองด้วยสิ่งที่น่าสนใจ คือ รัฐจะมี บทบาทหรือมีส่วนช่วยในการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมหมู่บ้านอย่างไร เพื่อให้เป็นประโยชน์และ ช่วยเหลือชาวชนบทมีรายได้สูงขึ้น บทบาทของรัฐในการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดเล็กใน ชนบทอาจทำได้โดยการพัฒนาอุตสาหกรรมเก่าที่มีอยู่แล้วหรือส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งทั้ง สองแนวทางก็มีปัญหาและข้อจำกัดมากมาย

จากการศึกษาของ Chandra (1992 : 38-45) พบว่า ในมาเลเซีย และฟิลิปปินส์ อุตสาหกรรมประเภทนี้ไม่ค่อยเติบโตเท่าที่ควร ปัญหาและข้อจำกัดก็คือ เรื่องของคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และตลาดของผลิตภัณฑ์ที่ยังมีขนาดเล็ก และเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ อุตสาหกรรมไม่เติบโต ปัจจัยสำคัญที่ ทำให้การตลาดไม่ดี คือ การออกแบบที่ไม่สวยงามไม่สามารถเรียกความสนใจของผู้บริโภคได้ ปัญหานี้ เกิดขึ้นบ่อย ๆ ในหลายสาขาของ อุตสาหกรรมประเภทนี้ทั้งสิ้น เป็นเพราะผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ขนาดประสพการณ์ทางด้านการออกแบบ และทางด้านการตลาด การช่วยเหลือของรัฐในประเด็นนี้อาจ ทำได้โดยการให้คำปรึกษาด้านเทคนิคหรือให้การฝึกอบรม เพื่อให้ผู้ประกอบการมีความรู้และทักษะ เพิ่มขึ้น นอกจากนั้นข่าวสารด้านการตลาดก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเหลือศักยภาพด้านการตลาดแก่ ผู้ประกอบการได้ หากรัฐสามารถให้ความช่วยเหลือด้านข่าวสารภาวะตลาดรวมทั้งความต้องการของ ตลาดแก่ผู้ประกอบการก็จะเป็นการช่วยพัฒนาผู้ประกอบการและพัฒนาอุตสาหกรรมให้สามารถขยาย ตลาดได้ดีขึ้น (Burki. 1990 : 1-17)

ยิ่งไปกว่านั้น การช่วยเสริมสร้างสัมพันธระหว่างอุตสาหกรรมขนาดเล็กในชนบทกับ อุตสาหกรรมขนาดใหญ่อาจให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคการผลิต หรือให้การช่วยเหลือทางการเงินและวัตถุดิบ ซึ่งจะช่วยให้อุตสาหกรรมขนาดเล็กสามารถเติบโตขึ้นได้ในวิถีทางของเครือข่ายการผลิต เช่น กรณีของญี่ปุ่น (Chandra. 1992 : 51) การช่วยเหลือด้านการสร้างสาธารณูปโภคเพื่อการอุตสาหกรรมในชนบทก็เป็นตัวเร่งหนึ่งที่จะช่วยการลงทุนให้เกิดมีในพื้นที่ได้เร็วขึ้น ซึ่งสาธารณูปโภคเหล่านี้เป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรงที่จะต้องจัดหาหากมีศักยภาพด้านงบประมาณอย่างเพียงพอ จารุวรรณธรรมวัตร (2532 : 20) ได้ศึกษาอุตสาหกรรมหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาอุตสาหกรรมที่มีฝีมือ พบว่า คนงานในอุตสาหกรรมนี้ยังมีฝีมือไม่สูงมาก ทำให้ผลิตภัณฑ์มีปัญหาคาตกต่ำไม่สามารถแข่งขันหรือกำหนดราคาในตลาดได้

สรุปการพัฒนาอุตสาหกรรมหมู่บ้านเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาชนบทและจะเป็นแนวทางที่ช่วยเพิ่มรายได้ให้ชาวชนบท หรืออาจเป็นรายได้เสริมจากภาคเกษตรหลังฤดูการเกษตร ปัญหาที่ควรต้องศึกษาก็คือ หัตถอุตสาหกรรมในครัวเรือนคือการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านงานจักสานมีลักษณะเป็นอย่างไร และจะใช้แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านงานจักสานเหล่านั้นอย่างไรจึงจะเหมาะสม อันเป็นการศึกษาในเชิงนโยบายการบริหารการพัฒนาที่อาจนำไปสู่ภาคการปฏิบัติในอนาคต

2.7 การประกอบธุรกิจขนาดย่อม

ชัยยุทธ ปัญญสวัสดิ์สุทธิ์ และสกลน วรรณัญญา (2533 : 6) ได้ให้ความหมายของธุรกิจขนาดย่อมในหมู่บ้านว่า เป็นกิจกรรมหรือการประกอบการที่ไม่ใช่การเกษตรในหมู่บ้าน ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาคเกษตรกรรม ใช้ผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่ใช่การเกษตร เป็นวัตถุดิบใช้คนงานจากหมู่บ้านในท้องถิ่น และขายสินค้าไปยังหมู่บ้านในท้องถิ่นนั้น หรือ นอกท้องถิ่นด้วย รวมทั้งมีการให้การรับจ้างทำการผลิต กิจกรรมธุรกิจขนาดย่อมนี้ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมในครัวเรือนภายใต้การจัดการและการตัดสินใจของหัวหน้าครัวเรือนหรือภรรยา รูปแบบการผลิตแตกต่างกันไปตามผลิตภัณฑ์ ขบวนการผลิตและวัตถุดิบที่ใช้ เช่น การทำขนมจีน ทอผ้า เครื่องจักสานไม้ไผ่ เพาะเห็ด ตีเหล็ก เป็นต้น

ชัยยุทธ ปัญญสวัสดิ์สุทธิ์ และสกลน วรรณัญญา (2533 : 13) ได้สรุปลักษณะเด่นของอุตสาหกรรมขนาดย่อม ไว้ดังนี้

1. เสริมสร้างประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด กิจกรรมขนาดเล็กกว่า อาจมีประสิทธิภาพมากกว่ากิจกรรมขนาดใหญ่ เช่น ความคล่องตัวในการบริหารการปรับปรุง ผลิตภัณฑ์เป็นต้น
2. ส่งเสริมพัฒนาความสามารถในการประกอบการ (Entrepreneurship) ประสพการณ์ที่ได้จากการประกอบการกิจการขนาดเล็ก อาจถ่ายทอดไปสู่การประกอบกิจการ ขนาดใหญ่ได้
3. ช่วยระดมทุน ปัญหาประการหนึ่งของประเทศกำลังพัฒนา
4. กิจการขนาดเล็กอาจจะประหยัดเงินทุนที่ใช้ในการผลิตต่อผลผลิตหนึ่งหน่วยต่ำกว่ากิจการขนาดใหญ่ กิจการขนาดย่อมให้ผลผลิตเร็วกว่าขนาดใหญ่ นอกจากนั้นสามารถปรับเทคนิคการผลิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดีกว่า

5. กระจายการพัฒนาออกไปสู่ภูมิภาค อุตสาหกรรมขนาดย่อมมีความเชื่อมโยงกับภาคเกษตรกรรมอย่างใกล้ชิดทั้งด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ แรงงาน และเงินออม การพัฒนากิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมจะช่วยให้การใช้ทรัพยากรเหล่านี้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วรรณท์ บุณนาค (2535 : 25-29) ได้ให้ความหมายของธุรกิจขนาดย่อมว่าเป็น อุตสาหกรรมในครอบครัว (Cottage Industry) ของชาวชนบท อาศัยแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต อันประกอบไปด้วย แรงงานมีทักษะ และแรงงานไร้ฝีมือปะปนอยู่ มีทั้งอุตสาหกรรม ที่ต้องระดมแรงงานจากครอบครัวอื่นๆ ในหมู่บ้านมาช่วยด้วย ดังนั้นแนวคิดธุรกิจขนาดย่อม คือ ธุรกิจขนาดย่อมเป็นการประกอบการในชนบท ที่มีใช้การเกษตร ใช้วัตถุดิบและแรงงานในท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมในครัวเรือน มีลักษณะการจ้างน้อยกว่า 10 คน ภายใต้การจัดการการตลาดใจของครัวเรือนและสมาชิกภายในกลุ่ม รูปแบบการผลิตจะแตกต่างกันไปตามผลิตภัณฑ์ ขบวนการผลิตและวัตถุดิบที่ใช้

2.8 การเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541 : 290) กล่าวว่า องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้มีการวิจัยและพัฒนาโดยหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความหลากหลาย และได้สั่งสมต่อเนื่องมายาวนาน ตลอดจนได้มีการเร่งรัดพัฒนาตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและการแข่งขันในสังคมโลก ตัวอย่างเทคโนโลยีที่มีความสำคัญต่อสังคมการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ได้แก่ การถนอมและแปรรูปอาหาร การบรรจุหีบห่อ เทคโนโลยีชีวภาพ ตัวอย่างเทคโนโลยีเพื่อที่อยู่อาศัย เช่น การสร้างบ้านอิฐ ดินซีเมนต์ ตัวอย่างเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ในเชิงพาณิชย์ เช่น การผลิตซอฟต์แวร์ การผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ เซรามิกส์ เป็นต้น ผลงานการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีจุดมุ่งหมายเพื่อไปสู่ผู้ใช้ให้สามารถรับการถ่ายทอดได้ (Absorptive Capability) และใช้งานได้จริง และเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ (Commercial Value) เทคโนโลยีที่สามารถใช้ประโยชน์ให้เกิดมูลค่านี้เรียกว่า นวัตกรรม (Innovation) กลยุทธ์ทางการตลาดและส่วนผสมทางการตลาดที่มีต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงพาณิชย์กลยุทธ์ (Strategy) เป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยเกี่ยวข้องกับการแข่งขัน ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อให้เกิดผลที่ดีเป็นข้อได้เปรียบและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์อันใดอันหนึ่งหรือหลาย ๆ วัตถุประสงค์พร้อมกับให้ความเสี่ยงน้อยที่สุด ณ ระดับที่ยอมรับได้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2541 : 290)

ผู้กำหนดกลยุทธ์ (Strategist) เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์การ ไม่ว่าผู้บริหารระดับสูง ฝ่ายบริหารหรือผู้ประกอบการ ผู้บริหารระดับรองหรือเจ้าหน้าที่ แผนกลยุทธ์ (Strategic Plan) เป็นข้อกำหนดกรอบทิศทางในอนาคตที่เกี่ยวกับภารกิจวัตถุประสงค์ในองค์การ กระบวนการพิจารณาจัดวาง กลยุทธ์ สามารถแบ่งออกได้ คือ

(1) การพิจารณาโอกาสและข้อจำกัด คือ การตรวจสอบ พิจารณาให้ทราบถึงโอกาสและข้อจำกัดต่าง ๆ ไม่ว่าตรวจสอบสภาพแวดล้อมที่ครอบคลุมโยงไป ถึงเรื่องทั้งหมดทุกอย่าง รวมทั้งประมาณการขนาดของความเสี่ยง ความเป็นไปได้ของเหตุการณ์และผลกระทบของสิ่งที่จะเกิดขึ้น

(2) การกำหนดกลยุทธ์หลัก คือ แนวทางที่เป็นวิธีการพื้นฐาน (General Approach) ที่จะใช้ปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งประมาณเพื่อจัด วางขึ้นมา จากการประสานงานและความสามารถต่าง ๆ เท่าที่มีอยู่ด้วยคุณลักษณะกำหนดกลยุทธ์ หรือนโยบายจะเปลี่ยนแปลงในตัวตลอดเวลา เพื่อปรับให้ทันหรือเหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนไป

(3) การประเมินกลยุทธ์ คือ การวัดเป้าหมายว่า ผลงานสำเร็จตามกลยุทธ์ที่วางไว้หรือไม่ เพราะ จะแก้ไขบางครั้งคราวเพื่อให้กลยุทธ์เหมาะสมหรือกลมกลืนกับภาวะเหตุการณ์เสมอ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

เกื้อ วงศ์บุญสิน (2540 : 31-70) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาเริ่มจากขั้นตอนของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเชื่อว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศนั้น มีลำดับขั้นตอนในการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไปโดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสังคมแบบดั้งเดิม 2) ขั้นสภาวะก่อนที่ระบบเศรษฐกิจจะทะยานขึ้น 3) ขั้นทะยานขึ้น 4) ขั้นผลักดันไปสู่เศรษฐกิจเติบโตเต็มที่ และ 5) ขั้นที่มีการบริโภคขนาดใหญ่ ทั้งนี้เชื่อว่า ประเทศหนึ่งจะเข้าสู่ระดับความเจริญทางเศรษฐกิจได้ต้องผ่านระดับต่างๆ เหล่านี้มาก่อน นอกจากนี้ทฤษฎียังกล่าวว่าเงื่อนไขสำคัญของความสามารถในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศคืออัตราการพัฒนาอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรม 2-3 ประเภท ซึ่งอุตสาหกรรมสำคัญนั้นจะเป็นอะไรก็ได้แต่สภาพของแต่ละประเทศ เมื่ออุตสาหกรรมหนึ่งเจริญก็ทำให้อุตสาหกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องเจริญไปด้วย และการที่เศรษฐกิจแต่ละขั้นต่างกั้นกันนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ คือ 1) ขนาดของรายได้ 2) ประเภทของอุปสงค์ และ 3) การตัดสินใจเรื่องนโยบาย ทั้งนี้ในสังคมแบบดั้งเดิมนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจยังคงอยู่ในสภาพที่ไม่มีการปรับปรุงนัก เพราะฉะนั้นจึงมีประสิทธิภาพการผลิตต่ำและมีสภาพสังคมที่ไม่เปิดโอกาสให้มีการปรับปรุงได้ เมื่อประเทศเจริญขึ้นสู่สภาวะก่อนที่ระบบเศรษฐกิจจะทะยานขึ้น ประเทศต้องปรับปรุงบางส่วนของเศรษฐกิจโดยวิธีการดังนี้ คือ 1) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร 2) ส่งสินค้าออกให้ทันการ และ 3) มีการลงทุนด้านการคมนาคม การขนส่ง การพัฒนาพลังงาน ส่วนในขั้นทะยานขึ้นนั้นจะเห็นความสำเร็จเกิดขึ้นได้ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจบางส่วน และเมื่อมาถึงขั้นผลักดันจะมีการใช้เทคโนโลยีทันสมัย มีการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง สำหรับในขั้นสุดท้ายนั้นสังคมมีทางเลือก 3 ทาง คือ 1) การพัฒนาและสร้างความมั่นคงทางสังคม 2) ขยายอำนาจออกไป และ 3) การเพิ่มปริมาณสินค้าอุปโภคบริโภคคนานาชนิดเพื่อให้โลกน่าอยู่ขึ้น ทฤษฎีนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ในแง่ประวัติศาสตร์และทฤษฎีเศรษฐกิจประกอบกันของ Rostow ที่เชื่อว่าการออมและการลงทุนเป็นปัจจัยสำคัญของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

แนวคิดการพัฒนาตามแนวคิดภาวะทันสมัย (Modernization Theory) เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างสูงในประเทศตะวันตก เป็นแนวคิดที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในแง่ต่างๆ ของชีวิตมนุษย์ ทฤษฎีนี้อาศัยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกและทฤษฎีสังคมศาสตร์อเมริกามาประยุกต์ใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์ปัญหาและนักคิดส่วนใหญ่มักใช้สังคมตะวันตกเป็นตัวแทนทฤษฎีภาวะทันสมัย ถือว่าสังคมทันสมัยนั้นต่างจากสังคมดั้งเดิมอยู่มาก Huntington (1968) กล่าวว่า การพัฒนาประเทศให้ทันสมัยจะต้องดำเนินไปในแง่เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความรู้สึนึกคิดและความรู้ของคนในสังคมจะขาดด้านหนึ่งด้านใดไม่ได้ เพราะแต่ละด้านย่อมมีความสัมพันธ์ส่งผลถึงกันและกัน การพัฒนาประเทศให้ทันสมัยทางเศรษฐกิจในทางเศรษฐศาสตร์การทำให้กลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมมีความหมายเดียวกับการทำให้ประเทศทันสมัยอย่างไรก็ตาม แม้ว่าความทันสมัยอาจจะช่วยเพิ่มพูนขีดความสามารถของสังคมหนึ่งๆ ให้ทัดเทียมกับสังคมที่ทันสมัยได้แล้วก็ตาม การเพิ่มพูนนั้นน่าจะอยู่ภายในกรอบที่เป้าหมายและโครงสร้างพื้นฐานของสังคมนั้นเป็นตัวกำหนดอยู่มากกว่าการนำเอาบรรทัดฐานของสังคมอื่นมาวัดเพราะสังคมแต่ละสังคมมีโครงสร้างภายในแตกต่างกันออกไป

ส่วนแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน UNFPA (1992) ได้รวบรวมคำอธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืนไว้ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ 1) การพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการตามความจำเป็นในปัจจุบัน โดยสามารถรองรับความต้องการและความจำเป็นที่เกิดแก่ชนรุ่นหลังๆ ด้วย ทั้งนี้มาตรฐานการครองชีพที่เลยขีดความจำเป็นขั้นพื้นฐานต่ำสุด จะยั่งยืนต่อเมื่อมาตรฐานการบริโภคในทุกหนทุกแห่งคำนึงถึงความยั่งยืนในระยะยาว 2) การพัฒนาแบบยั่งยืน ครอบคลุมมาตรการรักษามรดกทางทรัพยากรที่จะตกกับชนรุ่นหลัง โดยอย่างน้อยให้ได้มากพอๆ กับที่ชนรุ่นปัจจุบันได้รับมา 3) การพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่กระจายประโยชน์ของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้อย่างทั่วถึง ตลอดจนเป็นการพัฒนาที่ปกป้องสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับโลกโดยรวม เพื่อชนรุ่นหลังและเป็นการพัฒนาที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างแท้จริง และ 4) การทำให้คุณภาพของชีวิตมนุษย์ดีขึ้นภายในระบบนิเวศวิทยาที่สามารถจะรองรับการดำเนินชีวิตได้ต่อไป ในลักษณะดังกล่าวเศรษฐกิจแบบยั่งยืน (Sustainable Economy) คงต้องเป็นเศรษฐกิจที่ธำรงรักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของตนไว้ได้ โดยเศรษฐกิจแบบนี้จะยังคงสามารถพัฒนาควบคู่ไปกับการรักษาแหล่งทรัพยากรได้ต่อไปด้วยการปรับตัวและโดยอาศัยความรู้ ปรับปรุงองค์กรตลอดจนปรับปรุงประสิทธิภาพทางเทคนิคและเชิงปัญญา

ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามีความสัมพันธ์อย่างแยกออกจากกันไม่ได้กับการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะตัวแปรสำคัญของการพัฒนาในทุกๆ ด้านของสังคมเริ่มจากปากท้องของคนในระดับชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ มีความมั่นคง กระจายได้อย่างทั่วถึงก็ส่งผลต่อการพัฒนาในด้านอื่นๆ ของประเทศไปด้วย

4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์

4.1 ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ฝ่ายวิชาการพจนานุกรมไทย (2552 : 1087) กล่าวถึงคำว่า สร้างสรรค์ หมายถึง ทำให้มีให้เป็นขึ้น มักใช้ในทางที่ดี เช่น สร้างสรรค์ผลงาน สร้างสรรค์สิ่งดีงามให้แก่สังคม มีลักษณะริเริ่มในทางที่ดี เช่น ความคิดสร้างสรรค์

คุณากร วาณิชวิรุฬห์ (2553 : 4-5) กล่าวถึง ความสร้างสรรค์ สามารถสรุปได้ว่าการใช้ความคิดใหม่ ความคิดริเริ่มที่ป้อนเข้าไปในกระบวนการ อาจเป็นของใหม่หรือสิ่งที่คุ้นเคยกันทั่วไปก็ได้ ความสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางประสาทสัมผัสที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็จะมีอารมณ์อีกหลายอย่างตามมา ทำให้ปลื้มเปรมใจยิ่งขึ้น ความสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่อธิบายได้แต่ให้คำจำกัดความไม่ได้ ความสร้างสรรค์แบบเดิมๆ ไม่ใช่พรสรรค์อันเป็นทักษะความชำนาญประเภทหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปสามารถเรียนรู้และทำซ้ำได้ ความสร้างสรรค์ไม่ใช่สิ่งเดียวกับนวัตกรรม (Innovation) ความสร้างสรรค์เป็นเรื่องภายใน (Internal) ส่วนบุคคล (Personal) และเป็นอัตวิสัย (Subjective)

สมบัติ กุสุมาลลี (2554 : 34) กล่าวถึงความสร้างสรรค์ว่ามีความหลากหลาย เช่น บางกลุ่มเชื่อว่า ความสร้างสรรค์พัฒนาการทางจิตที่แตกต่างกันของมนุษย์ บางกลุ่มก็เชื่อว่าความสร้างสรรค์เกิดจากกระบวนการทางพุทธิปัญญาของคนๆ หนึ่ง (Cognitive Processes) ในทางตรงกันข้าม บางกลุ่มก็เชื่อว่าความสร้างสรรค์เกิดมาจากกระบวนการและสภาพแวดล้อมทางสังคม (Social environment) บางกลุ่มก็เชื่อว่าความสร้างสรรค์เป็นเสมือนพรศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับจากพากฟ้าสุลาลัย (Divine intervention) ด้วยมุมมองที่แตกต่างกันทำให้คำนิยามมีความหมายที่แตกต่างหลากหลายยากที่ใครจะสามารถให้ความหมายของคำๆ นี้ไปในคำนิยามเดียวกัน แม้กระทั่งในเชิงจิตวิทยาอันเป็น

ศาสตร์ที่ความชำนาญการอย่างสูงในการพัฒนาเครื่องมือวัดมาตรฐานทางจิตก็ยังไม่สามารถพัฒนาเครื่องมือหรือเทคนิควิธีการในการวัด "ความสร้างสรรค์" ได้อย่างเป็นมาตรฐาน อย่างไรก็ตามแม้จะดูเหมือนว่ายังไม่มี ความลงตัวในทางวิชาการ แต่ในทางปฏิบัติ คำว่า "ความสร้างสรรค์" ได้กลายเป็นคำ และแนวทางปฏิบัติที่แพร่หลายในแวดวงต่างๆ ทั้งทางด้านศิลปกรรม วรรณกรรม ออกแบบ รวมถึง การบริหารธุรกิจและการพัฒนาองค์กร

คุณากร วาณิชวิรุฬห์ (2553 : 122) กล่าวสรุปว่าศักยภาพในการสร้างสรรค์ คือ สิ่งที่เกิดตัวเรามาตั้งแต่เกิด การรับรู้ คือตัวบ่งชี้ชีวิต ส่วนการคิดซึ่งเป็นการตระหนักเกี่ยวกับการรับรู้ คือ ตัวบ่งชี้ความสร้างสรรค์ พวกเราต่างมีศักยภาพในการสร้างสรรค์ที่ฝังอยู่และรับสืบทอดมาแต่กำเนิด ทุกคนต่างมีความคิดสร้างสรรค์ ความสร้างสรรค์ต้องอาศัยอิสรภาพและอิสรภาพต้องอาศัย การตลาด สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2552 : 38) กล่าวถึง ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สรุปได้ว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ต้องเริ่มจากความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ (Creativity) ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการขับเคลื่อนสู่เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์โดยความคิด สร้างสรรค์เป็นลักษณะความคิดแบบอนกนัย (Divergent Thinking) คือ การคิดหลายแง่มุม เป็นการ มองปัญหาในแนวกว้างรอบด้าน ในการเกิดความคิดสร้างสรรค์นั้น ผู้คิดจะต้องมีจิตแห่งการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นกระบวนการทางความคิดในการสร้างสิ่งใหม่ๆ ที่สร้างสรรค์และหลุดออกจากกรอบเดิม ในการ สร้างสรรค์สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและการสร้างความแตกต่าง ซึ่งจะได้มาด้วยการเปิดรับ ทั้งภายในและภายนอก จะเห็นได้ว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นแรงขับเคลื่อนต่อการพัฒนาระบบ เศรษฐกิจสร้างสรรค์และเพื่อให้เข้าใจระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จึงต้องทำความเข้าใจในนิยาม ของ ความหมายเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ศักดิ์ชัย เกียรติวนาคินทร์ (2542 : 22) กล่าวถึงแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่าเป็น การขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทาง วัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่

ศรีเอทีฟไทยแลนด์ (2554 : เว็บไซต์) กล่าวถึงความหมายของ เศรษฐกิจสร้าง สร้างสรรค์ว่าเมืองคัมภีร์ประกอบรวมของแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การ สั่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสสมัยใหม่

พวงแก้ว พรพิพัฒน์ (2553 : 6) กล่าวถึงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ว่าเป็นแนวคิดใหม่ใน การสร้างรายได้จากการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสิ่งใหม่ๆ ผ่านการค้าและลิขสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญา บนพื้นฐานขององค์ความรู้ และการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทำให้ เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ

สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2552 : 41) กล่าวถึงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่สะท้อนถึงกระบวนการซึ่งรวมเอาวัฒนธรรม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีเข้าไว้ด้วยกัน เมืองคัมภีร์ประกอบรวมของแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบน พื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งานและการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยง กับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่

วารกรณ์ สามโกเศศ (2554 : เว็บไซต์) อธิบายความหมายอย่างง่ายของ CE ซึ่งให้โดยจอห์น ฮอกกิน (John Hawkins ในหนังสือชื่อ The Creative Economy : How People Make Money From Ideas ซึ่งมีการแปลเป็นภาษาไทยโดยศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ TCDC) ไว้ว่าเป็น “การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์”

ดังนั้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง แนวคิดและวิธีการนำพาผู้ประกอบการมาประยุกต์ใช้ให้มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นจากงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของคนในชุมชน จากการใช้ภูมิปัญญางานศิลปหัตถกรรมพาณิชยกรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนภาคใต้

4.2 ประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2552 : 42) อ้างจากองค์การ (Unctad) แบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

1) ประเภทมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage or Cultural Heritage) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และสภาพสังคม เป็นต้น แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

1.1 กลุ่มการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (Traditional Cultural Expression) เช่น ศิลปะ งานฝีมือ เทศกาลและงานฉลอง เป็นต้น

1.2 กลุ่มที่ตั้งทางวัฒนธรรม (Cultural Sites) เช่น โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุดและการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น

2) ประเภทศิลปะ (Arts) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์บนพื้นฐานของศิลปะและวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

2.1 งานศิลปะ (Visual Arts) เช่น ภาพวาด รูปปั้น และภาพถ่าย เป็นต้น

2.2 ศิลปะการแสดง (Performing Arts) เช่น การแสดงดนตรี การแสดงละคร การเต้นรำ ละครสัตว์ และการเชิดหุ่นกระบอก เป็นต้น

3) ประเภทสื่อ (Media) เป็นกลุ่มสื่อผลงานสร้างสรรค์ที่สื่อสารกับคนกลุ่มใหญ่ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

3.1 งานสิ่งพิมพ์ (Publishing and Printed Media) เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ และสิ่งตีพิมพ์อื่นๆ เป็นต้น

3.2 งานโสตทัศน (Audiovisual) เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุและการออกอากาศอื่นๆ เป็นต้น

4) ประเภท Functional Creation เป็นกลุ่มของสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่แตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

4.1 กลุ่มการออกแบบ (Design) เช่น การออกแบบภายใน กราฟฟิก แฟชั่น อัญมณีและของตกแต่ง เป็นต้น

4.2 กลุ่ม New Media ได้แก่ซอฟต์แวร์ วิดีโอเกม และเนื้อหาดิจิทัล เป็นต้น

4.3 กลุ่มบริการทางความคิดสร้างสรรค์ (Creative Services) ได้แก่ บริการทางสถาปัตยกรรม โฆษณา วัฒนธรรม นันทนาการ งานวิจัยและพัฒนา และบริการอื่นที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัลและความคิดสร้างสรรค์

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2553 : 33) กล่าวว่าสำหรับประเทศไทย ยังไม่ได้กำหนดขอบเขตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์หรืออุตสาหกรรมสร้างสรรค์ไว้อย่างชัดเจน แต่สภาพัฒน์ฯ ได้พยายามจัดกลุ่มของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ตามลักษณะของบัญชีรายได้ประชาชาติ โดยแบ่งออกเป็น 9 กลุ่ม ดังนี้

1. งานฝีมือและงานหัตถกรรม (Crafts)
2. งานออกแบบ (Design)
3. แฟชั่น (Fashion)
4. ภาพยนตร์และวิดีโอ (Film & Video)
5. การกระจายเสียง (Broadcasting)
6. ศิลปะการแสดง (Performing Arts)
7. ธุรกิจโฆษณา (Advertising)
8. ธุรกิจการพิมพ์ (Publishing)
9. สถาปัตยกรรม (Architecture)

4.3 ความสำคัญของเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมชุมชน

นิสวันต์ พิษณุดำรง (2553 : 13) กล่าวถึง ทุนทางวัฒนธรรม หมายถึงทรัพย์สินทางปัญญาที่สั่งสมสืบทอดกันมาและดำรงอยู่ เป็นสิ่งที่สังคมเห็นคุณค่า เป็นที่ต้องการ และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

บำรุง บุญปัญญา (2554 : เว็บไซต์) กล่าวถึงทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) หมายถึง คุณค่า ค่านิยมของสังคมที่แสดงออกทางจารีตประเพณี วิถีชุมชนที่มีรากฐานจากความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงความรู้และภูมิหลังของบุคคล ซึ่งเป็นที่มาจากตระกูล เผ่าพันธุ์ สถานภาพทางสังคม (ชนชั้น) เช่น นามสกุลของบางคน ตำแหน่ง สถานภาพทางสังคมที่มีอิทธิพลทางการศึกษาก็ทำให้คนนั้นได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปตั้งแต่ต้นแล้ว

บุญเรือง สมประจบ (2553 : 13) กล่าวสรุปถึงทุนทางวัฒนธรรมว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สั่งสมมาในอดีตมีคุณค่าต่อสังคมมนุษย์และสังคม ทุนวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิต ทำให้สังคมอยู่กันอย่างสมานฉันท์ ช่วยจัดระเบียบสังคมในทางเศรษฐศาสตร์เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดอรรถประโยชน์ต่อปัจเจกและสังคม

ยุกติ มุกดาวิจิตร (2548 : 2) กล่าวถึงวัฒนธรรมชุมชนว่าเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นอยู่ที่ความเชื่อมั่นและส่งเสริมศักยภาพของชาวบ้านผู้รับผลการพัฒนาว่า สามารถที่จะพึ่งพาตัวเองและพัฒนาตัวเองได้ด้วยพื้นฐานทางความเชื่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและใช้ภูมิปัญญาหรือที่เรียกว่าวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อการดำเนินชีวิตร่วมกันในชุมชน วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของคน ที่สืบทอดกันมา มีกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมให้บุคคลในชุมชนเกิดความรู้ รู้จักวิธีปฏิบัติ ตัดแปลงวิถีการดำเนินชีวิตให้เข้ากับสภาพธรรมชาติและเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขในชุมชน

บำรุง บุญปัญญา (2554 : เว็บไซต์) กล่าวถึงวัฒนธรรมชุมชน คือ “วัฒนธรรมสามัญสำนึก” หรือ “วัฒนธรรมแนวราบ” “วัฒนธรรมประชาชน” “คนปกครองกันเองได้ อยู่ด้วยกันได้ แก้ไขปัญหาตนเองได้” วัฒนธรรมชุมชนมันติดไปกับตัวคน ติดไปกับสังคม ตัวโครงสร้างมันอาจจะเดินรับใช้สังคม แต่ความเป็นจริงมันซ่อนกันอยู่ต่อสู้อยู่ ชุมชนทางเลือก ถ้าจะใช้ศัพท์ใหม่ตอนนี้ วัฒนธรรมชุมชนก็คือ “วัฒนธรรมสามัญสำนึก” หรือ “วัฒนธรรมแนวราบ” ที่ไม่ใช่วัฒนธรรม

แนวตั้ง บุญเทียน ทองประสาน (2531 : 161) กล่าวถึงแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนว่า เป็นแนวคิดที่เสนอโดยนักพัฒนาเอกชนและนักวิชาการจำนวนหนึ่งได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดผ่านการประชุมสัมมนาโดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาประเทศ

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2534 : 172-183) ได้สรุปสาระสำคัญของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนออกเป็น 4 แนวทาง จากความคิดของปัญญาชนที่เป็นผู้นำทางความคิดตั้งแต่ในช่วงแรก ได้แก่แนวคิดแรก ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนเองอยู่แล้ว วัฒนธรรมนี้ให้คุณค่าแก่ความเป็นคนและแก่ชุมชนที่มีความผสมผสานกลมกลืน และวัฒนธรรมเป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนที่สำคัญที่สุด ซึ่งจะใช้ประโยชน์ได้เมื่อมีการปลูกให้สมาชิกแห่งชุมชนมีจิตสำนึกรับรู้ในวัฒนธรรมของตน แนวคิดที่สอง การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมสองกระแส คือ วัฒนธรรมชาวบ้านและวัฒนธรรมทุนนิยม โดยวัฒนธรรมของชาวบ้านมีความอิสระ เนื่องจากผูกพันอยู่กับความเป็นชุมชนหรือหมู่บ้านที่เป็นรูปแบบสังคมที่มีความคงทนยืนนาน จึงเสนอให้เปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาไปเป็นการพึ่งตนเองอย่างในอดีต และเสนอบทบาทชนชั้นกลางในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับชาวบ้าน นำทรัพยากรจากสังคมเมืองไปให้กับชนบทมากขึ้นและคัดค้านการบีบบังคับของรัฐต่อหมู่บ้าน แนวคิดที่สาม เน้นลักษณะคุณค่าทางจริยธรรมของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นอิสระและยังดำรงอยู่ในปัจจุบันในสถาบันหมู่บ้านมากกว่าการเสนอให้ต่อต้านวัฒนธรรมของรัฐและระบบทุนนิยม การพัฒนาคือการสืบทอดวัฒนธรรมชุมชนอันดีงามและการพึ่งพาตนเองที่เคยมีมาแต่อดีตแต่กำลังสูญเสียไป แนวคิดที่สี่ เน้นการต่อต้านกระแสการพัฒนาของรัฐและส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็งบนพื้นฐานศาสนาธรรม

อภิชัย พันธเสน (2544 : 28) มีความเห็นว่าวัฒนธรรมชุมชน (Folk Culture) คือระบบคุณค่า (Value System) ที่รวบรวมมาได้จากประวัติศาสตร์ เป็นคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจการเมือง และแนวคิดที่สัมพันธ์กันเป็นโครงสร้างมีผลต่อพฤติกรรมของคนในฐานะปัจเจกชน และคนในชุมชนในชีวิตทั้งหมด

แนวคิดการสร้างคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมชุมชนจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการนำมาใช้วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชน เพื่อเสริมความมีเสถียรภาพของเศรษฐกิจ การสร้างคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมให้เป็น "ทุน" เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2549 : 12) กล่าวสรุปถึงวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจ หมายถึงความสามารถของสังคมในการสร้างกลไกเชิงสถาบันเพื่อควบคุมให้เศรษฐกิจมีความต่อเนื่องและมั่นคง ส่วนในอีกด้านหนึ่ง วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจก็ยังหมายถึงพลังและกระบวนการทางสังคม ในการสร้างสรรค์และผสมผสานวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ในความพยายามปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งทางสังคมวัฒนธรรมและระบบนิเวศ

ศุภย์เศรษฐศาสตร์การเมือง โดยพิทยา ว่องกุล (2554 : 54) กล่าวว่าภาวะแห่งการพัฒนาใหม่จำเป็นต้องอาศัยฐานคิดที่เป็นแกนกลาง ฐานคิดที่มีหลักปฏิสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับชุมชน มีชุมชนเป็นฐานและฐานชุมชนก็ตั้งอยู่บนหลักการพัฒนาที่ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เน้นชุมชนต้องอยู่ร่วมกันในระบบนิเวศที่ดีและประกอบเข้าเป็นองค์รวมเดียวกัน

พวงแก้ว พรพิพัฒน์ (2553 : 12) กล่าวสรุปถึงการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่าการพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญในอนาคต จะต้องสร้างความพร้อมให้กับคนเป็นสำคัญในอนาคต เนื่องจากหัวใจของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ ความคิดสร้างสรรค์ที่

อยู่บนฐานขององค์ความรู้จากการเรียนรู้ และภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สั่งสมมา นำมาผสมผสานกับวัฒนธรรม แล้วนำมาผลิตเป็นสินค้าโดยใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

ปิยะนิตย โอนพรัตน์วิบูล (2553 : 5) กล่าวว่านโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สามารถดำเนินไปบนพื้นฐานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน และนำศักยภาพและความรู้ของคนมาใช้อย่างรอบคอบและมีสติ เมื่อปัจเจกบุคคลนำศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่ไปสร้างสรรค์พัฒนาสินค้าและบริการที่มีคุณค่าและมีคุณภาพมากขึ้น จะสามารถสร้างรายได้เพื่อยังชีพให้แก่ตนและครอบครัวมากขึ้น ก็จะทำให้สามารถพึ่งตนเองได้และมีสินทรัพย์ส่วนเกินที่นำไปออม เป็นภูมิคุ้มกัน เมื่อเกิดภาวะวิกฤติที่อาจเกิดขึ้นได้ ส่วนที่เหลือมากกว่านั้นก็สามารถนำไปช่วยเหลือจนเจือครอบครัว ช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาสหรือด้อยศักยภาพกว่าและสร้างสรรค์คุณค่าที่ดีแก่ชุมชนและสังคม

ดังนั้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงเป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ ซึ่งในสังคมไทยองค์ความรู้ของชาวบ้านที่เรียกว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานวัฒนธรรมเพื่อสร้างชุมชนและสังคมไทยให้เข้มแข็งวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากของสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ที่ระบบทุนนิยมเข้ามาทำให้เกิดสังคมแบบบริโภคนิยม การพัฒนาเศรษฐกิจจึงต้องผสมผสานกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของคนในชุมชนริเริ่มสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับสภาพวิถีการดำเนินชีวิตหรือวัฒนธรรมของคนในชุมชน จะทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการนำทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนมาสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้นและใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ร่วมกันสูงสุด ซึ่งในการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาดันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนด้วยความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชนที่ดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในชุมชน และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่มุ่งนำภูมิปัญญาพื้นบ้านและวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

5. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

5.1 ความหมายของเศรษฐกิจชุมชน

เศรษฐกิจ (Economy) มาจากคำศัพท์ภาษากรีกว่า “Oikos” แปลว่า บ้าน (House) และ “Nemein” แปลว่า การจัดการ (To Manage) ถ้าแปลตามคำศัพท์ หมายถึงการจัดการบ้านหรือการจัดการครอบครัวนั่นเอง ซึ่งฝ่ายวิชาการภาษาไทย พจนานุกรมไทย (2552 : 1062) ได้นิยามความหมายของคำว่าเศรษฐกิจ หมายถึง งานที่เกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจกและบริโภคใช้สอยสิ่งต่างๆ ของชุมชน ส่วนคำว่า ชุมชน ฝ่ายวิชาการภาษาไทย พจนานุกรมไทย (2552 : 355) ให้ความหมายไว้ว่า กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันซึ่งให้ความหมายไปในทำนองเดียวกันพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของชุมชน (Community) หมายถึง หมู่ชนหรือกลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน ประเวศ วะสี (2541 : 13) ให้ความหมายของ ชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกันมีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกันในการทำนองเดียวกัน สนธยา พลศรี (2547 : 22) ให้ความหมายของชุมชน หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่นที่มีความเกี่ยวข้อง

พันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันเอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือกันและพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน นอกจากนี้ นักวิชาการได้นิยามความหมายของคำว่าเศรษฐกิจชุมชนแตกต่างกันไปดังนี้

พิษณุ อ่อนมณี (2554 : เว็บไซต์) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนไว้ 2 นัยด้วยกันคือ 1) เศรษฐกิจชุมชน ความหมายในเชิงวิชาการ คือ การผลิต การแปรรูป การค้าและการบริหารที่ผู้อยู่ในกระบวนการมุ่งหวังผลกำไรในรูปของตัวเงิน แต่ในขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความพึงพอใจ ที่แม้ว่าจะได้เงินเล็กน้อยแต่ตนเอง ครอบครัวและชุมชนดำรงอยู่อย่างรู้จักสามัคคี มั่นคงปลอดภัย และ 2) ความหมายในเชิงปฏิบัติ หมายถึง การผลิต การแปรรูป การบริโภค การค้าและการบริหารที่เป็นการตัดสินใจดำเนินการของชุมชนโดยชุมชนและเพื่อชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2552 : 177) กล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง ระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นที่มีลักษณะเป็นองค์รวม คือ ไม่ได้มีแต่เพียงมิติทางเศรษฐกิจ ตัวเลข รายได้ การผลิต การบริโภค แต่เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัฒนธรรม สัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตระบบคุณค่า

ปรเมษฐ์ กาญจนวรางกูร (2541 : 9) กล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง การผลิต การแปรรูป การบริโภค การค้า และการบริหาร ซึ่งเป็นกระบวนการที่ตระหนักถึงความพึงพอใจและการดำรงชีวิตอย่างรู้จักสามัคคี เป็นการตัดสินใจดำเนินการของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน

โสภณ สุภาพงษ์ (2541 : 18-19) กล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชน คือ ระบบเศรษฐกิจที่ประชาชนในชุมชนช่วยกันคิด วางแผน และดำเนินการผลิตสินค้า โดยระดมพลังความสามารถด้านต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ความรู้ ภูมิปัญญา ทุน และการบริหารจัดการ มาแก้ไขปัญหาและเปลี่ยนแปลงชุมชนของตนให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองและดำเนินธุรกิจกับชุมชนภายนอกได้อย่างไม่เสียเปรียบ

เสรี พงศ์พิศ (2548 : 113) ยังกล่าวว่าเศรษฐกิจชุมชนไม่เน้นการแข่งขัน แต่ให้ความสำคัญกับความร่วมมือไม่ผูกขาดเพราะชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน ไม่ก่อให้เกิดความร่ำรวยกระจุกตัว ความจนกระจาย ตัวชี้วัดเศรษฐกิจชุมชนไม่ใช่เพียงตัวเลข แต่ผสมผสานกับตัวชี้วัดทางสังคม ตัวชี้วัดการอยู่เย็นเป็นสุขของผู้คน นอกจากนี้ยังกล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชนว่าเป็นระบบการจัดการชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนโดยเฉพาะในด้านการผลิต การบริโภค การจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรและรายได้ การจัดการทรัพยากรและทุนชุมชนให้สามารถอยู่ได้อย่างพอเพียง พึ่งตนเองได้และเป็นฐานสำหรับเศรษฐกิจมหภาคในฐานะระบบใหญ่ที่สัมพันธ์กันอย่างเกื้อหนุนและพึ่งพาอาศัยกัน เศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องเป็นระบบซึ่งองค์ประกอบหรือส่วนต่างๆ ล้วนเชื่อมโยงและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Interaction) เกื้อกูลกัน ทำให้ลดต้นทุน ลดพลังงาน ลดแรงงาน ก่อให้เกิดผลไม่เพียงบวกแต่เป็นทวีคูณ (Synergy)

วฤต วิศฤตเวศน์ (2552 : 46) ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง แนวคิดในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ โดยการมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมทำและร่วมกันรับผลประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน เป็นชุมชนที่เป็นตัวของตัวเองและมีพลวัต มีความสามารถที่จะอยู่รอดด้วยตัวเองได้ พัฒนาได้ มีเส้นทางชีวิตของตัวเอง ครอบครัวและชุมชนมีพลังสามารถรักษาระบบของตัวเองไว้ได้ เพิ่มผลผลิต

จิโรจน์ ตั้งสกุล (2547 : 4) กล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชน คือการที่คนในชุมชนได้ใช้ความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพที่มีอยู่ในการผลิต การจำหน่าย และสามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ รวมทั้งสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน โดยเป้าหมายการผลิตอยู่ที่การดำรงอยู่ของครอบครัวและชุมชน

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร (2546 : 191) กล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชน คือระบบการผลิต การแลกเปลี่ยน และการวิภาคของชุมชนที่มีความสอดคล้องกับชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ภายใต้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประเวศ วะสี (2544 : 49) กล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชนว่าเป็นยุทธศาสตร์เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และศีลธรรม ว่าเศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจชุมชนเป็นเรื่องเดียวกัน และมีใช้เป็นเรื่องเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวแต่เป็นเรื่องของสังคม วัฒนธรรม ประชาธิปไตย สิ่งแวดล้อม การศึกษา จิตใจ ศีลธรรม และสุขภาพอนามัยพร้อมกันไปด้วย

ประทีป จันทรินวล (2552 : 239) กล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิตสู่ชุมชน โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจชุมชน คือให้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ บนรากฐานความสามารถที่มีอยู่ จากการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิม คือ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและทุนทางเศรษฐกิจ

สำนักงานประสานงานวิจัยเชิงบูรณาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (2554 : เว็บไซต์) กล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งด้านการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม บริการ ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนนั้น คือ ให้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ บนรากฐานความสามารถที่มีอยู่ จากการใช้ทุนของชุมชน ซึ่งทุนของชุมชนทั้งที่เป็นทุนทางสังคม เช่น วิถีการผลิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน โรงเรียน ที่ดิน ทรัพยากร การคมนาคมขนส่ง นั้นคือสิ่งที่สมาชิกในชุมชนจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าพวกเขาจะผลิตอะไรได้บ้าง ตามศักยภาพและทุนประเภทต่างๆ ที่มีอยู่จะผลิตอย่างไร แล้วจะแบ่งปันผลประโยชน์จากการผลิตกันอย่างไร คือ ชุมชน คิดเอง ทำเองแล้วได้เอง

วิทยากร เชียงกุล (2550 : 116) กล่าวว่าในประเทศไทยมีแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Self sufficiency economy แนวคิดชุดนี้เป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลางที่กล่าวถึงหลักการพอประมาณ ใช้ความรู้ เน้นคุณธรรม ซึ่งมีความหมายค่อนข้างประนีประนอมกับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมอุตสาหกรรม ไม่ได้เน้นเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองเป็นด้านหลักเท่ากับความหมายดั้งเดิมในภาษาอังกฤษ ดังนั้นจะเห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไม่ได้ปฏิเสธเทคโนโลยีการจัดการที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ให้สามารถแข่งขันกับการผลิตในยุคบริโภคนิยมได้

ดังนั้นเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง แนวคิดในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจร่วมกันของคนในชุมชนว่าจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร ผลิตเพื่อใคร ในบริบทที่เหมาะสมกับสภาพทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อให้สมาชิกของชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นปกติสุข รู้เท่าทันกระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนาแบบทุนนิยม ซึ่งในการศึกษาวิจัยการพัฒนาการออกแบบหลักสูตรกรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจ

สร้างสรรค์ ก็เช่นเดียวกันที่มุ่งศึกษาศักยภาพ ปัญหาเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชนภาคใต้ให้มีการทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยอาศัยความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชน

5.2 ระบบเศรษฐกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2548 : 113-115) กล่าวถึงระบบเศรษฐกิจชุมชนว่า มีองค์ประกอบเป็นระบบกิจกรรมต่างๆ ในวิถีชุมชนที่มีความสัมพันธ์กันแบบบูรณาการโดยธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการทำมาหากิน การอยู่ร่วมกัน พิธีกรรมและจารีตประเพณี อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในทัศนะวิชาการอาจแยกออกเป็นระบบย่อยที่สัมพันธ์กันและเกื้อกูลกันในระบบเศรษฐกิจของชุมชน เปรียบเหมือนพืช สัตว์ ดิน น้ำ แร่ธาตุ อันเป็นความหลากหลายทางชีวภาพในสิ่งที่เรียกว่า “ป่า” ระบบเศรษฐกิจชุมชน ประกอบด้วยระบบย่อย ดังนี้

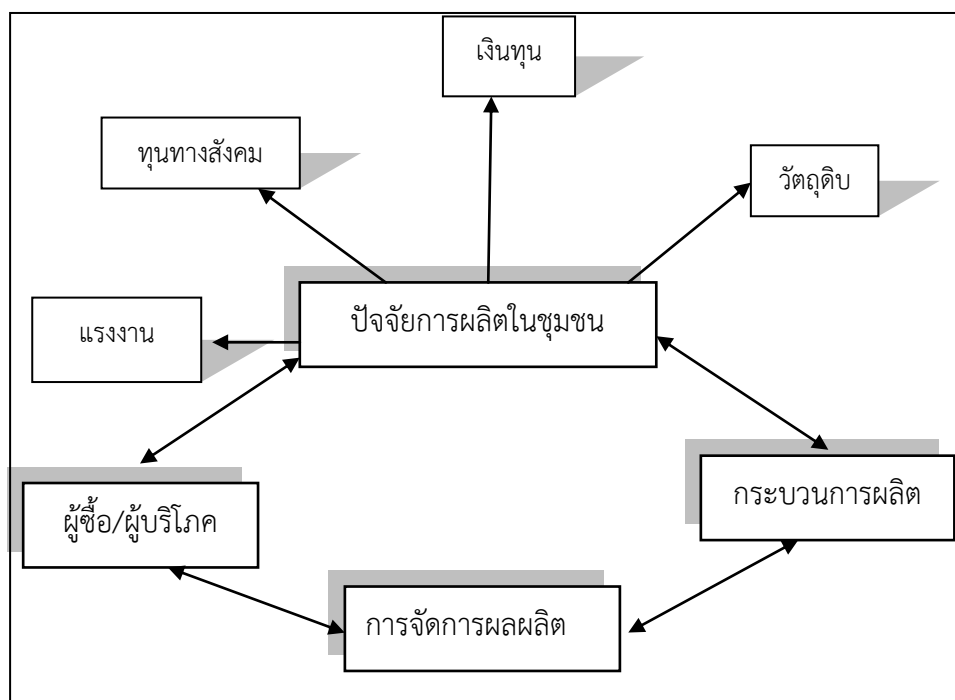
1. ระบบทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ทุนธรรมชาติของชุมชน ระบบวิถียังชีพ การผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองและการจัดการส่วนเกินเกษตรผสมผสาน หัตถกรรม การค้าขายในชุมชน
2. ระบบการจัดสรรและแบ่งปันทรัพยากรและรายได้ ทั้งในระหว่างสมาชิกชุมชนและหน่วยงาน บุคคลภายนอก ทั้งรัฐหรือเอกชน
3. ระบบสุขภาพ การดูแลสุขภาพตัวเองในวิถีการอยู่ การทำงาน ซึ่งเป็นทั้งการป้องกันและรักษา
4. ระบบทุน การสะสม การออมทุนที่เป็นเงิน ผลผลิต ทรัพยากรเพื่อเป็นต้นทุน เป็นทุนหมุนเวียนและเป็นฐานสวัสดิการ
5. ระบบสวัสดิการ การจัดการให้เกิดความมั่นคงในด้านต่างๆ วันนี้อันตราย
6. ระบบวิสาหกิจชุมชน การจัดการกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การผลิต การแปรรูป การบริโภค การตลาด อย่างเป็นระบบและแบบผลึกพลัง (Synergy)

ระบบเศรษฐกิจชุมชนเป็นการจัดการทรัพยากรและทุนชุมชนซึ่งมีลักษณะและเป้าหมายที่สำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. การผลิต ตั้งแต่การผลิตขั้นพื้นฐานไปถึงการแปรรูป การดำเนินการ เป็นกลุ่มรวมกันเป็นวิสาหกิจชุมชน
2. การบริโภค การผลิตเพื่อตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น และส่งออกส่วนที่เหลือไปนอกชุมชน ผลิตและแปรรูปเพื่อทดแทนการนำเข้าจากชุมชนเท่าที่จะทำได้
3. การตลาด การจัดการการผลิตให้เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนและของตลาด สามารถแยกแยะผลผลิตที่เหมาะสมสำหรับตลาดแต่ละประเภท
4. การลงทุน เน้นที่การทำวิสาหกิจชุมชน โดยการระดมทุนจากสมาชิกในชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของ
5. การออม การออมรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นทุนและสวัสดิการ
6. สวัสดิการ การจัดการให้เกิดความมั่นคง อย่างน้อยความจำเป็นขั้นพื้นฐานด้วยปัจจัยที่เกิดจากการจัดการระบบเศรษฐกิจ ทำให้อยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีมีโอกาสเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

จากการศึกษาของ ลำแพน จอมเมืองและสุทธิพงษ์ วสุโสภาพล (2546 : 107) เรื่องกระบวนการจัดการธุรกิจชุมชนกับการพัฒนาทางเลือกในการพึ่งตนเอง พบว่ากระบวนการจัดการธุรกิจชุมชนกับการพัฒนาทางเลือกในการพึ่งตนเองของชุมชนเกิดขึ้นจากสมาชิกกลุ่มเป็นผู้บริหารจัดการเองทั้งหมดและเป็นไปตามความต้องการของชุมชน โดยเริ่มจากเครือญาติและกลุ่มที่มีความผูกพันกันมาก่อนในชุมชนแล้วขยายสมาชิกกลุ่มมากขึ้น มีกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบตั้งแต่ปัจจัยการผลิตจนถึงการตลาดร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม ดังภาพประกอบ

ที่มา : ลำแพน จอมเมือง และสุทธิพงษ์ วสุโสภาพล (2546 : 107)

ภาพประกอบ 30 แสดงกระบวนการจัดการธุรกิจชุมชนกับการพัฒนาในการพึ่งตนเอง

พวงเพ็ญ โพธิ์กาญจน์วัตร (2551 : 30) กล่าวถึงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ว่าเป็นการพัฒนาชีวิตของคนในชุมชน อย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การทำมาหากินโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อก่อให้เกิดรายได้ มีอำนาจในการใช้จ่าย เกิดการผลิต การจำหน่ายอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชน

ดังนั้นระบบเศรษฐกิจชุมชนจึงเป็นวงจรในการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่มีวัฒนธรรมในการผลิตร่วมกัน โดยมีองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์เชิงระบบ และการบริหารจัดการและจัดสรรทรัพยากรในการผลิต การบริโภค การตลาด การลงทุน การออมและจัดสวัสดิการร่วมกันของคนในชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้รายได้ชาวบ้านเพิ่มขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน บริหารจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ทำให้รายได้เฉลี่ยต่อคนของชุมชนเพิ่มขึ้นรวมทั้งการปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

5.3 หลักคิดว่าด้วยเศรษฐกิจชุมชน

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นการพัฒนาที่เน้นกระบวนการมากกว่ารูปแบบ และต้องการความต่อเนื่องในการปฏิบัติรวมทั้งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาที่เริ่มจากฐานทรัพยากรในท้องถิ่นซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่เน้นหลักการว่าด้วยการพึ่งพาตนเอง ซึ่ง สมพันธ์ เตชะอธิก (2554 : เว็บไซต์) จึงกล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจพึ่งตนเอง น่าจะมีนัยทางหลักการและแนวคิดเหมือนกันและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนได้ สำนักงานประสานงานวิจัยเชิงบูรณาการมหาวิทยาลัยแม่โจ้ (2554 : เว็บไซต์) กล่าวถึงแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่ว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรม ทางเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม บริการ ทั้งในด้านการบริการ การบริโภค จากการใช้ทุนทางวัฒนธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร (2549 : 189-193) เสนอว่าชุมชนในที่นี้ควรจะหมายความถึงสังคมชนบทซึ่งเป็นสาระสำคัญของสังคมไทยและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของชีวิตเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมที่หล่อหลอมด้วยประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจชุมชน คือระบบการผลิต การแลกเปลี่ยนและกายวิภาคของชุมชนที่มีความสอดคล้องกับชีวิตเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมภายใต้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบเศรษฐกิจชุมชนมิใช่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่สนับสนุนให้ผู้เป็นเจ้าของทุนแสวงหาผลประโยชน์สูงสุดเพื่อตนเอง ระบบเศรษฐกิจชุมชนเป็นระบบที่สมาชิกของชุมชนร่วมกันบริหารจัดการโดยมุ่งให้บรรลุถึงความพอเพียง ความเป็นธรรมและความสงบสุขภายในชุมชน เศรษฐกิจชุมชนสามารถดำเนินการภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจหลักของประเทศและมีศักยภาพเพียงพอในการแข่งขันกับภาคเอกชนในตลาดสินค้าเดียวกัน ในขณะเดียวกันก็จะปกป้องคุ้มครองมิให้เศรษฐกิจทุนนิยมเข้าครอบงำชุมชนในพื้นที่ชนบท ทั้งนี้โดยความร่วมมือกันระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคในการดำเนินการเศรษฐกิจของชุมชนในรูปของสหกรณ์ สหกรณ์ในบริบทของเศรษฐกิจชุมชนจะเป็นสหกรณ์เอนกประสงค์และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ในการผลิตทุกขั้นตอนจนกระทั่งถึงการตลาดที่สมบูรณ์กิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบเอนกประสงค์ดังกล่าวนี้จะสร้างมูลค่าเพิ่มที่พอเพียงสำหรับการดำรงชีวิตของชุมชนประทีป วีรพัฒนนิรันดร์ (2554 : เว็บไซต์) กล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชนที่พึงปรารถนา คือกิจกรรมเศรษฐกิจ ทั้งภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ ที่คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และรวมเป็นเจ้าของโดยการพัฒนาจากฐาน “ศักยภาพของท้องถิ่น” หรือ “ทุนในชุมชน” ซึ่งรวมถึงเงินทุน แรงงาน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ วัด ที่ดิน แหล่งน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ สภาพภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ

หลักคิดว่าด้วยเศรษฐกิจชุมชนประกอบด้วย 5 หลักตามแนวคิดของ เสรี พงศ์พิศ (2548 : 113-115) ดังนี้

1. เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจชุมชนเริ่มจากการจัดการทรัพยากรและทุน เพื่อให้ครอบครัวสามารถพึ่งตนเองได้อย่างน้อยขั้นพื้นฐาน มีการจัดการให้เกิดการเกื้อกูลกันในชุมชน และเครือข่าย ให้อยู่ได้อย่างพอเพียง และจัดการส่วนที่เหลือและผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อนำไปสู่ตลาดภายนอก การพึ่งตนเองในเศรษฐกิจชุมชนไม่ได้หมายถึงการสร้างระบบปิด ผลิตเพื่อการใช้งานเพื่อใช้เองเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงความสามารถในการจัดการทรัพยากรและทุนของตนเองอย่าง

มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพซึ่งวัดได้ด้วยเกณฑ์ “ความสุข” (GDH) และเกณฑ์ตัวเลขทางเศรษฐกิจ (GDP)

2. ศักยภาพ ชุมชนมี คน ความรู้ ทรัพยากร ไม่ได้ “โง่ จน เจ็บ” แต่ขาดโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเอง ไม่มีความรู้ในการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

3. ชุมชนมีทุนสำคัญอย่างน้อย 3 อย่าง ดังนี้

3.1 ทรัพยากรอันเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ

3.2 ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3 ทุนทางสังคม หรือกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนพึ่งพาอาศัยกัน รวมถึงจารีต ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม ถ้าจัดการอย่างมีประสิทธิภาพก็เป็นฐานเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างพอเพียงและยั่งยืนได้

4. ระบบ เป็นการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ในลักษณะเกี่ยวเนื่องกัน (Cluster) แบบฉันทกพลัที่ให้ผลทวีคูณ (Synergy) เกิดการเกื้อกูลกันเสริมเติมกันให้สมบูรณ์ ทำให้ประหยัดแรงงาน พลังงาน ทุน ทรัพยากรและทำให้เกิดประสิทธิภาพแบบทวีคูณ

5. การเรียนรู้และการจัดการ หัวใจของระบบเศรษฐกิจชุมชน คือ การเรียนรู้และการจัดการการเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือเรียนรู้จากประสบการณ์ ความรู้ที่มีพลัเกิดจากข้างใน เป็นการระเบิดจากข้างใน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ชุมชนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และจัดการชีวิตตนเองได้ ถ้าหากได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสมด้วยวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

เสรี พงศ์พิศ (2548 : 116) กล่าวถึงหลักคิดว่าด้วยเศรษฐกิจชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจ มหภาค ดังนี้

1. เศรษฐกิจชุมชนมี 2 ลักษณะ คือ พื้นฐานและก้าวหน้า พื้นฐาน คือ การดำเนินการผลิต การแปรรูป การจัดการทุนของชุมชนเพื่อให้พึ่งตนเองและพอเพียง ก้าวหน้า คือ การดำเนินการผลิตและแปรรูปที่สัมพันธ์กับเศรษฐกิจตลาดโดยตรง การปลูกพืชเศรษฐกิจ เลี้ยงสัตว์ เศรษฐกิจ การประกอบวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) เช่น อุตสาหกรรมในครัวเรือน การผลิตงานศิลปะ งานช่างฝีมือ งานหัตถกรรม โรงงานเล็กๆ เป็นต้น ที่มุ่งตลาดกว้างจนถึงส่งออก

2. ระบบเศรษฐกิจมหภาคต้องเกื้อกูลระบบเศรษฐกิจชุมชน เปรียบเหมือนการส่งเสริมการปลูกข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา และพืชเศรษฐกิจต่างๆ จะต้องไม่ทำลายป่าธรรมชาติ ให้คงความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อเกื้อระบบนิเวศ โดยรวมให้เกิดความสมบูรณ์ในระบบใหญ่ ทำให้คนอยู่ได้ พืช สัตว์ สิ่งมีชีวิต และสรรพสิ่งอยู่ร่วมกันได้

3. ระบบเศรษฐกิจชุมชนก็เช่นเดียวกับป่าธรรมชาติ มีความหลากหลายในกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนดำเนินการเพื่อการอยู่รอด แต่ละแห่งล้วนแตกต่างในกิจกรรมตามศักยภาพของตนเอง ถ้าให้ชุมชนหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจ เลี้ยงสัตว์ เศรษฐกิจหมดก็เท่ากับทำให้ประเทศมีระบบเศรษฐกิจเดียวที่รวมศูนย์และครอบงำทุกส่วน ก็จะทำลายความหลากหลายของระบบเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งอยู่บนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ความรู้ ภูมิปัญญา และความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในลักษณะเครือข่ายทางสังคม

4. เศรษฐกิจตลาด (Market Economy) เน้นการแข่งขันและกำไรเศรษฐกิจชุมชน เน้นความร่วมมือและความพอเพียงโดยไม่ได้ปฏิเสธกำไร เพียงแต่จัดให้เกิดความสมดุลระหว่างกำไรกับความพอเพียง

5.4 ปัจจัยในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน

ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง กล่าวถึง การจะพัฒนาและสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดขึ้นเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จำเป็นจะต้องสร้างพื้นฐานซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของชุมชนใน 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ทุน ความรู้และตลาด ศิริพร ยอดกลศาสตร์ (2554 : 78-82) ดังนี้

1. ทุน เมื่อกล่าวถึง “ทุน” ภาครัฐมักคิดถึงเรื่องตัวเงิน ที่ผ่านมารัฐจึงมุ่งระดมเงินลงไปชุมชนหลายแสนล้านบาท ทั้งที่จริงแล้วทุนของชุมชนมีขอบข่ายและความหมายค่อนข้างกว้าง ทุนที่เป็นเงินตราและทุนที่ไม่ใช่เงินตรา ในส่วนของทุนที่ไม่ใช่เงินตรา อาจกล่าวกว้างๆ ได้เป็น 4 ส่วนดังนี้

1.1 ทุนโภคทรัพย์ ผลผลิตที่ชาวบ้านสร้างขึ้นจากการผสมผสานฐานทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้และแรงงานที่มีอยู่ในชุมชน

1.2 ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ สิ่งที่เกิดขึ้นและมีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น เช่น ดิน น้ำ ป่า แร่ธาตุ สัตว์ป่า พันธุ์พืช เป็นต้น ทุนประเภทนี้ถือว่าเป็นทุนพื้นฐานสำหรับการผลิตและการดำรงชีวิตของชุมชน ซึ่งตามปกติจะเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า ทรัพยากรธรรมชาติเป็นทุนของส่วนรวมของชุมชน ทุกคนในชุมชนจึงมีสิทธิที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ตามความจำเป็นและพอเพียงในการดำรงชีวิต

1.3 ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม คือ ชุดความรู้และประสบการณ์ที่ชุมชนสร้างสรรค์ขึ้นและสั่งสมมาเพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งปรากฏให้เห็นในรูปของความเอื้ออาทรต่อกัน ความเชื่อถือและไว้วางใจกัน ความสุจริต ความเสียสละ ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นส่วนที่มีส่วนสำคัญในการร้อยรัดสังคมชุมชนเข้าด้วยกัน ทั้งในระดับจิตวิญญาณของผู้คน ครอบครัว เครือญาติ ชุมชน รวมทั้งการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายในทุกระดับ

1.4 ทุนทางปัญญา คือ การเรียนรู้ร่วมกันของการปฏิบัติของชาวบ้าน โดยนำเอาความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนและความรู้จากภายนอกชุมชนมาสังเคราะห์เป็นปัญญาและการจัดการ เพื่อให้การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และระหว่างชุมชนกับโลกภายนอกชุมชน เป็นไปอย่างรักษาสมดุลไว้ได้เพื่อความเป็นปกติและยั่งยืน

2. ความรู้ ที่ผ่านมามีชาวบ้านพยายามแสวงหาความรู้จากภายนอกเพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการทุนของตนเอง ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป รวมไปถึงการตลาด แต่ก็มักไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากความรู้ที่ได้มาขาดความสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตบ้าง มีความสลับซับซ้อนจนยากแก่การทำความเข้าใจบ้าง โดยหลงลืมไปในความเป็นจริง ชุมชนมีความรู้อยู่มากมาย ความรู้เหล่านั้นมีลักษณะเป็นองค์รวม ซึ่งมีทั้งความเป็นศาสตร์และศิลป์แห่งการดำเนินชีวิต และเป็นความรู้ที่มีชีวิต มีจิตวิญญาณ มีคุณค่าและความสวยงาม ที่สำคัญ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตชุมชน เราจึงมีความจำเป็นจะต้องค้นหาความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เพื่อนำมาใช้เป็นรากฐานและกรอบที่ยึดหยุ่นในการพัฒนาชุมชนให้มีพลังมากขึ้น และเมื่อค้นพบความรู้แล้ว ชุมชนก็จะมีรากฐานในการพิจารณาว่า จะเลือกใช้ความรู้ที่ได้รับจาก

ภายนอกอย่างไรให้เกิดประโยชน์กับชุมชนโดยไม่แปลกแยก แต่จะต้องผสมผสานอย่างกลมกลืนกับความรู้ท้องถิ่นที่มีอยู่ก่อน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชุมชน

3. การตลาด ตลาดที่ถือว่ามีความสำคัญที่สุดของชุมชนก็คือ ชุมชนเอง เพราะชุมชนมีผู้บริโภคจำนวนหนึ่งที่แน่นอน แต่ที่ผ่านมาแม้สินค้าหลายอย่างที่ชุมชนทำเองได้แต่ก็ไม่เคยทำหรือทำแล้วจัดการไม่ได้ ทำให้ต้องมีคนกลางเข้ามาแทนที่และได้รับผลประโยชน์จากการจัดการนั้น

นอกจากนี้เครือข่ายยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดขึ้น และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยเครือข่ายจะเป็นตัวประสานความรู้ ทุน และตลาดเข้าด้วยกัน ก่อให้เกิดเป็น “พลังร่วม” (Synergy) คือ การจัดการให้หลายๆ คน หลายๆ ส่วนๆ หลาย องค์ประกอบสัมพันธ์กันอย่างลงตัว เพื่อก่อให้เกิดการเสริมพลังให้แก่กันและกันเป็นทวีคูณ เครือข่ายเกิดขึ้นในสังคมมานาน สนธยา พลศรี (2550 : 197) กล่าวโดยสรุปแนวคิดความสัมพันธ์เชิงระบบของเครือข่ายเป็นความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระบบที่เชื่อมโยงสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยไม่ละทิ้งสาเหตุ ผลรับและบริบทที่เกี่ยวข้องเป็นการมองสรรพสิ่งอย่างเป็นองค์รวมและเป็นระบบเปิดที่สามารถจะเชื่อมโยงกับสิ่งอื่นๆ อย่างต่อเนื่องและเป็นกระบวนการที่ทำหน้าระหว่างกันหรือการปฏิริยาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องนั่นเอง พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547 : 13-17) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระบบของเครือข่ายโดยสรุปได้ว่าเครือข่ายเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระบบ กล่าวคือการดำรงอยู่และทำหน้าที่ของสรรพสิ่งในธรรมชาตินั้นมีลักษณะเป็นการสร้างความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระบบที่มีต่อกัน ซึ่งเป็นปฏิริยาสัมพันธ์ที่มีความเลื่อนไหลไปมาระหว่างสิ่งต่างๆ แล้วสร้างกระบวนการที่ต่อเนื่องจนเกิดเป็นเครือข่ายและระบบที่ผูกพัน สนธยา พลศรี (2550 : 198) กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ว่าเป็นแนวความคิดพื้นฐานของการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการยอมรับในค่านิยม และความหมายที่นำไปสู่การจัดการชุมชนและเครือข่ายในลักษณะของความเกื้อกูลและไว้วางใจซึ่งก่อให้เกิดระเบียบ แบบแผน และการพัฒนาที่ต่อเนื่องหรือเป็นทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมที่จะนำไปสู่การจัดการและการขยายขอบเขตของเครือข่ายให้ขยายออกไป เสรี พงศ์พิศ (2548 : 8) นิยามความหมาย เครือข่าย หมายถึงขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน นอกจากนี้ยังกล่าวถึงลักษณะของเครือข่ายร่วมกัน 5 ประการ ของเสรี พงศ์พิศ (2548 : 201) คือ 1) กลุ่มองค์กรหรือบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินตามวัตถุประสงค์และความสนใจที่ตั้งใจทำร่วมกัน 2) เป็นเวทีเพื่อกิจกรรมทางสังคม โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 3) ดำรงอยู่ได้ยาวนาน ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งที่ต่อเนื่อง ไม่ใช่แบบเฉพาะกิจ 4) สมาชิกมีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาร่วมกันและร่วมกันรับผิดชอบ และ 5) มีฐานอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกันและความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกันรวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน สนธยา พลศรี (2550 : 216 - 217) สรุปองค์ประกอบของเครือข่ายไว้ 10 ประการ คือ 1) สมาชิกของเครือข่าย 2) วัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน 3) ระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย 4) การบริหารจัดการ 5) มีผู้ประสานงาน 6) มีกิจกรรมร่วมกัน 7) การรวมพลังสมาชิก 8) การสนับสนุนส่งเสริมซึ่งกันและกัน 9) การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และ 10) มีผลงานของเครือข่าย

ดังนั้นเครือข่าย คือขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการของกลุ่ม โดยร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด หรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยกลุ่มเครือข่ายไม่ จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานร่วมกันในทุกด้าน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2551 : 165) ได้เสนอตัวแบบการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจใน ขนบท ตัวแบบนี้เรียกสั้นๆ ว่า ตัวแบบ TERMS อันเป็นตัวย่อจาก T คือ Technology E คือ Economic R คือ Natural Resources M คือ Mental และ S คือ Socio cultural และสามารถเขียน เป็นกรอบความคิดหรือตัวแบบได้ดังนี้

1. เทคโนโลยี ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้
2. เศรษฐกิจ ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้
3. ทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้
4. จิตใจ ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้
5. สังคมและวัฒนธรรม ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้

ชลพรรษ ดวงนภา (2552 : 3 57–358) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการใช้หลักเศรษฐศาสตร์ เชิงพุทธในการจัดการป่าวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน พบว่าการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนยึด หลักธรรม “อฏฐานสัมปทา” ความถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียร คือ “หาเป็น” การรู้จักขยันหาทรัพย์ ร่วมกันสนับสนุนและส่งเสริมกันปลูกป่าโดยดำเนินการในลักษณะการรวมกลุ่ม และนำรายได้จากการจัด กิจกรรมไปจัดตั้งเป็นกองทุนในการจัดการป่า กองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้ที่เจ็บป่วยหรือทุพพล ภาพ และนำไปจัดตั้งเป็นกองทุนในการพัฒนาชุมชน มีการจัดกิจกรรมที่ครบวงจร ได้แก่ การผลิต การแปรรูปผลผลิตที่ได้จากป่า และการหาตลาดจำหน่ายผลผลิต

5.5 แนวปฏิบัติในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

แนวทางปฏิบัติในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ประทีป จันทรินวล (2552 : 240) กล่าวไว้ดังนี้

1. สร้างเวทีการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นก่อน อาจจะเป็นลักษณะของประชาคม ตำบล / อำเภอ ในลักษณะของร้านค้าชุมชน ตลาดนัดชุมชน
2. วิเคราะห์ศักยภาพ (ขีดความสามารถของท้องถิ่น)
3. วางแผนพัฒนาตามแนวทาง “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามขั้นตอน “ทฤษฎีใหม่” ส่งเสริมการรวมกลุ่มในลักษณะต่างๆ เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอนุรักษ์ เป็นต้น และสร้าง เครือข่ายองค์กรชุมชน
4. พัฒนาเทคโนโลยี (ความรู้เกี่ยวกับวิธีการผลิต การคัดคุณภาพ การเก็บรักษา การแปรรูป การบรรจุหีบห่อ เป็นต้น)
5. พัฒนาระบบตลาด เช่น ตลาดในท้องถิ่น ตลาดปลายทาง เป็นต้น ด้วยการสร้าง เครือข่ายผู้ผลิต เชื่อมโยงผู้ผลิตกับตลาดปลายทาง เช่น ระหว่างกลุ่มผู้ผลิตกับกลุ่มผู้บริโภค กลุ่มผู้ผลิต กับกลุ่มโรงงานแปรรูป เป็นต้น
6. พัฒนากิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษา วัฒนธรรม สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม
7. ทำการวิจัยเพื่อใช้สนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนแบบเบ็ดเสร็จในระดับอำเภอ / จังหวัด โดยเน้นการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

8. สร้างหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน พัฒนาสถานที่ศึกษาดูงาน
 9. พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร เพื่อช่วยในการตัดสินใจการทำธุรกิจชุมชน
 10. เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนออกสู่สังคมภายนอก
- เสรี พงศ์พิศ (2548 : 116-119) กล่าวถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไว้

ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ชุมชน ดำเนินการดังนี้
 - 1.1 ส่งเสริมการทำแผนแม่บทชุมชน โดยวิธีการทำประชาพิชัย และบูรณาการแผนแม่บทชุมชนกับแผนของท้องถิ่น
 - 1.2 สร้างนักวิจัยชุมชนและวิสาหกิจชุมชน
 - 1.3 ส่งเสริมการเรียนรู้ต่อเนื่องเพื่อการนำไปสู่การปฏิบัติ
 - 1.4 ส่งเสริมการจัดการทุกขั้นตอน พัฒนาคุณภาพการผลิต การตลาด โดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากมืออาชีพ
 - 1.5 ส่งเสริมต้นแบบการเรียนรู้
2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน ดำเนินการดังนี้
 - 2.1 เชื่อมโยงเศรษฐกิจครอบครัว ชุมชน เครือข่าย ให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนที่กิจกรรมต่างๆ ล้วนเกี่ยวเนื่องกัน
 - 2.2 สร้างระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อการจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ของหุ้นส่วนสังคม
 - 2.3 ส่งเสริมแผนการผลิต การบริโภค การผลิตทดแทนการนำเข้าจากนอกชุมชน รวมถึงการส่งออกนอกชุมชน
 - 2.4 ส่งเสริมการสร้าง ตลาดผูกพัน และตลาดแลกเปลี่ยนในระดับท้องถิ่นและระหว่างจังหวัดและนำเข้าสู่ตลาดใหญ่
 - 2.5 สร้างความเข้มแข็งให้กองทุนชุมชนและกองทุนสวัสดิการชุมชนหลากหลายรูปแบบ
 - 2.6 สร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนต้นแบบอย่างน้อยขึ้นพื้นฐานในระดับตำบล ระดับท้องถิ่น และในระดับจังหวัด ซึ่งมีทั้งเครือข่ายระหว่างชุมชน ตำบล และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน ตำบล กับประชาชนสังคมในเมือง ในภาครัฐและภาคเอกชนที่สัมพันธ์แบบเกื้อกูลกันในทุกขั้นตอนการผลิต การบริโภค การตลาด
3. ยุทธศาสตร์การประสานความคิด ข้อมูล และแผน ดำเนินการดังนี้
 - 3.1 จัดทำเค้าโครงเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งประกอบด้วยแนวคิด นโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงาน เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจร่วมกัน
 - 3.2 จัดสัมมนาและฝึกอบรมเรื่องเศรษฐกิจชุมชน
 - 3.3 จัดฝึกอบรมการทำแผนแม่บทชุมชนด้วยวิธีการทำประชาพิชัย
4. ยุทธศาสตร์การพัฒนานโยบายและกระจายความรู้สู่สังคม
 - 4.1 ติดตามและมีส่วนร่วมในกระบวนการออก พ.ร.บ. วิสาหกิจชุมชน
 - 4.2 ปรับปรุงกฎระเบียบที่ล้าสมัย

4.3 จัดทำเอกสารหนังสือและวิดีโอเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจชุมชนรวมทั้งกรอบการส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน

4.4 พัฒนาแผนการผลิตสื่อ ทั้งหนังสือ สิ่งพิมพ์ วิทยู และโทรทัศน์ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อเผยแพร่แนวคิดและประสบการณ์ของเศรษฐกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง

สรุปเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนคือจะต้องทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ โดยต้องมีเทคโนโลยีและภูมิปัญญาของตนเอง มีทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้และอยู่ในท้องถิ่น มีจิตใจที่รักสามัคคีกันในชุมชน ควบคู่ไปกับสังคมและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืนด้วย

6. การออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร (2548 : 15) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไว้ในหนังสือหลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ว่า การออกแบบ คือ กิจกรรมการแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายหรือจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นการกระทำของมนุษย์ด้วยจุดประสงค์ที่ต้องการแจ้งผลเป็นสิ่งใหม่ ๆ มีทั้งที่ออกแบบสร้างขึ้นใหม่ให้แตกต่างจากของเดิมหรือปรับปรุงตกแต่งจากของเดิม ความสำคัญของการออกแบบเป็นขั้นตอนเบื้องต้นที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์ประสบผลสำเร็จในตลาดและตรงตามเป้าหมาย งานออกแบบคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยการเลือกเอาองค์ประกอบมาจัดเรียงให้เกิดเป็นรูปทรงใหม่ ที่สามารถสนองความต้องการตามจุดประสงค์ของผู้สร้างและสามารถผลิตได้ด้วยวัสดุและกรรมวิธีการผลิตที่มีอยู่ในขณะนั้น เนื่องจากความต้องการมีมากกว่าปัจจัยการดำรงชีวิตพื้นฐานสี่ประการ จนเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์พยายามทำการออกแบบ และสร้างสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เพิ่มขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจที่มีอยู่ไม่สิ้นสุด จากลักษณะงานที่เรียบง่าย ค่อยๆ เพิ่มความซับซ้อนเกี่ยวพันกันยิ่งขึ้นระหว่างสิ่งของต่างๆ เข้าด้วยกัน และระหว่างสิ่งของกับสภาพรอบตัว โดยมีผลมาจากการดำรงชีวิตและวิทยาการทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการศึกษาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมมีเนื้อหาข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ผู้ออกแบบและผู้ผลิตมักเป็นคนเดียวกัน และได้สัมผัสกับผลิตภัณฑ์นั้นตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จ มักมีอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดส่วนตัวเข้าไปในผลงานที่ทำด้วย จุดประสงค์ดั้งเดิมทำขึ้นเพื่อความจำเป็นในการดำรงชีวิต เสน่ห์ของผลิตภัณฑ์ประเภทนี้อยู่ที่ความไม่เหมือนกันในรายละเอียดของงานแต่ละชิ้น เป็นงานประดิษฐ์ที่ละเอียดอ่อนที่เครื่องจักรทำไม่ได้

วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร (2548 : 16) กล่าวถึงคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ที่ดีมีดังนี้

1. หน้าที่ใช้สอย (Function) ผู้วิจัยได้ผลิตชิ้นงานทั้ง 5 ชิ้น โดยวิเคราะห์จากประโยชน์ใช้สอยที่แต่ละบ้านจำเป็นต้องใช้ ไม่ว่าจะเป็นโต๊ะ เก้าอี้ เติ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกบ้านต้องมี และฉากกันห้องกับคอมไฟ เป็นของตกแต่งบ้านที่เป็นที่นิยมและเหมาะสมกับการนำไปเตยปาหนันมาใช้ผลิตด้วย

2. ความปลอดภัย (Safety) เฟอร์นิเจอร์จากใบเตยปาหนันซึ่งเป็นวัสดุธรรมชาติ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนการผลิตของตัวใบเตยปาหนันมีขั้นตอนการแช่น้ำที่จะสามารถทำให้วัสดุกันเชื้อราได้ จึงไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้เฟอร์นิเจอร์จากใบเตยปาหนัน

3. ความแข็งแรง (Construction) เนื่องจากใบเตยปาหนันเป็นวัสดุธรรมชาติก็จะมีอายุการใช้งานตามเวลา แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คำนึงถึงจุดนี้จึงนำวัสดุอื่นมาผสมผสานเพื่อเพิ่มความแข็งแรง

ให้กับตัวเตยปาหนัน ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วัสดุร่วมคือไม้ยางพารา ซึ่งก็จะทำให้ตัวเฟอร์นิเจอร์มีความแข็งแรงทนทานมากขึ้น

4. ความสะดวกสบายในการใช้ (Ergonomics) ในการผลิตคำนึงถึงสัดส่วนให้มีขนาดที่ไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป สามารถนั่งหรือนอนได้สะดวก โดยเฉพาะหน้าผิวสัมผัสของตัวใบเตยปาหนันก็อ่อนนุ่มไม่หยวบกระด้างเหมือนพีชชนิดอื่น ทำให้รู้สึกสบายเมื่อสัมผัส

5. ความสวยงามน่าใช้ (Aesthetics or Sale Appeal) ใช้สีสันทันและลวดลายที่เป็นที่นิยมในท้องตลาดมาเล่นกับตัวเฟอร์นิเจอร์ทำให้สินค้าดูน่าสนใจขึ้น โดยทำการสำรวจลงพื้นที่ว่ากลุ่มลูกค้าประเภทใดชอบสีสันทันและลวดลายแบบใด โดยได้ข้อสรุปว่าลูกค้าส่วนใหญ่ชอบสีธรรมชาติล้วนหรือไม่ก็สีธรรมชาติผสมกับสีดำ น้ำตาล แดง เป็นต้น ส่วนลวดลายจะต้องเป็นลายชัด ลายสก็อตหรือลายทแยงเท่านั้นเพราะให้ความรู้สึกร่วมสมัยมากกว่า

6. ราคาพอสมควร (Cost) เนื่องจากการทำเฟอร์นิเจอร์จากใบเตยปาหนันในงานวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ส่วนผสมของไม้ยางพารา ซึ่งเป็นไม้ที่ราคาไม่สูงมากจึงสามารถทำราคาปานกลางได้ หากใช้วัสดุจากใบเตยปาหนันทั้งหมดจะทำให้ราคาสูงมากกว่านี้ เนื่องจากงานจักสานใบเตยปาหนันเป็นงานหัตถกรรมที่ต้องใช้ฝีมือจึงมีราคาค่อนข้างสูง

7. การซ่อมแซมง่าย (Ease of Maintenance) เนื่องจากใบเตยปาหนันเป็นวัสดุจากธรรมชาติอาจไม่แข็งแรงเหมือนกับวัสดุ เช่น ไม้หรือเหล็ก จึงผลิตเป็นเฟอร์นิเจอร์ที่ไม่ต้องรับแรงกระแทกหนักๆ ดังนั้นความเสี่ยงในการชำรุดเสียหายจึงมีน้อย

8. วัสดุ (Materials) ใบเตยปาหนันเป็นพืชที่ขึ้นอยู่ทั่วไปตามชายทะเลซึ่งมีจำนวนมาก เมื่อตัดไปใช้แล้วหน่อที่เหลือของมันก็เกิดได้อีก จึงถือว่าเป็นพืชที่ไม่ขาดแคลน แต่ใบเตยปาหนันและไม้ยางพาราเป็นวัสดุที่ไม่ถูกกับความชื้นจึงสมควรใช้ในงานภายในเท่านั้น

9. กรรมวิธีการผลิต (Production) การผลิตเฟอร์นิเจอร์จากใบเตยปาหนันมีกรรมวิธีการผลิตที่รวดเร็ว เนื่องจากจะใช้ใบเตยปาหนันที่สานเป็นแผ่นเสื่อที่ทำสำเร็จมาแล้วนำมาเข้าเฟรมได้เลย เป็นการประหยัดเวลาและประหยัดงบประมาณมากกว่ากรรมวิธีอื่น

10. การขนส่ง (Transportation) เฟอร์นิเจอร์จากใบเตยปาหนันในงานวิจัยครั้งนี้ได้ผลิตเฟอร์นิเจอร์ทุกชิ้นเป็นแบบถอดประกอบได้ (Knock down) จึงทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการบรรจุกล่องและการขนส่ง

เจษฎา พัฒนาคณ (2553 : 18-19) กล่าวถึงกลยุทธ์สู่ความสำเร็จในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานโดยสรุปว่า การพัฒนาและส่งเสริมงานผลิตภัณฑ์ชุมชน มีกลยุทธ์ต่างๆ ที่สามารถที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบงานหัตถกรรมจักสาน สรุปไว้ดังนี้

1. การเดินเข้างานแฟร์หรืองานแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน ทำให้ได้เห็นอะไรที่แปลกใหม่ สามารถนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานการพัฒนารูปแบบงานของตนเองได้

2. การนำสินค้าของตัวเองให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยวิเคราะห์หาแนวทาง ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทำให้แก้ไขปัญหาได้ตรงจุด สามารถขอคำแนะนำได้ที่ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์รวมทั้งหน่วยงานเสริม เช่น มหาวิทยาลัยในท้องถิ่นหรือภาคเอกชนอื่นๆ

3. การเปลี่ยนสินค้าให้ฉีกตลาดออกไป โดยมีพื้นฐานการแก้ปัญหาไปที่วัตถุดิบที่มีอยู่ เทคโนโลยีที่มีอยู่ เอาสามอย่างนี้มารวมกันเพื่อให้เป็นสินค้าใหม่ เช่น ถ้าเป็นผ้า ก็เป็นเสื้อผ้า ปลอก

หมอน ผ้าปูโต๊ะ ไม่มีอะไรฉีกตลาดออกไป ไม่ใช่เอาผ้าไปแปรรูปอย่างเดียว แต่จะต้องเอาไปผสมกับอย่างอื่นด้วย อย่ายึดผ้าเป็นหลักเท่านั้นหรือถ้าจะเป็นปลอกหมอนเรียบๆ แต่จะต้องประยุกต์เพิ่มเติมแนวคิดหลักๆ ในการปรับเปลี่ยนสินค้าให้ฉีกตลาดออกไปอาจทำได้ดังนี้

3.1 การตัดหรือขจัดออกให้เกิดเป็นสินค้าใหม่ แต่สินค้านั้นยังทำหน้าที่ได้เหมือนเดิม

3.2 การรวมโดยเอาสินค้าของตนเองไปรวมกับสินค้าอื่น

3.3 การย่อ การทำสินค้าให้มีขนาดเล็กลง

3.4 การขยาย ทำให้ใหญ่ขึ้น แล้วปรับเปลี่ยนรูปทรงด้วย

3.5 หลักการของจิกซอว์ ตัดต่อเติมหรือแยกออกก็ยังทำงานได้

4. การปรับปรุงด้านบรรจุภัณฑ์ สินค้าบริษัทใหญ่ๆ เกือบทุกบริษัทให้ความสำคัญกับบรรจุภัณฑ์อย่างมาก สินค้าบางตัวแทบจะเรียกได้ว่าขายได้ เพราะบรรจุภัณฑ์เดียว และก็ต้องคำนึงถึงการลงทุนที่คุ้มค่าด้วย ดังนั้นควรเลือกบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมสามารถคุ้มครองตัวผลิตภัณฑ์ได้

5. การสร้างเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ของตนเอง สินค้าขาดเอกลักษณ์ก็ทำให้ความน่าสนใจลดลง ทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาได้คือภาครัฐต้องแก้ไขให้ตรงจุด เทคโนโลยีที่มีอยู่ต้องสอดคล้องกับความต้องการด้วย โดยอาจจะขอความร่วมมือกับทางมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ในการวิจัย เช่น ทำอย่างไรไม่ให้เสื้อกระดุมมีเชื้อรา อาจจะต้องใช้สารที่ดีหรือเทคโนโลยีอื่นที่ทางมหาวิทยาลัยควรจะเป็นผู้ทำการวิจัยออกมา หรือจะเป็นการรวมตัวกันเพื่อวางแผนการวิจัย เพราะงานวิจัยเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีที่ต้องการอาจจะต้องใช้เงินสูงมหาศาลและการรวมตัวกันอย่างนี้ยังเป็นผลดีต่อระดับเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมด้วย

6. การมีตราสินค้าเพื่อให้เกิดการยอมรับสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อันจะส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคและจะนำไปสู่ความภักดีต่อตราผลิตภัณฑ์ นั่นคือความสำเร็จสุดท้าย นอกจากนี้ตราสินค้ายังทำให้เพิ่มยอดขาย เป็นตัวแบ่งตลาดผู้บริโภคด้วย เพราะสินค้าหลายชนิดผลิตจากบริษัทเดียวกัน แต่เจาะตลาดแตกต่างกัน เช่น ตลาดวัยรุ่น เด็ก ผู้ใหญ่ เมื่อตลาดหนึ่งเสียไปก็ไม่ส่งผลเสียไปทั้งระบบสำหรับตราสินค้าที่ดี ควรง่ายต่อการออกเสียง จดจำ สามารถถ่ายทอดได้ง่ายและควรมีลักษณะเด่นเฉพาะซึ่งอาจจะเด่นด้วยสี สัน ควรมีความหมายที่ดีหากเป็นภาษาไทยต้องดูว่ามีความหมายแฝงหรือไม่หรือเมื่อออกเสียงอาจจะทำให้ความหมายหรือถ้อยคำแฝงไปหรืออาจจะแปลความหมายออกมาไม่ดี นอกจากนี้การใช้สำหรับผู้ที่ต้องการส่งสินค้าไปต่างประเทศ ต้องเทียบการออกเสียงของภาษาด้วยว่าเมื่อแปลความหมายออกมาแล้วสอดคล้องเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ต้องระวังเรื่องการออกเสียง เพราะชาวต่างชาติไม่ถนัดกับการออกเสียงภาษาไทย

7. การเก็บข้อมูล ผู้ประกอบการต้องเก็บข้อมูลด้านความต้องการของลูกค้า ลูกค้าคือใคร จากนั้นดูตลาดช่องทางการจัดจำหน่าย จะทำอย่างไรให้สินค้าถึงมือลูกค้าอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นยังต้องเก็บข้อมูลของคู่แข่ง และแหล่งจำหน่ายสินค้าด้วย สำหรับผู้ประกอบการที่มีสินค้าอยู่แล้วแต่ไม่เคยเก็บข้อมูลเลย ต้องเริ่มจากการเก็บข้อมูลในเรื่องวัตถุดิบ ราคาต้นทุน ชัพพลายเออร์มีกี่ราย แต่ละรายขายสินค้าแตกต่างกันไปอย่างไร เปรียบเทียบคุณภาพของสินค้า รวมทั้งประวัติสถานที่ติดต่อ นอกจากนี้ข้อมูลของลูกค้าว่าลูกค้าเป็นใครมีคำสั่งซื้อในแต่ละครั้งเท่าใด เพื่อกระตุ้นการให้บริการ รวมทั้งข้อมูลทั้งที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์เพื่อว่ามีสินค้าใหม่ๆ จะได้แจ้งให้ลูกค้าได้ทราบด้วยการส่งแผ่นพับ ใบปลิว แค็ตตาล็อก เป็นการกระตุ้นความสนใจให้เกิดขึ้น หรือในช่วงเทศกาล

สำคัญ วันสำคัญ การส่งบัตรอวยพร เพื่อให้ลูกค้าเกิดความประทับใจ และเป็นลูกค้าประจำกันอย่างต่อเนื่อง

สรุปการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ มีหลักการสำคัญคือจะต้องมีความแปลกใหม่ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องประโยชน์การใช้สอย หรือใช้รูปแบบหรือวัสดุใหม่ๆ มีที่มาหมายถึงมีเรื่องราวที่จะสามารถเล่าได้ถึงประวัติความเป็นมาได้ ต้องมีระยะเวลาที่เหมาะสมในการนำเสนอสินค้าออกสู่ตลาด ราคาพอสมควรเหมาะกับตัวสินค้า มีข้อมูลข่าวสารสำหรับตัวผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ทราบถึงวิธีการใช้สอย เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม และมีอายุการใช้งานที่เหมาะสม ทั้งหมดเหล่านี้จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์นั้นๆได้

นโยบายของรัฐ

ผู้วิจัยนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งออกเป็นหัวข้อดังนี้

- 1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11
- 2) นโยบาย ปรัชญา วิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์ของกระทรวงวัฒนธรรม
- 3) แผนแม่บท และวัฒนธรรมแห่งชาติ การพัฒนาและสืบทอดวัฒนธรรมไทย

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรืองเป็นแบบแผนและเอกลักษณ์ประกอบด้วย ศาสนา ภาษา วรรณกรรม ศิลปกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบอย่างอันดีงามอันเป็นมรดกตกทอดจากอดีตจวบจนปัจจุบันรัฐบาลได้จัดตั้งหน่วยงานเพื่อดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งมีการพัฒนาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ ที่เกี่ยวกับด้าน ศิลปะ และวัฒนธรรม ไว้ดังนี้ (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2553 : เว็บไซต์)

3.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559

การจัดเตรียมแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มีความต่อเนื่องจากแนวคิดของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8-10 โดยยังคงยึดหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และ สร้างสมดุลการพัฒนา ในทุกมิติ แต่การประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าว และสร้างความมั่นใจว่าการพัฒนาจะเป็นไปในแนวทางที่ยั่งยืนและสร้างความสุขให้กับคนไทย จำเป็นต้องพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างรอบด้านและวางจุดยืนในการพัฒนาระยะยาว สำนักงานฯ จึงได้มีการจัดทำวิสัยทัศน์ประเทศไทยปี พ.ศ. 2570 ซึ่งพิจารณาถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และกำหนดวิสัยทัศน์ปี พ.ศ. 2570 ไว้ดังนี้

คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีมิตรไมตรีบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล การบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ทั่วถึง มีคุณภาพ สังคมมีความปลอดภัยและมั่นคง อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดี เกื้อกูลและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ระบบการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน อยู่บนฐานทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง และแข่งขันได้ในเวทีโลก สามารถอยู่ในประชาคมภูมิภาคและโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี

กรอบแนวคิดของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงเป็นการดำเนินการเพื่อบรรลุถึงวิสัยทัศน์ระยะยาว โดยมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง และคำนึงถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงที่จะเป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัดของการพัฒนาในแนวทางดังกล่าว หลักการสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงมีดังนี้

1. พัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ
2. ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชน
3. พัฒนาประเทศสู่ความสมดุลในทุกมิติ อย่างบูรณาการ และเป็นองค์รวม
4. ยึดวิสัยทัศน์ปี พ.ศ. 2570 เป็นเป้าหมาย ซึ่งจะส่งผลให้บรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืนบนรากฐานของสังคมไทย อยู่บนกรอบแนวคิดของการพัฒนาบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประเทศมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเสาหลักของความเป็นปึกแผ่นของคนในชาติ ครอบครัวมีความสุข เป็นพื้นฐานที่สร้างคนเป็นคนดี ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีบทบาทในการพัฒนา ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพและความสามารถในการแข่งขัน มีการบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ มีกฎระเบียบและกฎหมายที่บังคับใช้อย่างเป็นธรรม และประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับประเทศภูมิภาคและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

อย่างไรก็ตาม ในการจัดทำเป็นแผนพัฒนาในระยะ 5 ปี ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระยะยาวดังกล่าว จะต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่สำคัญในช่วงระยะ 5 ปีนั้น ร่างกรอบทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาซึ่งยุทธศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีดังนี้

3.1.1 พัฒนาภาคการผลิตสินค้าและบริการบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อยกระดับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการให้สูงขึ้น

1) ส่งเสริมการใช้ความสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ โดยพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของผู้ประกอบการไทยในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการรูปแบบใหม่ให้มีจุดเด่น และสามารถต่อยอดด้วยความคิดและนวัตกรรม รวมทั้งสร้างความได้เปรียบจากความหลากหลายและเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมและความเป็นไทย และส่งเสริมและพัฒนาสาขาธุรกิจสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพ เช่น Graphic Design การผลิตซอฟต์แวร์ Animation เกมส์ ภาพยนตร์ แฟชั่น และเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น

2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยเพิ่มมาตรการกระตุ้น ดึงดูดบริษัทข้ามชาติให้ร่วมลงทุนกับภาคเอกชนและชุมชน และประยุกต์ใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นพัฒนาสินค้าสร้างสรรค์ด้วยนวัตกรรมและองค์ความรู้สมัยใหม่ และเร่งพัฒนาระบบการประเมินมูลค่าสินทรัพย์ทางปัญญาเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาระบบฐานข้อมูล สื่อสาร และคมนาคมที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมแหล่งเรียนรู้สาธารณะและพัฒนาพื้นที่สาธารณะรูปแบบต่างๆ ศึกษาและทบทวน กฎหมาย กฎ ระเบียบ ที่เอื้อต่อการพัฒนาการผลิตและบริการสร้างสรรค์ รวมทั้งผลักดันการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาให้มีประสิทธิภาพ

3) พัฒนาบุคลากรให้สามารถตอบสนองความต้องการของการภาคการผลิตและบริการทั้งในระดับวิชาชีพเชิงสร้างสรรค์และผู้ประกอบการให้มีความคิดสร้างสรรค์โดยสร้างระบบประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภาคการผลิตให้ตอบสนองความต้องการ ของภาคเอกชน

4) ส่งเสริมการศึกษาวิจัยและพัฒนาเชิงลึกในสาขาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และทุนวัฒนธรรม 5 ประเภท คือ

- (1) มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ
- (2) เอกลักษณะศิลปะและวัฒนธรรม
- (3) งานช่างฝีมือและหัตถกรรม
- (4) อุตสาหกรรมสื่อ บันเทิง และซอฟต์แวร์
- (5) การออกแบบและพัฒนาสินค้าสร้างสรรค์ ให้สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและนาผลิตภัณฑ์และบริการสู่ตลาด

3.2 นโยบาย ปรัชญา วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของกระทรวงวัฒนธรรม ในปี 2553 กระทรวงวัฒนธรรมมีปรัชญาวิสัยทัศน์วัตถุประสงค์พันธกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิจัยเรื่องการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริหารจัดการองค์ความรู้ทางด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

1. ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมและดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมด้วยตนเอง
2. ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาพัฒนาระบบฐานข้อมูล เพื่อการบริหารจัดการการบริหาร
3. บูรณาการความร่วมมือและสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม
4. แก่กฎหมาย ระเบียบ และกำหนดคุณภาพมาตรฐาน ตลอดจนการวิจัยการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน นโยบายการพัฒนาของผู้บริหารท้องถิ่น นโยบายการกีฬาและนันทนาการ
 - 4.1 ส่งเสริมการกีฬาทุกประเภทเพื่อความเป็นเลิศ และเป็นอาชีพ สนับสนุนกีฬาพื้นบ้าน
 - 4.2 ส่งเสริมจัดการแข่งขันกีฬาเพื่อสร้างความสมานฉันท์ระหว่างองค์กรต่างๆ
 - 4.3 ส่งเสริมสนับสนุนกีฬาระดับเยาวชนให้เป็นตัวแทนระดับจังหวัดและสนับสนุนโรงเรียนกีฬา
 - 4.4 ส่งเสริมกีฬาและนันทนาการระดับเยาวชนและประชาชนเพื่อแก้ปัญหาเยาวชนเสพติดและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
 - 4.5 ประสานความร่วมมือชมรม/สมาคมต่างๆเพื่อการแข่งขัน ณ สนามกีฬาเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ชีเกมส์

4.6 จัดให้มีการประกวดการแสดงของศิลปินท้องถิ่นพื้นบ้าน เช่น ลิเก เพลงโคราช การแข่งขันทางดนตรี เพื่อยกระดับฝีมืออาชีพ

4.7 เสนอเป็นตัวแทนการจัดการแข่งขันกีฬาระดับชาติ นานาชาติเพื่อยกระดับมาตรฐานการกีฬา

4.8 ส่งเสริมสนับสนุน สมาคมและสโมสรกีฬาในจังหวัดนโยบายด้านส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรม

4.8.1 ส่งเสริมให้วัด พระสงฆ์เป็นศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีพุทธท้องถิ่น

4.8.2 ส่งเสริมคุณภาพของพระสงฆ์โดยมีการตรวจสอบสุขภาพให้พระ มียาสามัญประจำวัด ฯลฯ

4.8.3 รื้อฟื้นคุณค่า วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เช่น ชชาติพันธุ์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3 แผนแม่บทและวัฒนธรรมแห่งชาติ การพัฒนาและสืบทอดวัฒนธรรมไทย

แผนแม่บทและวัฒนธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2546-2554) เน้นจริยธรรม ศิลปะ และวัฒนธรรมสู่ประชาชน โดยมุ่งให้คนไทยมีจิตสำนึกในความเป็นไทย ใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต มีความเข้มแข็งและมีความสามารถเป็นหลักในการพัฒนาชาติให้ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ

1. เพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินงานศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ให้สอดคล้องตามรัฐบาล แห่งราชอาณาจักร พ.ศ. 2540 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) นโยบายรัฐบาล และพันธะระหว่างประเทศ

2. เพื่อเป็นเครื่องมือในการส่งเสริม ประสาน บูรณาการการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ระหว่างหน่วยภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และประชาชน

3. เพื่อรวบรวมและระดมทรัพยากรในการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

4. เพื่อบูรณาการมิติทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เข้าไปในวิถีของประชาชน

5. เพื่อเสริมสร้างศักดิ์ศรี ความเสมอภาค ความสมานฉันท์ และสันติสุขแก่คนในทุกกลุ่ม ครอบครัว ชุมชน ประเทศ และประชาคมโลก

เป้าหมาย

1. ประชาชนมีคุณภาพ มีความรู้คู่คุณธรรม เป็นคนดีมีจริยธรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และพึ่งตนเองได้

2. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้รากฐานทางวัฒนธรรมของตนและรู้เท่าทันโลก

3. สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา มีความเข้มแข็งและทำหน้าที่อย่างเต็มที่

4. สังคมสมานฉันท์ เอื้ออาทร ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรม และคุณค่าของเอกลักษณ์ไทย จารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญาดีศรีและวัฒนธรรมไทยของท้องถิ่นและกลุ่มคน

5. ประชาชนร่วมกันป้องกัน คุ่มครอง อนุรักษ์ พื้นฟู สืบทอด สร้างสรรค์ ส่งเสริม เผยแผ่ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ให้ดำรงเอกลักษณ์ความเป็นไทยและความหลากหลายทาง วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และทำหน้าที่อย่างเต็มที่

สรุปแผนพัฒนาเศรษฐกิจ นโยบายและแผนแม่บท มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างชุมชนให้ เข้มแข็งด้วยการใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการ โดยที่ยังคงเอกลักษณ์ความ เป็นไทยและภูมิปัญญาไทยเข้าไว้ด้วยกัน สอดคล้องกับวิจัยเรื่องการพัฒนาหัตถกรรมจักสานใบเตย ปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพราะวิจัยชิ้นนี้เน้นให้เกิดการสร้าง งานภายในชุมชน คือชุมชนมีรายได้จากภูมิปัญญาการจักสานใบเตยปาหนันที่นำมาประยุกต์เป็น เฟอร์นิเจอร์ ซึ่งยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นชุมชนไว้ได้เป็นอย่างดี

บริบทพื้นที่

4.1 จังหวัดตรัง

ภาพประกอบ 31 แผนที่จังหวัดตรัง

4.1.1 ประวัติความเป็นมา

จังหวัดตรัง เป็นจังหวัดหัวเมืองชายทะเลฝั่งตะวันตก ซึ่งตั้งขึ้นใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ จึงไม่มีประวัติในสมัยโบราณก่อนหน้านั้น และเข้าใจว่าในแผ่นดินพระบรมไตรโลกนาถครั้งกรุงศรีอยุธยา นั้น เมืองตรังยังไม่มี เพราะพระธรรมมุนีกล่าวถึงหัวเมืองฝ่ายใต้มีเพียง นครศรีธรรมราช พัทลุง ไชยา เพชรบุรี ภูเก็ต ปราณ ครองวาท บางสะพาน ตะกั่วทุ่ง ตะกั่วป่า ตะนาวศรี ทวาย มะริด และสามโคก ดังนั้นเมืองตรังแต่เดิมมา น่าจะเป็นเพียงทางผ่านไปยังเมืองนครศรีธรรมราช และเมืองพัทลุงเท่านั้น ต่อมาเมื่อผู้คนตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนมากขึ้นจึงเกิดเมืองในตอนหลัง

เท่าที่พบหลักฐานความเป็นมาของจังหวัดตรัง เริ่มแรกได้จากศิลาจารึกที่วัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งได้จารึกโดยพระเจ้าจันทรภาณุ หรือพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชที่ 5 ในปี พ.ศ. 1773 ซึ่งเป็นสมัยที่เมืองนครศรีธรรมราชเจริญรุ่งเรืองมาก ได้จารึกว่าอาณาจักรนครศรีธรรมราช มีหัวเมืองรายล้อมอยู่ถึง 12 หัวเมือง ได้กำหนดใช้รูปสัตว์ตามป็นักษัตรเป็นตราประจำเมือง เรียกว่าการปกครองแบบ 13 นักษัตร โดยเมืองตรังใช้ตราม้า (ปีมะเมีย) เป็นตราประจำเมือง

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี เมืองตรังมีชื่อเป็นหัวเมืองที่ขึ้นต่อเมืองนครศรีธรรมราช ครั้น ถึงปี พ.ศ. 2374 รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์โปรดฯ ให้ยกเมืองตรังขึ้นตรงกับกรุงเทพฯ ชั่วคราว เนื่องจากผู้รักษาเมืองตรังเป็นอริกับเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช หลังจากนั้นให้ไปขึ้นกับเมืองสงขลาระยะหนึ่ง จนถึง พ.ศ. 1354 จึงกลับไปขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราชดังเดิม และได้มีการตั้งเมืองตรังขึ้นเป็นครั้งแรก โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงแต่งตั้งพระอุไทยธานีเป็นเจ้าเมืองตรังคนแรก และได้มีการสร้างหลักเมืองตรังไว้ที่ ควนธานี พ.ศ. 2381 ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 เกิดเหตุการณ์วุ่นวายขึ้น ทางเมืองตรังและหัวเมืองปักษ์ใต้หลายเมือง ต่อมาจึงได้โอนเมืองตรังมาขึ้นต่อกรุงเทพฯ อยู่ภายใต้การดูแลของข้าหลวงใหญ่หัวเมืองชายทะเลฝั่งตะวันตก ซึ่งตั้งกองบัญชาการอยู่ที่เมืองตรังจนถึง พ.ศ. ๒๔๒๘ เมืองตรังจึงได้กลับไปอยู่ภายใต้การดูแลของข้าหลวงใหญ่ซึ่งตั้งกองบัญชาการอยู่ที่ภูเก็ต และเมื่อมีการปฏิรูปการปกครองเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาลเมืองตรังจึงถูกรวม เข้าเป็นหัวเมืองหนึ่งของมณฑลภูเก็ต

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสหัว เมืองปักษ์ใต้ เมื่อ พ.ศ. 2433 ทรงเห็นเมืองตรังมีสภาพทรุดโทรม จึงทรงโปรดฯ ให้พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี้ ณ ระนอง) มาดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองตรัง และสร้างความเจริญให้แก่ตรังอย่างมากมาย โดยย้ายเมืองตรังมาตั้งที่ อำเภอกันตัง ปากแม่น้ำตรัง โดยรวมเอาเมืองตรังและปะเหลียนเข้าด้วยกัน และพัฒนาเป็นเมืองทำการค้าและยังได้ส่งเสริมให้มีการปลูกยางพาราที่จังหวัดตรังเป็นแห่งแรก

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าที่ตั้งตัวเมืองตรังเดิมคือ เมืองกันตังไม่ปลอดภัยจากศัตรู ไม่เป็นศูนย์กลางของจังหวัด ทั้งยังเป็นทีลุ่มมาก น้ำทะเลท่วมถึงจะขยายตัวเมืองได้ยาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองไปตั้งที่ตำบลทับเที่ยง อำเภอบางรัก ซึ่งเป็นที่ตั้งของอำเภอเมืองตรังมาจนทุกวันนี้ และเมื่อมีการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2476 เมืองตรังจึงมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย

4.1.2 ตรังกับหัตถกรรมจักสาน

จังหวัดตรังเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการทำเครื่องจักสานกันมากในภาคใต้ การจักสานในเคยเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านของบ้านโต๊ะบัน หมู่ที่ 8 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เป็นแหล่งหนึ่งที่มี

การผลิตหัตถกรรมจากใบเตยที่มีชื่อเสียงของจังหวัดตรัง ที่คนทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศรู้จักกันดี เนื่องจากชาวบ้านได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจักสาน มีขั้นตอนและวิธีการผลิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น การคิดรูปแบบ รูปทรง การจัดประเภท การสร้างลวดลายที่สวยงาม จึงทำให้หัตถกรรมใบเตย ตำบลบ่อนหินได้รับการสนับสนุนทางด้านงบประมาณและการจัดการทางด้านการตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้การผลิตงานหัตถกรรมใบเตยยังมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นผลิตผลที่ชาวบ้านได้คิดและนำวัสดุภายในท้องถิ่นมาใช้เพื่อประโยชน์การใช้สอย ความสวยงามด้านศิลปะ ชาวบ้านมีขั้นตอนและวิธีการผลิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน รูปแบบผลิตภัณฑ์อีกทั้งมีคุณค่าทางด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวอย่างมากมาย

4.2 จังหวัดกระบี่

ภาพประกอบ 32 แผนที่จังหวัดกระบี่

4.2.1 ประวัติความเป็นมา

กระบี่ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลอันดามัน อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ 814 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 4,708 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยภูเขา ที่ดอน ที่ราบ หมู่เกาะน้อยใหญ่กว่า 130 เกาะ อุดมไปด้วยป่าชายเลน ตัวเมืองกระบี่มีแม่น้ำยาวประมาณ 5 กิโลเมตร ไหลผ่านลงสู่ทะเลอันดามันที่ตำบลปากน้ำ นอกจากนี้ยังมีคลองปกาสัย คลองกระบี่ใหญ่ และคลองกระบี่น้อย มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาที่สูงที่สุดในจังหวัดกระบี่ คือ เทือกเขาพนมเบญจา จากหลักฐานทางโบราณคดี สันนิษฐานว่าบริเวณเมืองกระบี่เคยเป็นแหล่งชุมชนโบราณที่เก่าแก่มาแห่งหนึ่งในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์และต่อเนื่องมาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับชื่อเมืองกระบี่ว่า อาจมาจากความหมายที่แปลว่าดาบ เนื่องจากมีตำนานเล่าสืบต่อกันมาเกี่ยวกับการขุดพบมีดดาบโบราณก่อนที่จะสร้างเมือง

จังหวัดกระบี่ ตั้งขึ้นสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในอดีตเป็นเพียงแขวงหนึ่งอยู่ในอำนาจปกครองและบังคับบัญชาของเมืองนครศรีธรรมราช เรียกว่า “แขวงเมืองปกาสัย” พระยาผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราช ให้ปลัดเมืองฯ มาตั้งค่ายทำเพนียดจับช้างในท้องถื่นที่ตำบลปกาสัย และได้มีราษฎรจากเมืองนครศรีธรรมราช อพยพมาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินเพิ่มมากขึ้น พระปลัดเมืองฯ ได้ยกตำบลปกาสัยขึ้นเป็น “แขวงเมืองปกาสัย” ขึ้นต่อเมืองนครศรีธรรมราช

ประมาณปี พ.ศ. 2415 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะขึ้นเป็นเมืองปกาสัย และพระราชทานนามว่า “เมืองกระบี่” เมื่อได้ประกาศตั้งขึ้นเป็นเมืองแล้ว โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งที่ทำการอยู่ที่ตำบลกระบี่ใหญ่ (บ้านตลาดเก่า) ในท้องที่อำเภอเมืองกระบี่ปัจจุบัน มีหลวงเทพเสนาเป็นเจ้าเมืองกระบี่คนแรก ต่อมาในปี พ.ศ. 2418 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แยกเมืองกระบี่ออกจากการปกครองของเมืองนครศรีธรรมราช เป็นเมืองจัตวาขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ และในปี พ.ศ. 2443 สมัยพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต ได้พิจารณาเห็นว่าศาลากลางจังหวัดที่บ้านตลาดเก่า นั้น ไม่สะดวกต่อการคมนาคม เพราะสมัยนั้นต้องอาศัยเรือเป็นพาหนะ จึงย้ายมาที่ตั้งเมืองไปอยู่ตำบลปากน้ำ ซึ่งอยู่ใกล้ปากอ่าวเป็นร่องน้ำลึก เรือใหญ่สามารถเข้าเทียบท่าได้สะดวกทำให้เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดจนถึงปัจจุบันนี้

4.2.2 กระบี่กับหัตถกรรมจักสาน

เมื่อเร็ว ๆ นี้ทาง สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือ สำนักงาน กปร. นำคณะสื่อมวลชนสัญจรในโครงการ "สื่ออาสา...สืบสานพระราชดำริ" ครั้งที่ 5/2555 โดยพาสื่อมวลชนติดตามความคืบหน้าการดำเนินงาน โครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าทุ่งทะเลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ณ หมู่ที่ 2 บ้านร่ำหมาด ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ จากผลการดำเนินงานตามพระราชดำริ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ นอกจากทั้งทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ได้รับการฟื้นฟูและป้องกันรักษาจนกระทั่งมีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมได้ทำการปรับปรุงให้เป็นแหล่งศึกษาทางธรรมชาติ เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ หรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในโครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าทุ่งทะเลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ยังมีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยมีกิจกรรมส่งเสริมหัตถกรรมจากเตยปาหนันที่สร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ได้อย่างสวยงาม

สมัยก่อนเมื่อครั้งในอดีตนั้น ผู้คนอาศัยเป็นชุมชนตามแนวชายป่า ซึ่งอยู่ห่างไกลกับความเจริญ ได้สัมผัสอยู่กับเรื่องของพืชพันธุ์ธัญญาหารต่างๆ แล้วได้พบกับพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่งที่เรียกว่า เตย และนำใบของต้นเตยมาดัดแปลงเพื่อประโยชน์ พร้อมได้คิดค้นหาวิธีการนำมาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือใช้สอยภายในครัวเรือน โดยทำการแปรรูปจากใบเตย เป็นเส้นเตยมาจักสานเป็นเสื่อ เพื่อใช้ในการปูนอนหรือรองนั่ง พร้อมยังคิดประดิษฐ์เครื่องใช้อื่นๆ มากมาย อย่างทำเป็นชะลอมหรือที่เรียกว่า กระเชอ สำหรับใช้ในการเก็บข้าวสาร

เมื่อก่อนใช้เส้นเตยที่สีได้มาจากธรรมชาติ ต่อมาได้คิดวิธีต่างๆ เพื่อให้เกิดสีที่สวยงาม โดยการหาสีย้อมมากมายย้อมเป็นสีส้น และมาจักสานเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อประโยชน์ใช้สอยและจำหน่าย เป็นรายได้เสริมแก่ครอบครัว เตยปาดนั้นจัดเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดหนึ่ง คนทั่วไปรู้จักในนาม ผลิตภัณฑ์จากเตยปาดนั้น ที่มาจากความคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ประยุกต์สิ่งใหม่ๆ ตามยุคตามสมัย จนกระทั่งรู้จักกันอย่างแพร่หลาย เตยปาดนั้นจึงเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่า ควรแก่การช่วยกันรักษาและอนุรักษ์ไว้

4.3 จังหวัดสตูล

ภาพประกอบ 33 แผนที่จังหวัดตรัง

4.3.1 ประวัติความเป็นมา

จังหวัดสตูลในสมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา และในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่ปรากฏหลักฐานกล่าวไว้ ณ ที่ใด สันนิษฐานว่าในสมัยนั้นไม่มีเมืองสตูล คงมีแต่หมู่บ้านเล็กๆ กระจัดกระจายอยู่ตามที่ราบชายฝั่งทะเลในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สตูลเป็นเพียงตำบลหนึ่งในเขตเมืองไทรบุรี ฉะนั้นประวัติความเป็นมาของจังหวัดสตูล จึงเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของเมืองไทรบุรี ดังปรากฏในหนังสือพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 ว่า "ตาม เนื้อความที่ปรากฏดังกล่าวมาแล้ว ทำให้เห็นว่าในเวลานั้น พวกเมืองไทรเห็นจะแตกแยกกันเป็นสองพวก คือ พวกเจ้าพระยาไทรปะแงรันพวกหนึ่ง และพวกพระยาอภัยนุราชคงจะนับน้อมฝากตัวกับเมืองนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะเมื่อพระยาอภัยนุราชได้มาเป็นผู้ว่าราชการเมืองสตูล ซึ่งเขตแดนติดต่อกับเมืองนครศรีธรรมราช พวกเมืองสตูลคงจะมาพึ่งบังคับบัญชาสนธิสนมข้างเมืองนครศรีธรรมราชมากกว่าเมืองไทร แต่พระยาอภัยนุราชว่าราชการเมืองสตูลได้เพียง 2 ปี ก็ถึงแก่อนิจกรรม ผู้ใดจะได้ว่าราชการเมืองสตูล ต่อมาในขั้นนั้นหาพบจดหมายเหตุ ไม่ แต่พิเคราะห์ความตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลัง เข้าใจว่าเชื้อพระวงศ์ของพระอภัยนุราช (ปศุ) คงจะได้ว่าราชการเมืองสตูลและพึ่งบังคับบัญชาสนธิสนมกับเมืองนครศรีธรรมราช อย่างครั้งพระยาอภัยนุราชหรือยิ่งกว่านั้น" เรื่อง เกี่ยวกับเมืองสตูลยังปรากฏในหนังสือพงศาวดารเมืองสงขลา แต่ข้อความที่ปรากฏบางตอนเกี่ยวกับชื่อผู้ว่าราชการเมืองสตูล ไม่ตรงกับพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 ประวัติเกี่ยวกับเมืองสตูลในการจัดรูปแบบการปกครองเมือง ตามระบอบมณฑลเทศาภิบาลว่า ในปี พ.ศ. 2440 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รักษาเมืองไทรบุรี เมืองเปอร์ลิส และเมืองสตูลเป็นมณฑลเทศาภิบาล เรียกว่า "มณฑลไทรบุรี" โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาไทรบุรีรามภักดี เจ้าพระยาไทรบุรี (อับดุลฮามิต) เป็นข้าราชการเทศาภิบาลมณฑลไทรบุรี เมืองสตูลได้แยกจากเมืองไทรบุรีอย่างเด็ดขาด ตามหนังสือสัญญาไทยกับอังกฤษเรื่องปักปันเขตแดนระหว่างไทยกับสหพันธรัฐมาลายู ซึ่งลงนามกันที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 10 มีนาคม ร.ศ.127 (พ.ศ. 2452) จากหนังสือสัญญานี้ยังผลให้ไทรบุรีและปัสตักเป็นของอังกฤษ ส่วนสตูลคงเป็นของไทยสืบมาจนถึงปัจจุบัน

คำว่า"สตูล" มาจากคำภาษามลายูว่า "สโตย" แปลว่ากระทอน อันเป็นผลไม้ชนิดหนึ่งที่ขึ้นอยู่ชุกชุมในท้องที่เมืองนี้ ซึ่งต่อมาได้รับการตั้งสมญานามเป็นภาษามลายูว่า "นครสโตยมาบังสการา (Negeri Setoi Mumbang Segara) " หรือแปลเป็นภาษาไทยว่า สตูล เมืองแห่งพระสมุทรเทวา ดังนั้น "ตราพระสมุทรเทวา" จึงกลายเป็นตราหรือสัญลักษณ์ของจังหวัดมาตราบนทุกวันนี้

4.3.2 สตูลกับหัตถกรรมจักสาน

จังหวัดสตูลมีงานหัตถกรรมที่ขึ้นชื่อนั้นคือการทำเสื่อจากใบเตย เป็นงานหัตถกรรมที่ทำกันในครัวเรือนในยามว่างเพื่อการใช้สอย ต่อมาวิทยาาสตร์เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้ประชาชนหันมานิยมใช้ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากพลาสติกมากขึ้น การใช้เสื่อใบเตยลดน้อยลงแต่ก็ยังไม่หมดเสียเลยทีเดียว ยังคงมีการจักสานเสื่อใบเตยอยู่ที่ ตำบลละงู ตำบลท่าแพ และตำบลท่าเรือ

ในสมัยก่อนหาใบเตยได้ง่ายเพราะมีอยู่ทั่วไปบริเวณริ้วบ้าน ลุ่มน้ำ หรือบริเวณแม่น้ำ ลำคลอง แต่ปัจจุบันหายากขึ้น เพราะการพัฒนาที่ดินเพื่อการก่อสร้างและประโยชน์อย่างอื่น ทำให้ต้นเตยถูกทำลายไปด้วย ผู้ทำเสื่อใบเตยจำเป็นต้องซื้อใบเตยในราคาประมาณ 25 บาท ต่อ 100 ใบ ปัจจุบันการทำเสื่อใบเตยสามารถทำรายได้เสริมให้กับประชาชนเดือนละประมาณ 1,000 บาท

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยพานันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วยังได้ศึกษาทฤษฎี ต่าง ๆ ทางสังคมวิทยา ประกอบการวิจัย รายละเอียดดังนี้

1. ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics Theory)

Alexander Gottlieb Baumgarten (1714 -1762) นักปรัชญาชาวเยอรมัน เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่า เป็นบิดาแห่งสุนทรียศาสตร์ได้ตีพิมพ์ผลงานเรื่องผลสะท้อนของกวีนิพนธ์(The Aesthetica) โดยอธิบายถึงการรับรู้ความรู้สึกด้วยประสาทสัมผัส ซึ่งเป็นสิ่งที่เขาค้นพบในบทกวี และความรู้สึกเช่นนี้สามารถขยายไปสู่การรับรู้เรื่องราวในศิลปะสาขาอื่นๆ ได้ นอกจากนั้นเขายังพิจารณาคำว่า Aesthesis ในภาษากรีกซึ่งหมายถึง การกำหนดรู้ เพื่อประกอบเป็นฐานความคิดนำไปสู่ที่มาของคำว่า สุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) โดยนำมาใช้เป็นครั้งแรกในหนังสือดังกล่าว จากนั้นจึงเริ่มใช้คำว่า Aesthetic เพื่ออธิบายเรื่องราวของการรับรู้ทางประสาทสัมผัส จนได้รับการยกย่องให้เป็นบิดาแห่งสุนทรียศาสตร์โดยกำหนดประเด็นในการอธิบายความหมายของคำว่าสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) ดังนี้

1. สุนทรียศาสตร์ เป็นความรู้จากประสบการณ์ (Conceptual Knowledge) ซึ่งเป็นการนำเอาเหตุผลมาตัดสินความงาม
2. สุนทรียศาสตร์ เป็นความรู้โดยตรง (Intuitive knowledge) ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน หรือเรียกว่าการหยั่ง รู้ ซึ่งเป็นความรู้ที่สูงกว่าปกติและเป็นการนำความรู้ที่ไขมาตัดสินความงามโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยเหตุผลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง

ความเป็นมาและความหมายของสุนทรียศาสตร์ นิยามแห่งความงามนั้นได้ถูกตั้งเป็นประเด็น ทางการศึกษามายาวนานนับศตวรรษจนในที่สุดได้ถูกจัดให้เป็นการศึกษาในรูปแบบของทฤษฎีแห่งคุณค่าหรือคุณวิทยา (Axiology) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ อันประกอบด้วยความจริง (ตรรกศาสตร์) ความดี (จริยศาสตร์) และความงาม (สุนทรียศาสตร์) ในทำนองเดียวกันการทำความเข้าใจถึงความหมาย ของความงามนั้น จำเป็นต้องเข้าใจถึงหลักปรัชญาของสุนทรียศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดของ นักปรัชญาสองกลุ่ม โดยกลุ่มแรกเชื่อว่าความงามนั้นเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับผู้รับรู้ (Subjective) และอีกกลุ่มเชื่อว่าความงามนั้นมีค่าที่เที่ยงแท้ (Absolute Objective) กรอบความคิดพื้นฐานต่อการเข้าใจถึงปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรมในเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก ทางความงามแล้วประสบการณ์สุนทรีย์ะ ยังประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. ความรู้สึกทางประสาทสัมผัส ที่ได้รับทางประสาทสัมผัสของเสียงและแสงจากทางหู และทางตา
2. อารมณ์ อารมณ์ที่เป็นสุข หรืออารมณ์เศร้าเกิดขึ้นได้ด้วยวิธีการทางประสาทสัมผัส เช่น เสียงดนตรีที่บรรเลงด้วยจังหวะช้าๆ อย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดความรู้สึกของการเคลื่อนไหว
3. ความหมายแห่งสรรพสิ่ง บางครั้งความหมายที่เด่นชัดเกิดขึ้นได้โดยทางเสียงหรือคำ เช่น บทกวีที่สามารถสื่อความหมายแห่งอารมณ์ ความรู้สึกมายังผู้อ่าน
4. ความรู้สึก ประสบการณ์ทางสุนทรีย์ะนั้นเป็นสิ่งที่เต็มไปด้วยความรู้สึก เช่น ในกรณีของภาพที่วาดโดยการเลียนแบบจากธรรมชาติ ทำให้เรารู้สึกได้ เช่นเดียวกับที่เห็นวัตถุจริงจาก

การ ถูกลอกแบบ คล้ายกันกับที่คนรักสุนัขจะได้รับความรู้สึกเป็นสุขเมื่อเห็นภาพวาดของสุนัขและ
ความรู้สึกเป็นสุขนี้สามารถเทียบได้กับความรู้สึกเป็นสุขดังเช่นที่เขาเห็นสุนัขนั้นจริงๆ

5. ตัวบุคคล ซึ่งเป็นผู้ซึ่งขาดถึงการรับรู้ประสบการณ์สุนทรีย์ จากการเริ่มเข้าร่วม
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสิ่งที่สุนทรีย์อยู่ อย่างไรก็ตามการเข้าร่วมดังกล่าวนี้ ตัวบุคคลมักไม่รู้ว่า
ตนเองกำลังเข้าร่วมกับสิ่งสุนทรีย์นั้นๆ

ด้วยองค์ประกอบดังกล่าว ยังมีสิ่งที่บอกถึงลักษณะ แห่งอารมณ์ทางสุนทรีย์ซึ่งมี
คุณลักษณะ ดังนี้

1. ประสบการณ์ทางสุนทรีย์ต้องมาจากสภาวะปกติทางการรับรู้ของประสาท
สัมผัสทั้งห้าที่มีความสมบูรณ์ ไม่บกพร่องหรือพิการ

2. ประสบการณ์ทางสุนทรีย์ต้องมากจากการไม่เห็นแก่ประโยชน์ ซึ่งเป็น
คุณลักษณะสำคัญ ของประสบการณ์สุนทรีย์ ตัวอย่างเช่น นักดนตรีบรรเลงเพลงขึ้นมาจากความพอใจ
และความสุขที่เขาจะได้รับจากการบรรเลงนั้นๆ โดยไม่จำเป็นต้องทำไปเพื่อความสุขของคนอื่นหรือ
เพื่อเงิน ดังนั้นจะพบว่าอารมณ์แห่งสุนทรีย์ของศิลปินหรือผู้ชมผลงานศิลปะ จะต้องเป็นอิสระ
ปราศจาก ความต้องการใดๆ ซึ่งเป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นภายในจิตใจเพียงประการเดียวเท่านั้น

3. ประสบการณ์ทางสุนทรีย์ต้องมากจากการไม่ยึดมั่น ถือมั่น ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญ
ของประสบการณ์สุนทรีย์ ด้วยเหตุว่าประสบการณ์สุนทรีย์จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย ถ้าจิตใจของ
เรานั้นมีทุกข์ ดังนั้นประสบการณ์สุนทรีย์จึงต้องเป็นอิสระจากสิ่งกีดขวางและความกังวลใดๆ ทั้งสิ้น

4. ประสบการณ์ทางสุนทรีย์ต้องมากจากอารมณ์ร่วมต่อสรรพสิ่งที่สัมผัส ตัวอย่าง
เช่น เมื่อชมละครใจของผู้ชมนั้นได้ปลื้มตัวออกไปจากความกังวลส่วนตัวของตนเองและเข้าร่วมกับใจ
ของผู้แสดงละคร ผลที่ตามมาคือ ผู้ชมยอมรับประสบการณ์ทั้งหมดของผู้แสดงประหนึ่งว่า ตัวเขา
เป็นผู้แสดงในละครนั้นเสียเอง สภาวะที่เกิดขึ้นเช่นนี้เรียกว่าการอยู่ในอารมณ์ หรือ การมีอารมณ์ร่วม

5. ประสบการณ์สุนทรีย์ต้องมากจากการแยกความจริงทางจิตวิทยา ตัวอย่างเช่น
ผู้ชมละครนั้นต้องรู้อยู่เสมอว่า สิ่งที่เขาอยู่ในละครเป็นเพียงการสมมติขึ้น ดังนั้นจึงไม่ควรพยายามที่จะ
สับเปลี่ยนประสบการณ์แท้จริงของตนเองกับประสบการณ์ของผู้แสดงในละครนั้นๆ ถ้าเราสับเปลี่ยน
ประสบการณ์ที่แท้จริงกับประสบการณ์ของผู้แสดงแล้ว ใจของเราจะเต็มไปด้วยความจำในอดีต ทำให้
เกิดความกังวลและความห่วงใย ผลที่ตามมาก็คือว่าเราจะไม่สนุกกับการชมละครเลย

6. ประสบการณ์สุนทรีย์ต้องสามารถแบ่งปันให้กับคนอื่นๆ ได้ และคุณค่าของ
ประสบการณ์นี้จะไม่ลดลงเลย แต่ยังคงอยู่อย่างมั่นคงหรืออาจเพิ่มขึ้น ด้วยคุณลักษณะดังกล่าวจึงเป็น
การตอบคำถามที่ดีว่าเหตุใดประสบการณ์สุนทรีย์จึงถือว่าเป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

7. ประสบการณ์สุนทรีย์ต้องเป็นอิสระจากความรู้สึกแห่งการเป็นข้าของ
หมายความว่า ถ้าบุคคลใดสนุกสนานเพลิดเพลินกับเสียงดนตรีที่บรรเลงโดยคนรักของตน หรือบรรเลง
ดนตรีด้วยตัวเองแล้วเกิดความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน อารมณ์ที่เกิดขึ้นนี้ไม่ถือว่าเป็นประสบการณ์
สุนทรีย์ที่แท้จริง เพราะเป็นการแสดงถึงความพอใจของตนต่อคนรักหรือต่อเครื่องดนตรีที่ตนเอง
บรรเลงเท่านั้น แต่มิได้แสดงถึงความซาบซึ้ง พอใจต่อเสียงดนตรีที่เกิดขึ้นเลย

8. ประสบการณ์สุนทรีย์เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในทันที และเป็นไปเองโดยไม่ถูก
บังคับ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการรับรู้และได้สัมผัสสรรพสิ่งจากภาพรวม ตัวอย่างเช่น เมื่อเราเห็นว่าภาพเขียน
นั้นสวยงาม มันไม่ได้หมายถึงการตรวจสอบในการมองแต่ละส่วนของภาพนั้น แต่หมายถึงเรามองดู

ภาพเขียนโดยรวมและยอมรับในทันทีทันใดว่าภาพหนึ่งงดงามด้วยสาระสำคัญขององค์ประกอบที่รวมเป็นคุณลักษณะของประสบการณ์สุนทรีย์นี้ ล้วนคือสิ่งที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมของมนุษย์ จุดมุ่งหมายทางสุนทรียศาสตร์เป็นเพียงแค่วิธีที่เกี่ยวข้อกับหลักการทางความงาม แต่พลังแห่งความรู้สึกของความงามนั้นคือสุนทรีย์ภาพต่อสิ่งที่เป็นจริง และเกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคนที่มีความซาบซึ้งในคุณค่าของความงาม (สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. 2544 : 11-17)

สรุปได้ว่า สุนทรีย์ภาพ หมายถึง ความรู้สึกอันเกิดจากการรับรู้ทางประสาทสัมผัสที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ในชีวิต โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ ความรู้สึกเช่นนี้เป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นในใจ จากการซาบซึ้งในธรรมชาติแห่งความงาม ความไพเราะ และความสะเทือนใจ ซึ่งจะสามารถนำทฤษฎีนี้มาใช้ในการวิจัยโดยใช้หลักการแห่งสุนทรีย์มาออกแบบเพื่อให้เกิดความดึงดูดแก่ผู้บริโภค ทำให้รู้ถึงความงดงามของผลิตภัณฑ์ในแง่มุมต่างๆ รวมถึงตระหนักถึงความงดงามของภูมิปัญญาไทยด้วย

2. ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion)

ทฤษฎีการแพร่กระจายมีลักษณะร่วมสมัยกับวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ตามแนวคิดของนักมานุษยวิทยาอเมริกัน นอกจากนี้นักมานุษยวิทยายุโรปยังได้พัฒนาทฤษฎีนี้ โดยนำผลการแพร่กระจายวัฒนธรรมมากำหนดเขตพื้นที่วัฒนธรรมในภูมิภาคต่างๆของโลกขึ้น แนวความคิดหลักก็คือการประดิษฐ์คิดค้นอย่างอิสระ (Independent Invention) และวิวัฒนาการแบบคู่ขนาน (Parallel Evolution) มีโอกาสเกิดขึ้นยากมาก นั่นคือวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันเกิดจากกระบวนการแพร่กระจาย (The Process Of Diffusion) ได้มีกลุ่มนักคิด 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มอังกฤษ เสนอว่าสังคมโลกและวัฒนธรรมชนเผ่าดั้งเดิมมีส่วนสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอียิปต์โบราณ เนื่องจากมนุษย์มีการติดต่อระหว่างกันทางภาคพื้นดินและมหาสมุทร ชาวพื้นเมืองบางกลุ่มก็พัฒนาวัฒนธรรมนั้น ผลก็คือ เกิดความเสื่อมแบบถอยหลังเข้าคลอง หลังจากที่ได้รับอารยธรรมอียิปต์ทำให้เจริญสูงสุด วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน อธิบายได้จากสายสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความเสื่อมของอารยธรรมอียิปต์และวัฒนธรรมดั้งเดิม

2. กลุ่มวงแหวนวัฒนธรรม (Culture - Circle School หรือ Kulturkercislebre) ได้รับอิทธิพลจากมานุษยวิทยาภูมิศาสตร์ (Anthrop Geographic) ของเยอรมันสมัย ค.ศ. ที่ 19 โดยได้เสนอวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปสร้างทฤษฎี โดยศึกษาประวัติศาสตร์ของภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกดังนี้

- 2.1 การแพร่กระจายเกิดจากจุดกำเนิดหลายศูนย์กลาง แต่ละศูนย์กลางจะมีองค์ประกอบวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปแต่ละกลุ่ม เรียกว่า วงแหวนหนึ่ง (Kulturkreise) เช่น ประกอบ ด้วยการเพาะปลูกมัน สีส้ม ไม้กระดาน ไม้พลองและการสืบทอดเครือญาติทั้ง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัว มีการผสมผสานวัฒนธรรม หรือองค์ประกอบวัฒนธรรมบางอย่างสูญหายไป แต่ละวงแหวนวัฒนธรรมยังคงรักษาคุณภาพอารยธรรมที่ได้รับมาจากศูนย์กลาง และแพร่กระจายไปยังส่วนต่างๆ ของโลกทำให้นักมานุษยวิทยาสามารถกำหนดเขตวงแหวนวัฒนธรรมได้หลายเขต และนำไปสร้างประวัติศาสตร์วัฒนธรรมได้

- 2.2 ในหลายภูมิภาคมนุษย์ได้สร้างศูนย์กลางวงแหวนวัฒนธรรมขึ้น และได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับชุมชนอื่นๆ ดังนั้นวัฒนธรรมหนึ่งอาจประกอบด้วยวัฒนธรรมหลายจุดศูนย์กลาง

2.3 นักมานุษยวิทยาสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบวัฒนธรรม คือ ศึกษาอายุ จุดกำเนิดวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่เป็นการศึกษาทางวัฒนธรรม ระดับชั้นวัฒนธรรม (Cultural Strata) วัฒนธรรมชั้นสูง หรือวัฒนธรรมปัจจุบัน (Upper Strata) อาจศึกษาจากหลักฐานโบราณคดี ต่างๆ สามารถจัดลำดับช่วงวัฒนธรรม ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่แพร่กระจายออกไป อย่างไรก็ตามแนวความคิดนี้รับแรงสรุปทฤษฎีเกินไป ทำให้มีการคัดค้านแนวคิดนี้ หมายถึง การแพร่กระจาย (Spread) ของลักษณะทางวัฒนธรรม (Cultural Traits) จากกลุ่มหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการแพร่กระจาย การค้นพบและการประดิษฐ์จากชนกลุ่มหนึ่งไปสู่ชนอีกกลุ่มหนึ่ง การแพร่กระจายมีลักษณะดังนี้ คือ

- 1) เกิดขึ้นในทุกสังคมที่มีการติดต่อสัมพันธ์กัน
- 2) เป็นกระบวนการสองทางไป-กลับเสมอ (Two-way Process)
- 3) เป็นกระบวนการคัดเลือก (Selective Process) คือ มีการรับ

บางอย่างและไม่รับบางอย่าง

- 4) โดยทั่วไปมีการดัดแปลงการแพร่กระจายมาให้เข้ากับสภาพท้องถิ่น

เงื่อนไขทั้ง 3 ประการ ดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นทางสังคม ความคิดในเรื่องการแพร่กระจายของวัฒนธรรม (Diffusion) นี้อาจเปรียบเทียบกับความคิดในเรื่องการคิดสิ่งประดิษฐ์ใหม่ (Independent Invention) การคิดประดิษฐ์สิ่งของขึ้นมาใหม่อาจเกิดขึ้นได้หลายๆ แห่งพร้อมๆ กัน การที่มีสิ่งประดิษฐ์เหมือนกันในส่วนต่างๆ หรือที่เรียกว่าการหยิбыืมวัฒนธรรม ฟริตซ์ แกรบ (Fritz Graeb) และวิลเฮล์ม ชมิทท์ (Wilhelm Schmidt) มองว่าวัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากศูนย์กลาง หรือ จุดกำเนิดไปยังเขตภูมิศาสตร์เดียวกันและยุคสมัยที่ใกล้เคียงกันเท่าที่เกิดการยอมรับในสังคมนั้น การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสามารถไปได้ทุกที่เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐานของคน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมไปได้ทุกที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ และในที่มนุษย์สามารถเดินทางไปถึง โดยที่คนสามารถสร้างวัฒนธรรมได้ทุกที่ไม่จำเป็นต้องกระจายในรูปแบบวงกลม การศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสามารถใช้หลักวิธีการได้ดังนี้ (นิยพรรณ วรณศิริ. 2540 : 99-101 ; อ้างอิงมาจาก Clack Wissler และ Alfred Kroeber. 1990)

1. หลักภูมิศาสตร์ แกะรอยพื้นที่ ดูสถานที่อาณาเขตติดต่อทางวัฒนธรรม ซึ่งเกิดวัฒนธรรมแบบผสมผสาน
2. ใช้ประวัติศาสตร์สืบค้น ช่วยให้รู้ความเป็นมาและสนับสนุนการตีความ
3. การขุดค้นทางโบราณคดี เพื่อให้สิ่งที่เป็รูปรธรรมที่ชัดเจน สามารถบ่งบอกถึงพฤติกรรมของคนหรือผู้สร้างและเรื่องราวในยุคสมัยนั้น

4. ดูวิวัฒนาการของวัฒนธรรม ว่ามีขั้นตอนและการเติบโตเป็นมาอย่างไร

วิธีการทั้ง 4 ประการสามารถนำมาศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จะทำให้ทราบถึงความเป็นมาของวัฒนธรรมเดียวกันหรือไม่ และวัฒนธรรมใดจะเป็นแม่บทของอีกวัฒนธรรมหนึ่งเพื่อหาวัฒนธรรมต้นกำเนิด

สรุปทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรม สามารถนำมาใช้กับงานวิจัยขึ้นนี้คือ ทำให้ทราบถึงที่มาของการจักสานใบเตยปาหนันว่ามีจุดเริ่มต้นที่ใด มีการแพร่กระจายอย่างไร จากพื้นที่ไหนไปสู่พื้นที่ไหน และต่อไปยังจะสามารถแพร่กระจายออกไปยังชุมชนใดได้บ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจักสานใบเตยปาหนันต่อไป

3. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structure and Functionism)

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเป็นทฤษฎีแม่บทสำคัญทฤษฎีหนึ่งในจำนวนทฤษฎีทั้งหลายซึ่งในความเป็นจริงทฤษฎีนี้มี 2 ทฤษฎีรวมกันอยู่ คือ ทฤษฎีโครงสร้างนิยม (Structurelism) ของแรด คลิฟฟ์ บราวน์ (Radcliffe-Brown) และทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionism) ของบรอนิสลอส มาลินอสกี (Bronislaw Malinowski) โดยนำมาใช้ร่วมกันในการศึกษาวิจัย ทฤษฎีเน้นการทำความเข้าใจกับการคงอยู่ และการสืบเนื่องของโครงสร้างและเสถียรภาพทางสังคม ฐานคติ (Assumption) ใหญ่ของการศึกษาสังคมกลุ่มโครงสร้างหน้าที่นิยม คือ ภายในสังคมนั้นมีการทำหน้าที่ (Functions) ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ (System) เพื่อความดำรงอยู่ของแต่ละสังคม ส่วนย่อยต่าง ๆ (Parts) หรือระบบย่อย (Subsystems) ต่าง ๆ ภายในสังคมจะปฏิบัติงานต่อเนื่องประสานสัมพันธ์กันเพื่อมุ่งไปสู่ความมุ่งหมายสุดท้าย (Goal) ของแต่ละสังคม คือ ความอยู่รอด

อิทธิพลของเดอร์กไคมีผลต่อแนวคิดของบราวน์ในเรื่องโครงสร้างสังคมที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยให้ความสำคัญกับหน้าที่ของสถาบันต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อระบบสังคม “โครงสร้างของสังคม” (Structure of a Society) คือ ส่วนประกอบของสังคมนั้นเอง โดยแต่ละโครงสร้างทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กัน ขาดโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งย่อมไม่ได้ ถือเป็นการมองหน้าที่ของระบบย่อยเหมือนกับการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย หากระบบใด หยุดหน้าที่ก็จะทำให้เกิดความผิดปกติ นอกจากนี้โครงสร้างทางสังคมยังหมายถึงสัมพันธ์ภาพของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในสังคมทุกสังคม ได้แก่ กิจกรรมทางด้านครอบครัว ญาติพี่น้อง ด้านการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ความเชื่อ ศาสนาและอื่น ๆ ดังนั้นระบบต้องทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรักษาสถิตของสังคมเอาไว้

มาลิโนวสกี นักหน้าที่นิยมกล่าวว่า โครงสร้างก็คือ สถาบันของสังคมที่เกิดขึ้นจากความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ มาลินอสกีเชื่อว่ามนุษย์ในทุกสังคมวัฒนธรรมมีความต้องการพื้นฐานทางจิตใจและหน้าที่หลักของวัฒนธรรมคือ การตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์หรือเปรียบเทียบเสมือนเครื่องมือในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์คือ

1. ความต้องการด้านความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Biological and Psychological Needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นของมนุษย์ เช่น ต้องการอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การเจริญเติบโต เป็นต้น
2. ความต้องการด้านสังคม (Instrumental Needs) เป็นความต้องการความร่วมมือทางสังคม เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐาน เช่น การแบ่งงานกันทำ การแจกจ่ายอาหาร การผลิตสินค้า การบริการและการควบคุมทางสังคม
3. ความต้องการทางด้านจิตใจ (Symbolic Needs) เป็นความต้องการของมนุษย์เพื่อความมั่นคงทางด้านจิตใจ โดยทั่วไปเวทมนต์คาถาทำหน้าที่ที่ทำให้คนรู้สึกอบอุ่นใจ เพราะงานบางอย่างที่มนุษย์ทำค่อนข้างยากลำบากและมนุษย์ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดผลอย่างไรบ้างทำให้เกิดความไม่มั่นใจ จึงต้องพึ่งเวทมนตร์และคาถาให้ช่วยเพื่อทำให้เกิดความมั่นใจมาก และย่ำว่าวัฒนธรรมทุกด้านมีหน้าที่ต้องทำคือ การตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้ง 3 อย่างดังกล่าว ส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมมีหน้าที่เพื่อสนองความต้องการของปัจเจกชนในสังคมนั้น

แนวความคิดดังกล่าวจึงเป็นหลักสำคัญ ในการนำมาใช้วิเคราะห์พฤติกรรมของคนในสังคมทั้งหมดของแต่ละวัฒนธรรม (ทรงคุณ จันทจร. 2553 : 20-21)

สรุปทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม คือ การที่ทุกส่วนของสังคมต้องทำงานอย่างสัมพันธ์กันเปรียบเสมือนร่างกายคนที่ทุกส่วนต้องทำหน้าที่สัมพันธ์กัน หากส่วนใดบกพร่องร่างกายหรือสังคมก็จะทำงานผิดปกติทันที ซึ่งสามารถนำมาใช้ในงานวิจัยขึ้นนี้คือ ทำให้เราได้จัดสรรหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานต่างๆ ที่จะเข้ามาดูแลและสนับสนุนเรื่องของการออกแบบหลักสูตรการจักสานเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ได้ หากทุกภาคส่วนช่วยกัน งานก็จะประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี แต่หากมีบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือก็จะเกิดปัญหาและจะต้องหาทางแก้ไขให้ได้ในที่สุด เพื่อที่จะให้งานประสบความสำเร็จได้

4. ทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่

ทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่ มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ในด้านที่เป็นตัวการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น การที่บุคคลหรือกลุ่มยอมรับสิ่งใหม่ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์ในบุคลิกภาพ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และค่านิยมของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใน

Rogers (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2544 : 135-136 ; อ้างอิงมาจาก Rogers. 1968 : 81) กล่าวถึง กระบวนการยอมรับสิ่งใหม่ 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นของการทราบข่าว (Awareness) เป็นขั้นที่สมาชิกได้ทราบว่าสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นแหล่งที่ได้ข่าวจะมาจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง พ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อน พ่อค้า และสื่อมวลชนต่าง ๆ
2. ขั้นของความสนใจในรายละเอียด (Interest) เป็นขั้นที่ผู้ที่จะรับสิ่งใหม่ได้สนใจในรายละเอียดอย่างมาก และคิดว่าสิ่งใหม่นี้คงจะเป็นประโยชน์จึงได้เข้าไปศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมจากเกษตรอำเภอ นายอำเภอ ผู้นำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใหม่นั้น
3. ขั้นของการประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นของการตัดสินใจหรือช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อในการคิดว่าสิ่งใหม่นั้นดีแค่ไหน เพียงใด มีอะไรเป็นผลดีและผลเสียบ้าง
4. ขั้นของการทดลอง (Trial) เป็นขั้นที่สำคัญที่ได้ตัดสินใจลงไปแล้วจะพิจารณาทดลองถ้าได้ผลดีก็จะนำไปปฏิบัติจริง ๆ ต่อไป
5. ขั้นของการยอมรับ (Adoption) เป็นขั้นที่ตัดสินใจว่าจะยอมรับสิ่งใหม่ หรือมีการประเมินผลมาก่อนแล้วตกลงใจว่าจะยอมรับหรือไม่ ระยะนี้อาจจะต้องใช้เวลาบ้างในการจะรับสิ่งใหม่

อัตราของการยอมรับสิ่งใหม่ หมายถึง การที่สมาชิกในสังคมจะยอมรับสิ่งใหม่ช้าหรือเร็วตามกระบวนการข้างต้น โดยมีประเด็นที่จะพิจารณาอยู่ 2 ประการใหญ่ ๆ คือ

1. ลักษณะของสิ่งใหม่ การที่สิ่งใหม่จะเข้าไปสู่สังคมได้เร็วขึ้น ขึ้นอยู่กับสิ่งใหม่ว่าจะมีลักษณะอย่างไร

1.1 ต้นทุน (Cost) หมายถึง ราคาสิ่งใหม่ ๆ มีราคาถูกหรือแพงเพียงใดเหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่อย่างไรบ้าง เพราะฉะนั้นสิ่งใหม่ที่ราคาไม่สูงนักมักได้รับการยอมรับมากกว่าสิ่งใหม่ที่ราคาสูงกว่า

1.2 ความยุ่งยากในการใช้ หมายถึง สิ่งใหม่นั้นมีกรรมวิธีในการใช้ยุ่งยาก ซับซ้อนเพียงใด สมาชิกในสังคมมักจะเลือกสิ่งใหม่ที่ไม่ยุ่งยากในการใช้นัก ถ้าหากมีความยุ่งยากในการใช้มากจะต้องอาศัยคนที่มีความรู้มาช่วยอธิบาย

1.3 ความเข้ากันได้ (Compatibility) หมายถึง สิ่งใหม่นั้นเหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศอย่างไรบ้าง

1.4 การมองเห็นประโยชน์ (Relative Advantage or Utility) หมายถึง สิ่งใหม่นั้นประชาชนในสังคมได้เล็งเห็นผลประโยชน์ที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาชนบท เช่น การใช้ปุ๋ยเคมีมากขึ้นเนื่องจากชาวบ้านเห็นประโยชน์ที่ทำให้ผลผลิตมากขึ้น

1.5 การติดต่อ (Communicability) หมายถึง สิ่งใหม่นั้นมีลักษณะของการที่สามารถติดต่อไปสู่บุคคลอื่นให้รับทราบได้มากน้อยเพียงใด ในที่นี้คาดว่าราคาไม่แพงโอกาสที่จะติดต่อและยอมรับย่อมจะรวดเร็วได้

2. ลักษณะของประชากรในสังคม เป็นลักษณะทางด้านประชากร เป็นบุคลิกภาพ และค่านิยมของกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกัน สิ่งใหม่ชนิดเดียวกันอาจจะมีผลทำให้บุคคลบางกลุ่มรับได้อย่างรวดเร็วในขณะที่กลุ่มอื่นต้องใช้ระยะเวลานาน

2.1 ผู้ที่ยอมรับสิ่งใหม่ (Innovators) บุคลิกภาพของกลุ่มนี้เป็นผู้ชอบเสี่ยงชอบทดลอง ชอบเดินทางท่องเที่ยว ทำให้รู้จักบุคคลทั่ว ๆ ไป เป็นผู้กว้างขวางรู้จักคนทั่วไป เป็นผู้ที่ยอมรับก่อนบุคคลอื่น ๆ ซึ่งเรียกว่าเป็นคนแรกในการรับของใหม่ของสังคม

2.2 ผู้ที่ยอมรับสิ่งใหม่เร็ว (Early Adopters) เป็นบุคคลหรือกลุ่มคนที่เป็นที่ยอมรับและรู้จักกันในชุมชน และเป็นที่เคารพนับถือในชุมชน เป็นผู้รู้จักแหล่งข่าวจากสิ่งใหม่ ๆ เช่น เจ้าหน้าที่ราชการจากหน่วยราชการต่าง ๆ

2.3 ผู้ที่ยอมรับสิ่งใหม่ปานกลาง เป็นผู้ที่ใช้เวลาในการติดตามอย่างมาก ยอมรับสิ่งใหม่ด้วยความรอบคอบ

2.4 ผู้ที่ยอมรับสิ่งใหม่ช้า เป็นบุคคลหรือกลุ่มที่ยอมรับสิ่งใหม่ช้ากว่ากลุ่มอื่น เป็นผู้ที่ไม่มีความเป็นผู้นำหรือสร้างสรรค์นอกจากบุคคลแต่ละประเภทที่กล่าวมานั้น ยังมีความแตกต่างของสภาพเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของปัจเจกบุคคลอื่นๆ อีก ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1) อายุ ถ้าหากกลุ่มบุคคลมีอายุระหว่าง 20-50 ปี การยอมรับสิ่งใหม่จะเร็ว แต่ถ้าอายุเกิน 50 ปี การยอมรับสิ่งใหม่จะช้า

2) สถานภาพทางสังคม กลุ่มบุคคลที่ยอมรับสิ่งใหม่มักจะมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่ากลุ่มบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำ เช่น เป็นประธานกลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน ฯลฯ

3) สถานภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่ยอมรับสิ่งใหม่มักจะมีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่ดีกว่ากลุ่มที่ยอมรับสิ่งใหม่ช้า เช่น บุคคลที่มีรายได้สูงกว่ามีที่ดินมากกว่า เป็นต้น

4) ระดับความรู้และความชำนาญงาน (Specialization) ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่ยอมรับสิ่งใหม่ มักจะเป็นผู้ที่มีความรู้และความชำนาญงานเหนือกว่ากลุ่มบุคคลที่ยอมรับสิ่งใหม่ช้ากว่า

5) ความเป็นผู้กว้างขวาง (Cosmo Politeness) กลุ่มบุคคลที่ยอมรับสิ่งใหม่เร็วขึ้นมักจะเป็นผู้ที่มีความกว้างขวาง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลทั่วไป

6) ความคิดสร้างสรรค์ หรือภาวะความเป็นผู้นำ (Leadership) บุคคลที่มีลักษณะเป็นผู้นำในชุมชน มักจะเป็นผู้ที่ยอมรับสิ่งใหม่เร็วกว่าบุคคลอื่นในชุมชน

สรุปทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่องานวิจัยครั้งนี้คือ ทำให้รู้ขั้นตอนของบุคคลในยอมรับในสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมว่าต้องผ่านขั้นตอนใดบ้าง รวมถึงอัตราการยอมรับสิ่งใหม่มีปัจจัยอะไรบ้าง ซึ่งจะสามารถทำให้ผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์จากไบโเตยปาหนันเข้าสู่ตลาดได้ง่ายขึ้น เนื่องจากผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ต้องผ่านกระบวนการให้ข่าวสาร การตัดสินใจ การนำไปลองใช้ และถึงจะนำไปสู่การตัดสินใจว่าผู้บริโภคจะยอมรับหรือไม่

5. ทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory)

ทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณ์เริ่มมาจากนักจิตวิทยาคนหนึ่ง คือ วิลเลียม เจมส์ (William James) ผู้ซึ่งวิเคราะห์ว่า บุคคลใช้สัญลักษณ์ในการสรุปหรือทำความเข้าใจประสบการณ์ของพวกเขาได้อย่างไร สัญลักษณ์สามารถทำให้บุคคลคิดคำนึงเกี่ยวกับบุคคลอื่นหรือสิ่งของใดๆ แม้ว่าคนหรือสิ่งของนั้นจะไม่มีอยู่ในขณะนั้นก็ตาม

จากมุมมองนี้ ชาร์ลส์ เฮอร์ตัน คูลี (Charles Horton Cooley) ได้เสริมว่า โดยกระบวนการ การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ทำให้บุคคลหนึ่งได้เรียนรู้เกี่ยวกับตัวเองจากการที่คิดว่าคนอื่น ๆ มองเขาอย่างไร คูลีย์สรุปเป็นประโยค 2 ประการคือ 1) แต่ละคนคือกระจกเงาของกันและกัน 2) สะท้อนให้เห็นบุคคลอื่นเมื่อเกิดการกระทำปรากฏให้เห็น

การปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ก่อให้เกิดสิ่งที่เราเรียกว่า ตัวตนเชิงกระจกเงา (Looking glass Self) ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. เราคิดว่าตัวเราเป็นอย่างไรในการปรากฏตัวต่อผู้อื่น
2. เราคิดว่าบุคคลอื่นรู้สึกต่อภาพลักษณ์ของตัวเราที่ปรากฏออกไปอย่างไร
3. เราารู้สึกอย่างไรต่อความรู้สึกของคนอื่นที่มีต่อภาพลักษณ์ของตัวเรา

ตามความคิดของ คูลีย์ ความรู้ของบุคคลที่มีต่อตัวเองหรือความภาคภูมิใจต่อตัวเองจะเป็นอย่างไรนั้น จะขึ้นอยู่กับตัวตนในกระจกเงานี้เป็นอย่างมาก เช่น ในสังคมที่ผู้คนมีความรู้สึกเชิงลบต่อผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในสังคมนั้นก็มีแนวโน้มจะปล่อยตัวปล่อยใจตามกระแสสังคม คือ กลายเป็นคนที่มองตัวเองในแง่ลบเช่นเดียวกับสังคม

ในสังคมจะต้องมีการกระทำระหว่างกันในหมู่สมาชิกที่เข้ามาประกอบกันเป็นสังคม (Human Interaction) การกระทำระหว่างกันของบุคคล นอกจากจะทำให้บุคคลเกิดการรับรู้ตัวคนที่ได้กล่าวแล้วในเบื้องต้น ยังเป็นลักษณะของการตีความสัญลักษณ์ที่บุคคลอื่นแสดงออกมาแล้ว จึงแสดงโต้ตอบโดยวัตถุหรือสัญลักษณ์ต่างๆ แบ่งได้ 3 ประเภท คือ 1) วัตถุทางกายภาพ (Physical Object) 2) วัตถุทางสังคม (Social Object) 3) วัตถุทางนามธรรม (Abstract Object) (ทรงคุณ จันทจร. 2553 : 83-88)

สรุปทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณ์ คือ สัญลักษณ์สามารถทำให้บุคคลคำนึงถึงเกี่ยวกับบุคคลหรือสิ่งของใดๆ ก็ตาม แม้ว่าคนหรือสิ่งของนั้นจะไม่มีอยู่หรือปรากฏให้เห็นตรงนั้น ซึ่งนำมาใช้กับงานวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้นำเหตุการณ์จากงานไบโเตยปาหนันอันเป็นเอกลักษณ์ไทยทางใต้มาผสมผสานกับไม้ยางพาราแล้วนำมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ ซึ่งเมื่อมองก็จะรู้ได้ทันทีว่าเป็นเฟอร์นิเจอร์ที่เน้นความเป็นไทย เพราะนำเอาการสานและวัสดุแบบไทยๆ เข้ามาผสมผสานกับเฟอร์นิเจอร์แบบสมัยใหม่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

นักวิจัย นักวิชาการหลายท่านให้ความสนใจเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้าน จึงได้ศึกษาและติดตามงานหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยได้แสดงความคิดเห็น ตลอดถึงการสรุปผลการศึกษา จึงนำเสนอไว้ดังนี้

อังกูร หงษ์คณานุเคราะห์ (2542 : 153-176) ได้ศึกษากลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองลงหินชุมชนประดิษฐ์โทรการ ผลการศึกษาพบว่า ชาวชุมชนประดิษฐ์โทรการพื้นเพเดิมเป็นชาวนาในจังหวัดฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี หลังจากที่ได้เห็นญาติมิตรรุ่นก่อนๆ ที่เข้ามาฝึกฝนเป็นช่างทองลงหิน มีรายได้มากกว่าเมื่อครั้งที่ ยังทำนา โดยอาชีพทำเครื่องทองลงหิน ในช่วง 50 ปี ที่ผ่านมามีความสามารถทำรายได้ให้แก่ช่างทองลงหิน พอเลี้ยงดูครอบครัวได้ตามอัตภาพ และเป็นวิธีการผลิตที่สืบทอดกันมาในครอบครัว โดยสมาชิกจะได้เรียนรู้งานทำเครื่องทองลงหินตั้งแต่อายุยังน้อย เพราะโรงงานอยู่ในบริเวณบ้าน แต่ในช่วงเวลา 1-2 ปีที่ผ่านมา อุปสงค์ความต้องการเครื่องทองลงหินได้ลดลง ทำให้ช่างกลุ่มหนึ่งเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นซึ่งมักได้แก่ งานรับจ้างทั่วไป นอกจากปัญหาเรื่องงานลดลงแล้วปัญหาสำคัญและเรื้อรัง อีกประการหนึ่งก็คือ การขาดอำนาจต่อรองราคากับตลาดทาง ชุมชนจึงเกิดการรวมกลุ่มกับช่างฝีมือจากชุมชนอื่นในกรุงเทพมหานคร จัดตั้งสหกรณ์ศูนย์ส่งเสริมศิลปหัตถกรรมชุมชน กรุงเทพมหานครขึ้น โดยกลุ่มช่างของชุมชนประดิษฐ์โทรการเป็นสมาชิกกลุ่มใหญ่ที่สุดโดยสหกรณ์ได้แสดงบทบาทเป็นผู้นำในการหาตลาดใหม่ๆ และรับคำสั่งซื้อขายงานให้แก่สมาชิกเกิดเป็นพลังต่อรองราคากับตลาดและแหล่งค้าวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต เพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นปัจจุบันตลอดจนคนรุ่นใหม่เลือกประกอบอาชีพนี้ต่อไป แต่การดำเนินงานของสหกรณ์ก็ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้ เนื่องจากบทบาทของผู้นำที่มีหลายบทบาทในตัวเองกัน ทั้งเป็นเจ้าแก้ว นักการเมือง และประธานสหกรณ์ รวมทั้งเป็นการบริหารงานคนเดียวสมาชิกในสหกรณ์ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และสมาชิกไม่เกิดการปรับตัวเนื่องจากไม่มั่นใจในระบบสหกรณ์ ดังนั้นการนำสหกรณ์มาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชนจึงไม่บรรลุผลในขณะนี้

นิภาภัทร วิชัย (2548 : 38-48) ได้ศึกษาการอนุรักษ์และการพัฒนางานหัตถกรรมพื้นบ้านกระจูดในภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า เกือบครึ่งหนึ่งมีความถนัดในการจักสาน เป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และเป็นอาชีพที่เพิ่มรายได้ ส่วนใหญ่เรียนรู้วิธีการผลิตจากพ่อแม่และญาติมีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกหลาน ผลิตภัณฑ์ที่มีการถ่ายทอดและผลิตมากที่สุด ได้แก่ เสื่อปูล้าง กระเป่าทรงสี่เหลี่ยม เสื่อปูโต๊ะ กระเป่าทรงกลมและสอบนึ่ง ตามลำดับ การอนุรักษ์พบว่า มีด้านรูปแบบคือการผลิตเสื่อปูล้างหรือรองนอนเป็นผืนเดี่ยวรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่ ด้านลวดลายคือสานด้วยลายสอง ด้านสีสันคือ การนำกระจูดที่ย้อมสีสังเคราะห์ มาสาน และด้านประโยชน์ใช้สอยคือการใช้เสื่อกระจูดมาปูนั้งหรือรองนอนบนพื้นบ้าน

วิทยา เมฆขำ (2550 : 42-52) ได้ศึกษาการหาผลกระทบการถ่ายทอดเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นงานศิลปหัตถกรรมโลหะกรุงรัตนโกสินทร์ของชุมชนกลุ่มพื้นบ้านที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านบุ ชุมชนบ้านบาตร ชุมชนบ้านตีทอง ชุมชนบ้านช่างทอง และชุมชนบ้านพานถม ผลการวิจัยพบว่า ศิลปหัตถกรรมโลหะตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสืบทอดมาโดยใช้ระยะเวลา 200 กว่าปี สภาพปัญหากระบวนการผลิตส่วนใหญ่งานที่มีผลกระทบด้านการหลอมที่อยู่

หน้าเตาไฟและฝุ่นละอองคือ บ้านบุและบ้านเนิน งานที่มีผลกระทบด้านเสียงจากการตีคือ บ้านบุ บ้านเนินและบ้านบาตร งานที่มีผลกระทบด้านท่าทาง ในการทำงานทางด้านการยศาสตร์ (Ergonomics) คือ บ้านตีทอง บ้านช่างทองและบ้านพานถม ส่วนผลกระทบทั่วไปในด้านราคาวัตถุดิบมีราคาสูงขึ้นและคุณภาพของคุณภาพวัตถุดิบต่ำลงส่งผลให้ต้นทุนมีราคาสูงขึ้น เมื่อมีเทคโนโลยีเข้ามาใช้มากขึ้นทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านการลอกเลียนแบบทำให้ผลผลิตของภาคอุตสาหกรรมมีต้นทุนต่ำและผลผลิตสูงส่งผลให้ราคาขายต่ำกว่าของชุมชนที่ผลิต ในส่วนของผู้ประกอบการยังขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญาในการทำเพราะรายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว ทำให้ไม่มีผู้สนใจถ่ายทอดงานอย่างจริงจังและหันไปประกอบอาชีพอื่น ทำให้ขาดผู้สืบทอดงานฝีมือ ด้านข้อเสนอแนะพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อกลุ่มชุมชน ในระยะแรกชุมชนได้พยายามปรับตัว โดยหันไปศึกษาวิธีการใช้เครื่องมือและกรรมวิธีในการผลิตใหม่ๆบ้าง ซึ่งดูเหมือนจะได้ผลดีพอสมควร แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการขยายตัวของเศรษฐกิจของสังคมส่วนใหญ่ ซึ่งในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงของคน กลุ่มชุมชนไม่สามารถแข่งขันกับภาคอุตสาหกรรมที่ลอกเลียนแบบที่เกิดขึ้นใหม่ได้ทั้งในด้านวิธีการและปริมาณการผลิตตลอดจนการหาตลาด แม้จะมีฝีมือในการทำของชุมชนดีเด่นสามารถเป็นตัวอย่างของอุตสาหกรรมขนาดเล็ก (OTOP) หรืออุตสาหกรรมภายในครอบครัวที่มีวิธีการและใช้เครื่องมือในการผลิตง่ายๆ ใช้แรงคนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมักจะต้องสลายตัวไปเพื่อหลีกเลี่ยงให้กับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ใช้เครื่องจักรทันสมัยเป็นเครื่องผ่อนแรง

วิระ ขำดวง (2551 : 157-166) ได้ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปหัตถกรรมการแทงหยวกเพื่อสร้างรายได้ในครัวเรือนของชุมชนในภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่าศิลปหัตถกรรมการแทงหยวกสันนิษฐานว่า เกิดที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และได้แผ่ขยายไปยังจังหวัดใกล้เคียงปัจจุบันบางชุมชนยังคงสืบสานและสืบทอดอยู่แต่ไม่มากนัก วิธีการสืบทอดมีการสืบทอดทั้งในและนอกระบบโรงเรียน มีการสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่น มีการศึกษาค้นคว้าและวิจัย มีการจัดฝึกอบรมให้แก่ผู้สนใจ รูปแบบและวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญายังไม่กว้างขวางนัก ส่วนการพัฒนายังขาดวิธีการพัฒนา การประยุกต์ใช้ การสร้างค่านิยม การส่งเสริมการตลาดทางธุรกิจเพื่อก่อให้เกิดรายได้ในครัวเรือน จึงทำให้คนทั่วไปขาดความสนใจในศิลปะแขนงนี้ และไม่มีใครยึดเป็นอาชีพหลักแนวทางการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมการแทงหยวกกระทำได้โดยการประชาสัมพันธ์การโฆษณาเผยแพร่ตามสื่อต่างๆ เช่น จัดทำเป็นซีดี ดีวีดีลงเว็บไซต์เพื่อเป็นการอนุรักษ์ให้คนทั่วไปได้รับทราบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด โรงเรียนมหาวิทยาลัย องค์การท่องเที่ยว อบต. ต้องให้การสนับสนุนส่งเสริมทุกด้านจึงจะทำให้ศิลปหัตถกรรมแขนงนี้ไม่สูญหาย แนวทางการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดรายได้ในครัวเรือน ช่างแทงหยวกจะต้องพัฒนารูปแบบประยุกต์ลดทอนลาย วัสดุที่ใช้ คิดประดิษฐ์ตกแต่งเครื่องสดเข้ามาประดับ หรือหากมีวิธีการใช้วัสดุอื่นที่เหมาะสมกว่าเป็นการลดต้นทุนการผลิต แนวทางการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมการแทงหยวกควรจัดทำคู่กับธุรกิจอื่นๆซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวข้องกัน เช่น รับจัดดอกไม้ตามงานต่างๆ ทั้งงานมงคลและอวมงคล การทวงปีพาทย์ การทำบายศรี บัดพลี จะเป็นการเสริมรายได้ หากมีการพัฒนามากจะก่อให้เกิดผลพลอยได้คือ ทำให้เกษตรกรหันมาปลูกกล้วยตานีมากขึ้น ก่อให้เกิดรายได้แก่เกษตรกรทางหนึ่งด้วย

พระราชกร สุธอวน (2551 : 169-179) ได้ศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาศิลปหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาเชิงเศรษฐกิจชุมชนของจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่าในอดีตชุมชนบ้านโนนทราย หมู่ที่ 7 บ้านโก หมู่ 3, 13 และบ้านโกแดงหมู่ 12 มีการประกอบ

อาชีพศิลปหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผามาตั้งแต่สมัยโบราณก่อนย้ายถิ่นฐานมาถึงปัจจุบัน และมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านสืบทอดกันมาตามสายเลือดของครอบครัวจากพ่อแม่สู่ลูก และหลานของตนเอง ในอดีตใช้การถ่ายทอดความรู้ โดยวิธีการมุขปาฐะ ผู้รับการถ่ายทอดจะสังเกต จดจำ ทำเลียนแบบ แต่วิธีที่ดีที่สุด คือ การฝึกให้ปฏิบัติจริง ผู้รู้ทำการสอนตัวต่อตัว หรือครูพัก ลักจำ โดยการเป็นลูกมือช่างและค่อยๆ พัฒนาทักษะจนเกิดความชำนาญ ช่างทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาต้องมีใจการจัดการผลิตจะมีลักษณะของการทำภายในครอบครัวแบบครบทุกขั้นตอน รูปแบบกิจการเจ้าของคนเดียวไม่มีการรวมกลุ่มกับผู้ประกอบการประเภทเดียวกัน ทำให้ขาดอำนาจการต่อรองราคาผลิตภัณฑ์มีปัญหาด้านการบริหารจัดการและปัญหาด้านเงินทุน ในการดำเนินกิจการเป็นสาเหตุให้ผู้ประกอบการในชุมชนเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นแทน แนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้าน ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาศิลปหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาเชิงเศรษฐกิจของชุมชนควรพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ในด้านอุปกรณ์ประดับตกแต่งบ้านและสวนหรือของที่ระลึก ภาครัฐควรเป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายทั้งในระดับชุมชนระดับประเทศและต่างประเทศโดยส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวชมงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาในชุมชน เพื่อที่จะส่งผลต่อเศรษฐกิจของชุมชนบ้านโนนทรายและบ้านโก ทั้ง 4 ชุมชน โดยเฉพาะในด้านของรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์หรือของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว และควรมีการให้ความช่วยเหลือด้านแหล่งทุนเพื่อการดำเนินการผลิต เน้นการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ทั้งจากภาครัฐและเอกชน ให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ และได้เห็นคุณค่าของงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา อันจะทำให้เศรษฐกิจของชุมชนเติบโตพึ่งพาตนเองได้ นอกจากนี้ยังจะทำให้หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาเป็นสินค้าทางภูมิปัญญาที่มีชื่อเสียงของชุมชนที่สามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้ชุมชนอย่างยั่งยืน

พระมหาวิระยุทธ ประสาทนอก (2551 : 113-117) ได้ศึกษาการอนุรักษ์และการสืบทอดภูมิปัญญา และแนวทางการพัฒนาการผลิตบาตรเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านบาตรเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความศรัทธาที่เหนียวแน่นในพระพุทธศาสนา ตลอดจนความเชื่อประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวพุทธในชุมชนบ้านบาตรมีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์และการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตบาตรของชุมชนบ้านบาตร โดยในอดีตชุมชนมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตบาตรสืบทอดกันมาตามสายเลือด มีการถ่ายทอดจากพ่อแม่สู่ลูกและหลานในครอบครัวตนเอง ในปัจจุบันใช้วิธีเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงโดยการเป็นลูกมือช่างและค่อยๆ พัฒนาทักษะจนเกิดความชำนาญอาชีพช่างทำบาตรต้องมีใจรัก ต้องใช้ความอดทนและระยะเวลาเพื่อให้เกิดทักษะและความชำนาญ มีการทำงานเป็นกลุ่มๆ ละ 8-10 คน บาตรฝีมือที่ผลิตจะขายได้ราคาดี และมีการพัฒนาเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว แนวทางในการผลิตบาตรเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนจำเป็นต้องเพิ่มคุณค่าของบาตรให้มีประโยชน์เอนกประสงค์และเป็นที่ต้องการของพระสงฆ์มากขึ้น ต้องปรับรูปแบบผลิตภัณฑ์บาตรสำหรับใช้เป็นของที่ระลึกที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม ทั้งหน่วยงานภาครัฐและชุมชนต้องประชาสัมพันธ์ให้ผลิตภัณฑ์บาตรเป็นที่รู้จักกันทั่วไปทั้งในและต่างประเทศ จัดหาแหล่งทุนสนับสนุนธุรกิจเกี่ยวกับบาตรในชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับหัตถกรรมบาตรในชุมชนบ้านบาตรรวมทั้งส่งเสริมการผลิต การอนุรักษ์ การสืบทอดการผลิตบาตร และส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรมสำหรับแบบผลิตภัณฑ์บาตรใหม่ที่พึงประสงค์เป็นแบบบาตรสำหรับพระสงฆ์มีประโยชน์เอนกประสงค์ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยทางพระพุทธศาสนาและมีลักษณะพิเศษสวยงามกว่าบาตรทั่วไป

บุญเรือง สมประจบ (2553 : 226) ได้ศึกษาเรื่อง หัตถกรรมไม้แกะสลักภาคกลาง : การศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการผลิตและการพัฒนาเชิงพาณิชย์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านรูปแบบงานหัตถกรรมไม้แกะสลักภาคกลางควรจะใช้รูปแบบดั้งเดิมที่มีมาแต่สมัยโบราณ ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค แต่ช่างสามารถพัฒนาได้โดยการประยุกต์ขึ้นมาให้ตรงกับความต้องการของตลาด ด้านกระบวนการผลิตใช้การผลิตที่เป็นแบบภูมิปัญญาดั้งเดิมควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ โดยใช้การเพิ่มเทคโนโลยีทางด้านเครื่องมือ ใช้เครื่องจักรเข้าไปช่วยเพื่อให้เกิดผลผลิตที่สวยงามและประณีตมากขึ้น ด้านวัสดุควรใช้วัสดุที่ทดแทนไม้จริง แต่ต้องเป็นวัสดุที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

พนิดา สมประจบ (2554 : 195) ได้ศึกษาเรื่อง เครื่องทองลงหิน : รูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูงานศิลปหัตถกรรมในภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการอนุรักษ์และฟื้นฟูเครื่องทองลงหินภาคกลางเกิดจาก การขาดช่างฝีมือ การขาดผู้สืบทอด วัตถุดิบราคาสูงขึ้นและไม่แน่นอน ไม่มีการบันทึกสูตรผสมรูปแบบ ลวดลายและขั้นตอนการผลิตเป็นลายลักษณ์อักษร ค่านิยมของคนในปัจจุบันไม่นิยมใช้เครื่องทองลงหิน ค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงเครื่องมือสูง ไม่มีตลาดที่แน่นอน และผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรม/ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องทองลงหินลดลง ปัญหาการฟื้นฟูเครื่องทองลงหินภาคกลาง ได้แก่ ช่างฝีมือมีอายุมากและจำนวนน้อย ทัศนคติของตนในสังคมไม่เห็นคุณค่าหรือยกย่องช่างทองลงหิน คนรุ่นใหม่ไม่สนใจสืบทอดการทำเครื่องทองลงหิน เพราะค่าตอบแทนไม่เพียงพอต่อการครองชีพในปัจจุบัน ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น รูปแบบและลวดลายไม่สอดคล้องกับค่านิยมในปัจจุบัน ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และพ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนดราคา

กัลยา แก้วประดิษฐ์ (2555 : 292) ได้ศึกษาเรื่องกระจูด : การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชนด้วยศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพด้านวัตถุดิบ ขั้นตอนการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์ คุณภาพผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยี เครือข่าย การส่งเสริมและพัฒนา และการบริหารจัดการตลาด และศักยภาพด้านอื่นๆ แต่ละกลุ่มผลิตภัณฑ์ในชุมชนภาคใต้มีขีดความสามารถในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านพืชกระจูดแตกต่างกันออกไปโดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับชุมชนพึ่งพิง พบว่ากลุ่มชุมชนมีศักยภาพขีดความสามารถในปัจจัยการผลิตงานศิลปหัตถกรรม ด้านวัตถุดิบ ขั้นตอนการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์ คุณภาพผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยี เครือข่าย การส่งเสริมและพัฒนาและการบริหารจัดการตลาดยังพึ่งพิงอาศัยความรู้ ความสามารถในงานศิลปหัตถกรรมจากชุมชนอื่นหรือองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนมากกว่าพึ่งพาความรู้ ความสามารถของคนในชุมชน 2) ระดับชุมชนพึ่งพาตนเอง พบว่ากลุ่มชุมชนมีศักยภาพ ขีดความสามารถในปัจจัยการผลิตงานศิลปหัตถกรรม ด้านวัตถุดิบ ขั้นตอนการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์ คุณภาพผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยี เครือข่าย การส่งเสริมและพัฒนาและการบริหารจัดการตลาดพึ่งพาอาศัยความรู้ ความสามารถในงานศิลปหัตถกรรมจากคนในชุมชนและองค์กรภายในทั้งภาครัฐและเอกชน และ 3) ระดับชุมชนช่วยเหลือผู้อื่น พบว่ากลุ่มชุมชนมีศักยภาพ ขีดความสามารถในปัจจัยการผลิตงานศิลปหัตถกรรมด้านวัตถุดิบ ขั้นตอนการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์ คุณภาพผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยี เครือข่าย การส่งเสริมและพัฒนาและการบริหารจัดการตลาดมีความรู้ ความสามารถในงานศิลปหัตถกรรมของคนในชุมชนและองค์กรภายในทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถถ่ายทอดความรู้ ความสามารถในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านพืชกระจูดไปยังกลุ่มชุมชนทั้งในท้องถิ่นและภูมิภาค และกลุ่มชุมชนมีการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านพืชกระจูดอย่างต่อเนื่อง

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศ ส่วนใหญ่พบว่างานหัตถกรรมจะสืบทอดโดยการส่งสอน ถ่ายทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยลักษณะปากต่อปากมักไม่ค่อยมีเป็นลายลักษณ์อักษร และเมื่อเวลาผ่านไปมักพบปัญหาใกล้เคียงกันคือไม่สามารถจะต่อสู้กับเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้เพราะความสามารถในการผลิตและราคา แต่ส่วนใหญ่จะมีการแก้ปัญหาคือมีการรวมกลุ่มและพยายามเพิ่มมูลค่าให้กับภูมิปัญญาเพื่อเป็นการเสริมสร้างรายได้และก่อให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนขึ้นได้

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Derby (1980 : 98-101) ได้ศึกษาช่างทำเครื่องจักสานผู้หญิงผิวดำ การศึกษาเศรษฐกิจในท้องถิ่นของเขตชาลิสตันในรัฐแคลิฟอร์เนีย งานวิจัยนี้ได้ศึกษาถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้หญิงผิวดำที่ผลิต และขายตะกร้าสาน ด้วยเห็นว่าเครื่องจักสานแบบสานขัดเป็นศิลปะที่สำคัญ ดังนั้นงานวิจัยชิ้นนี้จึงศึกษาถึงรากฐานร่วมสมัยและประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของกิจกรรม ทางเศรษฐกิจดังกล่าว ระหว่างหญิงผิวดำในเรื่องเศรษฐกิจในท้องถิ่นและครัวเรือน

McDonald (1995 : 112-115) ได้ศึกษาความเปลี่ยนแปลงของ เครื่องจักสานของชาว Ojibwa, Tlinget และ Hopi ที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและประวัติศาสตร์ในแต่ละสังคมดังกล่าว การศึกษาในภาคสนามเกี่ยวกับการใช้กระจาด ตะกร้าที่รวบรวมไว้ในพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์แห่งชาติ ได้แก่พิพิธภัณฑ์ Jesse Besser และพิพิธภัณฑ์ในรัฐอริโซนา เพื่อค้นหารากฐานตะกร้าของชาว Ojibwa Tlinget และ Hopi ได้เปลี่ยนแปลงไปในช่วงหลายปีที่ผ่านมา และการสานตะกร้าดังกล่าวได้มีความสัมพันธ์กับการเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในหลายปีผ่านมาอย่างไร งานเขียนที่เกี่ยวข้องในเชิงประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา และศิลปะแสดงให้เห็นว่าไม่มีการศึกษาที่ทำในเรื่องนี้ งานเขียนที่เกี่ยวกับเครื่องจักสานส่วนใหญ่จะเป็นไปในแนวบรรยายลักษณะและขั้นตอนการทำเครื่องจักสาน ขั้นตอนระหว่างสาขาวิชาที่ไม่ได้นำมาเชื่อมโยงกับเรื่องเครื่องจักสานกับสังคมของชาวพื้นเมือง 3 กลุ่มนี้ และในงานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กันระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงของตะกร้าในหลายปีที่ผ่านมา ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ต่อไปเสนอว่าควรมีการศึกษาวิจัยถึงความสัมพันธ์ของเรื่องเครื่องจักสานกับสาขาทางวิชาการด้านต่าง ๆ ในสถาบันการศึกษา

Rosengarten (1997 : 155-160) ได้วิจัยที่มาทางสังคมของเครื่องจักสานแบบ African-American Lowcountry กล่าวว่าคนเชื้อสายแอฟริกันที่อาศัยอยู่ใน Carolina Lowcountry ทำเครื่องจักสานมานานพอๆ กับที่เข้ามาอาศัยอยู่ที่นี่ เครื่องจักสาน “Fanner” ที่ทำมาจากหญ้าสาน ถูกใช้สำหรับแยกข้าวออกจากฟางในพื้นที่เพาะปลูกแห่งแรก ๆ ของอาณานิคมในยุคต้น คริสตวรรษที่ 1690 เครื่องจักสานที่มีรูปแบบทั้งร่วมสมัยและแบบดั้งเดิมมากมายที่เก็บโดยลูกหลานของช่างสาน เครื่องจักสานยุคแรก ๆ ในเวลานี้ได้ถูกนำมาวางขายตลอดทางหลวงสายหลักเหนือจรดใต้ ที่มุ่งสู่ชาลิสตัน และตามทางเท้าในเมือง เครื่องจักสานแบบ Lowcountry ที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นภาชนะบรรจุของเหลวธรรมดา ๆ และเป็นเครื่องใช้ที่สำคัญได้กลายมาเป็นสัญลักษณ์ของเมืองและของภูมิภาคและยังได้รับการฟื้นฟูในฐานะงานศิลปะ คำถามในวิทยานิพนธ์นี้ใครเป็นคนทำเครื่องจักสานเหล่านี้ คนเหล่านี้มาจากที่ไหนและประเพณีการสานเครื่องจักสานแบบไหนที่พวกเขานำเข้ามาสู่อเมริกา เกิดอะไรขึ้นในสถานการณ์การติดต่อที่ตึงเครียดในรัฐแคลิฟอร์เนียยุคต้นๆ ระหว่างชาวแอฟริกันที่ต่างเชื้อชาติกัน และระหว่างชาวแอฟริกันและชาวยุโรปที่อาจจะมาจากชาวอเมริกันพื้นเมือง ตั้งแต่ยุคอาณานิคมมาพลังทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่คล้ายคลึงกันมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเครื่องจักสานแบบสานขัดใน

อเมริกันและ แอฟริกันกันอย่างไรความหมายและการมองเห็นที่เปลี่ยนไปของ แอฟริกันจะมีผลกระทบต่อการผลิตและการขายเครื่องจักสาน และศิลปกรรม ขวัญกำลังใจของผู้สาน เครื่องจักสานอย่างไร ที่มาทางสังคมของเครื่องจักสานแบบแอฟริกัน-อเมริกัน Lowcountry เริ่มต้นด้วยการสรุปงานทางด้านประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชีวิตชาวแอฟริกัน-อเมริกัน เป็นการสำรวจประเพณีการทำเครื่องจักสานในเขตพื้นที่แอฟริกันกลาง และตะวันตก โดยเฉพาะ แองโกล่า คองโก และ Senegambia ที่ส่งผลให้คนจำนวนมากต้องไปเป็นทาสบริเวณชายฝั่งแถบนี้ และศึกษาการเผชิญหน้าของชาวแอฟริกันต่อวัฒนธรรมอื่น ๆ ในอเมริกา นอกจากนี้ยังได้พูดถึงเรื่องราวของเครื่องจักสานแบบสานขัดในช่วงประมาณปี 1990s (คือ ประมาณ 1990-1992) โดยการวิเคราะห์ผลกระทบของตลาดและหน้าที่ ตัวการหลักของการเปลี่ยนแปลงในชุมชนในชุมชนที่ทำเครื่องจักสานในแอฟริกันและรัฐแคลิฟอร์เนียได้ สุดท้ายนี้ที่มาทางสังคม ได้ให้ความเห็นเรื่องบทบาทของการประดิษฐ์ การยืมและความทรงจำในการผลิตเครื่องจักสานแบบสานขัดในทุกๆ ที่

Mathewson (1998 : 146-150) ได้วิจัย การถักทอ สายใยชีวิต สัญลักษณ์ การแสดงออกร่วมสมัยของเครื่องจักสานของชาวอินเดียนแดงในแคลิฟอร์เนีย เครื่องจักสานของชาวอินเดียนแดงในแคลิฟอร์เนีย ได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา งานเขียนส่วนมากบรรยายเรื่องการจักสานไว้ว่าเป็นทักษะที่กำลังจะตาย แต่ชาวแคลิฟอร์เนียพื้นเมืองก็ได้มีการสานต่อในการฝึกหัด เรียนรู้ ฟันฟู และสร้างสรรค์ปรับปรุงประเพณีที่ ล้าค่า งานเขียนชิ้นนี้จะกล่าวถึงการแสดงออกร่วมสมัยของการจักสานแบบชาวอินเดียนแดงในแคลิฟอร์เนีย ซึ่งประกอบไปด้วยการสานต่อในการใช้เทคนิค วิธีการเก่าแก่แบบโบราณ หรือก็คือการใช้พืชเส้นใยตามแบบประเพณีนิยมที่เคยปฏิบัติกันมา และวิธีการจัดการและจัดเก็บ รวบรวมที่เป็นแบบเฉพาะ และนอกจากนี้ยังได้พูดถึงการใช้ภาพลักษณ์และรูปแบบของเครื่องจักสานในงานศิลปะร่วมสมัยอีกด้วย ภาพลักษณ์พวกนี้ถูกใช้ โดยชาวอินเดียนแดงพื้นเมืองของแคลิฟอร์เนีย เพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงถึงเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และโดยกลุ่มคนผู้ที่ไม่ใช่ชาวอินเดียน เช่น พิพิธภัณฑ์ และสมาคม (ที่คอยชี้แจง-อธิบาย) เพื่อเป็นตัวชี้วัดการแสดงตัวตนของชาวอินเดียนแดงในแคลิฟอร์เนีย ได้มีการสำรวจค้นคว้าถึงเรื่องความแตกต่างกันของความคิดแบบอินเดียนกับที่ไม่ใช่อินเดียนเกี่ยวกับโลกของธรรมชาติและค่านิยมแนวคิดที่เกี่ยวกับ ประเพณี ลักษณะที่แท้จริง และศิลปะแนวความคิดพวกนี้ถูกมองแตกต่างกันไปตามกลุ่มคน เช่น พ่อค้าและนักสะสมเครื่องจักสาน นักการศึกษา นักท่องเที่ยว นักศิลปะ และช่างทำเครื่องจักสานชาวอินเดียน ช่างจักสานชาวพื้นเมืองให้การอธิบายแนวคิดว่าจะไรคือ ตามแบบประเพณีนิยม ของพวกเขามากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านความรู้สึก ปัจจัยที่มีพื้นฐานอยู่บนความคิดของตัวเองมากกว่าเรื่องจริง และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทโดยรอบ ในคำอธิบายนี้มีการเน้นเรื่องความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของชุมชนชาวอินเดียนและที่ดิน นักสะสมและผู้ที่มีความเชี่ยวชาญสนใจในเรื่องการศึกษาเรื่องเครื่องจักสานแบบชาวอินเดียนแดงในแคลิฟอร์เนีย ที่ไม่ใช่ชนพื้นเมืองให้แนวคิดเกี่ยวกับ ประเพณีนิยมที่แคลงมาซึ่งจะมีเพียงการวิเคราะห์แบบวัตถุประสงค์และไม่อนุญาตให้มีการเปลี่ยนแปลงข้อขัดแย้งร่วมสมัยบางข้อรวมประเด็นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของพลังที่อยู่ รอบ ๆ การควบคุม ความรู้เกี่ยวกับการทำเครื่องจักสานของชาวแคลิฟอร์เนียและชาวอินเดียน นอกจากนี้ยังมีการพูดถึงความพยายามที่จะควบคุมบางเรื่อง เช่น การเข้าไปรวบรวมที่ดินและพินัยก่าจัดด้วยพืชในที่สาธารณะ งานชิ้นนี้มีเอกสารประกอบที่เป็นรูปถ่ายของพืชชนิดที่ใช้ทำเครื่องจักสาน การเก็บ และเตรียมสำหรับนำมาใช้

Dozier (2000 : 167-169) ได้วิจัยการจักสานแบบ Kumeyaay : การจัดการทรัพยากร ในฐานะที่เป็นกลยุทธ์ทางเศรษฐกิจ ช่างทำตะกร้าชาว Kumeyaay ผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในเมือง Baja ในรัฐ แคลิฟอร์เนีย ได้รับการสอนเรื่องงานฝีมือมาเป็นทอดๆ จากรุ่นแม่รุ่นยายมาสู่รุ่นลูกหลาน อย่างไม่มี การขาดตอน การจักสานของพวกเขา คือ การรวบรวมกลยุทธ์ในการอยู่รอดทางเศรษฐกิจที่ต้องอาศัย ทักษะทางศิลปะ ความชำนาญในสิ่งที่ทำด้วยมือ ความรู้ทางด้านเทคนิค ความสามารถในการสอน ความเฉียบแหลมในการทำธุรกิจ พร้อมทั้งการจัดการทรัพยากรที่ดี และเครือข่ายทางสังคมที่มี ประสิทธิภาพ เครื่องจักสานแสดงให้เห็นถึงเครือข่ายที่ก่อตั้งขึ้นมานานโดยการติดต่อกันระหว่างรุ่น และบุคคลที่อยู่ร่วมสมัย อิทธิพลจากคนนอก แรงบันดาลใจส่วนบุคคล และภาวะแวดล้อมที่หลากหลาย เครือข่ายนี้เชื่อมโยงช่างทำตะกร้าแคลิฟอร์เนียทั้งหมด และผลิตช่างทำตะกร้าฝีมือดีเมื่อสภาวะ เอื้ออำนวย การศึกษาพิจารณาเรื่องการทำตะกร้าของชาว Kumeyaay กินเวลานานมาก งานเขียนที่ ใช้อ้างอิงถึงมีน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่การทำเครื่องจักสานมีอยู่ทั่วไปในสังคมอินเดีย หลังปี 1900 มีบทความ สั้น ๆ อยู่จำนวนเล็กน้อยที่กล่าวถึงการจักสานแบบ Kumeyaay ปรากฏขึ้นใน สิ่งตีพิมพ์ทั้งที่เป็นทาง วิชาการและเป็นสิ่งที่คนกำลังให้ความสนใจ แต่ในท้ายที่สุดแล้วบทความ เหล่านี้ก็วิเคราะห์นักสะสม และของที่สะสมไว้ทั้งแบบส่วนตัวและที่เป็นของสถาบัน ซึ่งให้เห็นถึงทัศนคติทางวิชาการในแง่ลบ เกี่ยวกับคุณค่าของการศึกษาเรื่องเครื่องจักสานโดยตรง งานวิจัยชิ้นนี้ มีความตั้งใจที่จะนำเสนอเหตุผล เพื่อที่จะเปลี่ยนทัศนคตินั้น โดยแสดงให้เห็นถึงฐานะ การวางตัว ของช่างสานตะกร้าระหว่างที่ดิน และตลาด ความต่อเนื่องของรูปแบบการใช้วัสดุแบบดั้งเดิม ผลกระทบของการเป็นเมืองขึ้นและการ แบ่งที่ดินของชาว Kumeyaay และทัศนคติของชุมชนวิชาการ

Jolie (2004 : 133-136) ได้ศึกษาเครื่องจักสานแบบขดจากถ้ำชาลส์บราวน์ (Charlie Brown) ในรัฐเนวาดาตะวันตกของสหรัฐอเมริกา ถ้ำดังกล่าวตั้งอยู่ชายฝั่งทางตะวันออก เฉียงใต้ของ ทะเลสาบ Winnemucca ซึ่งปัจจุบันน้ำแห้งหมด และในปี 1966 มีการขุดพบตะกร้าขดที่ยังมีลักษณะ สมบูรณ์ 20 ใบ/ชิ้น นอกเหนือไปจากซากชิ้นส่วนของที่ฝังศพ 300 ชิ้น การวิเคราะห์โดยใช้เรดิโอ คาร์บอนดีซีชี้ให้เห็นว่า ส่วนประกอบหลักของแหล่งที่ตั้งสันนิษฐานได้ว่า อยู่ในยุคโบราณในยุคทาง โบราณคดี Lovelock ระหว่างปี ca. 4000-1000 B.P. ในงานวิจัยนี้ ได้ศึกษาเกี่ยวกับความ เปลี่ยนแปลงและรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงของลักษณะทางเทคนิคในตะกร้าขด ที่ยังสมบูรณ์เพื่อจะทดสอบ ความตรงของสมมติฐานของ Baumhoff และ Heizer (1958) ที่ว่า ตะกร้ายุคก่อนประวัติศาสตร์ที่มีการ ประดับตกแต่งและขดอย่างดีจากรัฐเนวาดาตะวันตก โดยนำเข้ามารัฐแคลิฟอร์เนีย ผลที่ได้จาก งานวิจัยชิ้นนี้แสดงให้เห็นว่าธรรมเนียมการขดของภูมิภาคนี้ที่ได้มาตรฐานสูงชี้ให้เห็นว่า ตะกร้าพวกนี้ ไม่ได้นำเข้ามารัฐแคลิฟอร์เนีย แต่เป็นส่วนหนึ่งของความซับซ้อนของเครื่องจักสานในยุค Lovelock เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับเทคโนโลยีเครื่องจักสานแบบขดของกลุ่มคนพื้นเมืองยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ ครอบครองพื้นที่ใกล้เคียงถ้ำ ชาลส์ บราวน์ ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชาว Maidu ในรัฐ แคลิฟอร์เนีย

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ คือ จะเป็นการนำเสนอให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลง ของสังคมที่มีผลต่อการจักสาน และแสดงให้เห็นว่าคนในท้องถิ่นต่างๆของโลกมีเอกลักษณ์การจักสาน เป็นของตนเอง

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด โดยมากเป็นการค้นพบเรื่องของการสืบทอดภูมิปัญญา มาจากรุ่นสู่รุ่น และเป็นเรื่องของการต้องต่อสู้กับยุคสมัยที่เปลี่ยนไปทำให้เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาท

มากกว่างานหัตถกรรม และเน้นไปที่การสร้างเศรษฐกิจชุมชนเพื่อเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้ชุมชนเข้มแข็งโดยที่ยังคงยึดมั่นภูมิปัญญาเดิมอยู่ แต่สิ่งที่ยังไม่เห็นในข้อค้นพบคือการสร้างนวัตกรรมที่แปลกใหม่ขึ้นมาเพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภูมิปัญญานั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจและน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นงานวิจัยเรื่องการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาการออกแบบเพื่อให้ได้รูปแบบของงานหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันแบบใหม่ๆ ขึ้นมา ซึ่งจะเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับภูมิปัญญาได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนเพื่อที่ชุมชนจะได้พัฒนาได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนอีกด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) และทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) มีรายละเอียดในการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
 - 1.1 เนื้อหา
 - 1.2 วิธีวิจัย
 - 1.3 ระยะเวลา
 - 1.4 พื้นที่การวิจัย
 - 1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. วิธีดำเนินการวิจัย
 - 2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
 - 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.3 การจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตของการวิจัย

1. เนื้อหา

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาในการศึกษาดังนี้

 - 1.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน
 - 1.2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์
 - 1.3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการออกแบบและรูปแบบของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์
2. วิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สันทนากลุ่ม ประชุมเชิงปฏิบัติการ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์

3. ระยะเวลา

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนมีนาคม - ตุลาคม 2557

4. พื้นที่วิจัย

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้วิจัยจะจงเลือกพื้นที่ 3 จังหวัด คือ ตรัง กระบี่ และสตูล เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันอย่างกว้างขวาง

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

5.1 ประชากร

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ และประชาชนที่อยู่ใน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัด ตรัง สตูลและกระบี่ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน

5.2 กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจงโดยกำหนดศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันจำนวน 3 กลุ่ม จาก 3 จังหวัด ได้แก่ กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านดุน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง 1 กลุ่ม กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านราหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ 1 กลุ่ม และกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านสายควน อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล 1 กลุ่ม จำนวนกลุ่มตัวอย่างได้แก่ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง จำนวนรวม 90 คน ซึ่งแบ่งออกดังนี้

5.2.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 11 คนจาก 3 จังหวัด คือ จังหวัดตรัง กระบี่ สตูล เป็นกลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูลหลักและความสำคัญเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมา และองค์ความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

- 1) หัวหน้ากลุ่ม จำนวน 3 คน
- 2) ปราชญ์ หรือนักวิชาการ ผู้มีความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน จำนวน 3 คน ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง
- 3) ผู้บริหารงานด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด รวม จำนวน 2 คน
- 4) ผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาและสื่อมวลชน รวม 3คน เพื่อให้ทราบประวัติความเป็นมา ภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่มีผลต่อหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันอันจะนำไปสู่การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

5.2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) จำนวน 54 คน จากใน 3 จังหวัด คือ จังหวัดตรัง กระบี่ สตูล ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตย ทั้ง 3 จังหวัด ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดละ 12 คน รวมจำนวน 36 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลประวัติความเป็นมาและองค์ความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน

2) ผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้ ได้แก่ ช่างสาน ช่างออกแบบ ทั้ง 3 จังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดละ 6 คน รวมเป็น 18 คน

5.2.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) จำนวน 25 คน จากทั้ง 3 จังหวัด คือ จังหวัดตรัง กระบี่ สตูล ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1) ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์เหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้และประชาชนทั่วไป ประกอบด้วยผู้ชมหลายรุ่น หลายวัย ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดละ 5 คน รวมเป็น 15 คน เพื่อศึกษาแรงบันดาลใจให้ซื้อผลิตภัณฑ์เหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้ และข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้ ในด้านต่าง ๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบันและหาข้อค้นพบเกี่ยวกับการพัฒนาการออกแบบเหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้เพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

2) ผู้ว่าจ้าง จำนวน 3 คน เพื่อศึกษาแนวคิดแรงบันดาลใจในการว่าจ้างให้ผลิตผลิตภัณฑ์เหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้ เพื่อนำรูปแบบการปรับปรุงใช้กับการบริหารจัดการเกี่ยวกับการพัฒนาการออกแบบเหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้เพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

3) ประชาชนทั่วไป เป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนที่มีกลุ่มเหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้ ทั้ง 3 จังหวัด ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดละ 3 คน รวมเป็น 9 คน เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้ ในด้านต่าง ๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ที่คงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้วยการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการผลิตเหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้และหาข้อค้นพบเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการออกแบบเหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้เพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาการออกแบบเหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้เพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยดังนี้

1.1 แบบสำรวจเบื้องต้น (Basic Survey) เพื่อการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ทำการวิจัยและจำนวนกลุ่มเหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้ที่มีอยู่ในปัจจุบันของ 3 จังหวัด ได้แก่ ตรัง กระบี่ สตูล

1.2 แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มประชาชนทั่วไป นักวิชาการ นักบริหาร ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้ หรือผู้ที่อยู่ในชุมชน ตลอดจนผู้รู้และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้ แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ทราบประวัติความเป็นมา องค์ความรู้เกี่ยวกับทำเหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้ รวมทั้งรูปแบบในการพัฒนาการออกแบบเหตุการณ์จักษุสาขานโยบายหนี้เพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

1.3 แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview Guideline) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ที่มีประเด็นคำถาม

เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบุคคล กลุ่มคน และชุมชน ที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นมา องค์ความรู้ในการทำหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ตลอดจนการบริหารจัดการตั้งแต่ในอดีตจนถึง ปัจจุบัน แนวทางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันและตลอดจนถึงแนวโน้มในการคงอยู่ของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน

1.4 แบบสังเกต (Observation) เป็นแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เพื่อใช้สังเกตกลุ่มประชาชนในชุมชนทั้ง 3 จังหวัด กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ผู้ซื้อ ผู้ว่าจ้าง โดยกลุ่มประชาชนทั่วไปในชุมชนทั้ง 3 จังหวัด ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตสภาพทั่วไปภายในชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และเหตุการณ์ทั่วไปของชุมชนที่ทำการศึกษาวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มคนในชุมชน เช่น กิจกรรมประเพณีด้านศาสนา เป็นต้น ผู้ชมและผู้ว่าจ้าง ในชุมชนทั้ง 3 จังหวัด ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตสภาพทั่วไปของแต่ละพื้นที่ที่ศึกษาวิจัย โดยผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเข้าชมขั้นตอนการทำหัตถกรรมเครื่องจักสานใบเตยปาหนัน เป็นต้น

1.5 การสนทนากลุ่ม (Focused Group Discussion) เป็นข้อมูลที่ต้องการหาข้อสรุปและความชัดเจน ใช้กับกลุ่มหัวหน้ากลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน สมาชิกกลุ่ม ผู้ซื้อ ผู้นำชุมชนเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน โดยกำหนดผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประมาณ 9-10 คน ในแต่ละพื้นที่และประเด็นที่ทำการ ศึกษาวิจัย เพื่อปรึกษาหารือหาข้อสรุป ในประเด็นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ตลอดจนการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

1.6 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหาแนวทาง ข้อสรุป และความชัดเจนในการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ กับหัวหน้ากลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ผู้รู้ นักวิชาการ ผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ นักออกแบบผลิตภัณฑ์ ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องนำเสนอและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย สามารถตอบคำถามของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารงานวิจัย หรือที่มีการศึกษาไว้ในประเด็นที่เกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ซึ่งได้แก่ ประวัติความเป็นมาและอัตลักษณ์ของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมจักสาน แนวคิดและทฤษฎีทางด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา และวัฒนธรรม อีกทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการศึกษาโดยค้นคว้าเอกสารทั้งที่เป็นเอกสารปฐมภูมิหรือทุติยภูมิ จากหน่วยราชการ สถาบันการศึกษา เอกชน ประเภทหนังสือ ตำรา รายงานการประชุม งานวิจัย ปรินทิพนิพนธ์ ภาคนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตและวีดิทัศน์ โดยรวบรวมแยกประเด็นไว้ตามเนื้อหา

2.2 การเก็บข้อมูลจากภาคสนาม เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัย โดยวิธีการสำรวจเบื้องต้น (Basic Survey) สัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการ (Informal Interview) และการสัมภาษณ์ที่เป็นทางการ (Formal Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสนทนากลุ่ม (Focused Group) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

2.2.1 ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ที่เป็นทางการ กับกลุ่มผู้ปฏิบัติ นักวิชาการ ผู้สื่อข่าวจ่า และประชาชนในชุมชนทั้ง 3 จังหวัด ตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำหัตถกรรมเครื่องจักสานใบเตยปาหนัน การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

2.2.2 ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการกับกลุ่มผู้รู้ ด้วยวิธีการค้นหาผู้รู้ด้วยวิธีการสุมแบบก้อนหิมะ (Snowball Sampling) โดยการถามจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง กับกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน เพื่อให้บอกชื่อบุคคลต่างๆ ที่รู้จัก และมีความรู้ที่ต้องการศึกษา เป็นทอดๆ ได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ ตลอดจนการบริหารจัดการตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน การถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ตลอดจนแนวโน้มในการคงอยู่ของหัตถกรรมจักสานใบเตย

2.2.3 ใช้เทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตสภาพทั่วไปภายในชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และเหตุการณ์ทั่วไปของชุมชนที่ทำการศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ซึ่งเกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน

2.2.4 ใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมการทำหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน การเรียนรู้ในภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน การพูดคุยกับชาวบ้านในชุมชน ผู้ว่าจ้าง ผู้ซื้อ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันทุกแง่มุม ตามความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย

2.2.5 ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มกับกลุ่มคนในชุมชนที่มีกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ด้วยการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หัวหน้ากลุ่ม สมาชิกกลุ่ม ผู้ซื้อ ผู้ว่าจ้าง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้บริหารสถานศึกษา สื่อมวลชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน จัดสนทนากลุ่ม โดยมีผู้เข้าร่วมประมาณ 9 - 10 คน เพื่อปรึกษาหารือและหาข้อสรุป ประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ตลอดจนการหาข้อสรุปเกี่ยวกับการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

2.2.6 ใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการระดมความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน จำนวน 20 คน โดยมีวาระการประชุมไว้ชัดเจน มีผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ผู้รู้ นักวิชาการ ผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ นักออกแบบผลิตภัณฑ์ ผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องนำเสนอและ

ตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาการออกแบบหลักสูตรจักษานไบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์
บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนารวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมร่วมประชุมเชิง
ปฏิบัติการระยะเวลา 1 วัน

3. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การจัดกระทำข้อมูล

ในการจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาเอกสาร
และข้อมูลจากภาคสนามโดยแยกตามความมุ่งหมายของการวิจัย มาจัดกระทำดังต่อไปนี้

3.1.1 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารต่างๆ มาศึกษาอย่างละเอียดพร้อม
จัดระบบหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่กำหนดไว้

3.1.2 นำข้อมูลจากภาคสนามที่เก็บรวบรวมได้จากสำรวจเบื้องต้น การสังเกต
การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ซึ่งได้จัดบันทึกไว้และในแถบบันทึกเสียงมาถอดความมาแยก
ประเภท จัดหมวดหมู่และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย หากมีข้อมูลที่ต้อง
ตรวจสอบใหม่จะต้องกลับไปเข้าสนามอีกครั้งเพื่อความถูกต้อง

3.1.3 นำข้อมูลทั้งที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่รวบรวม
ได้ จากสำรวจเบื้องต้น การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาตรวจสอบความถูกต้อง
สมบูรณ์ ซึ่งในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ใช้
วิธี Investigator Triangulation โดยการนำข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านหรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูล
ซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง และใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า
(Methodological Triangulation) ของ Denzin (1970) คือการแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูล
ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน คือ (สุรางค์ จันทวานิช. 2546 : 129-130)

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์
ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยไดมานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีตรวจสอบคือการสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มาที่จะ
พิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่ง
สถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ และแหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้
ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูล จะเหมือนเดิมหรือไม่

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ
การตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างไ้ โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกต แทนที่จะใช้ผู้วิจัยคน
เดียวกันสังเกตโดยตลอด

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ
การตรวจสอบว่า ถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมาก
น้อยเพียงใด

4) การตรวจสอบสามเส้า ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological
Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการ
วิจัย โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการ

สังเกตการณ์สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ตามแนวคิดของสุงาค์ จันทวานิช (2546 : 131 - 137) ดังนี้

3.2.1 การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ วิธีตีความสร้างข้อสรุป จากข้อมูลรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่นรูปแบบและลักษณะการแสดงของโนรา ความเชื่อของโนรา ความเป็นอยู่ในสังคมของคณะโนรา เป็นต้น เมื่อนักวิจัยได้เห็นรูปธรรมหรือเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์ แล้วก็ลงมือสร้างข้อสรุป ถ้าข้อสรุปนั้นยังไม่ได้รับการตรวจสอบยืนยันก็ถือเป็นสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) ถ้าหากได้รับการยืนยันแล้วก็ถือเป็นข้อสรุป เช่น ความเชื่อเป็นอย่างไร ขั้นตอนการวิเคราะห์ว่าใครเป็นผู้ทำ มีการเลือกเวลาในการปฏิบัติมีลักษณะอย่างไร เพื่อใคร เพราะอะไรจึงทำ มีความหมายอย่างไรกับเหตุการณ์จกसानใบเตยปาทัน เป็นต้น

3.2.2 การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ (Typologies) ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป โดยการใช้วัฒนธรรมและแนวคิดและทฤษฎีเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะวิเคราะห์ถึงการจัดระเบียบทางสังคม การทำหน้าที่ของระบบย่อยแต่ละโครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์จกसानใบเตยปาทัน วิเคราะห์บทบาทของชุมชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาเหตุการณ์จกसानใบเตยปาทัน รวมถึงรูปแบบการพัฒนาการออกแบบเหตุการณ์จกसानใบเตยปาทันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ โดยมีกรอบ ดังนี้

- 1) การกระทำ (Acts) คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ไม่ยาวนานหรือต่อเนื่อง
- 2) กิจกรรม (Activities) คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่อง และมีความผูกพันกับบุคคลบางคนหรือบางกลุ่ม
- 3) ความหมาย (Meanings) คือ การที่บุคคลอธิบายหรือสื่อสารหรือให้ความหมาย เกี่ยวกับการกระทำและหรือกิจกรรม อาจเป็นการให้ความหมายในลักษณะเกี่ยวกับโลกทัศน์ ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน
- 4) ความสัมพันธ์ (Relationship) คือ ความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลหลาย ๆ คนในสังคมที่ศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง อาจเป็นรูปของการเข้ากันได้หรือความขัดแย้งก็ได้
- 5) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Participation) คือ การที่บุคคลมีความผูกพันและเข้าร่วมกิจกรรม หรือมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- 6) สภาพสังคม (Setting) คือ สถานการณ์หรือสภาพการณ์ที่การกระทำหรือกิจกรรมที่ทำการศึกษาก่อเกิดอยู่

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ครั้งนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยผู้วิจัยเริ่มจากการเตรียมเนื้อหาให้ครบตามความมุ่งหมายของการวิจัย วางเค้าโครงของการเขียนรายงานแล้วจึงลงมือเขียนโดยเน้นที่ความถูกต้องรัดกุม ชัดเจน มีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน โดยการตีความสร้างข้อสรุปตามประเด็นที่ศึกษาพร้อมภาพประกอบ จากนั้นนำข้อมูลมาสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มและการประชุมเชิงปฏิบัติการ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาของการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาการออกแบบและรูปแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน

ประวัติความเป็นมา

การวิจัยครั้งนี้มีผู้วิจัยใช้ประชากร 3 กลุ่ม 3 พื้นที่เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ดังนี้คือ 1. กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน บ้านสายควน อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล 2. กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านดุน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง 3. กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านรำหาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ รวมเป็นทั้งหมด 3 กลุ่ม ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน บ้านสายควน อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล

บ้านสายควน ได้แยกมาจากบ้านดินลู่ม ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านในชุมชนอาศัยอยู่ตามกลุ่ม ตามแนวลำคลองบาราเกตุ และบริเวณที่ลุ่มตามทุ่งนา เมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้นทำให้ที่อยู่อาศัยเกิด ความคับแคบ จึงได้แยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานตามแนวควน (ลักษณะพื้นที่ที่เป็นเนินหรือที่สูง) จนกลายมาเป็นชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านสายควน” จนถึงปัจจุบัน สำหรับบ้านสายควนการจักสานใบเตยปาหนันเป็นงานที่เกิดจากฝีมือชาวบ้าน หรือฝีมือของคนในท้องถิ่น ที่ไม่ได้มีการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษาใด แต่เป็นการสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษรุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งได้มีการจักสานควบคู่ไปกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ตามความต้องการที่จะใช้สิ่งของต่างๆ ในครอบครัว ตั้งแต่ชิ้นเล็กๆ ไปจนถึงชิ้นใหญ่ จึงเป็นแรงผลักดันให้ชาวบ้านสร้างขึ้นมา ด้วยความคิดที่บริสุทธิ์ ตั้งใจสานตามความสามารถของตนเอง สร้างขึ้นมาใช้ในครอบครัว การจักสานใบเตยปาหนันนับเป็นความฉลาดของคนรุ่นเก่าที่รู้จักนำวัสดุใกล้ตัวที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาใช้ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยตามหน้าที่ที่แตกต่างกัน ตามลักษณะและหน้าที่ที่จัดทำขึ้น เพื่อจำหน่ายจ่ายแจกและแลกเปลี่ยนกัน เมื่อทำอยู่บ่อยๆ ทำให้เกิดความชำนาญและสามารถที่จะสานออกเป็นหลายรูปแบบ หลายขนาด แล้วแต่ชนิดของผลิตภัณฑ์

ภาพประกอบ 34 นางมะนุญ สำนะเนี้ยะ ประธานกลุ่มไบเตยปาหนันบ้านสายควน

ในส่วนของการตั้งกลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านสายควน ทุกสมัยจะให้แม่บ้านจัดตั้งกลุ่มสตรีจักสานไบเตยปาหนัน ที่เป็นมรดกสืบทอดกันมายาวนาน ตั้งแต่อีกรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งทางกลุ่มได้เริ่มก่อตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เพื่อรองรับงบประมาณและโครงการที่จะเข้ามาสนับสนุนในกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มสามารถยืนอยู่ได้อย่างถาวร และยังให้ถ่ายทอดแก่คนรุ่นหลังภายในกลุ่มสืบเนื่องต่อไปจนถึงปัจจุบัน สำหรับกลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนัน บ้านสายควน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสตูล ในปัจจุบันมีนางมะนุญ สำนะเนี้ยะ เป็นประธานกลุ่มจักสานไบเตยปาหนันคนปัจจุบัน เป็นบุคคลหนึ่งที่มีใจรักทางด้านจักสานและหารูปแบบและวิธีการใหม่ๆ เพื่อมาพัฒนาการจักสานของกลุ่มให้ทันสมัย ทำให้ผลผลิตของกลุ่มเกิดรายได้ ซึ่งเป็นทั้งอาชีพหลักและอาชีพรองของชุมชนได้ สำหรับที่ตั้งของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันบ้านสายควน ตั้งอยู่ที่ 5/1 ตำบลท่าแพ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสตูล มีสมาชิกจำนวน 21 คน

ภาพประกอบ 35 สภาพการทำงานของสมาชิกกลุ่มไบเตยปาหนันบ้านสายควน

2. กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านดุกุน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

ใบเตยปาหนันหนึ่งในสินค้า หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ของจังหวัดตรังที่เป็นที่รู้จักและนิยมของนักท่องเที่ยว ตลอดจนถึงผู้คนทั่วไปนั่นคือ ผลิตภัณฑ์จักสานใบเตย จากบ้านดุกุน หมู่ 3 ต.บ่อหิน อ.สิเกา จังหวัดตรัง ที่ว่ากันว่ามีความประณีต สวยงาม ทันสมัยทั้งด้านผลิตภัณฑ์และคุณภาพจนเป็นที่ชื่นชอบของผู้คนที่ซื้อหาไปใช้และเป็นของฝาก ที่นอกจากจะถูกใจผู้รับแล้วยังถูกใจผู้ให้อีกด้วย สำหรับกลุ่มจักสานเตยปาหนัน ย้อนไปเมื่อเมื่อครั้งอดีต ชุมชนมุสลิมตลอดชายฝั่งทะเลอันดามันแทบทุกครัวเรือน มีการนำเตยปาหนันหรือเตยทะเล ซึ่งเป็นพืชใบยาวสีเขียว ริมขอบใบมีหนามขึ้นแซมปะปนกับไม้ชายทะเลอื่นๆ มาสานเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ กันมาแต่เนิ่นนาน ไม่ว่าจะเป็น กระเชอ จง (กระบุงเล็ก) เสื่อ หมวก (สมุก) และตลับใส่ยาเส้น เป็นต้น

การจักสานเตยปาหนัน นั้นนับเป็นภูมิปัญญาของบรรพชน ที่นำทรัพยากรในท้องถิ่นมาทำภาชนะเครื่องใช้ไม้สอยในชีวิตประจำวัน ต่อมาบ้านเมืองเจริญขึ้น มีวัสดุเครื่องใช้ชนิดอื่นเข้ามาแทน ทำให้ผลิตภัณฑ์จากเตยปาหนันได้รับความนิยมน้อยลงไป แต่มีบางชุมชนยังคงสืบทอดงานหัตถกรรมชนิดนี้อยู่หลายแห่ง เช่น ที่บ้านโต๊ะบัน บ้านดุกุน และบ้านแหลมมะขาม อำเภอสิเกา บ้านนาทะเล ตำบลตะเสะ กิ่งอำเภอหาดสำราญ โดยเฉพาะที่บ้านดุกุน ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกัน เป็นกลุ่มจักสานใบเตยปาหนัน โดยนำใบเตยปาหนันมาสานเป็นเครื่องใช้ไม้สอยเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังมีการดัดแปลงเป็นภาชนะเครื่องใช้ประยุกต์เป็นสินค้า ส่งไปขายในชุมชน กระทั่งยังสามารถส่งไปขายถึงต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศญี่ปุ่น และกลุ่มประเทศในยุโรป

ภาพประกอบ 36 นางจันทร์เพ็ญ ปูเงิน ประธานกลุ่มใบเตยปาหนันบ้านดุกุน

นางจันทร์เพ็ญ ปูเงิน (2557 : สัมภาษณ์) ประธานกลุ่ม กล่าวว่า กลุ่มจักสานเตยปาหนันบ้านดุกุน เกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในหมู่บ้านเมื่อ 2535 โดยทางอำเภอสิเกา ได้เข้ามา

ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม ทำให้เกิดการพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเกิดกลุ่มจักสานขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการผลิตเพื่อเสริมรายได้ให้แก่ครอบครัว อีกทั้งเป็นกลุ่มผู้หญิงที่มีบทบาทต่องานพัฒนาในหมู่บ้าน ต่อจากนั้นนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ เข้ามาให้คำแนะนำเรื่องรูปแบบใหม่ๆ ที่มีความเป็นสากล โดยเน้นในเรื่องของเอกลักษณ์แบบพื้นบ้าน และไม่ใช่สารเคมีย้อมเส้นเตย สำหรับวัตถุดิบที่สำคัญในการทำผลิตภัณฑ์คือ ต้นเตยปาหนัน จะมีขึ้นในพื้นที่ชายทะเล คุณสมบัติมีความเหนียวนุ่ม ทนทาน ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม ในการจักสานมีลายเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ภาพประกอบ 37 การทำงานภายในกลุ่มใบเตยปาหนันบ้านดุน

ปัจจุบันกลุ่มจักสานเตยปาหนันบ้านดุน มีนางจันทร์เพ็ญ ปูเงิน ทำหน้าที่ผู้จัดการกลุ่มโดย นางจันทร์เพ็ญ บอกว่าการทำเครื่องจักสาน เป็นภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษชาวอินโดนีเซีย ที่มาตั้งรกรากในประเทศไทยทางตอนล่าง ตั้งแต่ นราธิวาส ยะลา ปัตตานี สตูล กระบี่ และตรัง สินค้าที่ผลิตในปัจจุบัน เช่น กล้องแว่น กล้องเนกไท กล้องอเนกประสงค์ กระจกหมุม กระจกแปดมุม กระเป๋ารูปแบบต่างๆ ชื่อนามบัตร แฟ้มงาน กระเป๋าใส่เอกสาร หมวก ของโทรศัพท์มือถือ และยังมีการผลิตชิ้นงานบางอย่างที่เรียกว่า สาด หรือเสื่อ จะผลิตขนาด 70 เซนติเมตร คูณ 170 เซนติเมตร เป็นชิ้นงานที่ลูกค้าสั่งซื้อเข้ามามาก ผู้ซื้อจะนำไปตัดเย็บเพิ่มมูลค่าสินค้าเพื่อให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า เช่น ตัดเย็บเป็นรองเท้าเตยปาหนันสวมใส่ในบ้าน รีสอร์ท โรงแรม และสำนักงาน จากการช่วยกันทำงานอย่างทุ่มเท รักษามาตรฐานการผลิตของกลุ่มจักสานเตยปาหนันบ้านดุน ทำให้ที่ผ่านมาได้รับรางวัลที่น่าภูมิใจ 4 รางวัลคือ 1.มผช.57/546 2.OTOP คัดสรร 3 ดาว 3. กลุ่มผลิตภัณฑ์ OTOP ดีเด่นระดับจังหวัด และ 4. รางวัลที่ 1 การประกวดสถาบันเกษตรกรดีเด่นระดับจังหวัด ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจกับทุกคนในกลุ่ม ตลอดจนชาว อ.สีกา และจังหวัดตรัง ก็ถือว่าเป็นผู้มีส่วนร่วมในความสำเร็จที่ผ่านมา ปัจจุบันกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านดุน อำเภอสีกา จังหวัดตรัง ตั้งอยู่ที่ 90/3 บ้านดุน อำเภอสีกา จังหวัดตรัง มีสมาชิกทั้งหมด 30 คน

3. กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านรำหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่

ผลิตภัณฑ์เตยปาหนันเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านรำหมาดที่สร้างกิจกรรมจักสานเตยปาหนันขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา เพื่อสานต่อภูมิปัญญาชาวบ้านดั้งเดิมโดยใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสานเสื่อใช้รับแขก และต่อมาได้พัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายมากขึ้นจนเป็นที่ยอมรับของทั้งชาวไทยและต่างประเทศ โดยใช้เวลาวางจากการทำสวนยางและประมงซึ่งเป็นอาชีพหลักมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านรำหมาด เป็นกลุ่มที่อยู่ในโครงการพระราชดำริ มีการรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนารูปแบบสินค้าหลากหลาย แต่เดิมผลิตภัณฑ์ที่จักสานส่วนใหญ่คือ เสื่อปูนอน กระจงขวด กระเชอ ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ทำกันเองในครัวเรือน

ภาพประกอบ 38 กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านรำหมาด

จนปี พ.ศ. 2542 ทางกลุ่มมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ และมีหน่วยงานเข้ามาช่วยด้านองค์ความรู้ ด้านการตลาด และด้านการพัฒนาสินค้าให้มีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น เช่น กระเป๋าสตรี สมุดบันทึก แฟ้มใส่เอกสาร กระจงมีฝาปิด หมอน และพวงกุญแจ ปัจจุบันกลุ่มได้รับการคัดสรรเป็นสินค้าโอท็อประดับ 4 ดาว และสมาชิกมีรายได้ต่อเนื่อง บางคนทำเป็นอาชีพหลักเลยก็มี และกลุ่มยังเป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชนและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนและชุมชน และที่สำคัญมีการปลูกทดแทนต้นเตยปาหนันทุกๆปี กลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียนที่ทำการของกลุ่มอย่างชัดเจน ปัจจุบันกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านรำหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ มีนางวรรณ อ่อนนวน เป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิกกลุ่มจำนวน 21 คน

ภาพประกอบ 39 นางวรรณ อ่อนนวน ประธานกลุ่มไบเตยปาหนันบ้านรำหมาด

สภาพปัจจุบัน

ในด้านสภาพปัจจุบันของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันนั้น ผู้วิจัยได้
จำแนกสภาพปัจจุบันออกเป็น 5 ด้าน คือ 1. ที่ตั้งกลุ่ม 2. สมาชิกกลุ่ม 3. ประเภทสินค้า 4.
การตลาด/การขาย 5. รายได้ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนัน บ้านสายควน อำเภอท่าแพ
จังหวัดสตูล

1.1 ที่ตั้งกลุ่ม

กลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันบ้านสายควน อำเภอท่าแพ
จังหวัดสตูล มีที่ทำการกลุ่มอยู่ในบริเวณข้างหลังบ้านของประธานกลุ่ม ซึ่งอยู่ห่างจากปากทางเข้า
หมู่บ้านประมาณ 3 กิโลเมตรโดยสร้างเป็นอาคารไม้ชั้นเดียว พื้นปูน ลักษณะเป็นลานโล่ง และข้างฝา
จะแขวนตัวเตยที่ตากแห้งแล้วเป็นจำนวนมาก มีจักรเย็บ 1 ตัว สามารถเย็บเก็บงานเล็กๆน้อยๆได้
สาเหตุที่ใช้สถานที่ของประธานกลุ่มในการตั้งกลุ่มเพราะถือว่าอย่างไรเสียก็ต้องมาแจกจ่ายงานกันที่บ้าน
ประธานกลุ่มอยู่แล้วจึงใช้เป็นที่ตั้งกลุ่มเพื่อความสะดวก สมาชิกภายในกลุ่มมักจะเข้ามาทำงานจักสาน
ที่กลุ่มกันมากโดยเฉพาะในวันอาทิตย์ เนื่องจากเป็นวันที่ทุกคนว่างจากงานอื่นๆ จึงเหมือนกับว่าได้มา
นั่งทำงาน และมานั่งพบปะสังสรรค์กันไปเลยในตัว ในบางโอกาสก็จะมีหน่วยงานและสถานศึกษาเข้า
มาขอดูงานบ้างเป็นครั้งคราว ทางกลุ่มก็จะจัดอุปกรณ์เกี่ยวกับการจักสานไบเตยปาหนัน เพื่อที่จะ
สาธิตการจักสานไบเตยปาหนันให้กับผู้ที่มาศึกษาดูงานได้ชมกันทุกขั้นตอน

ภาพประกอบ 40 ลักษณะที่ตั้งกลุ่มไบเตยพานันบ้านสายควน

1.2 สมาชิกกลุ่ม

สมาชิกของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยพานันบ้านสายควน อำเภอกำแพง จังหวัดสตูล มีจำนวน 21 คน มีสมาชิกทั้งผู้หญิงและผู้ชาย อีกทั้งยังมีความหลากหลายในเรื่องของอาชีพที่แตกต่างกันคือมีทั้งธุรกิจส่วนตัว ลูกจ้าง ทำสวนและนักเรียน รวมถึงช่วงอายุที่มีหลายช่วงวัยคือมีตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงผู้สูงอายุแต่ส่วนมากจะเป็นวัยทำงานและวัยกลางคนคือช่วงอายุ 30-45 ปี สมาชิกของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยพานันบ้านสายควนส่วนใหญ่แล้วจะทำงานจักสานเป็นอาชีพเสริมทั้งสิ้น ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

ตาราง 1 รายชื่อสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยพานันบ้านสายควน อำเภอกำแพง จังหวัดสตูล

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ที่อยู่
1	นายศรัณย์ เสดหมาน	30	ค้าขาย	ม.6	2/1 ม.7 ตำบลกำแพง อำเภอกำแพง จังหวัดสตูล
2	น.ส.พัชรินทร์ สัมมะเนียะ	32	ลูกจ้าง	ป.ตรี	58 ม.7 ต.กำแพง อำเภอกำแพง จังหวัดสตูล
3	น.ส.ผาริตะ สุวาล้า	25	ลูกจ้าง	ป.ตรี	150 ม.7 ต.กำแพง อำเภอกำแพง จังหวัดสตูล
4	นายวรพงศ์ ดำท่าคลอง	45	เกษตร	ป.ตรี	125/1 ม.7 ต.กำแพง อำเภอกำแพง จังหวัดสตูล
5	น.ส.เจ๊ะด๊ะ เหมซ๊ะ	30	ทำสวน	ม.6	95 ม.2 ต.กำแพง อำเภอกำแพง จังหวัดสตูล

ตาราง 1 (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ที่อยู่
6	นางอาสีสะ จาปิง	35	ลูกจ้าง	ม.6	33/1 ม.5 ต.ท่าเรือ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
7	นางอำระ นวลใย	34	ทำสวน	ม.6	88 ม.7 ต.ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
8	น.ส.ซารีน่า สำมะเนียะ	17	นักเรียน	ม.3	58/1 ม.7 ต.ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
9	น.ส.อัฐิชา เส็มหมาด	15	นักเรียน	ม.3	47/1 ม.7 ต.ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
10	นางวรัญญา เส็มหมาด	37	ทำสวน	ป.6	47/1 ม.7 ต.ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
11	น.ส.อัฐิตา เส็มหมาด	15	นักเรียน	ม.3	47/1 ม.7 ต.ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
12	น.ส.สุวรรณา ปิสนุม	32	ค้าขาย	ป.ตรี	2 ม.7 ต.ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
13	นางนอริยะ หลงพิลา	32	ทำสวน	ป.6	25/1 ม.7 ต.ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
14	น.ส.อัมภรณ์ มั่นโตน	16	นักเรียน	ม.3	44/1 ม.7 ต.ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
15	น.ส.สุกัญญา อาหนาย	37	ทำสวน	ป.6	165 ม.7 ต.ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
16	น.ส.จิราภรณ์ สุขใจ	35	ทำสวน	ม.6	101 ม.7 ต.ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
17	นางสุมาลี ลำลี	44	ทำสวน	ม.3	143 ม.7 ต.ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
18	นายสหัส สำมะเนียะ	48	รับจ้าง	ม.ปลาย	5/1 ม.7 ต.ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
19	นายอัสรีย์ เส็มหมาด	24	ทำสวน	ม.6	83 ม.7 ต.ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
20	น.ส.บุญธรรม สันเหล็ม	31	ทำสวน	ป.6	21 ม.7 ต.ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล
21	นางแมะบุ สำมะเนียะ	62	ทำสวน	ป.6	58/1 ม.7 ต.ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล

1.3 สินค้า

สินค้าของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านสายควน
อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล มีดังนี้คือ เสื่อใบเตยลายดอกโป๊ะปี่หนัง ของชำร่วยแบบต่างๆ สมุก
กระเป๋าทะกร้า

ภาพประกอบ 41 กระเป๋า

ภาพประกอบ 42 เสื่อ

ภาพประกอบ 43 สุ่มก

ภาพประกอบ 44 ตะกร้าใส่ของ

1.4 การตลาด/การขาย

สินค้าของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านสายควน ส่วนใหญ่ทำส่งขายที่กรุงเทพฯ และออกงานโอท็อป ลูกค้าเป็นผู้ผลิตสินค้าแนวจักสาน สินค้าที่ขายดีมากที่สุดคือลูกค้าจะสั่งให้สานเป็นแผ่นๆ แล้วนำไปตัดเย็บเป็นกระเป๋าหิ้ว กระเป๋าถือ เป็นต้น เป็นสาเหตุที่ทำให้ทางกลุ่มไม่ค่อยผลิตชิ้นงานแบบอื่นๆ ที่หลากหลายมากนัก จะผลิตชิ้นงานแบบใหม่จริงๆ ก็ต่อเมื่อจะต้องออกงานโอท็อปที่กรุงเทพฯ ถ้าในช่วงที่ไม่มีการออกแสดงสินค้าก็ผลิตตามออเดอร์อย่างเดียว ส่วนงานออกแสดงสินค้าภายในจังหวัดก็จะออกบ้างแต่ก็ไม่บ่อย เนื่องจากงานประจำปีของจังหวัดมีไม่บ่อยครั้งไม่เหมือนกับจังหวัดอื่นๆ ที่เป็นเมืองท่องเที่ยว

1.5 รายได้

เนื่องจากทางสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านสายควน ส่วนใหญ่แล้วจะมีอาชีพหลักอยู่แล้ว และบางคนก็ยังเป็นนักเรียนอยู่ ทำให้การผลิตสินค้าทำได้ไม่มากเท่าที่ควร หากนำสินค้าไปขายที่งานโอท็อปในกรุงเทพฯ จะได้รายได้ประมาณครั้งละ 40,000 -

50,000 บาท ถ้าเป็นงานในจังหวัดหรือจังหวัดใกล้เคียงก็ประมาณ 10,000 บาท ในแต่ละเดือนสมาชิกกลุ่มจะมีรายได้เสริมคนละประมาณ 2,500 – 3,000 บาท

2. กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านดุน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

2.1 ที่ตั้งกลุ่ม

กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านดุน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง มีที่ตั้งอยู่ภายในหมู่บ้านดุน ห่างจากปากทางเข้าหมู่บ้านมาประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นอาคารปูนชั้นเดียว 1 ห้อง อยู่ใกล้กับบ้านของผู้จัดการกลุ่ม ภายในจะมีตู้โชว์เพื่อโชว์สินค้า เช่น กระเป๋าสะพาย กระเป๋าเงิน ของใส่บุหรี เสื้อขนาดต่างๆ เป็นต้น มีจักร 1 ตัวเพื่อที่จะมีการตัดเย็บเล็กๆน้อยๆ บ่อยครั้งก็จะมีนักเรียน พนักงาน ข้าราชการจากหน่วยงานต่างๆมาขอดูการทำงานเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานใบเตย ซึ่งทางกลุ่มก็จะมีการสาธิตการทำเครื่องจักสานใบเตยให้ดูทุกขั้นตอนอย่างละเอียด และผู้มาดูงานก็มักจะซื้อผลิตภัณฑ์จากใบเตยปาหนันติดไม้ติดมือกลับไปด้วยเสมอ

ภาพประกอบ 45 กลุ่มนักเรียนมาศึกษาดูงานกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านดุน

2.2 สมาชิกกลุ่ม

สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านดุน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เป็นผู้หญิงทั้งหมด จำนวน 30 คน ส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกัน มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป และมีอาชีพเกษตรกรรมนั่นก็คือการทำสวนยางเหมือนกัน หรือไม่ก็รับจ้างกรีดยาง การศึกษาส่วนใหญ่จะจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 สมาชิกกลุ่มก็จะมีที่พักอาศัยอยู่ไม่ไกลจากกันมากนัก และบางครั้งก็จะมีการมานั่งสานรวมกลุ่มกัน แต่โดยมากแล้วแต่ละคนก็จะไปสานที่บ้านของตนเองแล้วจึงนำมาส่งที่กลุ่ม เนื่องจากเตยต้องสานตอนเย็นๆหรือค่ำๆเพราะตัวเตยจะอ่อนนุ่มกว่าตอนกลางวันทำให้สานได้ง่ายกว่า อีกทั้งอาชีพหลักส่วนใหญ่คือการกรีดยาง ซึ่งต้องตื่นตั้งแต่ตี 3 จะกรีดยางถึง 6 โมงเช้า หลังจากนั้นก็จะพักผ่อนตอนกลางวัน เมื่อตื่นขึ้นมาจึงจะเริ่มการสานกัน สมาชิกกลุ่มมีรายชื่อดังนี้

ตาราง 2 รายชื่อสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านดუნ อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

ที่	ชื่อ – สกุล	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ที่อยู่
1	นางเจนิ ปูเงิน	58	ทำสวน	ป.6	90 ม. 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
2	นางจันทร์เพ็ญ ปูเงิน	45	ทำสวน	ม.6	90/2 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
3	นางหลงมะ หลงเอ	46	ทำสวน	ม.6	112 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
4	นางเอียด หลงเอ	52	ทำสวน	ม.3	102 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
5	นางสีเราะ สมันหลี	55	ทำสวน	ม.3	109 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
6	นางมะนะ ปูเงิน	48	ทำสวน	ม.3	83 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
7	นางสาววิสัย บุญญา	45	ทำสวน	ม.6	83/1 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
8	นางสาวบุบผา สมันหลี	50	ทำสวน	ม.3	94 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
9	นางแหนด เขียดเขี้ยว	46	ทำสวน	ม.6	82หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
10	นางสาววาสนา ทำสวน	56	ทำสวน	ม.3	112 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
11	นางสิมะ ศรีใหม่พัทลุง	62	รับจ้าง	ป.6	59 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
12	นางเจตะ ปูเงิน	60	รับจ้าง	ป.6	42 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
13	นางเอียด หลงเอ	63	ทำสวน	ป.6	99 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
14	นางสาวเจ๊ะมะ ปูเงิน	59	ทำสวน	ป.6	87 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
15	นางเกาะหัยะ ทำสวน	61	ทำสวน	ป.6	54/2 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
16	นางสาวเจะยะ ปูเงิน	62	ทำสวน	ป.6	42 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

ตาราง 2 (ต่อ)

ที่	ชื่อ – สกุล	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ที่อยู่
17	นางมาลินี จงรัก	64	ทำสวน	ป.6	19 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง
18	นางหะเสียะ หียีหาสัน	60	ทำสวน	ป.6	15/1 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง
19	นางเราะเกียะ หียีสัน	48	ทำสวน	ม.3	11 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง
20	นางปะติมะ เขียดเปียว	49	ทำสวน	ป.6	75/1 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง
21	นางยุภา ยีหลี	55	ทำสวน	ม.3	81 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง
22	นางจินดา ห้วยล็ก	52	ทำสวน	ม.3	30/1 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง
23	นางอารี ปูเงิน	51	รับจ้าง	ม.3	48 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง
23	นางจินดา วันแรก	47	รับจ้าง	ม.6	108 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง
25	นางเมาะ สมันหลี	58	รับจ้าง	ป.6	47 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง
26	นางหะเดียะ หลงเอ	57	ทำสวน	ม.3	12/1 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง
27	นางอุษา บุญสมาน	60	ทำสวน	ป.6	13 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง
28	นางจะเสียะ ปูเงิน	59	ทำสวน	ป.6	117 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง
29	นางจะเมาะ ปูเงิน	62	ทำสวน	ป.6	74/1 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง
30	นางห๊ะปิ่นะ ปูเงิน	55	ทำสวน	ม.3	74/1 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง

2.3 สินค้า

สินค้าของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านคูหนู อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง ที่ทำอยู่ในขณะนี้ได้แก่ กล่องแว่น กล่องเนกไท กล่องอเนกประสงค์ กระจงหมุม กระจงแปดมุม กระเป๋ารูปแบบต่างๆ ของนามบัตร แฟ้มงาน กระเป๋าใส่เอกสาร หมวก ของ

โทรศัพท์มือถือ และยังมีการผลิตชิ้นงานที่เรียกว่า สาด หรือ เสื่อ จะผลิตขนาด 70 เซนติเมตร คูณ 170 เซนติเมตร ซึ่งลูกค้าที่นิยมสั่งซื้อเป็นตัวเลขก็คือประเทศญี่ปุ่น

ภาพประกอบ 46 เสื่อหลากสีส้น

ภาพประกอบ 47 กระเป๋าสตรี

ภาพประกอบ 48 กระเป๋าสตางค์

ภาพประกอบ 49 กระเป๋าสะพาย

ภาพประกอบ 50 กระเป๋าใส่เหรียญ, ซองโทรศัพท์มือถือ

ภาพประกอบ 51 ซองใส่แว่นตา, สมุดใส่ยาเส้น

ภาพประกอบ 52 เชอไล่ของขนาดเล็ก

ภาพประกอบ 53 กล่องกระดาษทิชชู

ภาพประกอบ 54 กระจกมม

ภาพประกอบ 55 หมวก

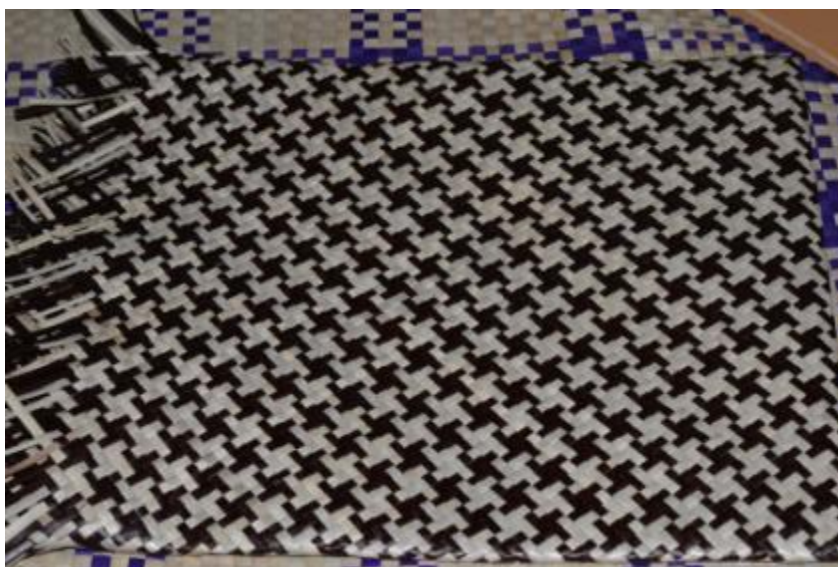

ภาพประกอบ 56 หมอน

ภาพประกอบ 57 รองเท้าใส่ในบ้าน

ภาพประกอบ 58 สานเป็นแผ่นแบบไม้เก็บมุมเพื่อลูกค้านำไปตัดเย็บเป็นเครื่องใช้ต่างๆ

2.4 การตลาด/การขาย

สำหรับกลุ่มลูกค้ารายหลักของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตย

ปาดินบ้านดูหน ก็คือตลาดกรุงเทพฯและประเทศญี่ปุ่น ออร์เดอร์จากประเทศญี่ปุ่นส่วนใหญ่จะสั่งให้สานเป็นแผ่นเพื่อที่เขาจะสามารถนำไปตัดเย็บเป็นผลิตภัณฑ์ที่เขาต้องการได้ โดยลูกค้าจะทำการแค้ระบุสีและระบุขนาดพร้อมจำนวนมา ทางกลุ่มก็จะจัดการตามออร์เดอร์ส่งไปให้ สีที่ลูกค้าญี่ปุ่นนิยมมากที่สุดคือสีเขียวธรรมชาติ ส่วนลูกค้าภายในประเทศก็มีลักษณะนี้เช่นกัน หากเป็นชิ้นงานที่ทำเสร็จสมบูรณ์เป็นผลิตภัณฑ์แล้ว ส่วนใหญ่ทางกลุ่มจะเน้นนำไปขายตามงานโอท็อปที่จัดขึ้นตามสถานที่ต่างๆ ปีหนึ่งจะออกบูธประมาณ 5-6 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งก็ต้องมีการจัดเตรียมวัสดุเพื่อที่จะสานเป็นตัวผลิตภัณฑ์ออกไปจำหน่าย

2.5 รายได้

เนื่องจากทางกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาดินบ้านดูหน

สมาชิกแต่ละคนค่อนข้างมีเวลาทุ่มเทเวลาให้กับการสานมาก เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่จะทำสวนยางเป็นหลัก ซึ่งก็จะว่างในช่วงกลางวัน จึงสามารถผลิตชิ้นงานได้เป็นจำนวนมาก ยิ่งถ้าเป็นในช่วงที่ต้องออกงานแสดงสินค้ายิ่งต้องเร่งผลิตชิ้นงานเป็นจำนวนมาก เพื่อจะต้องนำไปขายให้เพียงพอ ถ้าเป็นการออกงานโอท็อปที่กรุงเทพฯจะทำรายได้ครั้งหนึ่งเป็นหลักแสนบาท แต่ถ้าเป็นการออกงานโอท็อปในตัวจังหวัดหรือจังหวัดใกล้เคียง ก็จะทำรายได้อยู่ที่ 10,000-20,000 บาท แต่เดือนทุกคนจะมีรายได้เสริมประมาณ 3,500-5,000 บาท

3. กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาดินบ้านร่าหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่

3.1 ที่ตั้งกลุ่ม

ภาพประกอบ 59 สถานที่ตั้งกลุ่มใบเตยปาหนันบ้านรำหมาด

กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านรำหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ที่ตั้งของกลุ่มเป็นอาคารปูนชั้นเดียว ภายในแบ่งเป็น 3 ห้อง ด้านหน้าเป็นห้องที่ใช้โชว์ผลิตภัณฑ์จากเตยปาหนัน ห้องด้านใน 2 ห้อง จะเป็นห้องที่เอาไว้เก็บพวกวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการทำผลิตภัณฑ์เตยปาหนัน ไม่มีตัวเตยปาหนันแขวนอยู่เหมือนกับกลุ่มอื่นๆ เพราะสมาชิกแต่ละคนจะนำเตยไปสานเองที่บ้าน ภายในกลุ่มไม่มีอุปกรณ์การเย็บ เช่น จักเย็บผ้าเหมือนกลุ่มอื่นๆ เนื่องจากกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยบ้านรำหมาด จะส่งผลิตภัณฑ์ที่ทำเสร็จแล้วไปเย็บที่กลุ่มตัดเย็บ ซึ่งแยกเป็นกลุ่มอย่างเอกเทศ รับเย็บงานทุกชนิด ตั้งแต่ งานผ้า งานกระจูด งานใบเตย เป็นต้น ที่ตั้งกลุ่มจะไม่ค่อยเปิดทำการเนื่องจากสมาชิกทุกคนจะนำงานไปทำที่บ้านของตนเอง กลุ่มจะเปิดก็ต่อเมื่อมีผู้เข้ามาดูงาน หรือมีนักท่องเที่ยวซื้อแพ็คเกจการท่องเที่ยวมา เพื่อมาดูวิถีชีวิตชาวประมง และมาดูการจักสานใบเตยปาหนัน พร้อมทั้งพักที่โฮมสเตย์ของบ้านรำหมาด เนื่องจากบ้านรำหมาดนั้นได้รับการส่งเสริมให้เป็นชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง และยังได้ตั้งให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยใช้ชื่อโครงการว่า “การท่องเที่ยวรำหมาดชุมชนสมุทร” อีกด้วย ทำให้มีช่องทางในการขายผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น

3.2 สมาชิกกลุ่ม

สมาชิกกลุ่มของกลุ่มหัตถกรรมใบเตยปาหนันบ้านรำหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ มีจำนวน 21 คน มีสมาชิกทั้งชายและหญิง ส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกร คือมีทั้ง ทำสวน ทำไร่ ทำนา และกรีดยาง อายุของสมาชิกส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนคือ 40 ปี ขึ้นไป ในตอนกลางวันสมาชิกส่วนใหญ่จะยุ่งอยู่กับการทำสวน ทำนา แต่พอตกค่ำก็จะนั่งสานเสื่อกันที่บ้าน บ้านของสมาชิกแต่ละคนก็จะอยู่ไม่ไกลกันมากนัก รายชื่อสมาชิกกลุ่มมีดังนี้

ตาราง 3 รายชื่อสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านรำหมาด อำเภอกะลันตา จังหวัด กระบี่

ที่	ชื่อ - สกุล	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ที่อยู่
1	นางวรรณ อ่อนนวน	60	ทำนา	ม.6	135 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่
2	นางหทัยะ อ่อนนวน	62	ทำนา	ป.6	121 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่
3	นางวารุณี ห้าหวา	45	ทำสวน	ม.6	83 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่
4	นางเมทินี คลองรั้ว	42	ทำสวน	ม.6	211 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่
5	นางจันทร์ สัจสุจริตกุล	48	ทำสวน	ม.6	86/2 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่
6	นายมานพ สัตย์จิตร	44	ทำสวน	ปวช.	212 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่
7	นางเมสสะ สุภาพ	43	ทำสวน	ม.6	115 ม.2ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่
8	นางอารมณ ยูโสภา	48	ทำสวน	ม.6	13 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่
9	นางจินดา ละงู	50	รับจ้าง	ม.3	238ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่
10	นางลัดดา บุตรจ่อ	41	รับจ้าง	ม.6	229ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่
11	นางวรรณ บวรจิรวัฒน์	43	ทำนา	ม.6	205 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่
12	นางหิมาลัย หวังสปุ	42	ทำนา	ม.6	113/1 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่
13	นางสาววิมล สงฆ์รักษ์	49	ทำสวน	ม.6	233 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่
14	นางฉะ ชาญน้ำ	42	ทำสวน	ม.6	201 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่
15	นางไยดี สัตย์จิตร	52	ทำสวน	ม.6	189 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่

ตาราง 3 (ต่อ)

ที่	ชื่อ - สกุล	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ที่อยู่
16	นายประยัต เกื้อกุล	48	ทำสวน	ม.6	79/2 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่
17	นายฐากร สัจจสุจริตกุล	43	ทำสวน	ป.ตรี	86/2 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่
18	นายประสิทธิ์ สัตย์จิตร	46	ทำสวน	ป.ตรี	212 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่
19	นายสำราญ ละเอียด	46	ทำสวน	ป.ตรี	197 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่
20	นายกำธร ชานูน้า	43	ทำสวน	ม.6	205/1 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่
21	นางกิตติมา ถิ่นเกาะยาว	55	ทำสวน	ม.3	133 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่

3.3 สินค้า

สำหรับสินค้าของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านรำหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ มีมากมายหลายชนิด เช่น หมอน ซองใส่แว่นตา ซองใส่มือถือ กระเป๋าหิ้ว สวมใส่สาย สร้อยต่าง ๆ ที่รองจาน ที่รองแก้ว ผ้าใส่เอกสาร เป็นต้น แต่สินค้าที่ขายดีที่สุดของกลุ่มนี้คือ หมอนและกระซองใส่ของขนาดเล็ก

ภาพประกอบ 60 ซองใส่โทรศัพท์มือถือ

ภาพประกอบ 61 แฟ้มใส่รายงานการประชุม

ภาพประกอบ 62 ชุดที่รองแก้วและรองจาน

ภาพประกอบ 63 หมวก

ภาพประกอบ 64 หมอน

ภาพประกอบ 65 กระจ่งใส่ของ

ภาพประกอบ 66 กล่องใส่ของขนาดเล็ก

3.4 การตลาด/การขาย

สำหรับการแบ่งงานของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยพานันบ้านรำหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ นั้นมีขั้นตอนคือ หัวหน้ากลุ่มรับออเดอร์มาแล้วจะแจกจ่ายให้กับสมาชิกแต่ละคน โดยดูว่าสมาชิกคนไหนมีความถนัดในผลิตภัณฑ์ตัวไหนมากกว่ากัน สมาชิกจะต้องทำการหาวัตถุดิบและทำการย้อมสีเอง หลังจากที่ทำกรสานเสร็จแล้วตามกำหนดเวลาที่นัดหมาย หัวหน้ากลุ่มก็จะเดินทางไปรับสินค้าที่บ้านสมาชิก โดยที่หัวหน้ากลุ่มจะทำการจ่ายค่า

ผลิตภัณฑ์ให้แก่สมาชิกตามราคาที่ตกลงกันไว้ โดยที่ไม่ต้องรอว่าสินค้าชิ้นนั้นจะขายได้หรือไม่ ตลาดส่วนใหญ่ที่ทำการสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มร่ำหมาดคือ ภูเก็ตและกรุงเทพฯ มีทั้งสั่งแบบเป็นตัวเสื้อและเป็นตัวผลิตภัณฑ์ หากเป็นที่ภูเก็ตจะสั่งเป็นตัวผลิตภัณฑ์เลย ไม่ว่าจะเป็นหมอน กระຈังใส่ของขนาดเล็ก ของที่ระลึก พวงกุญแจ เพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ ในหนึ่งปีกลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันบ้านร่ำหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ จะออกบูธทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดบ่อยครั้งมาก คือตกเดือนละ 5-6 ครั้ง ซึ่งถือว่ามากกว่ากลุ่มอื่นๆ เนื่องจากตลาดการขายของกลุ่มร่ำหมาด จะเน้นตลาดในเมืองไทยเสียเป็นส่วนใหญ่

3.5 รายได้

เนื่องจากทางกลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันบ้านร่ำหมาด เน้นการขายภายในประเทศเป็นหลักและออกบูธอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นในกรณีที่ออกบูธภายในงานของจังหวัดหรือจังหวัดใกล้เคียง ก็จะทำรายได้ต่อครั้งประมาณ 30,000 – 40,000 บาท แต่ถ้าหากเป็นการออกบูธที่กรุงเทพฯ ก็จะทำรายได้อยู่ที่ประมาณ 100,000 บาท และในแต่ละเดือนสมาชิกจะได้รายได้ที่เดือนละ 3,000-6,000 บาทต่อคน แต่ก็มีบางคนที่สามารถทำเป็นอาชีพหลักและมีรายได้พอที่จะส่งลูกเรียนจนจบปริญญาเลยก็มี

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาสภาพปัจจุบันของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ 1.กลุ่มหัตถกรรมไบเตยปาหนันบ้านสายควน อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล 2.กลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันบ้านดูหน 3.กลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันบ้านร่ำหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ พบว่ามีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันดังสรุปได้เป็นตาราง ดังนี้

ตาราง 4 สรุปประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันทั้ง 3 กลุ่ม

ชื่อกลุ่ม	ประวัติความเป็นมา	ที่ตั้งกลุ่ม	สมาชิก	สินค้า	การขาย/การตลาด	รายได้/คน/เดือน
กลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันบ้านสายควน อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล	ก่อตั้งปี 2540	ใช้พื้นที่ข้างบ้าน ปรุชานกลุ่มเป็นอาคารปูนและไม้ชั้นเดียว	21คน มีทั้งหญิงและชาย	สมุด, กระเป๋า, ตะกร้า, เสื้อ	กรุงเทพฯ/ออกบูธทั้งในและต่างจังหวัด	2,500-3,000 บาท

ตาราง 4 (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม	ประวัติ ความเป็นมา	ที่ตั้งกลุ่ม	สมาชิก	สินค้า	การขาย/ การตลาด	รายได้/ คน/ เดือน
กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตย ปาหนันบ้านดุน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง	ก่อตั้งปี 2535	มีพื้นที่เป็นของตัวเอง แต่อยู่ใกล้กับบ้านประธานกลุ่ม เป็นอาคารปูนชั้นเดียว	30 คน ผู้หญิง ล้วน	เสื่อ,กล่องแวน , กล่องเนคไท ,กระจง 6 มุม ,กระจง8มุม, กระเป่า รูปแบบต่างๆ , ชองนาม บัตร ,แฟ้มงาน, หมวก,ชองใส่โทรศัพท์มือถือ	กรุงเทพฯ/ ออกบูธทั้ง ในและ ต่างจังหวัด/ ตลาด ต่างประเทศ ได้แก่ ญีปุ่น	3,500- 5,000 บาท
กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตย ปาหนันบ้านร่า หมาด อำเภอ เกาะลันตา จังหวัดกระบี่	ก่อตั้งปี 2540	มีพื้นที่เป็นของตัวเองแต่ใช้รวมกับกลุ่มกาแพของบ้านร่าหมาด	21 คน มีทั้ง หญิง และ ชาย	เสื่อ,หมอน, ชองใส่แว่นตา, ชองใส่มือถือ ,กระจง6 เหลี่ยม, สมุก ใส่ยาเส้น,ที่ รองจาน,ที่รอง แก้ว, แฟ้มใส่ เอกสาร	ภูเก็ต/ กรุงเทพฯ/ ออกบูธทั้ง ในและ ต่างจังหวัด	3,000- 6,000 บาท

จากตารางพบว่า แต่ละกลุ่มก่อตั้งเป็นระยะเวลามากกว่า 15 ปีขึ้นไปทั้งสิ้น ที่ตั้งของกลุ่มจะเป็นลักษณะเดียวกันคือเป็นอาคารปูนชั้นเดียว ที่ตั้งก็มักจะใช้พื้นที่ที่บ้านของประธานกลุ่ม หรือไม่ก็บริเวณใกล้เคียงกับบ้านประธานกลุ่มเพื่อสะดวกในการดำเนินงานให้กับสมาชิกกลุ่ม จำนวนสมาชิกก็จะใกล้เคียงกันคือประมาณ 20-30 คน อายุของสมาชิกโดยส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนถึงผู้สูงอายุ โดยมีอายุประมาณ 40 ปีขึ้นไป จะมีแต่กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านสายควนอำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล ที่มีเด็กนักเรียนปะปนอยู่ด้วย การศึกษาของสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 จะมีส่วนน้อยที่จบปริญญาตรี อาชีพของสมาชิกไม่แตกต่างกันมาก คือโดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพ ทำสวนยางพารา ทำนา ทำไร่ บางส่วนก็รับจ้างและค้าขายบ้างเล็กน้อย สินค้าก็จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน อาจจะมีเล็กน้อยแตกต่างกันบ้าง แต่สินค้าที่ต้องมีทุกกลุ่มคือเสื่อ สมุก กระจง กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันของบ้านร่าหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ จะมีชนิดสินค้ามากที่สุด การตลาด/การขาย จะเน้นตลาด

ภายในประเทศเป็นหลัก โดยอาศัยการออกงานแสดงสินค้าโอท็อปทั้งที่กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด จะมีเพียงกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านดุน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ที่มีตลาดต่างประเทศด้วย นั่นก็คือประเทศญี่ปุ่น รายได้ต่อคนต่อเดือนก็จะอยู่ที่ 2,500 บาทขึ้นไป จนถึง 6,000 บาท

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาของการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต และสนทนากลุ่ม ทำให้ผู้วิจัยได้พบสภาพปัญหาของการพัฒนาการออกแบบใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งจะขอเสนอปัญหาของแต่ละกลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านสายควน อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล สภาพปัญหา

(1) ด้านการออกแบบ

ปัญหาที่สำคัญที่สุดของงานศิลปะคือการขาดนักออกแบบมืออาชีพ ปัจจุบันนี้ กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันทุกกลุ่มจะไม่มีผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์ใดๆ ให้ แต่จะทำผลิตภัณฑ์อันเกิดจากความคิดของหัวหน้ากลุ่มเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งก็เป็นผลิตภัณฑ์แบบซ้ำๆ เดิมๆ เนื่องจากหัวหน้ากลุ่มเองก็ไม่มีไอเดียใหม่ๆ ในการออกแบบ เพราะกลุ่มไม่เคยได้รับการอบรมเรื่องการออกแบบเพื่อเพิ่มมูลค่าใดๆ จากภาครัฐ อีกทั้งกลุ่มหัตถกรรมใบเตยปาหนันส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จึงไม่มีความสามารถในการหาไอเดียใหม่ๆ จากสื่อทันสมัย เช่น ข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ตได้ (พัชรินทร์ สัมมะเนียะ. 2557 : สัมภาษณ์)

และโดยส่วนใหญ่สมาชิกของกลุ่มก็จะมีแต่ผู้สูงอายุที่ไม่มีความรู้เรื่องการออกแบบของแปลกๆ ใหม่ๆ ส่วนใหญ่ก็ทำแต่ผลิตภัณฑ์เดิมๆ หรือไม่ก็ทำตามออร์เดอร์ลูกค้า จะมีก็อาจจะเปลี่ยนลายหรือเล่นสีบ้างนิดหน่อย จะให้ใครช่วยออกแบบให้ก็ลำบากเพราะลูกหลานที่เป็นวัยรุ่นหรือวัยทำงานก็ไม่ชอบและไม่สืบสานงานด้านนี้ต่อ ส่วนเรื่องจะให้จ้างคนออกแบบนั้นก็เห็นว่าไม่จำเป็น เพราะทุกวันนี้ก็ทำแบบพออยู่ได้ก็พอแล้ว (แม่บุญ สัมมะเนียะ. 2557 : สัมภาษณ์)

(2) ด้านการตลาด

ในด้านการตลาดทางกลุ่มก็จะรอให้มีลูกค้าติดต่อมาเอง ไม่เคยหาตลาดเพิ่ม จะออกบูธบ้างก็ต่อเมื่อมีหนังสือเชิญจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งก็จะสามารถทำให้เจอกับลูกค้าได้มากขึ้น แต่ไม่เคยโฆษณาประชาสัมพันธ์ใดๆ เพราะสมาชิกในกลุ่มไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยีใหม่ๆ มากนัก ทำให้ยอดขายจะอยู่คงที่มานาน หรือไม่ก็จะลดน้อยลงกว่าเดิม

(3) ด้านการบริหารจัดการ

เมื่อมีออร์เดอร์หรือผลิตภัณฑ์ขึ้นใหม่ๆ มา ปัญหาแรกที่ตามมาก็คือ สมาชิกจะปฏิเสธงานไว้มาก่อน เพราะรู้สึกว่ายากและไม่ถนัด ถึงแม้ว่าหัวหน้ากลุ่มจะโน้มน้าวให้ลองทำโดยมาลองฝึกดูก่อน สมาชิกก็มักจะบ่นเปื่อยที่จะไม่ทำ และบางครั้งยังมองว่าเป็นเรื่องไร้สาระ ทำผลิตภัณฑ์แบบเดิมๆ ก็ขายได้อยู่แล้ว ไม่ต้องมานั่งฝึกใหม่ ทุกวันนี้สมาชิกบางคนก็ยังทำผลิตภัณฑ์บางตัวของกลุ่มไม่เป็น เนื่องจากจะรับออร์เดอร์เฉพาะชิ้นที่ตัวเองถนัดเท่านั้น (แม่บุญ สัมมะเนียะ. 2557 : สัมภาษณ์)

บางคนก็จะให้เหตุผลว่าเหนื่อยจากการทำงานประจำมาแล้วจึงมาเจองานใหม่ที่ ยากๆแบบประเภทว่าต้องสานหุ้มกับวัสดุอะไรแปลกๆก็ไม่ค่อยอยากทำ แต่ถ้าหัวหน้ากลุ่มรับงาน มาแล้ว ก็จะลองให้หัวหน้ากลุ่มทำให้ดูเป็นตัวอย่างก่อนว่าได้ผลจริงหรือไม่ ถ้าเป็นเทคนิคที่ยากก็ไป ศึกษาจากหัวหน้ากลุ่มดู อีกอย่างคือเรื่องค่าจ้าง หากเป็นผลิตภัณฑ์ตัวใหม่ๆก็ต้องให้หัวหน้ากลุ่มตกลง ราคาที่เหมาะสมและต้องดูความน่าเชื่อถือของผู้ว่าจ้างด้วย ตัวเองถึงจะลงมือทำ(อาสีสะ จาบัง. 2557 : สัมภาษณ์)

ปัญหาอีกอย่างของทางกลุ่มคือเนื่องจากกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านสายควมมี จำนวนสมาชิกแค่ 20 คน อีกทั้งแต่ละคน ก็เป็นผู้สูงอายุ หากมีมอเตอร์ไซด์เข้ามาจำนวนมากก็เกรงว่าจะ ทำไม่ทัน เคยรับมอเตอร์ไซด์มาแล้วมีปัญหาส่งให้ลูกค้าไม่ทันก็จะเกิดการเสียความรู้สึกต่อกัน ทุกวันนี้ เลยใช้วิธีในการต่อรองกับลูกค้า คือถ้าลูกค้าสั่งมาจนวนมากเกินกว่าที่ทางกลุ่มจะรับไหว ก็จะมีการ ต่อดองให้จำนวนขึ้นน้อยลง หากลูกค้ารับได้ก็จะทำให้ (แม่บุญ สำมะเนียะ. 2557 : สัมภาษณ์)

(4) ด้านข้อจำกัดในการใช้วัสดุ

ใบเตยปาหนันเป็นวัสดุที่มีความอ่อนนุ่มหากเปรียบเทียบกับวัสดุธรรมชาติอื่นๆ ที่นำมาจักสาน ทำให้ทางกลุ่มไม่สามารถนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างออกไปจากเดิมมากนัก เพราะเกรงว่าจะไม่สามารถทำออกมาเป็นตัวชิ้นงานได้ ดังนั้นผลิตภัณฑ์ของทางกลุ่มจึงเป็นชิ้นงาน แบบเดิมๆเสียเป็นส่วนใหญ่

2. กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านดุน อำเภอเสียมะ จังหวัดตรัง สภาพปัญหา

(1) ด้านการออกแบบ

ปัญหาของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านดุนคือ ทุกวันนี้ทางกลุ่มก็ ทำผลิตภัณฑ์แบบเดิมตลอด หนีไม่พ้นพวกกระเป๋าทู กระจ่างตางค์ ของใส่บุหรี่ พวกนี้จะขาย ดีกว่าอย่างอื่น รูปแบบก็มีแพทเทิร์นอยู่แล้วไม่เคยมีการออกแบบใหม่ บางครั้งก็อาจจะดูตัวอย่างจาก หนังสือบ้างแต่ก็ไม่ได้มีความพลิกแพลงแปลกใหม่มากเท่าไร ครั้นจะให้ลงทุนจ่ายค่าเดินทางเพื่อไปดู งานตามร้านอื่นๆก็ไม่มีความสามารถในการจ่ายค่าใช้จ่ายตรงนั้นได้ ภาครัฐเองก็ไม่เคยช่วยเข้ามาดูแลเรื่อง การสร้างแรงบันดาลใจในการออกแบบ ส่วนใหญ่จะเข้ามาช่วยในลักษณะหาอุปกรณ์มาให้ จัดบใน การสร้างอาคาร หรือไม่ก็มาแนะนำเรื่องว่าควรทำผลิตภัณฑ์อะไร และมาแนะนำเรื่องการตลาด บ้างก็เท่านั้น แต่ในเรื่องการออกแบบไม่มีหน่วยงานไหนเข้ามาส่งเสริมเลย ซึ่งจริงๆอยากให้มีการ พัฒนาความรู้เรื่องการออกแบบมากแต่ถ้าจะให้กลุ่มไปจ้างนักออกแบบมืออาชีพมา ก็เกรงว่าค่าจ้าง ออกแบบจะแพงซึ่งทางกลุ่มเห็นว่าเกินความจำเป็น เพราะมอเตอร์ไซด์ที่ทำอยู่ทุกวันนี้ก็เพียงพอแล้ว คือมีรายได้เสริมกันอยู่ที่คนละประมาณ 2,500-5,000 บาทต่อเดือน (จันทร์เพ็ญ ปูเงิน. 2557 : สัมภาษณ์)

(2) ด้านการตลาด

ด้วยสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของสมาชิกกลุ่ม ส่วนใหญ่ทุกคนจะมีอาชีพ หลักเป็นของตนเองอยู่แล้วก็คือเกษตรกร บางคนก็กรีดยาง บางคนก็ทำสวนทำนา ดังนั้นสมาชิกกลุ่ม จะค่อนข้างมีงานที่หนักและเป็นรายได้หลักของครอบครัวอยู่แล้ว งานจักสานใบเตยปาหนันจึงเป็นเพียง

งานเสริมเท่านั้น หากเป็นงานที่เร่งรีบหรือต้องการจำนวนมากๆ ก็มักจะทำไม่ค่อยทัน หัวหน้ากลุ่มจึงไม่จำเป็นต้องมีความกระตือรือร้นในการหาตลาดใหม่ๆ ส่วนใหญ่ก็เป็นตลาดเดิมที่เคยติดต่อกันอยู่แล้ว ส่วนในเรื่องการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางกลุ่มไม่มีความรู้ในการใช้สื่อสมัยใหม่เข้ามาช่วย แต่ก็มีที่กลุ่มนักศึกษาหรือนักข่าวท้องถิ่นลงมาสัมภาษณ์ ก็จะให้ข้อมูลเขาไป เขาก็จะนำข้อมูลที่ได้ไปเขียนในหนังสือหรือไม่ก็เอาไปลงตามเว็บไซต์และยูทูบ ซึ่งก็พอจะทำให้คนทั่วไปได้รู้จักกลุ่มบ้าง (จันทร์เพ็ญ ปูเงิน. 2557 : สัมภาษณ์)

(3) ด้านการบริหารจัดการ

ปัญหาอีกอย่างของงานหัตถกรรม คือถ้ามีออเดอร์จำนวนมากและต้องการในเวลาอันจำกัด บางครั้งก็ไม่สามารถทำให้ทันได้ แต่ก็พยายามแก้ปัญหาให้ลูกค้า คือถ้าเป็นงานที่เป็นสีธรรมชาติ ก็จะปรึกษากับกลุ่มหัตถกรรมไบเตยปาหนันจังหวัดที่ใกล้เคียงว่าพอช่วยทำให้ได้หรือไม่ ก็ถือว่าเป็นการกระจายรายได้กันไป แต่ในกรณีที่อากาศไม่เอื้ออำนวย เช่น ฝนตก ก็ถือเป็นเหตุสุดวิสัยที่ไม่สามารถส่งงานให้ลูกค้าได้ทันจริงๆ (มะนะ ปูเงิน. 2557 : สัมภาษณ์)

(4) ด้านข้อจำกัดในการใช้วัสดุ

กลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันเกือบทุกกลุ่ม มักไม่ชอบทำงานที่ต้องมีเทคนิคใหม่ๆ เพราะมันยุ่งยากลำบาก เพราะคิดว่าผลิตภัณฑ์ที่ทำอยู่ก็พอเป็นรายได้เสริมได้แล้ว ไม่ต้องคิดอะไรมากนักหาวิธีดูละครไปพลาสาสนไปพลาสาสนด้วยความคุ้นเคยและชำนาญอย่างเดียวเป็นพอ ไม่ต้องคิดแบบใหม่ๆ ง่ายๆ สีสันใหม่ๆ ก็ได้ และโดยมากออเดอร์ที่รับมาก็จะเป็นเสื้อขนาดต่างๆ ตามที่ลูกค้าระบุ และส่วนมากก็จะเป็นสีธรรมชาติเสียด้วย จึงเป็นอะไรที่ง่ายสำหรับกลุ่มและได้เงินไปด้วย เมื่อมีอะไรแปลกๆ ก็ไม่อยากจะทำอีกทั้งไบเตยปาหนันยังมีข้อจำกัดในการนำมาทำผลิตภัณฑ์อื่นๆ ด้วย เพราะไบเตยปาหนันมีความอ่อนนุ่มไม่สามารถนำมาทำชิ้นงานพวกชิ้นรูปชิ้นใหญ่ๆ ได้ (เอียด หลงเอ. 2557 : สัมภาษณ์)

3. กลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันบ้านรำหมาด อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ สภาพปัญหา

(1) ด้านการออกแบบ

ปัญหาหลักของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันบ้านรำหมาดคือเรื่องการออกแบบเป็น เพราะทุกวันนี้มีคนออกแบบอยู่เพียงคนเดียว และเป็นการใช้การออกแบบโดยนิกซิ่นเอง ไม่มีหลักการแบบแผน นิกซิ่นได้ก็วาดรูปใส่ลงในกระดาษ หรือไม่ก็ลองทำตัวชิ้นงานขึ้นมา แล้วนำไปให้สมาชิกในกลุ่มดูเพื่อทำตาม ไม่เคยไปดูงานออกแบบจากที่อื่นเลย แม้แต่ในหนังสือนิตยสารก็ไม่เคยดู เพราะสมาชิกของกลุ่มส่วนใหญ่ก็เป็นชาวสวนและชาวนา ตอนกลางวันก็จะอยู่แต่ในสวนในไร่ ไม่มีโอกาสได้เปิดหูเปิดตาเพื่อนับข่าวสารใหม่ๆ เลย

ครั้งหนึ่งสำนักงานพัฒนาชุมชน ได้จัดงบโดยจ้างนักออกแบบมาดูที่กลุ่ม ใช้เวลาประมาณ 2 วัน ใช้งบประมาณไป 50,000-60,000 บาท แต่ผลที่ได้กลับไม่ดีเท่าที่ควร เพราะผู้ออกแบบไม่เข้าใจว่ากลุ่มต้องการผลิตภัณฑ์แบบไหน และแบบใดที่สามารถทำได้จริง บางครั้งก็ออกแบบในสิ่งที่ทางกลุ่มทำอยู่แล้ว ไม่ได้เป็นผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่อะไร ทำให้ทางกลุ่มรู้สึกถึงความไม่คุ้มค่าในการจ้างนักออกแบบมาเพียงชั่วคราวแล้วก็จากไป โดยที่ไม่มีความยั่งยืนให้กับสมาชิกในกลุ่ม (วรรณ อ่อนนวน. 2557 : สัมภาษณ์ ; จินดา ละงู. 2557 : สัมภาษณ์)

(2) ด้านการตลาด

ทางกลุ่มมีช่องทางการตลาดคือการออกบูธเท่านั้น ส่วนใหญ่ก็เป็นการออกบูธขายสินค้าภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ยอดขายส่วนใหญ่ของทางกลุ่มจะเป็นยอดขายภายในประเทศ หรือไม่มีการส่งสินค้าจากร้านขายของที่ระลึกในจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น จังหวัดภูเก็ตนำไปจำหน่าย

(3) ด้านการบริหารจัดการ

ส่วนปัญหาอีกข้อคือเมื่อทางกลุ่มเมื่อรถมอเตอร์ไซด์เข้ามามากจนไม่สามารถจะทำทันได้ ทางหัวหน้ากลุ่มจะใช้วิธีการต่อรองจำนวนกับลูกค้า หากลูกค้าสั่งมา 100 ชิ้น ก็จะต้องรองว่าขอทำ 50 ชิ้นได้หรือไม่ หากลูกค้ายินยอมก็ทำให้ แต่ถ้าลูกค้าไม่ยินยอมก็จะแนะนำให้ไปกลุ่มที่ใหญ่กว่า เพราะจะได้ไม่เสียความรู้สึกกันทีหลัง

(4) ด้านข้อจำกัดในการใช้วัสดุ

ในพื้นที่ของกลุ่มบ้านราหมาดไม่มีเรื่องความขาดแคลนวัตถุดิบ เพราะพื้นที่นี้เมื่อมีใครนำใบเตยปาดมาใช้นั้น ก็จะมีการปลูกทดแทนทันที ซึ่งใบเตยปาดนั้นก็ไม่ใช่พืชที่ขึ้นยาก หากอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม แต่ที่หัตถกรรมจักสานใบเตยปาดนั้นไม่สามารถทำผลิตภัณฑ์ออกมาหลากหลายมากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะด้วยตัววัสดุปาดนั้นมีความบอบบางมากกว่าวัสดุประเภทอื่น หากต้องการทำเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย คงต้องใช้วัสดุอื่นๆมาผสมผสานด้วย จึงจะได้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความแข็งแรงทนทานขึ้น

ตาราง 5 สรุปสภาพปัญหาของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาด

ชื่อกลุ่ม	สภาพปัญหา
กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาดบ้านสายควน อำเภอลำพูน จังหวัดสตูล	1.ด้านการออกแบบ - ไม่มีความสามารถในการออกแบบผลิตภัณฑ์ 2.ด้านการตลาด - ไม่มีความรู้เรื่องโฆษณาประชาสัมพันธ์ - สมาชิกไม่ชอบทำชิ้นงานใหม่ๆ 3.ด้านการบริหารจัดการ - สมาชิกเป็นผู้สูงอายุทำงานค่อนข้างช้า - ลูกหลานภายในชุมชนไม่สืบทอดภูมิปัญญา - ไม่สามารถผลิตชิ้นงานครั้งละมากๆ ได้ 4.ด้านข้อจำกัดในการใช้วัสดุ - ใบเตยปาดมีความอ่อนนุ่มมากเกินไปจนนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่

ตาราง 5 (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม	สภาพปัญหา
กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านคูหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง	1.ด้านการออกแบบ - ไม่มีนักออกแบบที่มีความเชี่ยวชาญ 2.ด้านการตลาด - สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มีอาชีพหลักทุกตน จึงไม่พร้อมที่จะรองรับตลาดขนาดใหญ่ได้ - กลุ่มไม่มีความเชี่ยวชาญในการทำสื่อเพื่อเปิดตลาดเพิ่มเติม - สมาชิกขาดความกระตือรือร้น 3.ด้านการบริหารจัดการ - ไม่สามารถรองรับงานจำนวนมากได้ 4.ด้านข้อจำกัดในการใช้วัสดุ - สมาชิกไม่ชอบทำงานแบบใหม่ๆเพราะวัสดุยากต่อการนำมาประยุกต์เป็นรูปแบบอื่นๆที่แตกต่างออกไป
กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านรำหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่	1.ด้านการออกแบบ - ขาดความรู้ด้านการออกแบบ 2.ด้านการตลาด - มีช่องทางจำหน่ายช่องทางเดียวคือการออกบูธ - จำหน่ายเฉพาะภายในประเทศ - สมาชิกไม่สนใจทำผลิตภัณฑ์แบบใหม่ๆ 3.ด้านการบริหารจัดการ - ไม่สามารถควบคุมมาตรฐานของชิ้นงานได้ - รัฐให้การสนับสนุนไม่ตรงจุด 4.ด้านข้อจำกัดในการใช้วัสดุ - วัสดุไม่เอื้ออำนวยต่อการนำมาทำผลิตภัณฑ์ที่รองรับน้ำหนักมาก ต้องใช้วัสดุอื่นมาผสมผสานด้วย จึงจะทำให้ผลิตภัณฑ์แข็งแรงขึ้น

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาการออกแบบและรูปแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปahnันเพื่อ อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

กระบวนการและขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปahnันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาในขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 มาเสนอในการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยมีองค์ประกอบในการประชุม ดังนี้ ระยะเวลา ประชุม 1 วัน คือ วันศุกร์ ที่ 21 ตุลาคม 2557 ระหว่างเวลา 13.00 - 16.00 น. สถานที่ ประชุม ห้องประชุมศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัดตรัง ผู้เข้าประชุม ประกอบด้วย

หัวหน้ากลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปahnัน	3	คน
ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์	2	คน
นักออกแบบผลิตภัณฑ์	2	คน
นักวิชาการ	5	คน
ผู้นำชุมชน	3	คน
วัฒนธรรมจังหวัด	1	คน
อุตสาหกรรมจังหวัด	1	คน
หัวหน้าสถานศึกษา	3	คน
รวม	20	คน

1. แนวทางการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปahnันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการในวันวันศุกร์ ที่ 21 ตุลาคม 2557 ระหว่างเวลา 13.00 - 16.00 น. สถานที่ประชุม ห้องประชุมศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัดตรัง ได้ข้อสรุปให้กับแนวทางในการพัฒนาการออกแบบใบเตยปahnันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยแบ่งได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านการออกแบบ 2. ด้านการตลาด 3. การบริหารจัดการ 4. ข้อจำกัดในการใช้งานใบเตยปahnันเพื่อนำมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ด้านการออกแบบ

ปัญหาเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นเป็นปัญหาสำหรับทุกกลุ่ม และเป็นปัญหาที่ทุกกลุ่มต้องการการแก้ไข เนื่องจากงานศิลปะทุกชนิดหากไม่มีการออกแบบที่ดีหรือแปลกใหม่ ผู้บริโภคก็จะเกิดความเบื่อหน่ายและผลิตภัณฑ์เหล่านั้นก็อาจสูญหายไปได้

1.1.1 ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ

ทางหน่วยงานราชการควรสอบถามความต้องการของทางกลุ่มบ้างว่าต้องการอะไร เพราะที่เคยทำมาก็คือจ้านักออกแบบมา แล้วก็มาวาดแบบให้ดูซึ่งก็ไม่ได้มีความแตกต่างจากสิ่งที่ทำอยู่ จากนั้น 2 วันก็กลับ ทางกลุ่มรู้สึกว่ามันคุ้มค่าใช้จ่ายเสียทั้งเงินและเวลา ทางกลุ่มคิดเห็นว่าการจ้างนักออกแบบก็เป็นการดี แต่ควรเปลี่ยนวิธีการคือไม่ใช่นักออกแบบมาออกแบบให้ 2-3 รูปแล้วก็กลับ แต่ควรจะให้มันเป็นลักษณะการฝึกนักออกแบบให้กับกลุ่มจะดีกว่า เพราะแต่ละกลุ่มจะรู้กันอยู่แล้วว่าใครเป็นคนที่มีความสามารถในการออกแบบ ซึ่งแต่ละกลุ่มก็จะมีแค่ 1-2 คนเท่านั้น ควรจะทำการรวมกลุ่มกันแล้วฝึกอบรมหลักการออกแบบให้เป็นกิจจะลักษณะ การอบรม

ลักษณะนี้จะมีประโยชน์กับกลุ่มมากกว่าและยังเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยที่เราไม่ต้องไปพึ่งพาคนนอกกลุ่มด้วย (จินดา ละงู และคุณวรรณ อ่อนนวน. 2557 : สัมภาษณ์)

นักออกแบบและเจ้าของแบรนด์เฟอร์นิเจอร์กรกต กล่าวว่า ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มหัตถกรรมไม่กล้าจ้างนักออกแบบเพราะกลัวแพง แต่จริงๆ แล้วมีนักศึกษาด้านศิลปะจำนวนมากที่อยากทำงานโดยค่าจ้างไม่แพงมาก แต่ทางรัฐก็ไม่ค่อยให้การสนับสนุนในเรื่องนี้ อย่างจริงจัง จะมีการจัดประกวดการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสินค้าโอท็อปบ้างแต่ก็ไม่ประชาสัมพันธ์ให้รู้โดยทั่วกัน ส่วนใหญ่ก็จะรู้กันเฉพาะส่วนกลางเท่านั้น กลุ่มหัตถกรรมต่างจังหวัดไม่เคยมีใครรู้ว่ามี การจัดประกวดแบบนี้ เพราะเจ้าหน้าที่ในต่างจังหวัดเองก็ละเลย ไม่สนใจและใส่ใจต่อกลุ่มโอท็อปเท่าที่ควร ส่วนนักเรียนศิลปะในต่างจังหวัดเองก็ไม่ค่อยทราบรายละเอียดข้อมูล ข่าวสาร ว่ามีการประกวดอะไรบ้าง ทำให้เด็กๆ เหล่านี้ไม่มีโอกาสฝึกฝีมือ และสร้างชื่อเสียงให้กับตนเอง ทำให้หมดโอกาสในการสร้างนักออกแบบภายในท้องถิ่นไปอย่างน่าเสียดาย ดังนั้นการแก้ปัญหาในระยะสั้น ควรที่จะจ้างนักออกแบบมาเพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ไปเลย อาจจะโดยการรวมกลุ่มกันหลายๆ กลุ่มในโซนจังหวัดใกล้เคียงกันก็ได้เพื่อลดค่าใช้จ่าย ส่วนการแก้ปัญหา ระยะยาวคือควรปลูกฝังและส่งลูกหลานของตนเองให้เรียนทางด้านศิลปะ เพราะคนที่เรียนทางด้านศิลปะจะมีความซาบซึ้งและไม่ทิ้งสิ่งที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายทำมานานแล้วแน่นอน ถือเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย (กรกต อารมณดี. 2557 : สัมภาษณ์)

ทางเทศบาลนครตรังมีความสนใจที่จะจัดการประกวดการออกแบบผลิตภัณฑ์ และจะนำเข้าไปเสนอนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดตรังซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีงบประมาณและตรงจุดมากกว่า เพราะทางเทศบาลเล็งเห็นว่าการจัดประกวดจะทำให้เกิดผลงานชิ้นใหม่ๆ และเกิดนักออกแบบหน้าใหม่ในท้องถิ่นเกิดขึ้นด้วย (ธเนศ คงคำ. 2557 : สัมภาษณ์)

1.1.2 ขาดการรวมกลุ่ม

ในโซนทางจังหวัดภาคเหนือ เช่น น่าน แพร่ ลำพูน ลำปาง หอการค้าของจังหวัดเหล่านี้จะร่วมมือกันเพื่อจ้างนักออกแบบและ organizer เพื่อมาออกแบบผลิตภัณฑ์และการจัดวางหน้าร้านเวลาที่มีการออกงานโอท็อป ทำให้สินค้าและการจัดวางร้านของจังหวัดเหล่านั้นน่าสนใจมาก และสินค้าก็จะขายดีมาก (กรินทร์ สุชาติประดิษฐ์. 2557 : สัมภาษณ์)

ในกรณีที่เป็นออร์เดอร์ของโรงงานเฟอร์นิเจอร์ ส่วนนี้ควรแก้ไข ปัญหาโดยการร่วมมือกับนักออกแบบของทางโรงงานออกแบบผลิตภัณฑ์มาให้ทางกลุ่มทำเลย แล้วจึงนำแบบมาปรึกษากันว่า แบบที่ออกแบบมานั้นสามารถใช้ใบเตยปาหนันมาทำได้จริงหรือไม่ และถ้าทำได้จะทำได้ในลักษณะใด (นัทรินทร์ หวดแท่น. 2557 : สัมภาษณ์)

ถ้าจะให้หน่วยงานราชการมาช่วยตั้งแต่ต้นคงคิดว่าเป็นเรื่องยาก เพราะหน่วยงานราชการ ก็มีรายละเอียดงานอย่างอื่นมาก อีกทั้งยังไม่มีความรู้ในเรื่องนี้มากนัก แต่หากทางกลุ่มหรือภาคเอกชนร่วมมือกันพัฒนาก่อนจนเป็นรูปเป็นร่างมีผลงานแล้ว ก็จะง่ายต่อการขอความช่วยเหลือจากทางภาครัฐ (สิริรส กิมเฉียง. 2557 : สัมภาษณ์)

จากความคิดเห็นของกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถนำมาสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ ได้ดังนี้คือ ในระยะสั้นคือจ้างนักออกแบบมืออาชีพมาออกแบบให้ โดยแต่ละกลุ่มจะจ้างกันเองหรือรวมกลุ่มกันจ้างเพื่อเป็นการ

ประหยัคงบประมาณหรือให้นักออกแบบจากโรงงานเฟอร์นิเจอร์ออกแบบให้ ส่วนในระยะยาวคือจ้างนักออกแบบเพื่อมาอบรมให้กับสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถในการออกแบบอยู่แล้ว แต่ยังไม่มีความรู้ในหลักการออกแบบอย่างจริงจัง ซึ่งอาจจะใช้เวลาเพื่อการฝึกอบรมให้เกิดความเชี่ยวชาญ แต่จะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชุมชน ควรปลูกฝังและสนับสนุนให้ลูกหลานในกลุ่มหัตถกรรมเรียนด้านการออกแบบหรือศิลปะ นอกจากนี้ยังควรจัดให้มีการประกวดนักออกแบบผลิตภัณฑ์หน้าใหม่ ซึ่งควรจัดให้มีประกวดในทุกพื้นที่ไม่เฉพาะแต่ในส่วนกลางเท่านั้น

1.2 ด้านการตลาด

ปัญหาด้านการตลาด คือ สมาชิกกลุ่มขาดความสนใจในการทำผลิตภัณฑ์แบบใหม่ๆ เป็นปัญหาที่สำคัญของการพัฒนางานหัตถกรรมทุกชนิด เพราะในเมื่อขาดความสนใจในการทำสิ่งใหม่ ก็ไม่เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ขึ้นมาให้กับผู้บริโภค อีกทั้งยังเป็นปัญหาต่อการอนุรักษ์และสืบทอดด้วย เนื่องจากไม่สามารถนำเอาภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมมาผสมผสานและประยุกต์เข้ากับเทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ได้

1.2.1 สมาชิกกลุ่มขาดความสนใจในการทำผลิตภัณฑ์แบบใหม่

ไม่แปลกที่กลุ่มหัตถกรรมจะปฏิเสธการทำงานชิ้นใหม่ๆ เพราะบางครั้งเขายังไม่เข้าใจสิ่งที่เราอยากให้เราทำ เขาไม่มีเทคนิค วิธีการ และมองภาพไม่ออก ทำให้ปฏิเสธไว้อ่อน ตอนแรกที่เขาจะทำแบรนด์กรตก็ค่อนข้างต้องต่อสู้ฝ่าฟันมามาก เพราะเราใช้คนจากละแวกชุมชนทั้งสิ้น นำมาฝึกหัดในสิ่งที่เราออกแบบเอาไว้ซึ่งจริงๆ ก็เป็นภูมิปัญญาที่ทำกันได้อยู่แล้ว เพียงแต่เป็นรูปแบบใหม่ที่พวกเขาอาจจะไม่เคยเห็นและจินตนาการไม่ออก ก็ใช้เวลาฝึกกันสักระยะถึงจะทำได้ (กรกต อารมณดี. 2557 : สัมภาษณ์)

1.2.2 การสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า

อีกเรื่องที่สำคัญมากคือเรื่องค่าจ้าง ซึ่งเราต้องซื้อสัตย์และตรงเวลากับเขา เขาถึงจะอยากทำงานใหม่ๆ ให้เรา ครั้งหนึ่งเคยมีแอร์เคอร์เข้ามาพนักงงานก็ทำงานจนเสร็จส่งของเรียบร้อยแต่ว่าลูกค้ายังไม่จ่ายเงิน ซึ่งสภาพคล่องของบริษัทตอนนั้นยังหมุนไม่ดี เพราะเป็นสินค้าตัวแรกๆ ทำให้เราจ่ายเงินค่าจ้างการसानข้าออกไปนิดหน่อย ตอนนั้นเกิดกระแสชาวบ้านเข้ามาต่อว่ามากมายว่าเราไม่จ่ายเงินค่าจ้าง จะไม่ให้ลูกหลานเขามาทำงานให้กับเราอีกแล้ว จนตัวเองต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาก่อนเพื่อมาจ่ายเป็นค่าจ้างให้กับพนักงานสานทุกคน ซึ่งประเด็นตรงนี้สำคัญมาก หากเราไม่สร้างความเชื่อมั่นทางด้านการเงินให้กับเขา เขาก็ไม่ยอมทำผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้กับเรา (กรกต อารมณดี. 2557 : สัมภาษณ์)

การจ่ายเงินตรงเวลาเป็นเรื่องสำคัญในการทำธุรกิจ เพราะการจ่ายที่ตรงเวลาจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าของเราและกับคนที่เราว่าจ้าง หากจ่ายเงินจริงและตรงตามเวลา ใครๆ ก็อยากจะทำงานให้เรา ถึงแม้บางครั้งจะเป็นงานที่ดูแปลกใหม่สำหรับเขาสักหน่อย แต่ถ้าเราสร้างความเชื่อมั่นว่าได้เงินจริงและเราไม่กดราคาเขาก็พร้อมจะทำงานให้เรา ตอนแรกอาจจะมีการอุปสรรคบ้างแต่ถ้าคนที่หนึ่งทำแล้วได้เงินจริง คนที่สองสามก็จะตามมาเอง (บุญธิดา ศรีพุทธสมบุญ. 2557 : สัมภาษณ์)

1.2.3 ความตระหนักในความเป็นตราสินค้า

การที่กลุ่มหัตถกรรมไม่สนใจที่จะทำผลิตภัณฑ์แบบใหม่นั้น เพราะว่าเขาไม่คำนึงถึงการสร้างแบรนด์ของตัวเอง ทุกวันนี้ทำผลิตภัณฑ์ออกมาซ้ำๆ เหมือนๆ กันหมด

แต่ก็คิดว่าพอขายได้กันทุกกลุ่ม โดยไม่มีลูกค้าคนไหนเคยใส่ใจหรือจำได้เลยว่าซื้อสินค้าชิ้นนี้มาจากกลุ่มไหน ต่างจากสินค้าแบรนด์เนมที่เขาจะออกแบบเพื่อให้สินค้าเขาโดดเด่นและทำให้คนจำได้ นั่นเพราะเขาให้ความใส่ใจกับการสร้างแบรนด์ ซึ่งเมื่อแบรนด์ติดแล้วสินค้าเหล่านั้นแทบไม่ต้องโฆษณาอะไรมากมายเลย แต่หัตถกรรมใบเตยปาหนันไม่เคยคำนึงถึงจุดนี้เลย หากเราเน้นย้ำถึงหลักการข้อนี้ให้กลุ่มหัตถกรรมฟังกบ่อยๆ จะทำให้เขามีความกระตือรือร้นในการทำผลิตภัณฑ์ชิ้นใหม่ๆ ขึ้น เพื่อที่จะดึงดูดความสนใจจากลูกค้า และเป็นการสร้างเอกลักษณ์ให้ผู้คนจดจำสินค้าจากกลุ่มหัตถกรรมใบเตยปาหนันของตนได้ (สุพล สวัสดิ์. 2557 : สัมภาษณ์)

จากความคิดเห็นของกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถนำมาสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านความสนใจในการทำผลิตภัณฑ์แบบใหม่ได้ว่า ต้องสร้างความไว้วางใจและ เชื่อใจโดยการจ่ายค่าจ้างตรงเวลาและต้องปลูกฝังให้กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันคำนึงเรื่องการสร้างแบรนด์เป็นสำคัญ

1.3 การบริหารจัดการ

ปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่และเก็บข้อมูลพบว่าทางกลุ่มมีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 ด้าน ดังนี้ คือ

1.3.1 กลุ่มไม่สามารถรองรับการผลิตชิ้นงานจำนวนมากๆได้ เนื่องจากกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันของแต่ละกลุ่ม มีจำนวนสมาชิกไม่มาก (ไม่เกิน 30 คน) ทำให้เวลาที่ลูกค้าต้องการสินค้าจำนวนมากๆเพื่อนำไปขายก็จะทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าในการส่งมอบของ ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญสำหรับการค้าขาย โดยเฉพาะต้องติดต่อทำการค้ากับต่างประเทศ ซึ่งจะมองเรื่องของเวลาเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับประเด็นปัญหานี้

จันทร์เพ็ญ ปูเงิน (2557 : สัมภาษณ์) เมื่อก่อนตอนสมัยที่ยังไม่มีการก่อตั้งโอท็อป เราก็มีมอเตอร์ไซค์จากต่างประเทศสั่งทำเป็นจำนวนมาก เพราะมีเอเยนต์ใหญ่อยู่ที่กรุงเทพฯ ตอนนั้นกลุ่มใบเตยแต่ละกลุ่มจึงมีการร่วมมือโดยการกระจายงานกันทำ เครือข่ายก็จะมีตั้งแต่ ยะลา สตูล กระบี่ พอหลังจากมีการก่อตั้งโอท็อปขึ้นมาก็มีสินค้าที่ทำออกมาเลียนแบบเหมือนกันทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกระจุยหรือพีชอื่นๆ ซึ่งใบเตยปาหนันจะราคาสูงกว่าพีชอย่างอื่น ทำให้สู้ราคาไม่ได้บางกลุ่มก็ปิดตัวกันไป กลุ่มที่ยังอยู่ได้ก็อาศัยขายตามงานโอท็อปทั้งที่กรุงเทพฯ และในพื้นที่ตัวเอง ซึ่งก็พอประคองให้สมาชิกและกลุ่มอยู่ได้ หากตอนนี้มีมอเตอร์ไซค์เข้ามาเยอะจริงๆจึงไม่หนักใจ เพราะเดิมทีก็เคยร่วมงานกันอยู่แล้ว สามารถแจกจ่ายงานกันได้ อีกอย่างคือกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันทุกกลุ่มของทุกจังหวัดเป็นมุสลิมทั้งหมด ดังนั้นจึงพูดคุยและมีความคุ้นเคยกันดีอยู่แล้ว อีกปัญหาที่จะทำให้การทำงานหรือส่งงานจำนวนมากๆต้องล่าช้าออกไปคือสภาพอากาศ เดิมทีหากมีฝนตกในช่วงนั้นก็จะต้องออกไปหาเตยลำบาก อีกทั้งยังตากเตยไม่ได้อีกด้วย แต่เมื่อไม่นานมานี้กระทรวงพลังงานเข้ามาให้ความรู้และจัดงบมาเพื่อทำระบบตากเตยโดยใช้ระบบโซลาร์เซลล์ ซึ่งเราสามารถจะตากเตยให้แห้งได้แม้ว่าสภาพอากาศจะไม่เอื้ออำนวยก็ตาม ซึ่งคิดว่าอุปกรณ์จะมาในเร็ววันนี้ (จันทร์เพ็ญ ปูเงิน. 2557 : สัมภาษณ์)

กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันแต่ละกลุ่มค่อนข้างจะรู้จักกันหมด เพราะต่างคนต่างก็เคยกระจายงานมาให้กันอยู่ ในกรณีที่กลุ่มนั้นๆทำงานไม่ทันจริงๆ จึงคิดว่า

ไม่ใช่ปัญหาถ้ามีออร์เดอร์จำนวนมากๆ หากไม่ติดอุปสรรคปัญหาเรื่องสภาพอากาศ (วรรณ อ่อนนวน. 2557 : สัมภาษณ์)

ปัญหาเรื่องการไม่สามารถรองรับการผลิตจำนวนมากๆ ได้
ทางโรงงานเห็นว่าควรจะคุมมาตรฐานการผลิตก่อน ว่าแต่ละกลุ่มมีความสามารถในการทำผลิตภัณฑ์ต่อ
ชิ้นรวดเร็วแค่ไหน เมื่อเราทราบมาตรฐานเรื่องเวลาการผลิตแล้ว ทางบริษัทถึงสามารถจะนำไปคุยกับ
ลูกค้าได้และข้อกำหนดของทางบริษัทกับลูกค้าคือลูกค้าจะต้องสั่งสินค้าล่วงหน้า 2 เดือน ซึ่งตรงนี้ทาง
บริษัทก็สามารถจะวางแผนการผลิตในระยะยาวให้กับทางกลุ่มได้ (บุญธิดา ศรีพุทธสมบูรณ์. 2557 :
สัมภาษณ์)

1.3.2 ไม่สามารถควบคุมมาตรฐานของชิ้นงานได้

เนื่องจากงานหัตถกรรมใบเตยปาดนั้นเป็นงานแฮนด์เมด จึงมีความ
เป็นไปได้สูงที่จะต้องมีความผิดพลาดขึ้นอยู่กันตัวชิ้นงานบ้างไม่มากก็น้อย โดยเฉพาะในเรื่องของสี ซึ่ง
เป็นที่ทราบกันดีว่าใบเตยปาดนั้นเป็นวัสดุธรรมชาติ การควบคุมให้การย้อมสีทุกเส้นออกมาเท่ากันก็
ไม่ได้ บางเส้นก็จะมีสีทึบบางเส้นก็จะมีสีจางกว่า จากประเด็นปัญหานี้

ปัญหาเรื่องของการไม่สามารถควบคุมมาตรฐานของชิ้นงานได้นั้น
ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาเรื่องการย้อมสีเป็นหลัก เนื่องจากเรื่องมาตรฐานลวดลายการสานหรือฝีมือการ
สานนั้นแทบไม่แตกต่างกัน เรื่องการย้อมสีสามารถมีทางแก้ไขได้ คือเมื่อมีการกระจายออร์เดอร์กัน
แล้ว ทุกกลุ่มต้องเตรียมตัวเตยให้พร้อมและต้องมีการนัดแนะวันว่าวันไหนจะเป็นวันที่ทำการย้อมสี
โดยคนย้อมจะต้องเป็นคนเดียวในการเดินทางไปผสมสีให้แต่ละกลุ่ม สูตรต้องเป็นสูตรผสมสีใน
อัตราส่วนเดียวกัน อุปกรณ์ต้องเป็นอุปกรณ์ชิ้นเดียวกัน ซึ่งก็จะสามารถควบคุมมาตรฐานในการย้อมสี
ได้พอสมควร แต่ถึงอย่างไรก็ตามงานหัตถกรรมซึ่งเป็นงานทำมือประเภทนี้ ลูกค้าต้องให้ค่าความเสี่ยงกับ
ทางกลุ่มประมาณ 5 % เพราะไม่มีทางที่งานแฮนด์เมดจะทำออกมาให้เหมือนกันได้ทุกชิ้น 100%
(จันทร์เพ็ญ ปูเงิน. 2557 : สัมภาษณ์)

กลุ่มหัตถกรรมใบเตยปาดนั้นควรมีการจัดตั้งกลุ่ม cluster เพื่อเป็น
ศูนย์กลางในการรับงานและควบคุมมาตรฐานการผลิตได้ ควรมีคนรับงานและกระจายงานตามความ
เหมาะสมว่ากลุ่มไหนมีความถนัดด้านใด เช่น บางกลุ่มอาจจะถนัดเรื่องการออกแบบ บางกลุ่มถนัด
ย้อม บางกลุ่มถนัดการสาน เป็นต้น จะเป็นการควบคุมมาตรฐานชิ้นงานได้ง่ายขึ้น หรือกรณีกลุ่มใด
เดือนนี้ยังไม่มียอเดอร์ก็ทำการกระจายออร์เดอร์ออกไปจากกลุ่มที่มีออร์เดอร์มากๆ นอกจากจะเป็น
การรวมกลุ่มเพื่อกระจายงานและง่ายต่อการควบคุมมาตรฐานแล้ว ยังสามารถมีอำนาจในการต่อรอง
เรื่องราคากับผู้ว่าจ้างได้อีกด้วย (คุณนันทรินทร์ หวัดแทน. 2557 : สัมภาษณ์)

การทำการค้ากับต่างประเทศเขาจะเข้าใจว่างานของเราเป็นงาน
แฮนด์เมด เขาก็จะรับได้ว่างานเราต้องมีความเสี่ยงในการผิดพลาดของชิ้นงานเพราะเราไม่ได้ทำงาน
จากเครื่องจักร ซึ่งตรงนี้เขาเข้าใจ แต่ต้องอยู่กับการพูดคุยกับลูกค้าตั้งแต่แรก ส่วนใหญ่ลูกค้าที่มาสั่ง
สินค้าจากเราจะเป็นคนที่สนใจด้านศิลปะอยู่แล้ว ดังนั้นเขาจึงเข้าใจว่าเสน่ห์ของงานศิลปะคือสินค้าแต่
ละตัวจะไม่เหมือนกันทุกรายละเอียดเสียทีเดียว (กรกต อารมณดี. 2557 : สัมภาษณ์)

จากความคิดเห็นของกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถ
นำมาสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาดนั้นเพื่ออุตสาหกรรม
เฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการบริหารจัดการ ได้ว่ากลุ่มสามารถจะรองรับการผลิต

จำนวนมากๆได้โดยการ ใช้เครือข่ายหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันหลายๆกลุ่ม ซึ่งมีความรู้จักกันอยู่แล้ว กระจายออร์เดอร์เพื่อความรวดเร็วในการผลิตชิ้นงาน และทางโรงงานเฟอร์นิเจอร์จะเจรจากับลูกค้าให้ส่งสินค้าล่วงหน้า ซึ่งจะเป็นการวางแผนการผลิตระยะยาวให้กับกลุ่มหัตถกรรมใบเตยปาหนันได้ ส่วนเรื่องของการควบคุมมาตรฐานของชิ้นงานนั้นทำได้โดยใช้บุคลากรคนเดียวและอุปกรณ์ขึ้นเดียวกันในการย้อมสี เพื่อควบคุมคุณภาพไม่ให้สีผิดเพี้ยน สร้างกลุ่มคลัสเตอร์เพื่อมอบหมายงานให้แก่กลุ่มทำตามความถนัดเพื่อทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ในด้านของโรงงานจะต้องคุยกับลูกค้าเรื่องความเข้าใจว่างานแฮนด์เมดต้องให้ค่าความเสี่ยงเรื่องความผิดเพี้ยนของชิ้นงานประมาณ 5%

1.4 ด้านข้อจำกัดในการใช้งานใบเตยปาหนันเพื่อนำมาทำเฟอร์นิเจอร์

เนื่องจากใบเตยปาหนันมีความอ่อนนุ่มแต่ก็มีความแน่นเหนียว จึงทำให้คุณสมบัติของใบเตยปาหนันมีข้อจำกัดอยู่พอสมควรในการนำมาทำเฟอร์นิเจอร์ โดยเฉพาะถ้าจะต้องนำมาทำโดยไม่ใช้วัสดุชนิดอื่นผสมอยู่เลย แตกต่างจากหวาย ไม้ไผ่ หรือผักตบชวาที่มีความแข็งแรงของเส้นใย มากกว่ามาก สามารถขึ้นโครงสร้างได้เอง ใบเตยปาหนันมีความอ่อนนุ่มและเส้นเล็ก เมื่อทำการสานกันแล้วตัวแผ่นสานจะไม่ยึดติดแน่นกันมาก หากเป็นเฟอร์นิเจอร์ที่ต้องรองรับน้ำหนักตัวมากจะมีปัญหาเรื่องการปริแตกของตัวเตยเมื่อใช้ไปซักระยะ

1.4.1 วัสดุมีความอ่อนนุ่มเกินไป

ไอบเตยในการนำใบเตยปาหนันมาทำเฟอร์นิเจอร์ถือเป็นเรื่องดีที่นำเสนอ ส่งเสริม แต่หากจะใช้วัสดุใบเตยอย่างเดียวซึ่งมีความอ่อนนุ่มเกินไปในการทำเฟอร์นิเจอร์ไม่น่าจะเป็นไปได้ ควรใช้วัสดุอื่นเสริมเข้าไป เช่น ไม้ เหล็ก อลูมิเนียมเป็นต้น แต่ควรมีส่วนผสมของใบเตยปาหนันอยู่ที่ประมาณ 70% (คุณชรรค์ชัย บริบูรณ์. 2557 : สัมภาษณ์)

ใบเตยมีคุณสมบัติดีมากคือมีความอ่อนนุ่ม เมื่อสัมผัสแล้วได้อารมณ์นิ่มนวล แต่จะมีปัญหาแน่นอนเมื่อทำมาทำเฟอร์นิเจอร์ โดยเฉพาะใช้ใบเตยปาหนันล้วนๆอาจเป็นไปได้ยาก วัสดุที่ควรใช้ผสมผสานกับใบเตยปาหนันในการทำเฟอร์นิเจอร์คือวัสดุประเภทเดียวกัน คือ งานไม้และงานผ้า (กรินทร์ สุธาประดิษฐ์. 2557 : สัมภาษณ์)

ใบเตยสามารถนำมาทำเฟอร์นิเจอร์ได้ แต่ต้องหาเทคนิควิธีในการนำมาประกอบกับไม้ยางพาราเพื่อให้เกิดการใช้งานได้จริง ในขณะเดียวกันต้องมีความสวยงามตามหลักการออกแบบด้วย อาจจะต้องนำมาปรับใช้ให้ใบเตยปาหนันเป็นส่วนที่ไม่ต้องรองรับน้ำหนักมาก เนื่องจากหากต้องมีแรงกดทับมากๆ เตยอาจจะมีการหักหรือปริแตกได้ (ปิยะ ตันติสิทธิกรณ์. 2557 : สัมภาษณ์)

ใบเตยปาหนันมีความสวยงามมากและยังเป็นเครื่องจักสานที่เป็นสัญลักษณ์ของภาคใต้อีกด้วย หากนำมาทำเฟอร์นิเจอร์ก็จะมีแปลกใหม่ แต่อย่าไปยึดติดว่าต้องใช้ใบเตยปาหนันทั้งชิ้น อาจจะนำวัสดุอื่นมาเป็นส่วนประกอบด้วย และควรทำเฟอร์นิเจอร์ที่ไม่ต้องรองรับน้ำหนักมาก เช่น ฉากกั้นห้อง โคมไฟ เป็นต้น (นัทรินทร์ หวดแท่น. 2557 : สัมภาษณ์)

ในการนำใบเตยปาหนันมาใช้เพื่อทำเฟอร์นิเจอร์ต้องมีความระมัดระวังในเรื่องของการรองรับน้ำหนักมากๆ เนื่องจากตัวใบเตยปาหนันอาจจะมีการแตกหักหรือปริได้เนื่องจากธรรมชาติของเตยจะมีตอกเส้นเล็กและนุ่มทำให้การสานจะไม่ยึดแน่นเหมือนกับพืชชนิดอื่นดังนั้นควรจะผสมผสานกับวัสดุชนิดอื่น เช่น ไม้ และนำมายึดติดกับวัสดุนั้นๆ เช่น แปะลายสาน ตกแต่งโต๊ะ เก้าอี้ หรือหัวเตียง เป็นต้น (บุญธิดา ศรีพุทธสมบูรณ์. 2557 : สัมภาษณ์)

ตอนนี้กระทรวงวิทยาศาสตร์ได้ทำการวิจัยไบเตยปาหนันโดยใช้เทคโนโลยีนาโนเข้ามา โดยจะทำการเคลือบตัวเส้นเตยไว้ จะทำให้เตยมีความแข็งแรงทนกว่าเดิม และยังสามารถเช็ดล้างทำความสะอาดได้โดยไม่มีอาการเปื่อยยุ่ยและไม่มีการขึ้นราด้วย (จันทร์เพ็ญ ปูเงิน. 2557 : สัมภาษณ์)

จากความคิดเห็นของกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำมาสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านข้อจำกัดในการใช้งานไบเตยปาหนันเพื่อนำมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ ได้ว่า การนำไบเตยปาหนันมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ไม่ควรใช้ไบเตยปาหนันล้วนๆเพราะมีความอ่อนนิ่มเกินไป ควรหาวัสดุอื่นมาผสมผสานด้วย เช่น ไม้ เหล็ก อลูมิเนียม ผ้า เป็นต้น

จากความคิดเห็นของกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำมาสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นตารางได้ดังนี้

ตาราง 6 สรุปแนวทางการพัฒนาการออกแบบไบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ประเด็น	แนวทางการพัฒนา
1. ด้านการออกแบบ	1. จ้างนักออกแบบมืออาชีพมาออกแบบให้ โดยแต่ละกลุ่มจะจ้างกันเองหรือรวมกลุ่มกันจ้างเพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณ 2. ให้นักออกแบบจากโรงงานเฟอร์นิเจอร์ออกแบบให้ 3. จ้างนักออกแบบเพื่อมาอบรมให้กับสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถในการออกแบบอยู่แล้ว แต่ยังไม่มีความรู้ในหลักการออกแบบอย่างจริงจัง 4. ควรปลูกฝังและสนับสนุนให้ลูกหลานในกลุ่มหัตถกรรมเรียนด้านการออกแบบหรือศิลปะ
2. ด้านการตลาด	1. สร้างความไว้วางใจและเชื่อใจโดยผู้ประกอบการต้องจ่ายค่าจ้างตรงเวลา 2. ปลูกฝังให้กลุ่มหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันคำนึงเรื่องการสร้างแบรนด์เป็นสำคัญ

ตาราง 6 (ต่อ)

ประเด็น	แนวทางการพัฒนา
3. ด้านการบริหารจัดการ 3.1 ไม่สามารถรองรับการผลิตชิ้นงานจำนวนมากๆได้ 3.2 ไม่สามารถควบคุมมาตรฐานของชิ้นงานได้	- จัดตั้งกลุ่มเครือข่ายหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน(Cluster) กระจายออร์เดอร์เพื่อความเร็วในการผลิตชิ้นงาน - วางแผนการผลิตระยะยาวเพื่อจะได้มีเวลาในการผลิต - ใช้บุคลากรคนเดียวและอุปกรณ์ชิ้นเดียวกันในการย้อมสี เพื่อควบคุมคุณภาพไม่ให้สีผิดเพี้ยน - สร้างกลุ่มเครือข่าย (Cluster) เพื่อมอบหมายงานให้แก่กลุ่มทำตามความถนัดเพื่อทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน - โรงงานจะต้องคุยกับลูกค้าเรื่องความเข้าใจว่างานแฮนด์เมดต้องให้ค่าความเสี่ยงเรื่องความผิดเพี้ยนของชิ้นงานประมาณ 5%
4.ด้านข้อจำกัดในการใช้งานใบเตยปาหนันเพื่อนำมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์	ควรหาวัสดุอื่นมาผสมผสานด้วย เช่น ไม้ เหล็ก อลูมิเนียม ผ้า เป็นต้น เพื่อที่จะทำให้ตัวชิ้นงานมีความแข็งแรงขึ้น

2. รูปแบบการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในวันวันศุกร์ ที่ 21 ตุลาคม 2557 ระหว่างเวลา 13.00 - 16.00 น. สถานที่ประชุม ห้องประชุมศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัดตรัง กับผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ ผู้เกี่ยวข้อง ได้ข้อสรุปในการทำเฟอร์นิเจอร์จากใบเตยปาหนัน เป็นเฟอร์นิเจอร์จำนวน 5 ชิ้นด้วยกัน คือ ฉากกั้นห้อง โต๊ะ เก้าอี้ หัวเตียง และโคมไฟ โดยใช้หลักเกณฑ์ของการออกแบบผลิตภัณฑ์มาเป็นเกณฑ์ในการผลิต ซึ่งมีหลักเกณฑ์ทั้งสิ้น 10 ข้อ ดังนี้ (วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร. 2548 : 16)

1. หน้าที่ใช้สอย (Function) ผู้วิจัยได้ผลิตชิ้นงานทั้ง 5 ชิ้น โดยวิเคราะห์จากประโยชน์ใช้สอยที่แต่ละบ้านจำเป็นต้องใช้ ไม่ว่าจะเป็นโต๊ะ เก้าอี้ เตียง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกบ้านต้องมี และฉากกั้นห้องกับโคมไฟ เป็นของตกแต่งบ้านที่เป็นที่นิยมและเหมาะสมกับการนำใบเตยปาหนันมาใช้ผลิตด้วย

2. ความปลอดภัย (Safety) เฟอร์นิเจอร์จากไบเตยปาหนันซึ่งเป็นวัสดุธรรมชาติ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนการผลิตของตัวไบเตยปาหนันมีขั้นตอนการแช่น้ำที่สามารถทำให้วัสดุกันเชื้อราได้ จึงไม่เป็นอันตรายต่อผู้ที่ใช้เฟอร์นิเจอร์จากไบเตยปาหนัน

3. ความแข็งแรง (Construction) เนื่องจากไบเตยปาหนันเป็นวัสดุธรรมชาติก็จะมีอายุการใช้งานตามเวลา แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คำนึงถึงจุดนี้จึงนำวัสดุอื่นมาผสมผสานเพื่อเพิ่มความแข็งแรงให้กับตัวเตยปาหนัน ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วัสดุร่วมคือไม้ยางพารา ซึ่งก็จะทำให้ตัวเฟอร์นิเจอร์มีความแข็งแรงทนทานมากขึ้น

4. ความสะดวกสบายในการใช้ (Ergonomics) ในการผลิตคำนึงถึงสัดส่วนให้มีขนาดที่ไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป สามารถนั่งหรือนอนได้สะดวก โดยเฉพาะหน้าผิวด้านสัมผัสของตัวไบเตยปาหนันก็อ่อนนุ่มไม่หยابกระด้างเหมือนพีชชนิดอื่น ทำให้รู้สึกสบายเมื่อสัมผัส

5. ความสวยงามน่าใช้ (Aesthetics or Sale Appeal) ใช้สีสันทันและลวดลายที่เป็นที่นิยมในท้องตลาดมาเล่นกับตัวเฟอร์นิเจอร์ทำให้สินค้าดูน่าสนใจขึ้น โดยทำการสำรวจลงพื้นที่ว่ากลุ่มลูกค้าประเภทใดชอบสีสันทันและลวดลายแบบใด โดยได้ข้อสรุปว่าลูกค้าส่วนใหญ่ชอบสีธรรมชาติ ล้วน หรือไม่ก็สีธรรมชาติผสมกับสีดำ น้ำตาล แดง เป็นต้น ส่วนลวดลายจะต้องเป็นลายขัด ลายสก็อต หรือลายทแยงเท่านั้นเพราะให้ความรู้สึกร่วมสมัยมากกว่า

6. ราคาพอสมควร (Cost) เนื่องจากการทำเฟอร์นิเจอร์จากไบเตยปาหนันในงานวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ส่วนผสมของไม้ยางพารา ซึ่งเป็นไม้ที่ราคาไม่สูงมากจึงสามารถทำราคาปานกลางได้ หากใช้วัสดุจากไบเตยปาหนันทั้งหมดจะทำให้ราคาสูงมากกว่นี้ เนื่องจากงานจักสานไบเตยปาหนันเป็นงานหัตถกรรมที่ต้องใช้ฝีมือจึงมีราคาค่อนข้างสูง

7. การซ่อมแซมง่าย (Ease of Maintenance) เนื่องจากไบเตยปาหนันเป็นวัสดุจากธรรมชาติอาจไม่แข็งแรงเหมือนกับวัสดุ เช่น ไม้หรือเหล็ก จึงผลิตเป็นเฟอร์นิเจอร์ที่ไม่ต้องรับแรงกระแทกหนักๆ ดังนั้นความเสี่ยงในการชำรุดเสียหายจึงมีน้อย

8. วัสดุ (Materials) ไบเตยปาหนันเป็นพืชที่ขึ้นอยู่ทั่วไปตามชายทะเลซึ่งมีจำนวนมาก เมื่อตัดไปใช้แล้วหน่อที่เหลือของมันก็เกิดได้อีก จึงถือว่าเป็นพืชที่ไม่ขาดแคลน แต่ไบเตยปาหนันและไม้ยางพาราเป็นวัสดุที่ไม่ถูกกับความชื้นจึงสมควรใช้ในงานภายในเท่านั้น

9. กรรมวิธีการผลิต (Production) การผลิตเฟอร์นิเจอร์จากไบเตยปาหนันมีกรรมวิธีการผลิตที่รวดเร็ว เนื่องจากจะใช้ไบเตยปาหนันที่สานเป็นแผ่นเสื่อที่ทำสำเร็จมาแล้วนำมาเข้าเฟรมได้เลย เป็นการประหยัดเวลาและประหยัดงบประมาณมากกว่ากรรมวิธีอื่น

10. การขนส่ง (Transportation) เฟอร์นิเจอร์จากไบเตยปาหนันในงานวิจัยครั้งนี้ ได้ผลิตเฟอร์นิเจอร์ทุกชิ้นเป็นแบบถอดประกอบได้ (Knock down) จึงทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการบรรจุลงกล่องและการขนส่ง

1. ฉากกันห้อง

ภาพประกอบ 67 แบบร่างฉากกั้นห้อง

ภาพประกอบ 68 ขั้นตอนการทำฉากกั้นห้อง

ภาพประกอบ 69 ขั้นตอนการทำฉากกั้นห้อง (ต่อ)

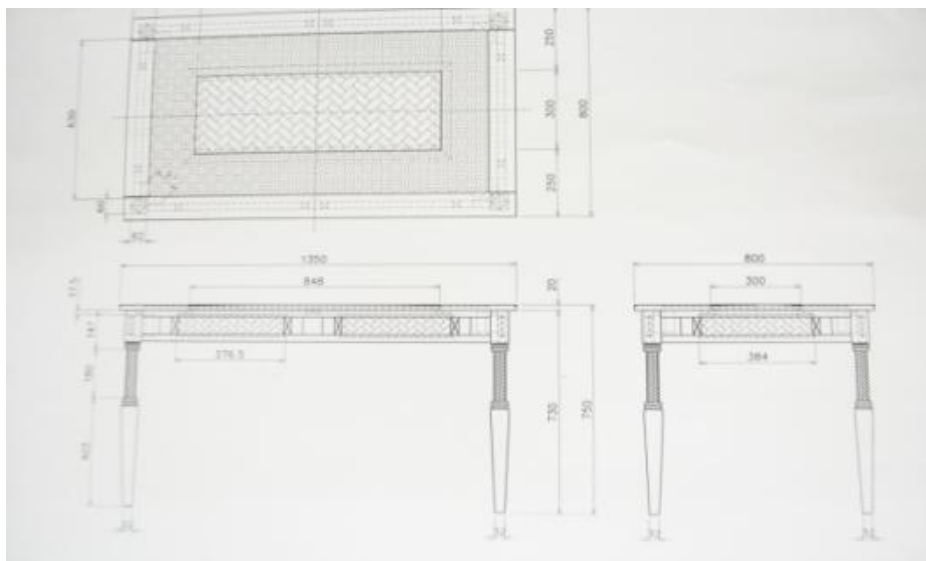

ภาพประกอบ 70 ฉากกั้นห้องที่เสร็จสมบูรณ์

สำหรับฉากกั้นห้องชิ้นนี้เลือกใช้ใบเตยปาหนัน 3 สีคือแดงดำและสีธรรมชาติ ตัวไม้พ่นสีดำเพื่อให้ความรู้สึกของความเป็น Chiness Style และความเป็นไทยผสมผสานกันไป วิธีการทำคือนำใบเตยปาหนันตัดตามขนาดเข้าเฟรมกับตัวฉากกั้นไม้ยางพาราโดยใช้แม็กยึดและใช้ไม้ยางพาราประกบปิดรอยแม็ก อีกครั้งเพื่อความสวยงาม

2. โต๊ะ

ภาพประกอบ 71 ภาพร่างโต๊ะ

ภาพประกอบ 72 ขั้นตอนการทำโต๊ะ

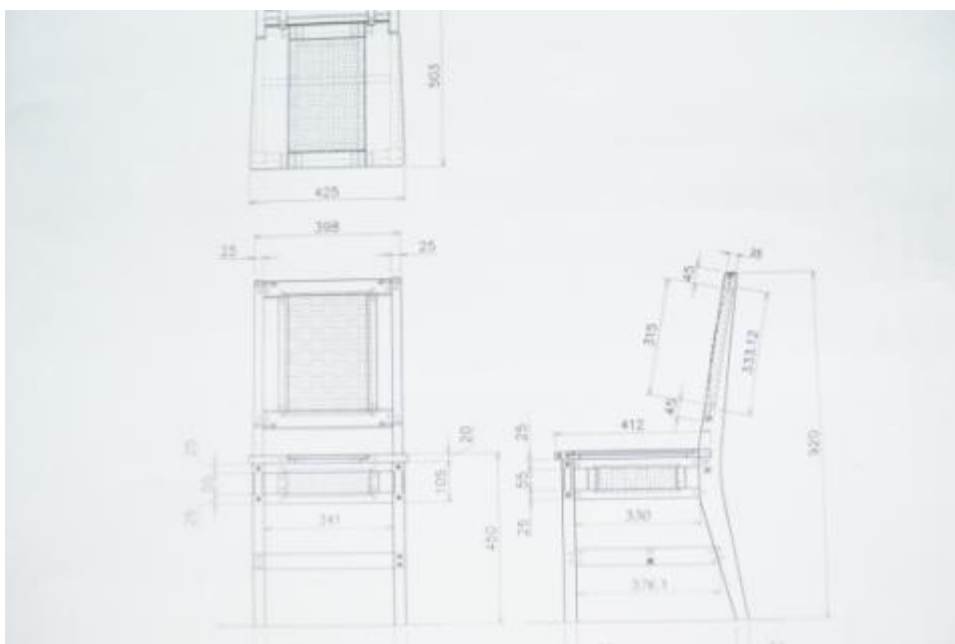

ภาพประกอบ 73 โต๊ะที่เสร็จสมบูรณ์

สำหรับโต๊ะตัวนี้ทำมาเพื่อเข้าเซตกับชุดเก้าอี้ จึงใช้สีเดียวกันแต่เล่นลวดลายคนละแบบ เพื่อให้ดูมีมิติและไม่น่าเบื่อเกินไป ตัวพื้นโต๊ะตรงกลางจะเล่นระดับต่ำกว่าขอบโต๊ะ เนื่องจากจะทำการตัดกระจกใสมาวางทับ เพราะตรงกลางโต๊ะเป็นบริเวณที่เราจะวางอาหารซึ่งอาจจะทำให้ใบเตยเจอความร้อนมากเกินไป กระจกก็จะเป็นตัวปกป้องไม่ให้สัมผัสกันโดยตรง หรือหากทำอาหารหกเลอะเทอะ เราสามารถทำความสะอาดพื้นกระจกได้อย่างง่ายดาย อีกทั้งยังเป็นการถนอมตัวเตยให้ใช้ได้นานๆอีกด้วย

3. เก้าอี้

ภาพประกอบ 74 แบบร่างเก้าอี้

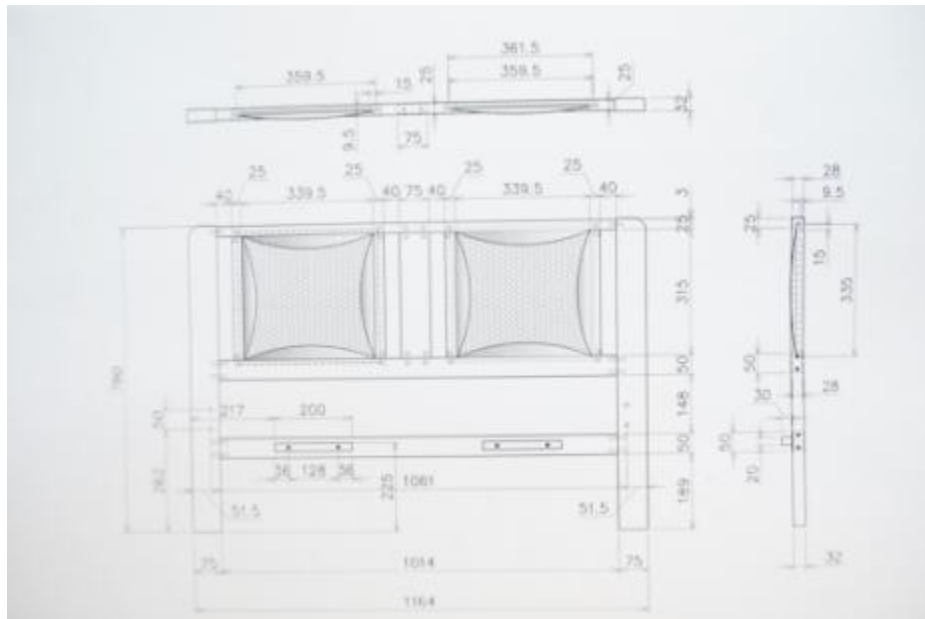
ภาพประกอบ 75 ขั้นตอนการทำเก้าอี้

ภาพประกอบ 76 เก้าอี้ที่เสร็จสมบูรณ์

สำหรับเก้าอี้ใช้เบาะพาด้านเป็นสีธรรมชาติสลับกับสีดำ เพราะเป็นสีที่คลาสสิกและได้รับความนิยมจากลูกค้า ลวดลายที่ใช้สานคือลายขัดและเล่นสีเป็นลายสก็อต ส่วนพนักพิงหลังใช้เบาะพาด้านหุ้มทับฟองน้ำสำหรับทำเบาะเพื่อให้เกิดความนุ่มสบายขณะเอนหลัง ส่วนพื้นนั่งของเก้าอี้และพนักข้างของเก้าอี้ใช้เบาะพาด้านแปะติดทับกับตัวไม้ด้วยกาวสปรย์ เพื่อเพิ่มความสวยงามให้กับตัวเก้าอี้

4. หัวเตี๋ยง

ภาพประกอบ 77 ภาพร่างหัวเตียง

ภาพประกอบ 78 ขั้นตอนการทำหัวเตียง

ภาพประกอบ 79 หัวเตียง

ภาพประกอบ 80 หัวเตียงที่นำมาประกอบเป็นเตียง

ภาพประกอบ 81 ภาพเตียงที่เสร็จสมบูรณ์

สำหรับเตียงชั้นนี้ต้องการให้ความรู้สึกอ่อนนุ่มและความเป็นไทยในขณะเดียวกัน ผู้ออกแบบจึงออกแบบให้บริเวณหัวเตียงใช้วิธีการบุฟองน้ำก่อนแล้วจึงใช้ใบเตยปาหนันปิดทับอีกที แล้วยัดเข้ากับตัวไม้ด้วยการแม็กและใช้ไม้ปิดอีกทีเพื่อความเรียบร้อย ส่วนท้ายเตียงและพนักข้างเตียงใช้ใบเตยปาหนันแปะด้วยการสเปรย์ลงบนตัวไม้เพื่อเพิ่มความสวยงาม ส่วนของเตียงเลือกใช้น้ำตาลกับสีธรรมชาติ เพื่อให้ได้ความรู้สึกอบอุ่นเหมาะแก่การนอน

5. โคมไฟ

ภาพประกอบ 82 โครงคอมไฟ

ภาพประกอบ 83 ขั้นตอนการทำคอมไฟ

ภาพประกอบ 84 โคมไฟที่เสร็จสมบูรณ์

สำหรับโคมไฟ ใช้ใบเตยปาหนันสีธรรมชาติสลับสีดำ เพื่อให้ขับแสงไปกับสีเหลืองนวลของแสงไฟ ใช้ใบเตยปาหนันนำมาเข้าเฟรมกับโครงของโคมไฟที่ทำจากไม้ยางพาราไว้ ยึดกับแม่ก๊วยตแล้วจึงนำไม้มาประกบปิดอีกที ตัวไม้พ่นสีดำ เพื่อขับให้ตัวโคมไฟมีความโดดเด่นมากขึ้น

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคใต้ที่มีใบเตยปาหนันขึ้นเองตามธรรมชาติและมีกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันจำนวน 3 กลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีสังเกต สัมภาษณ์ สันทนา กลุ่ม และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ จากกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป สรุปผลการศึกษาตามความมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน
2. สภาพปัญหาของการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์
3. แนวทางการพัฒนาการออกแบบและรูปแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

สรุปผล

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สรุปผลการศึกษาครั้งนี้ตามความมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน

1.1 ประวัติความเป็นมา

ผลจากการศึกษาประวัติความเป็นมาของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ซึ่งผู้วิจัยเลือกกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน ทั้งหมด 3 กลุ่ม พบว่า แต่ละกลุ่มมีจุดเริ่มต้นใกล้เคียงกันคือส่วนใหญ่จะเกิดจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษมาทั้งสิ้น และได้รับการถ่ายทอดเรียนรู้โดยการสั่งสอนแบบปากต่อปาก ไม่มีตำราเป็นลายลักษณ์อักษร การก่อตั้งกลุ่มส่วนใหญ่จะเกิดจากการรวมตัวเป็นกลุ่มเล็กๆก่อน แล้วจึงค่อยมีการขยายตัวขึ้น แต่ละกลุ่มก่อตั้งมาไม่น้อยกว่า 15 ปี และส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการให้ตั้งเป็นกลุ่มอาชีพขึ้น โดยได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยทั้ง 3 กลุ่ม ได้รับรางวัลมาตรฐานการผลิตชุมชน และได้รับรางวัลระดับ 3 ดาวขึ้นไปทั้งสิ้น

1.2 สภาพปัจจุบัน

สรุปผลพบว่าแต่ละกลุ่ม ที่ตั้งของกลุ่มจะเป็นลักษณะเดียวกันคือเป็นอาคารปูนชั้นเดียว ที่ตั้งก็มักจะใช้พื้นที่ที่บ้านของประธานกลุ่มหรือไม่ก็บริเวณใกล้เคียงกับบ้านประธานกลุ่มเพื่อสะดวกในการจ้างงานให้กับสมาชิกกลุ่ม จำนวนสมาชิกก็จะใกล้เคียงกันคือประมาณ 20-30 คน อายุของสมาชิกโดยส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนถึงผู้สูงอายุ โดยมีอายุประมาณ 40 ปีขึ้นไป จะมีแต่กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านสายควน อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล ที่มีเด็กนักเรียนปะปนอยู่ด้วยการศึกษาของสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 จะมีส่วนน้อยที่จบปริญญาตรี อาชีพของสมาชิกไม่แตกต่างกันมาก คือโดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพ ทำสวนยางพารา ทำนา ทำไร่ บางส่วนก็รับจ้างและค้าขายบ้างเล็กน้อย สินค้าก็จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน อาจจะมีมาน้อยแตกต่างกันบ้าง แต่สินค้าที่ต้องมีทุกกลุ่มคือเสื่อ สมุก กระจง กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันของบ้านรำหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ จะมีชนิดสินค้ามากที่สุด การตลาด/การขาย จะเน้นตลาดภายในประเทศเป็นหลัก โดยอาศัยการออกงานแสดงสินค้าโอท็อปทั้งที่กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด จะมีเพียงกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านดุน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ที่มีตลาดต่างประเทศด้วย นั่นก็คือประเทศญี่ปุ่น รายได้ต่อคนต่อเดือนก็จะอยู่ที่ 2,500 บาทขึ้นไป จนถึง 6,000 บาท

2. สภาพปัญหาของการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากข้อมูลการศึกษาภาคสนามเป็นรายกลุ่ม ผู้วิจัยได้นำมาสรุปสภาพปัญหาของแต่ละกลุ่มเป็นตารางได้ดังนี้ คือ

กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านสายควน อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล มีสภาพปัญหา คือ

1. ไม่มีความสามารถในการออกแบบผลิตภัณฑ์
2. สมาชิกเป็นผู้สูงอายุทำงานค่อนข้างช้า
3. ลูกหลานภายในชุมชนไม่สืบทอดภูมิปัญญา
4. สมาชิกไม่ชอบทำชิ้นงานใหม่ๆ
5. จำนวนสมาชิกน้อยไม่สามารถผลิตชิ้นงานครั้งละมากๆ ได้

กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านดุน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง มีสภาพปัญหา คือ

1. ไม่มีนักออกแบบที่มีความเชี่ยวชาญ
2. สมาชิกขาดความกระตือรือร้น
3. ไม่สามารถรองรับงานจำนวนมากได้
4. ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐในด้านการจัดงานเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์
5. ไม่กล้าจ้างนักออกแบบมืออาชีพเพราะราคาสูง

กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันบ้านรำหมาด อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ มีสภาพปัญหา คือ

1. สมาชิกไม่สนใจทำผลิตภัณฑ์แบบใหม่ๆ
2. ไม่สามารถควบคุมมาตรฐานของชิ้นงานได้

3. รัฐให้การสนับสนุนไม่ตรงจุด

4. ขาดความรู้ด้านการออกแบบ

สรุปได้ว่าสภาพปัญหาโดยภาพรวมของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน พบว่ามีปัญหาดังนี้คือ ปัญหาหลักของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยทุกกลุ่มคือการออกแบบ ทุกกลุ่มไม่มีนักออกแบบผลิตภัณฑ์มืออาชีพเป็นของตนเอง โดยส่วนใหญ่จะคิดแบบเองหรือดูแบบจากหนังสือบ้าง โดยที่ไม่มีหลักในการออกแบบ การสนับสนุนจากภาครัฐก็มีน้อยมาก หรือมีเข้ามาก็ไม่ตรงจุด การจะให้ทางกลุ่มจ้างนักออกแบบมาเองทางกลุ่มก็กังวลเรื่องค่าใช้จ่ายว่าจะสูงเกินไป สมาชิกกลุ่มเองก็ขาดความกระตือรือร้นในการผลิตชิ้นงานใหม่ๆ เพราะไม่อยากทำอะไรที่ยุ่งยากกว่าที่เคยทำมา และปัญหาที่ทุกกลุ่มเจอเหมือนกันคือการไม่สามารถรองรับการผลิตชิ้นงานจำนวนมากๆได้ เนื่องจากเป็นงานทำมือที่ต้องใช้เวลา และขั้นตอนกระบวนการทำต้องอาศัยสภาพดินฟ้าอากาศด้วย บางครั้งจึงมีปัญหาในการผลิตไม่ทัน

3. แนวทางการพัฒนาการออกแบบและรูปแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

3.1 แนวทางการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

สรุปผลพบว่าแนวทางการพัฒนาการออกแบบและรูปแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์แบ่งเป็น 4 ด้าน คือด้านการออกแบบ จะมีแนวทางทั้งการพัฒนาแบบระยะสั้นและระยะยาว ระยะสั้นคือจ้างนักออกแบบหรือไม่ก็ให้นักออกแบบของโรงงานเฟอร์นิเจอร์ออกแบบมาให้เลย ส่วนระยะยาว คือการฝึกอบรมให้สมาชิกกลุ่มสามารถเป็นนักออกแบบเองได้ซึ่งคงต้องใช้เวลาในการฝึกฝนพอสมควร หรือการส่งเสริมให้บุคลากรของกลุ่มสมาชิกเรียนทางด้านออกแบบหรือด้านศิลปะ อาจจะเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยากแต่ถ้าหากทำได้จะเป็นการสานต่อภูมิปัญญา รวมถึงยังสามารถนำภูมิปัญญาดั้งเดิมมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ ถือเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนด้วย อีกประการคือควรส่งเสริมให้มีการประกวดนักออกแบบหน้าใหม่ ซึ่งควรจัดให้มีประกวดในทุกพื้นที่ไม่เฉพาะแต่ในส่วนกลางเท่านั้น

ด้านการตลาดพบว่า ต้องสร้างความไว้วางใจและเชื่อใจโดยการจ่ายค่าจ้างตรงเวลาและต้องปลูกฝังให้กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันคำนึงเรื่องการสร้างแบรนด์เป็นสำคัญ

ด้านการบริหารจัดการ พบว่ากลุ่มสามารถจะรองรับการผลิตจำนวนมากๆได้โดยใช้เครือข่ายหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันหลายๆกลุ่ม ซึ่งมีความรู้จักกันอยู่แล้ว กระจายออเดอร์เพื่อความรวดเร็วในการผลิตชิ้นงาน และทางโรงงานเฟอร์นิเจอร์จะเจรจากับลูกค้าให้ส่งสินค้าล่วงหน้า ซึ่งจะเป็นการวางแผนการผลิตระยะยาวให้กับกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันได้ ส่วนเรื่องของการควบคุมมาตรฐานของชิ้นงานนั้นทำได้โดยใช้บุคลากรคนเดียวและอุปกรณ์ชิ้นเดียวกันในการย้อมสีเพื่อควบคุมคุณภาพไม่ให้สีผิดเพี้ยน สร้างกลุ่มคลัสเตอร์เพื่อมอบหมายงานให้แต่ละกลุ่มทำตามความถนัดเพื่อทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ในด้านของโรงงานจะต้องคุยกับลูกค้าเรื่องความเข้าใจว่างานแฮนด์เมดต้องให้ค่าความเสี่ยงเรื่องความผิดเพี้ยนของชิ้นงานประมาณ 5%

ด้านข้อจำกัดในการใช้งานใบเตยปาหนันเพื่อนำมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ พบว่าการนำใบเตยปาหนันมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ไม่ควรใช้ใบเตยปาหนันล้วนๆเพราะมีความอ่อนนิ่มเกินไป ควรหาวัสดุอื่นมาผสมผสานด้วย เช่น ไม้ เหล็ก อลูมิเนียม ผ้า เป็นต้น

3.2 รูปแบบการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากผลการศึกษาครั้งนี้สรุปว่ารูปแบบการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ควรจะใช้วัสดุอย่างอื่นมาผสมผสานกับใบเตยปาหนันด้วย เพื่อให้เกิดความสวยงามและคงทนมากกว่าที่จะใช้ตัวเตยปาหนันอย่างเดียว ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับตัวเฟอร์นิเจอร์มา 5 ชิ้นคือ โต๊ะ เก้าอี้ ฉากกั้นห้อง หัวเตียง โคมไฟ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผลการวิจัยครั้งนี้สรุปผลตามความมุ่งหมายของการวิจัย นำไปสู่การอภิปรายผลได้ดังนี้

1 .ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน

1.1 การสืบทอดภูมิปัญญา

ผลจากการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่าแต่ละกลุ่มของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันมีความคล้ายคลึงกันมาก คือมีระยะเวลาในการก่อตั้งเป็นระยะเวลามากกว่า 15 ปีขึ้นไปทั้งสิ้น และทุกท้องที่เกิดจากการถ่ายทอดสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ส่วนใหญ่เป็นการสอนแบบปากต่อปากหรือไม่ก็เป็นการทำให้ดู ซึ่งได้รับการสืบทอดจากลูกหลานจนคงอยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้ โดยเริ่มการรวมตัวจากกลุ่มเล็กๆ ขึ้นมาเป็นกลุ่มที่ใหญ่ขึ้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งทุกกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันจะเป็นชุมชนมุสลิม ทำให้มีการกระจายความรู้และภูมิปัญญากันได้อย่างรวดเร็ว หัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันมีประวัติความเป็นมายาวนานอยู่คู่ชุมชนมุสลิมทางภาคใต้ เมื่อชาวบ้านมีการอพยพย้ายถิ่นก็จะนำภูมิปัญญาพื้นบ้านนี้ติดตามไปด้วย

1.2 ที่ตั้งและจำนวนสมาชิก

ที่ตั้งของกลุ่มจะเป็นลักษณะเดียวกันคือเป็นอาหารบุนชั้นเดียว ที่ตั้งก็มักจะใช้พื้นที่ที่บ้านของประธานกลุ่มหรือไม่ก็บริเวณใกล้เคียงกับบ้านประธานกลุ่มเพื่อสะดวกในการจ้างงานให้กับสมาชิกกลุ่ม จำนวนสมาชิกก็จะใกล้เคียงกันคือประมาณ 20-30 คน

1.3 การศึกษา/ศาสนา/รายได้

การศึกษาอยู่ที่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา และสมาชิกของทุกกลุ่มก็จะเป็นมุสลิมเหมือนกันทั้งหมด สินค้าก็จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน อาจจะมีมาน้อยแตกต่างกันบ้าง แต่สินค้าที่ต้องมีทุกกลุ่มคือเสื่อ สมุก กระจง รายได้ต่อคนต่อเดือนก็จะอยู่ที่ 2,500 บาทขึ้นไป จนถึง 6,000 บาท ภูมิประเทศของกลุ่มที่ผลิตหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน มีความใกล้เคียงกันคือมักตั้งอยู่ใกล้ทะเล เนื่องจากใบเตยปาหนันจะขึ้นอยู่ตามชายทะเลเท่านั้น

1.4 สภาพภูมิประเทศ/ภูมิอากาศ

สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศส่งผลต่อการผลิตหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นอย่างมาก เพราะชุมชนที่ผลิตงานหัตถกรรมใบเตยปาหนันล้วนแต่เป็นชุมชนที่อยู่ติดทะเลทั้งสิ้น

เนื่องจากมีทรัพยากรอยู่มาก จึงสามารถนำมาใช้และพัฒนาภูมิปัญญาเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ ได้อีกมากมาย

สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชนด้วยศิลปหัตถกรรม ของกัลยา แก้วประดิษฐ์ (2555 : 296) พบว่าประวัติภูมิปัญญางานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านพืชกระเจตในชุมชนภาคใต้มีความสัมพันธ์กับสภาพชุมชนที่ก่อให้เกิดภูมิปัญญาใน 2 แนวทาง คือ 1) มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม เล่าสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นมีการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนซึ่งจะพบในพื้นที่ชุมชนที่มีพืชกระเจตขึ้นเองตามธรรมชาติแล้วชาวในชุมชนสั่งสมความรู้ในการนำมาใช้สอยสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และ 2) บอกเล่าประวัติการเกิดภูมิปัญญาได้ชัดเจนมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในชุมชนที่มีคนนาพืชกระเจตมาปลูก พื้นที่ใกล้เคียงมีวัตถุดิบพืชกระเจตตามธรรมชาติหรือมีการย้ายถิ่นของคนที่มีความรู้ ความสามารถในการงานศิลปหัตถกรรมมาตั้งถิ่นฐานในชุมชนเกิดการถ่ายทอดความรู้ ทักษะความสามารถการนาพืชกระเจตมาใช้สอยให้เกิดประโยชน์ จากผลการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเห็นสอดคล้องกับผลการศึกษาของแก้วทอง สอนสังข์ (2546 : 166-167) ศึกษางานศิลปหัตถกรรมกระเจตในจังหวัดนราธิวาส พัทลุง และสุราษฎร์ธานี พบว่างานศิลปหัตถกรรมกระเจตมีการสืบทอดภูมิปัญญาทั้ง 3 แหล่งเหมือนกัน คือ สืบทอดจากบรรพบุรุษที่ผลิตเพื่อใช้ในชีวิตรประจำวัน มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนมาจนถึงยุคปัจจุบัน โดยความคิดสร้างสรรค์ของชาวบ้านเองและความช่วยเหลือจากภาครัฐสภาพปัจจุบัน

2. สภาพปัญหาของการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จากการศึกษาสภาพปัญหาของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน สรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านการออกแบบ

ปัญหาหลักของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยทุกกลุ่มคือการออกแบบ ทุกกลุ่มไม่มีนักออกแบบผลิตภัณฑ์มืออาชีพเป็นของตนเอง โดยส่วนใหญ่จะคิดแบบเองหรือดูแบบจากหนังสือบ้าง โดยที่ไม่มีหลักในการออกแบบ การสนับสนุนจากภาครัฐก็น้อยมาก หรือมีเข้ามาก็ไม่ตรงจุด การจะให้ทางกลุ่มจ้างนักออกแบบมาเองทางกลุ่มก็กังวลเรื่องค่าใช้จ่ายว่าจะสูงเกินไป

2.2 ด้านการตลาด

สมาชิกกลุ่มไม่สนใจในการผลิตชิ้นงานใหม่ๆ เพราะไม่อยากทำอะไรที่ยุ่งยากกว่าที่เคยทำมา อีกทั้งยังขาดความกระตือรือร้นด้านการตลาด เพราะกลุ่มไม่รู้สึกรู้สีกว่าสินค้านั้นเป็นที่ยี่ห้อของตนเอง ช่องทางการขายก็เป็นช่องทางเดิมคือรอขายเฉพาะเวลาที่มีการจัดงานแสดงสินค้า ไม่เสาะแสวงหาช่องทางการตลาดใหม่ๆ เพื่อให้เกิดรายได้มากขึ้น เพราะสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย ความสามารถในการหาช่องทางการขายใหม่ เช่น ทางออนไลน์ ก็เป็นเรื่องที่ไกลตัวและเป็นไปได้ยากสำหรับสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเหล่านี้ ลูกหลานของสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันที่ยังเป็นวัยรุ่นและมีการศึกษาก็ไม่ให้ความสนใจในการพัฒนาการจักสานใบเตยปาหนันเท่าที่ควร ปลอ่ยให้สมาชิกกลุ่มที่มีอายุมากแล้วเป็นผู้ดำเนินกิจการกลุ่มไปตามรูปแบบเดิมๆ ไม่มีการออกแบบสินค้าใหม่ๆ เพราะขาดความรู้ด้านการออกแบบอย่างถูกต้อง

2.3 ด้านการบริหารจัดการ

ปัญหาที่ทุกกลุ่มเจอเหมือนกันคือการไม่สามารถรองรับการผลิตชิ้นงานจำนวนมากๆได้ เนื่องจากเป็นงานทำมือที่ต้องใช้เวลา และขั้นตอนกระบวนการทำต้องอาศัยสภาพดินฟ้าอากาศด้วย บางครั้งจึงมีปัญหาในการผลิตไม่ทัน อีกทั้งยังมีปัญหาเรื่องการควบคุมมาตรฐานของชิ้นงานด้วยเนื่องจากเป็นงานที่ทำจากมือไม่ได้อาศัยเครื่องจักร ทำให้มีปัญหาด้านปริมาณและเวลาในการผลิตพอสมควร

2.4 ด้านข้อจำกัดในการใช้วัสดุ

การนำใบเตยปาหนันมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ไม่ควรใช้ใบเตยปาหนันล้วนๆเพราะมีความอ่อนนิ่มเกินไป ควรหาวัสดุอื่นมาผสมผสานด้วย เช่น ไม้ เหล็ก อลูมิเนียม ผ้า เป็นต้น

สอดคล้องกับผลศึกษาของ วิศรุตตา อรุณรัตน์ (2552 : 84-85) ศึกษาเรื่องต้นทุนและผลตอบแทนการหาซื้อกระจุกกลุ่มเสื่อกระจุกทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง พบว่าในขั้นตอนการย้อมสีกระจุกทลายสิ่งแวดล้อมและสุขภาพเพราะไม่ได้ใช้สีธรรมชาติในการย้อมสีกระจุก นอกจากนี้ผลผลิตไม่แน่นอนเพราะเสื่อกระจุกเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนยังต้องใช้วิธีการตากกระจุกให้แห้งเองตามธรรมชาติ ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ ถ้าช่วงที่มีแดดออกก็สามารถผลิตได้มาก แต่ถ้าช่วงไหนฝนตกหนักก็ไม่สามารถผลิตเสื่อกระจุกได้ รูปแบบผลิตภัณฑ์ยังไม่ทันสมัย คุณภาพผลิตภัณฑ์ไม่ได้มาตรฐานเท่ากับที่ส่งขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เทคโนโลยี เครือข่ายกลุ่มชุมชนไม่เข้มแข็ง สอดคล้องกับผลศึกษาวิจัยของ สาธิตา ยะเดหวา (2553 : 47) ศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ทำจากต้นกระจุกของกลุ่มทอเสื่อกระจุกบ้านป่า หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีปัญหาขาดความรู้และทักษะในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ การขาดเงินทุน ขาดอุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยในการผลิต และขาดการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมและพัฒนาไม่ต่อเนื่องและไม่ตรงตามความต้องการของชุมชน

3. แนวทางการพัฒนาการออกแบบและรูปแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

3.1 แนวทางการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่าแนวทางการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้านการออกแบบคือ ระยะสั้นจ้างนักออกแบบหรือไม่ก็ให้นักออกแบบของโรงงานเฟอร์นิเจอร์ออกแบบมาให้เลย ส่วนระยะยาว คือ การฝึกอบรมให้สมาชิกกลุ่มสามารถเป็นนักออกแบบเองได้ หรือการส่งเสริมให้บุตรหลานของกลุ่มสมาชิกเรียนทางด้านออกแบบหรือด้านศิลปะนอกจากนี้ยังควรจัดให้มีการประกวดนักออกแบบผลิตภัณฑ์หน้าใหม่ ซึ่งควรจัดให้มีการประกวดในทุกพื้นที่ไม่เฉพาะแต่ในส่วนกลางเท่านั้น ด้านการตลาดพบว่า ต้องสร้างความไว้วางใจและเชื่อใจโดยการจ่ายค่าจ้างตรงเวลาและต้องปลูกฝังให้กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันคำนึงเรื่องการสร้างแบรนด์เป็นสำคัญ ด้านการบริหารจัดการ กลุ่มจะสามารถรองรับการผลิตจำนวนมากๆได้โดยการ ใช้เครือข่ายหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันหลายๆกลุ่มกระจายออเดอร์เพื่อความรวดเร็วในการผลิตชิ้นงาน และทางโรงงานเฟอร์นิเจอร์จะเจรจากับลูกค้าให้ส่งสินค้าล่วงหน้า ซึ่งจะเป็นการวางแผนการผลิตระยะยาวให้กับกลุ่มหัตถกรรมใบเตยปาหนันได้ ส่วนเรื่องของการควบคุมมาตรฐานของชิ้นงานนั้นทำได้โดย ใช้บุคลากรคนเดียวและอุปกรณ์ชิ้นเดียวกันใน

การย้อมสีเพื่อควบคุมคุณภาพ สร้างกลุ่มคลัสเตอร์เพื่อมอบหมายงานให้แต่ละกลุ่มทำตามความถนัด เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ในด้านของโรงงานต้องคุยกับเรื่องค่าความเสี่ยงของงานทำมือ ด้านข้อจำกัดในการใช้งานไบเตยปาหนันเพื่อนำมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ พบว่า การนำไบเตยปาหนันมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ไม่ควรใช้ไบเตยปาหนันล้วนๆเพราะมีความอ่อนนิ่มเกินไป ควรหาวัสดุอื่นมาผสมผสานด้วย เช่น ไม้ เหล็ก อลูมิเนียม ผ้า เป็นต้น

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีความเห็นว่าปัญหาของหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์นั้น ปัญหาจะอยู่ที่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบที่แปลกใหม่และสวยงาม ควรต้องส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้ในเรื่องการออกแบบอย่างแท้จริง โดยจะต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและเอกชน ปัญหาเรื่องวัตถุดิบที่จะต้องใช้วัสดุอย่างอื่นมาผสมผสานด้วยเพื่อให้เกิดความแข็งแรงทนทาน และปัญหาเกี่ยวกับการผลิตที่ต้องอาศัยสภาพดินฟ้าอากาศเป็นตัวกำหนดอยู่พอสมควร โดยเฉพาะในขั้นตอนของการตากตากเตย ซึ่งต้องอาศัยแดดในการตากให้แห้ง หากเป็นช่วงหน้าฝนก็จะค่อนข้างลำบากมาก แต่ในอนาคตจะหาการนำแผงโซลาร์เซลล์มาใช้ในการตากตากเตย เพื่อที่จะไม่ต้องรอแดดจากธรรมชาติ รวมถึงข้อจำกัดของไบเตยปาหนันที่ไม่ควรโดนน้ำ ต่อไปก็จะมีเทคโนโลยีนาโนมาเคลือบตัวตากเตยปาหนันก่อนทำการสาน จะทำให้เตยปาหนันมีความคงทนมากขึ้น

สอดคล้องกับผลศึกษาของวิภา แก้วปานกัน (2552 : 160-163) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ในจังหวัดนครราชสีมาเพื่อสร้างเศรษฐกิจให้ชุมชน พบว่าแนวทางการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่มีแนวทางการดำเนินงาน คือ 1) พัฒนาทางด้านวัตถุดิบ 2) พัฒนาวิธีการจัดทำผลิตภัณฑ์ 3) พัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ 4) การพัฒนาด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ ซึ่งแนวทางสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์มี 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านปัจจัยการผลิต มุ่งส่งเสริมให้ผู้ผลิตเลือกใช้ปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพในท้องถิ่น การปรับปรุงเทคโนโลยีการผลิต พัฒนาประสิทธิภาพ ทักษะฝีมือและแรงงานการผลิต (2) ด้านผลิตภัณฑ์ พัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์การแปรรูป และการบรรจุหีบห่อ ให้มีระดับที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงาน การมีกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน (3) การสร้างสมดุลของการผลิตกับทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และ (4) การสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ให้กับกลุ่มผู้ผลิตให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในเรื่องการพัฒนาการผลิตและแปรรูปการตลาด

3.2 รูปแบบการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากผลการศึกษาครั้งนี้สรุปว่ารูปแบบการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ควรจะใช้วัสดุอย่างอื่นมาผสมผสานกับไบเตยปาหนันด้วย เพื่อให้เกิดความสวยงามและคงทนมากกว่าที่จะใช้ตัวเตยปาหนันอย่างเดียว ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับตัวเฟอร์นิเจอร์มา 5 ชิ้นคือ โต๊ะ เก้าอี้ ฉากกั้นห้อง หัวเตียง โคมไฟ โดยใช้หลักเกณฑ์ในการผลิตตามหลักการออกแบบ คือ หน้าที่ใช้สอย ความปลอดภัย ความแข็งแรง ความสะดวกสบายในการใช้ ความสวยงามน่าใช้ ราคาพอสมควร การซ่อมแซมง่าย วัสดุ กรรมวิธีการผลิต การขนส่ง

จากผลการวิจัยผู้วิจัยเห็นว่า การออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากไบเตยปาหนันในครั้งนี้ เป็นการออกแบบที่เน้นความเป็นธรรมชาติและเอกลักษณ์วัฒนธรรมของถิ่นใต้ นั่นคือการใช้ไบเตยปาหนันซึ่งเป็นงานจักสานที่มีอยู่เฉพาะทางใต้เท่านั้น งานจักสานทุกชิ้นเป็นฝีมือของกลุ่มหัตถกรรมจัก

सानไบเตยปาหนัน ซึ่งเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชน เพอร์นิเจอร์ที่เลือกทำแต่ละชิ้นเป็น เพอร์นิเจอร์ที่ถือว่าเป็นตัวหลักของการตกแต่งบ้าน วัสดุที่นำมาใช้ไม่เป็นพิษภัยต่อสุขภาพของผู้ใช้ เนื่องจากเป็นวัสดุที่มาจากธรรมชาติ มีการออกแบบสีสันทันและลวดลายให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค คือมีทั้งความร่วมสมัยและความทันสมัยอยู่ในตัวเอง ราคาไม่สูงมากเนื่องจากมีการนำวัสดุอย่างอื่น เช่น ไม้ยางพารามาผสมผสาน จึงทำให้สามารถลดต้นทุนได้มากหากเปรียบเทียบว่าต้องใช้งานหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันทั้งชิ้น ขั้นตอนการผลิตไม่ยุ่งยาก เนื่องจากสามารถนำตัวเสาไบเตยปาหนันมาตัดเย็บหรือเข้าเฟรมร่วมกับไม้ยางพาราได้เลย ทำให้ย่นระยะเวลาการผลิตได้มาก เพอร์นิเจอร์ทุกชิ้นออกแบบให้สามารถถอดประกอบได้ (Knock Down) ทำให้สะดวกในการขนส่งและการประกอบด้วยตนเอง

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของ วชิรินทร์ จรุงจิตสุนทร (2548 : 15) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทำได้ดังนี้ คือ 1) องค์ประกอบของการออกแบบผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย (1) คุณค่าของธรรมชาติหรืองานหัตถกรรมมีเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น (2) วัสดุและกรรมวิธีการผลิตของท้องถิ่น ผลิตได้จริง ใช้สอยดีเหมาะสมกับวัสดุท้องถิ่น (3) ความสวยงามและความน่าสนใจ รูปแบบแปลกใหม่ สะดุดตา (4) สะดวกต่อการพกพาขณะเดินทาง ขนาดพอเหมาะ บรรจุหีบห่อยากต่อการชำรุดเสียหาย (5) ราคาที่ซื้อได้ โดยการตัดสินใจน้อย ราคาไม่แพง มีหลายราคาให้เลือก และ (6) คุณประโยชน์ของการออกแบบผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เรวัต สุขสีกาญจน์ (2549 : 132 - 133) ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานกระจูดในจังหวัดนครศรีธรรมราชพบว่าผู้ผลิตมีความต้องการนำวัสดุอื่นมาออกแบบและพัฒนา ร่วมกับผลิตภัณฑ์จักสานกระจูด เช่น เชือกกล้วย วัสดุ ย่านลิเภา และวัสดุตกแต่งอื่นๆ ที่มีในท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งวชิรินทร์ จรุงจิตสุนทร (2548 : 16) กล่าวว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ฉีกตลาด การแก้ปัญหาวัตถุดิบ และเทคโนโลยีที่มีอยู่มาประยุกต์เพิ่มเติมด้วยการตัดต่อ การรวมโดยเอาสินค้าของตนไปรวมกับสินค้าอื่น การย่อ ขยายจะทำให้เกิดสินค้าใหม่ๆ เกิดขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ผลการวิจัยพบว่า การสืบทอดของหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนันส่วนใหญ่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และเป็นการสืบทอดแบบปากต่อปาก ซึ่งเป็นประโยชน์ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด พัฒนาชุมชน และหน่วยงานการศึกษาในท้องถิ่นได้ทำการส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาสามารถนำไปใช้ในการกำหนดเป็นหลักสูตรหรือตำราที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อการสืบทอดอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของการพัฒนาหัตถกรรมจักสานไบเตยปาหนัน มี 4 ด้าน คือ ด้านการออกแบบ ด้านการตลาด ด้านการบริหารจัดการ และด้านข้อจำกัดในการใช้วัสดุ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชย์จังหวัด องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ หน่วยงานการศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนพัฒนางานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้าได้อย่างสูงสุด

1.3 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการออกแบบและรูปแบบหัตถกรรมจักสาน ใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์จำเป็นต้องมีนักออกแบบ การวางแผนการตลาดรวมถึงมีการบริหารจัดการที่ได้คุณภาพ ซึ่งกลุ่มที่ผลิตงานหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน พัฒนาชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมระหว่างประเทศ สามารถนำไปวางยุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดการส่งเสริมการค้าระดับชุมชนและระดับส่งออกได้

1.4. ผลการวิจัยพบว่า วัสดุจากใบเตยปาหนันเป็นวัสดุที่อ่อนนุ่มเกินไป ไม่เหมาะกับการนำมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ที่ต้องรองรับน้ำหนักมาก จึงควรนำมาผสมผสานกับวัสดุอย่างอื่นเพื่อให้เกิดความแข็งแรงทนทานมากขึ้น ซึ่งกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตย โรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์สามารถนำผลการศึกษาไปประยุกต์การทำเฟอร์นิเจอร์ในรูปแบบต่างๆ โดยใช้ใบเตยปาหนันหรือพืชท้องถิ่นชนิดอื่นๆ มาผสมผสานเพื่อให้เกิดความสวยงาม แข็งแรง และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และยังสามารถนำมาเพิ่มมูลค่าได้ด้วย

1.5 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบเฟอร์นิเจอร์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้มี 5 ชนิดด้วยกัน ได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้ หัวเตียง ฉากกั้นห้อง โคม จากผลการศึกษาทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตย โรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชย์จังหวัด และหน่วยงานที่ส่งเสริมการส่งออก สามารถนำไปใช้ต่อยอดและปรับปรุงเป็นเฟอร์นิเจอร์ในรูปแบบที่แตกต่างและเหมาะสมชนิดอื่นๆได้

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาและวัตถุดิบให้เกิดมูลค่าสูงสุด

2.2 ควรศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้ผสมผสานกับภูมิปัญญาดั้งเดิม เพื่อก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มของสินค้า

2.3 ควรศึกษากระบวนการบริหารจัดการธุรกิจหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อการบริหารจัดการหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันอย่างยั่งยืน

2.4 ควรศึกษาวิจัยพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ วิเคราะห์ สำนวจความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคอย่างแท้จริง

2.5 ควรศึกษาถึงความต้องการด้านต่างๆของกลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันในการจะพัฒนาให้หัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.6 ควรศึกษาถึงนวัตกรรมใหม่ๆที่จะสามารถนำมาผสมผสานกับการทำหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน เพื่อให้หัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเกิดความคงทน แข็งแรง และสามารถใช้งานได้จริงในชีวิตประจำวัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2548. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2548.
- กรฐิน ศรีมงคล. การพัฒนาชุมชน และการพัฒนาการเกษตร. เชียงใหม่ : ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
- กนกกาญจน์ ศิลารัตน์. แนวทางการประยุกต์พยานบายศรีในพิธีกรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.
- กนกวรรณ จงเจริญยิ่งยง. มนุษย์ ชุมชนกับเศรษฐกิจ. กรุงเทพฯ : สุเทพการพิมพ์, 2549.
- กระทรวงวัฒนธรรม. แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ 2550 – 2559. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. 2550.
- กฤษณา วงษาสันต์. วิถีไทย. กรุงเทพฯ : เจริญเวฟ เอ็ดดูเคชั่น, 2542.
- กิตติศักดิ์ แสนประดิษฐ์. การประกอบอาชีพหัตถกรรมสานกระบี่ข้าวของชาวบ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2539.
- กุลธิดา มังกรไชยา. ภูมิปัญญาชุมชนบ้านบุในการผลิตชิ้นลงหิน เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.
- กัลยา แก้วประดิษฐ์. กระจูด : การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชนด้วยศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคใต้. วิทยานิพนธ์ ปรัช. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2555.
- เกริกศักดิ์ กัลป์ยาศิริ. ศึกษาวิจัยเรื่องการถ่ายทอดความรู้และอนุรักษ์ภูมิปัญญาการสานเสื่อกระจูดในตำบลห้วยลึก อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ รป.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2554.
- เกลียวพันธ์ ขจรผดุงกิตติ และคณะ. การพัฒนางานศิลปหัตถกรรมเพื่อสร้างงานแคนในท้องถิ่น : การพัฒนาและเผยแพร่ผลิตภัณฑ์จากใบตาลของจังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 2546.
- เกื้อ วงศ์บุญสิน. ประชากรกับการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- แก้วทะนง สอนสังข์. การศึกษางานศิลปหัตถกรรมกระจูดในจังหวัดนราธิวาส พัทลุงและสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร, 2546.
- เครือทิพย์ไทยแลนด์. เศรษฐกิจสร้างสรรค์คืออะไร. <http://www.creativethailand.org/th/about/about_ccao.php> 24 พฤศจิกายน 2554.
- ครื้น มณีโชติ และนันทา โรจนอุดมศาสตร์. “ลายจักสานภาคใต้,” ใน : สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ 2529. เล่ม 8. หน้า 2174. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2529.
- คุณากร วาณิชวิรุฬห์. นิเวศของความคิดสร้างสรรค์ : ซึ่งการคิดกลายเป็นงาน. กรุงเทพฯ : ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC), 2553.

- งามพิศ สัตย์สงวน. การวิจัยทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- _____. วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทย : การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : เท็กซัสแอนด์เจอร์นัลพับลิเคชั่น, 2545.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. การพัฒนาช่างเจียรไนพลอยบ้านสร้างมิ่ง. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2532.
- _____. ภูมิปัญญาอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. อุบลราชธานี : ศิริธรรมออฟเซ็ท, 2543.
- จินตนา บุญบังการ และกองแก้ว อยู่บุญ. แนวคิดทางธุรกิจ. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์และการบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531.
- จำนง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ. ความรู้ทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, 2543.
- จิโรจน์ ตั้งสกุล. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ศึกษากรณี เครื่องทองลงหินชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 2547.
- จิระ หงส์ดามรงค์. ทฤษฎีมูลค่าเพิ่ม 2554. <<http://Documents and Setting\Administrator\MyDocuments\ทฤษฎีมูลค่าเพิ่ม\Chira Academy-ทฤษฎีมูลค่าเพิ่ม.htm>> 2 พฤษภาคม 2554.
- จิรรัตน์ บัวแก้ว และสมบุรณ์ ธนะสุข. ผลการวิจัยเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีผลิตภัณฑ์กระจูด. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2540.
- เจษฎา พัฒนานนท์. การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานในท้องถิ่นโดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา กลุ่มจักสานใบกะพ้อ ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬารักษ์ จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2553.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. แนวคิดในการศึกษาสังคมและวัฒนธรรม. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532.
- ฉวีวรรณ ไช้กระโทก. การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการพัฒนาไม้ไผ่เชิงพาณิชย์ จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.
- ฉัตยาพร เสมอใจ. การบริหารการตลาด. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2549.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2548.
- _____. วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ. ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2541.
- ฉันทนา เอี่ยมสกุล. นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ (จินตนาการ). ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2550.
- ไฉน เลาะเงิน. ลำดับยุคกลาง : การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านศิลปะการแสดงเชิงพาณิชย์. วิทยานิพนธ์ ปรัช. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.

- ชลทิพย์ เอี่ยมสำอาง และวิศนี ศิลตระกูล. “ภูมิปัญญาชาวบ้านเทคโนโลยีพื้นบ้านและแหล่งวิทยาการในชุมชน,” เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2544.
- ชลพรรษ ดวงนภา. การใช้หลักเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธในการจัดการป่าวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- ชวลิต นิยมธรรม และพิทยา บุชรรัตน์. “กระจูด,” สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ 2542. เล่ม 17. หน้า 33-34. กรุงเทพฯ : สยามเพรส เมเนจเม้นท์, 2542.
- ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์ และสกนธ์ วรรณวิวัฒนา. การประกอบการขนาดย่อมในชนบทไทย : สถานะความอยู่. กรุงเทพฯ : มูลนิธิฟรีดิชเนามัน, 2533.
- ชลมา วงศ์กรานันต์. การศึกษาสาระัตถะข้อมูลวัตถุดิบของจริงประเภทงานหัตถกรรมเครื่องจักรสาน. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2542.
- ฉิชาภา อินุพัฒน์. คู่มือนักพัฒนาชุมชน. 2554.
<www.northandamantsunamirelief.com/.../CommDevHandbook.doc>
10 ตุลาคม 2554.
- ต้นตะวันพันดาว. อะไรคือทุนทางวัฒนธรรม. 2554.
<<http://tontawanpandow.blogspot.com/2010/09/concept.html>>
10 กันยายน 2554.
- ทรงคุณ จันทจร. การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในเรื่องทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- _____. การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรมขั้นสูง. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- _____. คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคใต้. 2554. <<http://culturalscience.msu.ac.th/images/PDF/Vol-14/224-233.pdf>> 10 กันยายน 2554.
- _____. เอกสารประกอบการสอนทฤษฎีวัฒนธรรมและสังคม 1605902. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553.
- ทัศนีย์ ทองไชย. สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2542.
- ธงชัย สันติวงษ์. หลักการตลาด. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2539.
- ธีรชัย สุขสด. การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2544.
- นพรัตน์ มหิพันธ์. การศึกษาแนวทางในการพัฒนาธุรกิจผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นเมือง : กรณีศึกษาร้านเลิศไพบูลย์ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ บธ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2545.

- นกวรณ คณานุรักษ์. นโยบายผลิตภัณฑ์และราคา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ซี.วี.แอล. การพิมพ์, 2549.
- นวนนาค เชาวนาภรณ์. แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานบ้านปราสาทจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- นวลลออ ทินานนท์. รายงานการวิจัย การศึกษางานหัตถกรรมพื้นบ้านในจังหวัดนครนายก. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2544.
- นิคม ชมพุดง. ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง การสร้างและพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่ม การงานและพื้นฐานอาชีพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์, 2542.
- นิภาภัทร วิชัย. การอนุรักษ์และการพัฒนางานหัตถกรรมพื้นบ้านกระจูดในภาคใต้. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548.
- นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. มานุษยวิทยาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- นิรันดร์ จงวุฒิเศวตย์. แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : จำไทยเพรส, 2550.
- นิสวันต์ พิษณุดำรง. "ทุนทางวัฒนธรรม : ภูมิทรัพย์ของเศรษฐกิจสร้างสรรค์," วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 47(4) : 13-18 ; ตุลาคม – ธันวาคม, 2553.
- บัญญัติ จุลนาพันธุ์ และคณะ. การตลาดระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2537.
- บำรุง บุญปัญญา. วัฒนธรรมชุมชนกับรากฐานสังคม. 2554.
<<http://www.esanvoice.net/esanvoice/know/show.php?Category=knowledge&No=1176>> 10 ตุลาคม 2554.
- บุญเทียน ทองประสาน. แนวความคิดวัฒนธรรมชุมชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ : สภาคาทอเล็กแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2531.
- บุญเรือง สมประจบ. หัตถกรรมไม้แกะสลักภาคกลาง : การศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการผลิตและพัฒนาเชิงพาณิชย์. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553.
- บุปผาชาติ อุปลัมภนารกร. โนรา : การอนุรักษ์การพัฒนาและการสืบสานศิลปะการแสดงภาคใต้. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- ประทีป จันทรินวล. แนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีพื้นบ้านที่เหมาะสมในการทำสวนยางพาราเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนภาคอีสาน. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. วัฒนธรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : สุทธิสารการพิมพ์, 2531.
- ประเวศ วะสี. ประชาคมตำบล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มติชน, 2541.
- _____. ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2544.

- ประเสริฐ วิทยารัฐ. “ภูมิศาสตร์วัฒนธรรมภาคใต้,” ใน : สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2542. เล่ม 12. หน้า 5840-5847. กรุงเทพฯ : สยามเพรส เมเนจเม้นท์, 2542.
- ประสิทธิ์ ตงยิ่งศิริ และคณะ. ทฤษฎีและนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยโขทัยธรรมมาธิราช, 2544.
- ปรเมษฐ์ กาญจนวรางกูร. การพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองสำหรับสตรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2541.
- ปรีชญาณี ธัญญาวดี. ภูมิปัญญาพื้นบ้านหัตถกรรมจักสานตำบลจากมุงหลังคากับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่ 2 บ้านวัดบางโปรง ตำบลบางโปรง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2546.
- ปิยะนิตย์ โอนพรตันวิบูล. “เศรษฐกิจสร้างสรรค์และเศรษฐกิจพอเพียงขัดแย้งหรือสอดคล้องกัน,” วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 47(4) : 4-5 ; ตุลาคม – ธันวาคม, 2553.
- ฝ่ายวิชาการ. พจนานุกรมไทย ฉบับทันสมัยและสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2552.
- พินดา สมประจบ. เครื่องทองลงหิน : รูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูงานศิลปหัตถกรรมในภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2554.
- พรชัย สุจิตต์ และสุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์. “หัตถกรรมพื้นบ้านภาคใต้,” ใน : สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ 2542. เล่ม 17. หน้า 8557-8572. กรุงเทพฯ : สยามเพรส เมเนจเม้นท์, 2542.
- พระมงคล มหานิล. การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตข้าวกลั่นหอมมะลิเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จังหวัดอำนาจเจริญ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- พระมหาชุติพนธ์ ชาติตร. หัตถกรรมพื้นบ้านหมอนขัดบ้านศรีฐานกับการพัฒนาเพื่อการส่งออก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.
- พระมหาวิระยุทธ ประสานอก. การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญา และแนวทางการพัฒนาการผลิตบาตรเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร. เครือข่าย : ธรรมชาติความรู้และการจัดการ. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, 2547.
- พระมหาโสฬส พรหมมา. แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านหินอ่อนกำแพงเพชรเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจชุมชน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553.
- พระรัฐกร สุขอ้วน. ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการอนุรักษ์พันธุ์และพัฒนาศิลปหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาเชิงเศรษฐกิจชุมชน จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.
- พวงเพ็ญ โพธิกาญจนวัตร. การศึกษาภูมิปัญญาการปลูกขมิ้นเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.

- พวงแก้ว พรพิพัฒน์. "เศรษฐกิจสร้างสรรค์ : พลังขับเคลื่อนใหม่ของเศรษฐกิจไทย,"
วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 47(4) : 6-12 ; ตุลาคม – ธันวาคม, 2553.
- พิชิต สุขเจริญพงษ์. การจัดการวิศวกรรมการผลิต. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2540.
- พิบูล ทีปะปาล. การบริหารการตลาดยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์,
2549.
- พิษณุ อ่อนมณี. เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองบนพื้นฐานชุมชนชนาธิปไตย. 2554.
<www.dopa.go.th/hp/tasa/year_42/oct_42.htm> 12 สิงหาคม 2554.
- พิสิษฐ์ บุญไชย. รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาหัตถกรรมพื้นบ้านอีสาน. มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : แนวคิด เทคนิค และกระบวนการ.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- พัทธยา สายหู. อุตสาหกรรมขนาดย่อมในชนบทมีลักษณะและปัญหาบางประการ.
กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
- ภาณุพงศ์ จงขานสิทธิ์. การศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้และทักษะการทำภาชนะเครื่องเงิน
ของช่างเครื่องเงิน ในเขตเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัย
นเรศวร, 2546.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา. พัฒนศึกษา. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2545.
- มนัส สุวรรณ. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์, 2549.
- มาริสา โกเศยะโยธิน. การศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
ของประชาชนบริเวณชายแดนไทย – กัมพูชาด้านตะวันออก ศึกษากรณีกลุ่มสัจจะสะสม
ทรัพย์ วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด. สระแก้ว : ดำรงค์ชัยการพิมพ์, 2543.
- มารุต อัมรานนท์. ศิลปะพื้นบ้าน. ชลบุรี : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
บูรพา, 2533.
- มานิช กงกะนันท์. หัตถกรรมพื้นบ้าน. 2554.
<<http://guru.sanook.com/encyclopedia>> 20 ตุลาคม 2554.
- _____. ศิลปะการออกแบบ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2537
- ยศ สันตสมบัติ. พลวัตและความยืดหยุ่นของสังคมชาวนา : เศรษฐกิจภาคเหนือ. เชียงใหม่ :
ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546.
- _____. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- _____. มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2548.
- ยิ่งเยาวลักษณ์ กระสันทน์. ชีวิตและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : แสงจันทร์การพิมพ์, 2546.
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. อ่าน “วัฒนธรรมชุมชน” : วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์นิพนธ์
แนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ : ฟาเดียวกัณ, 2548.
- รัตน์ อุทัยผล. หัตถกรรมประจำถิ่น. กรุงเทพฯ : พิธการพิมพ์, 2523.

- รัตนา สายคณิต. เศรษฐศาสตร์เพื่อการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- เรวัต สุขสีกาญจน์. การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานกระจูดในจังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ ค.ม. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2549.
- ลำแพน จอมเมือง และสุทธิพงษ์ วสุโสภภาพ. ผ้าทอไทลื้อ : เศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2546.
- วรนนท์ บุณนา. “การพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมในครอบครัวด้านวิจัยและพัฒนา,” วารสารคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. 4(8) : 45-47 ; มีนาคม, 2535.
- วรุณี โรมรัตนพันธ์, อารมย์ มั่นคง และกนกวรรณ จินานุวัฒนา. โครงการศึกษาทุนทางสังคมในฐานะปัจจัยการผลิตของเศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.
- วรารณ สามโกเศศ. เศรษฐกิจสร้างสรรค์. 2554. <<http://km.ru.ac.th>> 20 มีนาคม 2554.
- วฤต วิศฤตเวศน์. แนวทางการพัฒนาเครื่องประดับเงินจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน เพื่อเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร. หลักการและแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์. กรุงเทพฯ : แอปป้าพรีนติ้งกรุ๊ป, 2548.
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ยูโรปา เพรส, 2546.
- _____. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : แสงดาว, 2549.
- วิทยากร เชียงกุล. อธิบายศัพท์สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สายธาร, 2550.
- วินัย วิริยะปานนท์. เครื่องจักสาน อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดชลบุรี. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้ง, 2527.
- วินัย วีระพัฒนานนท์ และคณะ. การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่นในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมการศึกษาและเศรษฐกิจชุมชน จังหวัดนครนายก. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2544.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. เครื่องจักสานในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2538.
- _____. มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ 1999, 2542
- _____. ศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2536.
- _____. ศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อแกรมมี, 2539.
- _____. “หัตถกรรมพื้นบ้าน,” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาศิลปะการละเล่นและการแสดงพื้นบ้านของไทย หน่วยที่ 1-8. หน้า 35-36. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2532.
- วิภา แก้วปานกัน. แนวทางอนุรักษ์และพัฒนาหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.

- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. ความหมายของการพัฒนา คำที่มีความหมายใกล้เคียงและแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา. 2554.
<<http://doc-0o-94-docsviewer.googleusercontent.com>> 12 กันยายน 2554.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. การออกแบบ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2539.
- วิศรุต อรณรัตน์. ต้นทุนและผลตอบแทนการทำสื่อกระจกของกลุ่มสื่อกระจกทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์ บข.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552.
- วิทยา เมฆขำ. การพัฒนาแบบการจัดการความปลอดภัยอาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน งานศิลปะหัตถกรรมโลหะที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กรุงรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ ปร.ด กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2550.
- วิระ ขำดวง. การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปหัตถกรรมการแทงหยวกเพื่อสร้างรายได้ในครัวเรือนของชุมชนในภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.
- ศาสตรา เหล่าอรรค. ศึกษาวิจัยการพัฒนามาตรฐานของเล่นพื้นบ้านเด็กอีสาน ในจังหวัดมหาสารคามเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชน. 2554.
<<http://culturalscience.msu.ac.th/images/PDF/Vol-7/76-82.pdf>> 10 กันยายน 2554.
- ศักดิ์ชัย เกียรติดิโนสินทร์. ทุนความคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : ไร่เลย์, 2553.
- _____. “ภูมิปัญญาชุมชน ยาวีเศษในการพัฒนา,” วารสารวัฒนธรรมไทย. 1(6) : 36 ; มิถุนายน, 2542.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. การพัฒนาศักยภาพการพึ่งตนเองในระดับหมู่บ้าน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ด. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2546.
- ศิริพงษ์ นวลแก้ว. การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ ศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย ศิลปากร, 2540.
- ศิริพร ยอดกลศาสตร์. องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2554.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2541.
- _____. โฆษณาและการส่งเสริมการตลาด. กรุงเทพฯ : วิสัทธิ์พัฒนา, 2524.
- ศรีอรุณ เรืองฤทธิ์. ศึกษาหัตถกรรมใบเตยปาหนันบ้านโต๊ะบัน ตำบลบ่อหิน อำเภอสีกา จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2544.
- ศูนย์เครือข่ายความรู้ทางวัฒนธรรม สถาบันศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยบูรพา. ศิลปหัตถกรรม. 2554.
<<http://www.snw.ac.th/courseware/www.nectec.or.th/courseware/siamculture/art/home.htm>> 13 ตุลาคม 2554.

- ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง. วิสาหกิจชุมชนกลไกเศรษฐกิจฐานราก. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เอดิชั่นเพรส โปรดักส์, 2554.
- สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. โครงการส่งเสริมมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยทุนทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, 2552.
- สถาบันราชภัฏนครปฐม. ภูมิปัญญาไทยจังหวัดนครปฐม. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, 2545.
- สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์, 2547.
- _____. เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2550.
- สมคิด พรหมจ้อย และคณะ. เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานใต้ ความอยู่รอดของชุมชนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2546.
- สมพันธ์ เตชะอธิก. เศรษฐกิจชุมชนกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. 2554.
<www.thaingo.org/cgi-bin/content/content1/show.pl?0051> 10 กันยายน 2554.
- สมบัติ กุสุมาลี. เขียนเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม แนวคิด วิถีวิทยาและทฤษฎี. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- _____. ทฤษฎีสังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- สาคร คันธโชติ. การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2528.
- สาธิตา ยะเดหวา. การศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ทำจากต้นกระจุตของกลุ่มทอเสื้อกระจุตบ้านป่า หมู่ที่ 4 อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา. การค้นคว้าอิสระ รม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2553.
- สามารถ จันทร์สุรย์. “ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร อย่างไร” วารสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวอีสานสาธารณสุขมูลฐาน. 7(2) : 5 ; พฤศจิกายน, 2534.
- สารานุกรมเสรี. ภูมิปัญญา. 2554. <<http://th.wikipedia.org>> 18 กันยายน 2554.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2553.
- _____. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2549.
- _____. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. 2554.
<www.udd.go.th/Thai- html> 10 มิถุนายน 2554.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. คู่มือบริหารจัดการงานวัฒนธรรม ของ ภาคีเครือข่ายงานวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, 2551

- _____ . ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป, 2534.
- _____ . วัฒนธรรมประจำชาติ. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป, 2531.
- _____ . วัฒนธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ม.ป.ป.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, 2545.

สำนักงานประสานงานวิจัยเชิงบูรณาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้. เศรษฐกิจชุมชน. 2554.
<www.trf.mju.ac.th/lobby.php?Lpage=AT&id=AAT520102.php> 1 กันยายน 2554.

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. รายชื่อผู้ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มผช. 53/2546 ผลิตภัณฑ์จากต้นกระจุต. 2554.
<www.app.tisi.go.th/cgi-bin/otop/search2.pl?Tcps_name> 7 กรกฎาคม 2554.

สำนักประสานและส่งเสริมกิจการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาชาติ. เอกสารรายงานการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.(2550) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2550.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. ความหมายของคำว่าวัฒนธรรม. 2554.
<www.thaiwisdom.org/p-culturelapi/api_1.htm> 12 กันยายน 2554.

สำเริง ยอยรู้รอบ. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษางานหัตถกรรมพื้นบ้านการทำเป็ลญวนสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนแม่พระประจักษ์ สุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2547.

สุกัญญา ใจเย็น. กลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์กระจุต กรณีศึกษา : กลุ่มผลิตภัณฑ์กระจุตบ้านกุ่มเป็ อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ บธ.ม. นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2550.

สุดใจ พูลพานิชย์กิจ. หลักการพัฒนาเศรษฐกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ธนาเพรสแอนด์กราฟฟิค, 2546.

สุเทพ สุนทรเกสซ์. ทฤษฎีมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : ดวงกมลพับลิชชิ่ง, 2553.
สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. “ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้,” สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ 2542 เล่ม 12. หน้า 5755-5768. กรุงเทพฯ : สยามเพรส เมเนจเม้นท์, 2542.

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, พิสิฐ เจริญวงศ์ และปรีชา นุ่นสุข. “ภาคใต้,” ใน : สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ 2542. เล่ม 12. หน้า 5597-5656. กรุงเทพฯ : สยามเพรส เมเนจเม้นท์, 2542.

สุธีระ ทานตวนิช. การบริหารการศึกษา. ชลบุรี : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, 2521.

- สุนัย จุลพงศธร. ฉีกหน้ากากเศรษฐกิจ (โรงสี) ชุมชน. กรุงเทพฯ : ศยาม, 2550.
- สุนัย ทองไชย. หัตถกรรมกระจูดบ้านทะเลน้อย ตำบลพนาสูง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.
วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒภาคใต้, 2538.
- สุภางค์ จันทวานิช. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- สุภาคย์ อินทองคง. “กระจูด : หัตถกรรมพื้นบ้าน,” ใน : สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ 2542.
เล่ม 1. หน้า 34-36. กรุงเทพฯ : สยามเพรส เมเนจเม้นท์, 2542.
- _____. หัตถกรรมกระจูดในภาคใต้. 2554.
<www.tsu.ac.th/ists/research/research_010.htm> 10 กันยายน 2554.
- สมาลี ปิ่นทอง. การอนุรักษ์ฟื้นฟูและสืบสานภูมิปัญญาด้านโหราศาสตร์ของลาวครั้งเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- สุวรรณ วุฒยาคม. รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทย. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2544.
- เสรี พงศ์พิศ. คืนสู่รากเหง้า. กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ, 2542.
- _____. ฐานคิดจากแผนแม่บทสวัสดิการชุมชน. กรุงเทพฯ : พลังปัญญา, 2548.
- _____. แนวคิดแนวปฏิบัติยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
คลังปัญญา, 2552.
- โสภณ สุภาพงษ์. เศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชนชนบท. กรุงเทพฯ : บัณฑิตอาสา, 2541.
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล. การบริหารการตลาด. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- อภัย นาคคง. “หัตถกรรมพื้นบ้านและงานหัตถกรรมพื้นบ้านของไทย.” ใน การอบรมเจ้าหน้าที่ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้าน. หน้า 55-60. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2525.
- อนันต์ การะเกด. หัตถกรรมกระจูดบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2539.
- อนุชิต กุลมลา. การศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านงานจักสานไม้ไผ่เพื่อเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- อภิชัย พันธเสน. พุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติงแอนด์พับลิชชิง, 2544.
- อมรา พงศาพิชญ์. สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์, 2544.
- อมรรารณ ทิวนอม. “การเสริมสร้างทุนทางสังคมมุ่งสร้างสังคมใสสะอาด คนมีความสุข,”
เศรษฐกิจและสังคม. 42(6) : 65 – 69 ; พฤศจิกายน – ธันวาคม, 2548.
- อังกู หงส์คณานุเคราะห์. รายงานผลการศึกษาโครงการวิจัยทางวัฒนธรรมในเขตเศรษฐกิจพอเพียง
เรื่องกลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองลงหินชุมชนประดิษฐ์ไทรการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, 2542.

- อัจจิมา เศรษฐบุตร และสายสวรรค์ วัฒนพานิช. การบริหารการตลาด. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.
- อนันท์ กาญจนพันธุ์. วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจในเศรษฐกิจไร้วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2549.
- _____. วิถีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน : พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544 ก.
- _____. “สังคมไทยตามความคิดและความไฝ่ฝันในงานของอาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา.” ใน 60 ปีฉัตรทิพย์ นาถสุภา. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2544.
- อุดร จินตะเวช. เศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาจากกลุ่มหัตถกรรมทอเสื่อใบเตยบ้านโคกสว่าง ตำบลโคกสว่างอำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2549.
- อุดม เกิดพิบูลย์. ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจขั้นสูง. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์และการบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2515.
- อุเทน ปัญญา และคณะ. การวิจัยเพื่อฟื้นฟูภาวะวิกฤตทางสังคมในภาคเหนือตอนบน. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาทักษิณ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์, 2548.
- _____. ภูมิปัญญาชาวบ้าน : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ – แก้ปัญหาของชาวบ้านไทย. กรุงเทพฯ : หมู่บ้าน, 2541.
- _____. มูลนิธิภูมิปัญญา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิภูมิปัญญา, 2536.
- เอี่ยม ทองดี. ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เอกสารประกอบการบรรยาย วทพช 511 สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
- Ali E, Akgun, Gary S. Lynn and, Yilmaz, Cngiz. "Learning Process in New Product Development Teams and Effects on Product Success : A Socio-cognitive Perspective," Industrial Marketing Management. 35(2) : 210 – 224 ; February, 2006.
- Derby, John. Violent Video Games and the Military: Recruitment, Training, and Treating Mental Disability. London : Reston, 1980.
- Chandra, Rajesh. Industrialization and Development in the Third World. London : Rutledge, 1992.
- Chalor Yaekkhoksung. "An Applied Using Local Wisdom to Making Ironware for Community Economic Development," Journal of Social Sciences. 5(4) : 398-400, 2009.
- Cooper, R.G. and E.J. Kleinschmidt. "New Products :What Separates Losers From Winners," Journal of Product Innovation Management. 4(3) : 169-170 ; March, 1987.

- Gold, J.R. An Introduction to Behavioral Geography. New York : Oxford university Press, 1980.
- Dozier Cheryl L. Literacy Coaching for Transformative Pedagogies: Navigating Intellectual Unrest. Philadelphia : Rutledge, 2000.
- Green, Arnold W. Sociology. New York : McGraw-hill Book, 1972.
- Jolie, Edward A. Coiled Basketry from Charlie Brown Cave, Western Nevada. Master's Thesis Nevada : university of Nevada, Reno, 2004.
- Jung-Yoom Kimm, Veronica, Wong and Teck-yong Eng. "Product Variety Strategy for Improving New Product Development Proficiencies," Technovation. 25(9) : 1001-1005 ; September, 2005.
- Keyes, Charles F. The Golden Peninsula : Culture and Adaptation in Mainland Southeast Asia. New York : Macmillan, 1977.
- Kroeber, Alfred L. The Nature of Culture. Chicago : university of Chicago Press, 1952.
- Mathewson, L. Margaret Susan. The living web: Contemporary expressions of Californian Indian Basketry. Doctor's thesis California : university of California, Berkeley, 1998.
- McDonald, Nancy Elizabeth. A study of the changes in Ojibwa, Tlingit, and Hopi Basketry As Relating to Economic, Political, Societal, and Historical Changes in The Respective Societies. Doctor's Thesis Michigan : Michigan State university, 1995.
- M.O. Ilori, J.S. Oke, and S.A. Sanni. "Management of New Product Development in Selected Food Companies in Nigcria," Technovation. 20(6) : 333-342 ; June, 2000.
- Pang Lo Liu, Wen Chen and Chih Hng Tsai. "An Empirical Study on the Correlation Between the Knowledge Managenment Method and New Product Development Strategy on Product Performance on Taiwan' s Industries," Technovation. 25(6) : 637 – 644 ; June, 2005.
- Rondinelli, A. Dennis A. Development Projects as Policy Experiments : An Adaptive Approach To Development Administration. London : Rutledge, 1990.
- Rosengarten, Dale. Social Origins of the African-American Lowcountry Basket. Doctor's Thesis Harvard : Harvard university, 1997.
- Steward. Julian H. Theory of Culture Change : The Methodology of Multilinker Evolution. Urbana : university of Illinois Press, 1955.
- Tylor, Edward Burnett. Primitive Culture. London : John Murray, 2006.
- Veramu, Joseph. "Sustainable Development through Community Education in the South Pacific," Community Education International. 5(7) : 6-9 : July, 1996.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือการวิจัย

แบบสำรวจเบื้องต้น
การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

คำชี้แจง แบบสำรวจเบื้องต้นการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

1. ชื่อกลุ่ม.....
2. ชื่ออำเภอ.....นามสกุล.....อายุ.....
ปี ที่อยู่ บ้านที่บ้านเลขที่ตำบล
 อำเภอ.....จังหวัด
3. เพศ ☐ หญิง ☐ ชาย
4. ศาสนา.....
5. การศึกษา ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย ☐ ปริญญาตรี
6. อาชีพ.....
7. รายได้หลัก.....
8. รายได้จากการทำหัตถกรรมจักสานใบเตย.....

ลงชื่อ.....ผู้สังเกต
 วันที่เดือนพ.ศ.

แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม
การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

.....

คำชี้แจง แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมรวบรวมข้อมูลการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการ
 ออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาจำนวน 9กลุ่ม

1. สถานที่สังเกต
2. ขั้นตอนการผลิตงานหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันอย่างไร
-
-
-
3. ประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมจักสานใบเตยเป็นอย่างไรบ้าง.....
-
-
-
4. สภาพปัจจุบันของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นอย่างไรบ้าง
-
-
-
5. ปัญหาในการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นอย่างไร
 - 5.1 ด้านการออกแบบ.....
 - 5.2 ด้านการตลาด.....
 - 5.3 ด้านการบริหารจัดการ.....
 - 5.4 ด้านข้อจำกัดในการใช้วัสดุ
 - 5.5 ด้านรูปแบบ.....
 - 5.6 ด้านสีสันทน
 - 5.7 ด้านลวดลาย

สามารถแก้ไขได้อย่างไร

.....

.....

6.แนวทางการพัฒนาการออกแบบหลักสูตรจากงานใบเตยปาหนันเป็นอย่างไร

6.1 แนวคิดการพัฒนาการออกแบบ.....

.....

.....

.....

.....

6.2 วิธีการพัฒนาการออกแบบ.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สังเกต

วันที่เดือนพ.ศ.

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

คำชี้แจง ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

☐ กลุ่มผู้รู้ ☐ กลุ่มผู้ปฏิบัติ ☐ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัว

1.1 ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....

1.2 ที่ตั้ง บ้านที่บ้านเลขที่.....ตำบล.....อำเภอ.....

อำเภอ.....

จังหวัด.....สถานที่สัมภาษณ์

1.3 อาชีพหลัก.....รายได้

รายได้จากการนำใบเตยปาหนันมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ.....บาท

การสร้างรายได้จากงานหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันมีสภาพอย่างไร

ตอนที่ 2 เป็นคำถามหลักเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

2.1 หัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันกลุ่ม

ประวัติความเป็นมาชุมชน/กลุ่มเป็นอย่างไร.....

ประวัติความเป็นมาหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันมีอะไรบ้าง/ อย่างไร

2.2 สภาพปัจจุบันของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นอย่างไร

2.3 ปัญหาของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันอย่างไร

2.3.1 ด้านการออกแบบ

2.3.2 ด้านการตลาด.....

.....
 8.3.3 ด้านการบริหารจัดการ.....

.....
 8.3.4 ด้านข้อจำกัดในการใช้วัสดุ.....

.....
 8.3.5 ด้านรูปแบบ.....

.....
 8.3.6 ด้านสีส้น.....

.....
 8.3.7 ด้านลวดลาย.....

2.4 แนวทางการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาดนั้นเพื่ออุตสาหกรรม
 เฟอร์นิเจอร์เป็นอย่างไร.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์
 วันที่เดือนพ.ศ.

แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง
การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้และกลุ่มผู้ปฏิบัติเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

☐ กลุ่มผู้รู้

☐ กลุ่มผู้ปฏิบัติ

1. สถานที่สัมภาษณ์
2. ชื่อ – สกุลอายุ.....เวลาอาชีพ.....
3. ประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นอย่างไร
4. สภาพปัจจุบันของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นอย่างไร
5. ปัญหาของงานหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นอย่างไร
6. แนวทางการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์เป็นอย่างไร

ลงชื่อ.....ผู้ให้สัมภาษณ์

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

วันที่เดือนพ.ศ.

แบบสัมภาษณ์เจาะลึก
การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

.....

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์เจาะลึกใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้และกลุ่มผู้ปฏิบัติเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

☐ กลุ่มผู้รู้

☐ กลุ่มผู้ปฏิบัติ

1. สถานที่สัมภาษณ์

2. ชื่อ – สกุลอายุ.....เวลาอาชีพ.....

3. ประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นอย่างไร

.....

4. สภาพปัจจุบันของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นอย่างไร

.....

5. ปัญหาของงานหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นอย่างไร

.....

.....

6. แนวทางการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์เป็นอย่างไร

.....

ลงชื่อ.....ผู้ให้สัมภาษณ์

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

วันที่เดือนพ.ศ.

แบบสนทนากลุ่ม
เรื่อง การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

.....
คำชี้แจง ประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป
 โดยจัดเป็นกลุ่ม ละ 6-9 คน ใช้เวลาสนทนา ประมาณ 3 ชั่วโมง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมสนทนา

สถานที่ วันที่.....เดือน พ.ศ.

ผู้เข้าร่วมสนทนา

- 1.1 ชื่อ – สกุล อาชีพ
- 1.2 ชื่อ – สกุล อาชีพ
- 1.3 ชื่อ – สกุล อาชีพ
- 1.4 ชื่อ – สกุล อาชีพ
- 1.5 ชื่อ – สกุล อาชีพ
- 1.6 ชื่อ – สกุล อาชีพ

1. ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน

- 1.1 ประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นอย่างไร
- 1.2 สภาพปัจจุบันของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นอย่างไร

2. ปัญหาในการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

2.1 ปัญหาด้านการออกแบบ ด้านการตลาด ด้านการบริหารจัดการ ด้านข้อจำกัดในการใช้วัสดุ ด้านรูปแบบ ด้านสีสันทัน ด้านลวดลาย

3. แนวทางการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์เป็นอย่างไร

ลงชื่อ.....ผู้บันทึก
 วันที่เดือนพ.ศ.

แบบประชุมเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์

คำชี้แจง

ประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำนวน 20 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 10 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำนวน 5 คน

ประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ

1. ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน
 - 1.1 ประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นอย่างไร
 - 1.2 สภาพปัจจุบันของหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเป็นอย่างไร
2. ปัญหาในการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์
 - 2.1 ปัญหาด้านการออกแบบ ด้านการตลาด ด้านการบริหารจัดการ ด้านข้อจำกัดในการใช้วัสดุ ด้านรูปแบบ ด้านสีสันทัน ด้านลวดลาย
3. แนวทางการพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์เป็นอย่างไร

ลงชื่อ.....ผู้บันทึก/ดำเนินการ
 วันที่เดือนพ.ศ.

ภาคผนวก ข
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

กรกต อารมณดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านที่บ้านเลขที่ 335

ม. 10 ตำบลบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2557.

กิตติมา ถิ่นเกาะยาว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 133

ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2557.

เกาะห้วย ทำสวน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 54/2 หมู่ 3

ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2557.

กัมธร ชาญน้ำ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 205/1 ม. 2

ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2557.

จินดา ละงู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 238 ม. 2

ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2557.

จินดา ห้วยลึก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 30/1 หมู่ 3

ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2557.

จินดา วันแรก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 108 หมู่ 3

ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2557.

จิราภรณ์ สุขใจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 101 ม.7

ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2557.

จะตะ ปเงิน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ โปยมรัตน์ เรื่องฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 42 หมู่ 3

ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2557.

เจงนิ ปูเจิน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 90 ม. 3

ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2557.

จะแนะ ปูเงินเป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 74/1 หมู่ 3

ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2557.

จะยะ ปะเงิน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โพนมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 42 หมู่ 3

ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2557.

จะเสี่ยะ ปูงิน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 117 หมู่ 3

ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2557.

เจ๊ะตะ เหมฮะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 95 ม.2 ตำบล

ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2557.

เจ๊ะมะ ปูเงิน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 87 หมู่ 3

ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2557.

จันทรา สัจจสุจริตกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 86/2

ม 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2557.

จันทร์เพ็ญ ปูเงิน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 90/2 หมู่ 3

ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2557.

จะ ชาน้ำ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 201 ม. 2

ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2557.

ชรีนุา สำมะเนียะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 58/1 ม.7

ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2557.

ฐาภรณ์ สัจจสุจริตกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โพนมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 86/2

ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2557.

นอริยะ หลงพิลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์อ โปยมรัตน์ เรื่องฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 25/1

ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2557.

บุญธรรม สันเทิ้ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โพนมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 21 ม.7

ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2557.

บุบผา สมันทลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ไพยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 94 หมู่ 3

ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2557.

ประสิทธิ์ สัตย์จิตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โพนมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 212 ม. 2

ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2557.

ประหยัด เกื้อกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 79/2 ม. 2

ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2557.

ปะติมะ เขียดเขียว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 75/1 หมู่ 3

ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2557.

ผาร์ิตะ สวาทลำ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 150 ม.7

ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตล เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2557.

พัชรินทร์ สำมะเนียะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 58 ม.7

ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตล เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2557.

มะนะะ ปูเงิน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 83 หมู่ 3 ตำบล

บ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2557.

มานพ สัตย์จิตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 212 ม. 2

ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2557. 2557.

มาลินี จงรัก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 19 หมู่ 3 ตำบล

บ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2557.

แม้จะ สภาพ เป็นผีให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรื่องฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 115 ม.2

ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2557.

เมทีนี คลองบัว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โพนมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 211 ม.2

ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2557. 2557.

แม่บุญ ลำมะเจียะ เป็นพี่ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 58/1 ม.7

ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตล เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2557.

เกาะ สมันหลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 47 หมู่ 3

ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2557.

ยุภา ยีหลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 81 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2557.

โยติ สัตยจิตร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 189 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลา จ. สงขลา วันที่ 13 สิงหาคม 2557.

เราะเกียะ หยีสัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 11 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2557.

ลัดดา บุตรจ่อ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 229 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2557.

วรรณภา บวรจิรวัดน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โพนมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 205 ม. 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลาสินตา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2557.

วรรณดา อ่อนนวน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 135 ม.2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลาสินตา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2557.

วรพงศ์ คำท่าคลอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โพนมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 125/1 ม.7 ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2557.

วรัญญา สัมหมาด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 47/1 ม.7 ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2557.

วิมล สงฆ์รักษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรติ์น เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 233 ม.2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอกะลาสินดา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2557.

วิสัย บุญญา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โพนมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 83/1 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2557.

วรุณี ห้าหา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 83 ม. 2 ตำบล
เกาะกลาง อำเภอกะลันตา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2557.

วาสนา ทำสวน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 112 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2557.

ศรัณย์ เจดหมาน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 2/1 ม.7 ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2557.

สทส ลำมะเนียะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 5/1 ม.7 ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2557.

ลิมาะ ศรีใหม่พัทลุง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 59 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2557.

สิริระชะ สมันทลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โปยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 109 หมู่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2557.

สุกัญญา อาหน่าย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โยมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 165 ม.7 ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2557.

สมาลี ลำลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โพนมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 143 ม.7 ตำบลท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2557.

อัสรีย์ เส็มหมาด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, โพนมรัตน์ เรืองฤทธิ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 83 ม.7 ตำบล
ท่าแพ อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2557.

ภาคผนวก ค

กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการ รายนามผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการ
วันศุกร์ ที่ 21 ตุลาคม 2557 13.00 - 16.00 น.
ณ ห้องประชุมศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัดตรัง

13.00 – 13.15 น.	ลงทะเบียนรับเอกสาร
13.15 – 13.30 น.	พิธีเปิดโดย รองประธานสมาชิกสภาเทศบาลนครเมืองตรัง
13.30 – 14.00 น.	นำเสนอความเป็นมาและข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาแนวทางการพัฒนา การออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยนักศึกษาปริญญาเอก คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
14.00 – 15.30 น.	อภิปรายกลุ่มใหญ่
15.30 – 16.00 น.	สรุปสาระสำคัญที่ได้จากการประชุม
16.00	พิธีปิด โดยผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา

ผู้เข้าประชุม ประกอบด้วย

หัวหน้ากลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน	3	คน
ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์	2	คน
นักออกแบบผลิตภัณฑ์	2	คน
นักวิชาการ	5	คน
ผู้นำชุมชน	3	คน
วัฒนธรรมจังหวัด	1	คน
อุตสาหกรรมจังหวัด	1	คน
หัวหน้าสถานศึกษา	3	คน

รวม	20	คน
-----	----	----

**ผู้เข้าร่วมประชุม โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ
การพัฒนาการออกแบบหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันเพื่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์บน
ฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์**

1. หัวหน้ากลุ่มหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนัน	3 คน
- นางจันทร์เพ็ญ ปูเงิน	หัวหน้ากลุ่มใบเตยปาหนันบ้านคุดนุ จังหวัดตรัง
- นางวรรณ อ่อนนวน	หัวหน้ากลุ่มใบเตยปาหนันบ้านรำหมาด จังหวัดกระบี่
- นางแมะบุ สำมะเนียะ	หัวหน้ากลุ่มใบเตยปาหนันบ้านสวควน จังหวัดสตูล
2. ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์	2 คน
- นางสาวบุญธิดา ศรีพุทธสมบุญ	ผู้บริหารบริษัท ศรีพุทธตั้งพารากรูป จำกัด
- นายสมบุญ วงศ์จันทร์	ผู้จัดการฝ่ายผลิตบริษัท ตรังไม้ยาง จำกัด
3. นักออกแบบผลิตภัณฑ์	2 คน
- นางสาวครินทร์ สุธาประดิษฐ์	นักออกแบบงานผ้าแบรนด์ปาริยา
- นายปิยะ ตันตีสหิกร	นักออกแบบบริษัทศรีพุทธตั้งพารากรูป จำกัด
4. นักวิชาการ	5 คน
- นางสาวภคธิดา สุขะกิจ	ครู กศน. อำเภอเมือง จังหวัดตรัง
- นางชาลิสา นิยมเดชา	ครู กศน. อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง
- นางสาวอรรณพ ทองใบ	ครู กศน. อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
- นางชัยกร ไชยศิริ	ครู กศน. อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง
- นายศุภชัย สุรางกูร	ครู กศน. อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง
5. ผู้นำชุมชน	3 คน
- นายธนศ คงดำ	สมาชิกสภาเทศบาลนครเมืองตรัง
- นางสาวสิริรส กัมมณี	นักพัฒนาชุมชน อบต.บางรัก จังหวัดตรัง
- ชรินทร์ธร มากชู	ที่ปรึกษาสมาชิกสภาเทศบาลนครเมืองตรัง
6. วัฒนธรรมจังหวัด	1 คน
- นายประยูร หนูเล็ก	วัฒนธรรมจังหวัดตรัง
7. อุตสาหกรรมจังหวัด	1 คน
- นางสาวนันทรินทร์ หวัดแท่น	หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมอุตสาหกรรมจังหวัดตรัง
8. หัวหน้าสถานศึกษา	3 คน
- นายคมกริช อภิชัยสรพันธุ์	ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง
- นายขรรค์ชัย บริบูรณ์	ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอเมือง จังหวัดตรัง
- นายสุพล สวัสดิ์	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสารพัดช่าง จังหวัดตรัง

การผนวก ง
ภาพการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาพประกอบ 85 บรรยายภาคการประชุมเชิงปฏิบัติการ (1)

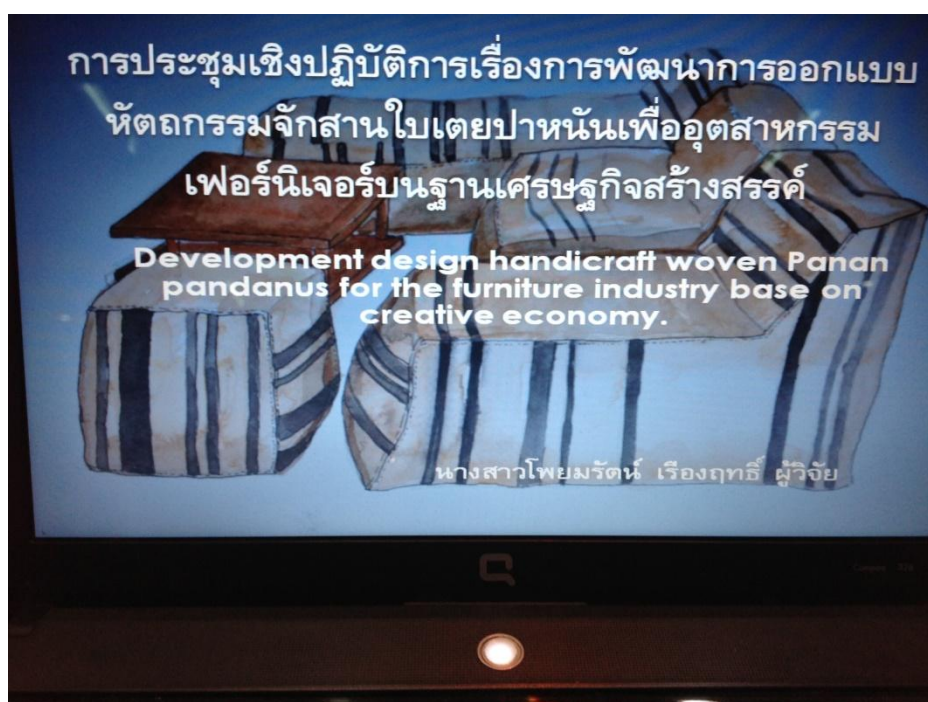

ภาพประกอบ 86 บรรยายภาคการประชุมเชิงปฏิบัติการ (2)

ภาพประกอบ 87 บรรยายการประชุมเชิงปฏิบัติการ (3)

ภาพประกอบ 88 บรรยายการประชุมเชิงปฏิบัติการ (4)

ภาพประกอบ 89 บรรยายภาพการประชุมเชิงปฏิบัติการ (5)

ภาพประกอบ 90 บรรยายภาพการประชุมเชิงปฏิบัติการ (6)

ภาพประกอบ 91 บรรยายภาคการประชุมเชิงปฏิบัติการ (7)

ภาพประกอบ 92 บรรยายภาคการประชุมเชิงปฏิบัติการ (8)

ภาพประกอบ 93 ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาพประกอบ 94 มอบของที่ระลึกให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาพประกอบ 95 ผู้วิจัยและอาจารย์ที่ปรึกษา ดร.ปรารภ แก้วเศษ

ภาพประกอบ 96 ผู้วิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวโพนมรัตน์ เรืองฤทธิ์
วันเกิด	วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2521
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 290/11 ถนนกันตัง ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง 92000
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ผู้จัดการฝ่ายการตลาด
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บริษัท ศรีพุทธรังพารากรู๊ป จำกัด เลขที่ 94/2 หมู่ที่ 2 ตำบลนาท่อมเหนือ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง 92190
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2543	ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) วิชาเอกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (วิทยาเขตปัตตานี)
พ.ศ. 2553	ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต (รศ.ม.) สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. 2558	ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

